

1875

S. ANDREWS

ANNALS

Martyris, Doctoris, et electi Archiepiscopi
Toletani opera.

STVDIO ET DILIGENTIA ILLVSTRIS
fimi ac Reuerendissimi domini Petri Poncij Leonis à Corduba
Episcopi Placentini, summiq̃ue fidei Christianę per
regna & ditiones PHILIPPI II. Regis Catho-
lici Inquisitoris reperta.

Handwritten signature or note in cursive script.

EIVSDEM SANCTISSIMI MARTYRIS
vita per Aluarum Cordubensem scripta. Cum alijs nonnullis
sanctorum martyrum Cordubensium
monumentis.

OMNIA AMBROSII MORALIS CORDVBENSIS
Regij Historici scholijs illustrata, eiusque cura & diligentia
excussa.

Operum catalogus sequitur post præfationes.

COMPLVTI

Ioannes Iniguez à Lequerica excudebat,

1574.

1258

Handwritten signature or note in cursive script.

INCIPIT PRINCIPIVM

HVC REFER.

EXITVM.

IN IESU

A. TE. PRINCIPIVM.

TIBI. DESINET.

DVLCE MIHI NIHIL ESSE PRECOR, SI
NOMEN IESV

DVLCE ABSIT, CVM SIT HOC SINE

DVLCE NIHIL.

Pas.

Eulogio de vuis.

reperitum, et ab innumeris mendis tuncisq; notis...
tro Pontio Leone Pontifice Placentino ex eadem ciuitate eruido, Scholās vero viris sic illustra-
tum, ab eruditissimo viro Ambrosio Morali Regio historico et eloquentia magistro olim prima-
rio in academia Complutensi: suscepti examinandum, de mandato prestantissimorum virorum su-
premi senatus Domini nostri Phillippi hispaniarum regis catholici. Mihi vero altius rem totam
expendenti videtur in primis doctrinam sanctissimi Martyris Eulogij summam, et summo mar-
tyre dignam redolere sanctitatem. Deinde vero grauisimi episcopi Placentini labores, summam
grauitatem et de doctrinis antiquorum preclare merita pre se ferre. Tandem tertio, in laboribus
Ambrosianis admiror incredibilem eruditionem et pietatem in viro, alioqui eruditissimo et
prorsus pio. Et non solum de sua patria (hoc est Corduba) sed de vniuersa Hispania et de Hispa-
niarum vniuersis martyribus, si mihi fides, immo suis preclaris lucubrationibus adhibenda est,
bene merito. Atque adeo cum res salua sit, et hoc volumine munda sint omnia, poterit liber hic
ad patientiam comparandam appositisimus, merito typis mandari et in publicam utilitate offer-
ri: utpote in quo nihil fidei absonum, nihil Christianis moribus aduersum, sed summa sanctitas
indiuo Martyre, summa grauitas et solertia in huius operis repertore Placentino Prælato, sum-
ma demum eruditio, diligentia, et pietas in Regio historico Ambrosio dignissimo Scholaste,
luce clarius inueniuntur. Cuius rei gratia cum nostra paruitatis hoc sit de tanta re ut cunque iudi-
cium et censura, nomen nostrum necessarium duximus, in signum veritatis apponendum, in no-
stro Regali Cenobio sanctæ Mariæ de Porta sacri ordinis Cisterciensis, Anno virginæ partus,
orbis que reparati, Milleesimo, quingentesimo, septuagesimo secundo, quinto decimo Kalendas
Nouembris.
Fr. L. Estrada. Abbas Hortæ.

Yo he visto lo que roca a las antiguedades dela ciudad de Cordoua, que se me cometio, y esta muy docta y di-
ligentemente escrito, y abi se puede y deue imprimir, y este es mi parecer, y lo firmo de mi nombre. En Ma-
drid el primero de Hebrero. 1573.
Gerónimo Quita.

AMBROSIVS MORALES AD LECTOREM.

Dum diui Eulogij editio post censuras Regij senatus iussu iam latas, de die in diem differtur:
mors Illustrissimi Petri Pontij episcopi Placentini interuenit: quanta cum bonarum literarum per
Hispaniam iactura, non est huius loci deplorare. Ibi me, qui orbata suo patrono sancti martyris ope-
ra grauiter dolerem, nouum laborem subire necesse fuit: ut industria, diligentia et impesa etiam
nostra excuderentur. Cum interim Deo Opt. Max. ingentes gratias agerem, qui hunc eximium
laborem totum integrum nostrum esse voluerit: et illam nostram innatam penitus propensionem,
qua eius munere vehementius in senectute incitatur, et plane incendimur, ut omnes Hispanos
Diuos, quorum iam vitas, quantacunque potuimus diligentia perscripsimus, ad Dei gloriam,
et patrium nostratum exemplum illustremus: in Diuo Eulogio plenius prouideret exerceri et im-
pendi. Nihil enim iam hic ferme alienum, preter inuentionem codicis (quod maximè certe fuit)
superest. Quo circa nos nihil prorsus de Illustrissimi Placentini episcopi memoria et laude volui-
mus deperire. Prefationes, que antea fuerant, nostram ad ipsum epistolam, ceteraque omnia, ad
eius famam et gloriam spectantia, intacta reliquimus.

OR quanto por parte de vos Ambrosio de Morales nuestro Coronista nos fue hecha relación, diciendo, que por parte de la reverencia in Christo padre don Pedro Ponce de Leon obispo que fue de Placencia e Inquisidor general en estos nuestros Reynos, se presentó ante los del nuestro Consejo vn libro de las obras de san Eulogio martyr de Cordoua, y se pidió licencia para lo imprimir, y se auia cometido el examen del a fray Luys de Estrada, abad que al presente es del monasterio de ruerta, y a Geronymo de Gorita nuestro secretario, y auia dado su aprouacion. Y estando en este estado, murio el dicho obispo, sin hazer memoria en su testamento del dicho libro, ni de su impresion. Y sus testamentarios, siendo vos vno dellos, sustituydo por el licenciado Andres Ponce de Leon del nuestro Consejo, no querian passar adelante con la impresion a costa de la hacienda del dicho obispo, por justas causas que les mouian. Y siendo esto así, auia despedido a los demas testamentarios, que atento el mucho prouecho Christiano, que de publicarse el dicho libro se esperaua, y a lo mucho que vos auia des trabajado en el, haziendole scholias, ilustrandole, y añadiendole cosas dignas de su compañia: os diessen el derecho del dicho obispo, y su poder para imprimirle, por ser los dichos testamentarios los que lo podian hazer. Los quales os passaron el derecho, y dieron el dicho poder, como por vna escritura pareceria, de que hezistes presentacion: suplicandonos, os mandassemos dar licencia y priuilegio para imprimir el dicho libro, porque en ello seria seruido nuestro Señor, o como la nuestra merced fuese. Lo qual vifto por los del nuestro Consejo, por quanto en el dicho libro se hizo la diligencia, que la prematia por nos agora nueuamente fecha sobre ello, dispone: fue acordado, que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula en la dicha razon, e nos touimoslo por bien. Y por la presente vos damos licencia y facultad, para que vos o la persona, que para ello vuestro poder vniere, y no otra persona alguna, podays hazer imprimir y vender el dicho libro, que de suso se haze mención, en estos nuestros Reynos de Castilla, por tiempo y espacio de diez años, que corren, y se cuentan desde el día de la fecha desta nuestra cedula. Sopena que qualquiera persona o personas, que sin tener para ello vuestro poder, lo imprimierē y vendierē, e hizierē imprimir y vender, pierdan toda la impresion que hizieren y vendieren, con los moldes y aparejos della, y mas incurran en pena de cinquenta mil maravedis por cada vez que lo contrario hizieren, la qual dicha pena sea la tercia parte para la persona que lo acufare, y la tercia parte para el juez que lo sentenciare, y la otra tercia parte para la nuestra camara y fisco. Con tanto que todas las vezes que vniere des de hazer imprimir el dicho libro, durante el dicho tiempo de los dichos diez años, le trayays al nuestro Consejo juntamente con el original, que en el fue visto, que va rubricado cada plana y firmado al fin del de Iuan Gallo de Andrada nuestro escriuano de camara, de los que residen en el nuestro Consejo, para que se vea si la dicha impresion esta conforme a el, y se os de licencia para lo poder vender, y se tasse el precio, a como ouiere des de vender cada volumen, so pena de caer e incurrir en las penas contenidas en la dicha prematia y leyes de nuestros Reynos. Y mandamos a los del nuestro Consejo, y a otras qualesquier justicias de estos nuestros Reynos, guarden y cumplan, y executen, y hagan guardar y cumplir y executar esta nuestra cedula, y todo lo en ella contenido. Fecha en el bosque de Segouia, a treze dias del mes de Julio de mil y quinientos y setenta y tres años.

YO EL REY.

Por mandado de su Magestad.

Antonio de Erasso.

YO Iuan Gallo de Andrada secretario del Consejo de su Magestad, doy fe, que por los señores del Consejo, fue tasado el libro intitulado, las obras del martyr santo Eulogio, que su Magestad dio licencia para lo imprimir a Ambrosio de Morales Coronista de su Magestad, en feys reales cada volumen en papel: y a este precio, y no mas, dieron licencia que se venda el dicho libro. Y mandaron, que esta tasa se ponga al principio del. Y para que dello conste, di esta fe firmada de mi nombre, que es fecha en la villa de Madrid a diez y ocho dias del mes de Março, de mil y quinientos y setenta y quatro años.

Iuan Gallo de Andrada.

PHILIPPO
REGI CATHOLICO
MAXIMO ET POTENTISSIMO,

PETRVS PONTIVS LEONIS A CORDVBA
EPISCOPVS PLACENTINVS, SVMMVS PER
eius regna & ditiones fidei Christianæ
Inquisitor, salutem & veram
felicitem.

INTER MULTAS, PRÆCLARAS,
Christianoque Principe dignissimas virtutes, quibus
Catholici cognomen & merito retines, & perpetuo
tueris, Philippe Maxime, illud vnum cum ingenti læti
tia & vere cælesti gaudio Hispani tui suspicimus, &
semper recolimus: quod inter grauissimas tot regnorum regendorū
curas, belli pacisque varias sollicitudines, nostratum sanctorum glo
ria & venerationi semper studes, incensaque in ipsos deuotione, co
mira prouidentia magnoque sumptu iugiter incumbis. Et longū sit
huius tuæ in Hispanos diuos religionis & obseruantia testimonio ce
lebrare. Pauca percurram. Magnificentissimè transferendis illorum
corporibus, & qua decentia sepulti vbique sint, quaque veneratione
eorum cultus vigeat, missa etiam ad id ipsum legatione pientissima,
perquirendo & intelligendo: publicam etiam inter diuos relationem
ab summo Pontifice expetendo, hanc pietatis tuæ partē abūde testa
ris. Illud verò vnum in hoc genere præterea est, quod ego præsertim
admiror, & publicæ utilitatis ergo exultanter reputo. Scripta Hispano
rum sanctorum diligenter vndique cōquisita, & ex misera obliuio
ne extracta, vt integra, emendata, scholijs aucta, & debito suo nitori
restituta in vulgus exeant, non solum cupis & iubes: sed eruditissimis
hominibus ea cura semel iam demādata, Maestas tamē tua neq; pro
uidētia, neq; liberalitati interim parcat. Quæ tua in tāta celsitudine
inignis religio & pientissimæ prouidentia volūtas, vel eo magis me
delectat, & vt inde gratias Deo Opt. Max. ingētes referā cogit: quod
eodem ego iam olim desiderio flagrauerim, sanctorum nostratum mul
ta scripta vndique ex vetustis bibliothecis congregauerim, & munus
tandē hoc, quod hic supplex offero, sacro isto tuæ maiestatis studio &
sancta propensione dignissimū cōparauerim. Diui enim Eulogij Cor
dubensis martyris, doctoris, & electi Archiepiscopi Toletani opera
nunc primū in lucem eruta tibi (Princeps sanctorū Hispanorū, & hac
præsertim ex parte amantissime) offerimus, quæ non dubito, quin fu
tura sint gratissima. Vnū enim tantū modo martyris nomen auditum,

✠ iij scio

Quid si paulif
nis luis scriptis mirificè expres
am? Quid si ipro... crediditū, loquentē, docentē, adhortantē ad te
venire repotes? Quid si delituisse per septingētos & eo ampli⁹ annos
hec martyris opera, p̄ emq; omnē penē abiatā eorū reperit̄ dorū fuis
se cogites? Ea præterea, quæ his sanctissimi martyris scriptis cōtinen
tur, eiusmodi sunt: vt ab quouis homine scripta plurimi profecto fie
rēt, & magni cuiusdā thesauri loco inuēta haberentur. Etenim quin
quaginta fermē nostratiū martyriū vitas & passiones, quorū aliunde
præter nomē nihil fermē habebamus, ab Hispano homine, qui ipse pe
nē omnibus interfuerit, luculēter scriptas & plene traditas, quāti in
ter Hispanos fieri æquū fuerit? Martyr præterea de martyribus, mar
tyrij doctor de discipulis martyrib⁹ testis oculatus scripsit. Hæc vt ne
mo digne possit estimare, ita te, Principē, verē catholicū, verē Augus
tissimū, & in hoc ipsum studio & religiosa cura incūbentē, grato ani
mo, vti decet, excepturum & veneraturū apertē intelligimus. Et reli
qua quidem diui Eulogij, præter martyrum historiā, opera, eiusmodi
esse lector planē intelliget: vt præterquā quod historiæ eiusdē maxi
ma sunt adminicula, flagrantissimū martyris pectus vndiq; spirare, &
viuam quodammodo eius imaginē exprimere videat. Hic vero the
saurus ideo mihi diuina benignitate videtur ostensus, vt Cordubēsis
ciuis, Cordubensem martyrem inuenirem, maiestatiq; tuæ oblatū
mæ ciuitati & orbi Christiano sub tuo nomine felicius cōmunicarē.
Codicem horum operū miræ vetustatis, & diuo martyri, vt credi po
test, cōetaneum Gothicis literis in mēbrana descriptū ex bibliothē
ca sanctæ Ouetensis ecclesiæ habuimus: quo nimirū cū sancto eiusdē
martyris corpore Corduba, nō multo post ipsum coronatū, fuerat de
latus. Quo nomine sanctæ eidem ecclesiæ plurimum debet Hispania,
cū opulentissimum thesaurū per sexcentos & eo amplius annos ser
uauerit, & nunc opportuno tēpore benigne mihi, & per me omnibus
cōmunicauerit. Verū vt alia omnia Cordubenses ciui nostro sanctis
simo præstaremus, opportunē præsto fuit Ambrosius Morales Cordu
bensis, tuus, Rex potentissimē, Historicus, qui diui Eulogij opera om
ni ex parte illustraret, & scholijs planē necessarijs locupletaret. Idem
etiam quædam de alijs Cordubensibus martyribus paulō post tempo
re ob Christi fidem interfectis, noua, & nunc primum adinuēta super
addidit. Accipe igitur, Philippe Regum Maxime, diuum Eulo
gium vere tuum, in Hispania tua natum, edoctum,
martyrum ibidem doctorem & incentorem,
ac demum martyrem.

ILLVSTRISSIMO AC REUENDISSIMO
D. PETRO PONTIO LEONIS A CORDUBA
Episcopo Placentino, summo Christianæ fidei per regna & ditio
nes Philippi secūdi Regis catholici Inquisitori, diuinæ legis
& sacrorum canonum consultissimo, humaniorum stu
diorum amantissimo: Ambrosius Morales Cor
dubensis Regius Historicus, salutem plu
rimam reuerenter
dicit.

PER MVLTVM TIBI, Præsul Illustrissimē, multis nominibus
se debere Corduba nostra semper fatebitur. Cum enim eius gloria, que
quam plurimis naturæ bonis extollitur, ciuium tamen clarissimorū mul
titudine & singulari celebritate maiorem in modum præcellit, præclara
semper & sublimis extiterit: amplitudo tua suo splendore, morū sanctitate, doctrina,
& celsis magnarum virtutum meritis, vt maxime hoc nostro tempore sit inclyta
perfecit. Eum nanque te ciuem præstitisti, qui patriæ clarissime, & magnorum viro
rum sæcundissimæ eximio decori & ornamento esse possis. Ut enim nobilitatē tuam,
& generis claritatem præteream (quanquam quicquid penē claritatis in duabus
magnificentissimis ciuitatibus Cordubensi scilicet & Hispalensi seorsum prænitet, in
tuis parentibus cōiunctum præfulserit) illud quod vere tuum est, oculatus ab infantia
penē tua testis prosequar. Educatus à teneris sanctissime apud D. Petrum Pontium pa
truum tuum Cordubensis ecclesiæ Præbiterium & canonicū: cuius egregias virtutes
viteq; probatissime exempla nunquā nostra ciuitas desinet cū sancta quadā admi
ratione recolere: Latineq; lingvæ cognitione tam imbutus, Salmanticā maioribus stu
dijs imbuendus, eiusdem clarissimi viri cura & sumptu transmitteris. Sacrorū ibi ca
nonum instituta, sanctorūq; patrū consultā in primæua ad eodē etate feliciter perdidisti:
vt cū publica studiorum tuorū experimenta & veluti specimina, de gymnasij il
lius more præberes, peritiam tuā omnibus admiratibus, etiā nondū confirmata etas ef
set stupori. Quod etiā in magnis tuis, sed admodum precocibus honoribus, magistrati
bus & dignitatibus mox cōtiguit. Electus nāque ab Imperatore Carolo. V. Cesare in au
gustissimum, ac supremū, vt vocant, sanctæ Inquisitionis Senatū: cū collatum ho
mines eum honorē merentissimo gratularentur, iuueni admodū contigisse admirabū
tur. Eadem virtutis, doctrinæ, ac meritorum celeritate se festinans, Episcopus Ciuitaten
sis creatus. Cumque in ea dignitate, in Tridentino concilio, & in censura Vallis Oleta
ni conuentus, alijsq; grauisissimis Hispaniæ reip. negotijs prudentissimē amplitudo
tua se gereret: ab Philippo secundo Rege catholico in Placentinum episcopatum, ma
ioris præmij, & amplioris in Dei ecclesia fructus ergo euehitur. Et vt dignus tan
dem amplitudinis tuæ, atq; præstantiæ cumulus accresceret: nuper in summū fidei ca
tholice Inquisitorē ab eodē Rege catholico delectus fuisti. Cuius magistratus dignitate

Nil habet Hispania nostra sanctius magis augustum, aut venerandum. Hæc tuam dignitatem, Presul clarissime, cum magno opere adaugeant. Cordubam pariter nostram tali alumnus iure optime gloriantem, plurimum nobilitant. Illud verò quantum vere gloriæ patriæ nostræ accumulatur? Quod in hac sublimioris dignitatis magnitudine, in hoc clarissimo fortunarum & splendoris fastigio, amatas olim, & diutissime cultas bonas literas tanto studio retines, tanta assiduitate frequentas: ut si sola ea laus infimo homini, & vulgari contingeret, multum cõmendationis promeritus iure optimo videretur. Illud etiã insigne & ampliore dignum laude in tuo hoc bonarum literarum amore resplendet, quod non sui vnus commodis, aut voluptati præstantia tua vult inservire sua studia: sed omnibus in commune prodesse cupit. Proinde cum in conquirendis, & vndiquaque peruestigandis sanctorum Hispanorum libris multum curæ, diligentie & sumptus etiam semper reposuerit: quis non videt publicæ ipsam utilitatis causa in hoc genere tanto opere elaborare? Nam opes has avidissime congeris, sed in omnium mox usum profusus. Multa hoc ipsum propè diem testabuntur: nunc vnus diuus Eulogius, amplitudinis tuæ industria repertus, & veluti è sepulchro in vitam reuocatus, abunde manifestat. Quauis nanque sancti huius martyris opera in publicum efferendo, typis que euulgando Cordubæ nostræ præclarum hoc munus destinaueris, eidemque vni veluti tribueris: quantam tamen inde utilitatem tota Hispania, atque adeò extere nationes consequuntur sint: p̄ homines, & meliorum studiorum amatores tanto Christianæ opulentiæ thesauro ditæ, tanti boni magnitudine fruentes, melius postmodum prædicabunt. Cum verò me tua amplitudo partem eius præclari laboris subire voluerit, cum eiusdem diui Eulogij operibus emendandis, scholijs illustrandis, & demum ædendis præesse iussit: eo nomine ingentes tibi gratias ago. Summi enim beneficij loco duco, sanctissimo martyri qualicumque mea opera inseruire, gloriæque Cordubensis hinc aliqua ex parte veluti fabricam esse. Et tamen si neutrum non sine ingenti labore possem perficere: vtrunque cum summa iucunditate ad me recepi. Quid enim? sanctissimo martyri, martyrum etiam multorum præconi, ingenij, doctrine & industrie ministerium, quod scio quam sit exiguum, sed qualecunq; tamen id sit, non letarer exhibere? Jam verò Cordubensem hinc gloriam augere, præclarum munus, quod ea de causa eidem comparabat, locupletare, perpolire, & aliquantisper illustrare nõ delectarer? Et quauis Cordubæ nostræ causa, cui tanta hinc gloria querebatur, iucundissimum mihi hoc ipsum acciderit: tum etiam sanctæ ecclesiæ Toletanæ (cuius maiestatis primatu totius Hispaniæ sublimis, multis etiam alijs nominibus summam merito venerationem habet) dignitatem & sanctum splendorem inde præterea ignoto antea & rediduo incremento exauctum delector. Ex iisdem enim diui Eulogij operibus intelliget, ipsummet sanctum martyrem antistitem suum fuisse, atque Vniuersi sanctissimo archiepiscopo, & per vniuersam Hispaniam celebratissimo successisse. Horum duorum suorum præsulum, tanta gloria præcellentium, quemadmodum ante hac notitiam nullam habuerat: ita nunc habuisse magno opere letabitur. Ego verò vtroque nomine quicquid habui libens impendi, quicquid potui, propensus cõtuli, Deo in primis auctore,

auctore, quem in hoc ipsum supplici prece obsecraueram. Ita qualis fuerit, labor ipse vester indicabit: ut hic commemorare opus non sit. Tantum id ipsum Deo Optimo Max. in primis consecro, diuo Eulogio & celebratis ab illo martyribus dedico, Cordubensij gloriæ celestibus emolumentis hinc adauctæ offero: & præstantiæ tuæ, Antistes celeberrime, tuis auspicijs, tuo etiam beneficio cæptum laborem, quanto opere potui, cum mulatum refero. Vale, Presul Illustrissime, & hoc tuo tanto bono diutius fructuere. Compluti anno Domini M. Dlx. xij. Mense Nouembri.

OPERVM INDEX.

Cum in vetusto exemplari operum series præpostera & admodum perplexa haberetur, iustis de causis in hunc modum visum est ipsam digerere.

Vita sancti Eulogij, per Aluarum Cordubensem scripta.

Hymnus & epitaphia eiusdem martyris, eodem auctore.

Diui Eulogij libri tres de martyribus Cordubensibus, Memoriale martyrum ab auctore nuncupati.

Apologeticum eiusdem pro gestis sanctorum martyrum Cordubensium.

Exhortatio eiusdem ad martyrium, duabus virginibus Floræ & Mariæ, iam in carcere pro Christi confessione comprehensis scripta.

Eiusdem epistola ad Vuiliefindum Pompelonensem episcopum: in qua peregrinationem suam in Galliam commemorat.

Item epistolæ aliquot eiusdem martyris.

Coronidis loco adiecta sunt, quæ assequi vnde cunq; eruta potuimus de sancto Pelagio, sancta Eugenia, sancto Dominico Sarraceno, cum multis eiusdem socijs martyribus, non multis annis post Eulogium Cordubæ ob Christi fidem coronatis. —

Multa etiam de Cordubæ antiquitatibus ad finem libri cum chronologia adiecit. —

DE VOCABVLIS FICTIS ET NOVATIS, ET TO
10 diui Eulogij sermone.

Lus Eulogij ingenij quantum fuerit, quanta doctrina excoluit, ipsius opera ple-
ne satis edocebunt. Insigne praeterea sacrarum literarum peritiam cum multis indi-
cijs possis in sancto martyre deprehendere, felix tamen in explicandis et ex professo expo-
nendis testimonijs, quae adducit, dexteritas illa in primis declarabit. Stylus etsi pius se-
per et saepe suavis, longe inferior est tamen ingenij et nativae etiam eloquentiae magnitu-
dine: aequae sentias multoties hac ope desitui. Degenerauerat nimirum iam ubique Latini
sermonis praestantia et puritas, eiusque claritate multa sordes obscurauerat, et nostrae
clades apud nos magis obruerat. Ut potius in tanta dira captiuitate et miseria, quam per-
centum ac quinquaginta ferme iam annos tempore diui Eulogij perpetiebamur, laude dig-
num sit, quod vir sanctus praestare in hoc genere potuit, quam culpae imputandum, quod non
est assequutus. Quendam etiam proprium et peculiarē stylum iam diu sibi illa tempora effe-
cerant, in quo laudis et gloriae fuit eminere. Argutiam, subtilitatem, vehementer nihil,
atque aliquo in rebus magnis sublimitatis impetum, non possis non suspicere. Sed ver-
borum et totius sermonis neglectum egregios conatus dolere retundi et obscurari. Nos
religione quadam reuerenter tacti, nihil emendare volumus: tantum fictorum et no-
uatorum verborum et phrasion catalogum hic apponere duximus necessarium.

Vna atque alia vice. Dico vobis in veritate. Hispanismi.
Monachorum vitam oblectas, pro oblectari vitam monachorum. In ante. In amplius.
Consultum gerens, pro consulens, aut prospiciens. Libri series has causas inno-
tescet, ut sit actiuum.
Preconabile. Preconari. Paruipendulus. Gloriositer. Descola.
Decisus, pro occisus, aut obruncatus. Itus, pro itinere seu via. Et itum neu-
tro genere pro incessu in Nonio Marcello reperitur.
Prophetismus, ut Christianismus. Incultio, pro ruditate seu barbarie sermonis.
Adepsit, pro adeptus est. Medie, pro mediocriter. Epistolatum, per epistolas
Lunatum, per singulos menses. Metabulum, pro spatio. Victoriare.
Pausare verbum, nam pausam pro quiete antiqui dixerunt. Eremitas, pro eremo
seu solitudine. Officiositas, pro munere. Oramen, pro prece. Victimare, tan-
quam victimam offerre.
Sospitare, salutare. Deliquium, pro peccato. Optio, pro occasione, ite pro pe-
nitentia. Vindicium, pro vindicta.
Grassedo, pro crassitudine. Sol, pro die. Multiplicus, pro multiplex. Versi-
bilitas, pro mutabilitate et inconstantia. Inconuulsibiliter. Cobinatus, p imbutus.
Iugitas, pro perpetuitate. Dibellio, pro rebellio. Potestatiue. Presentia
liter. Dulcoratus. Repriorans. Anticeps. Fulcimen. Noxietas.
Taxatum, pro narratum. Compactare, pro formare, et veluti fabrefacere.
Pusillitas, pro paruitate. Mundialis. Disertitudo. Et quaedam alia ad huc modum.
Genera confusa, casus peruersi, numeri in nominibus et verbis neglecti: et tota in
de Latini sermonis structura dissipata, describentium non auctoris fuisse vitia, est mani-
festum. Idcirco nos omnia eiusmodi emendauimus: cum in reliquis nihil nobis permisimus.

QVI STATUS CHRISTIANAE RELI-
GIONIS CORDUBAE SVB ARABVM

imperio diui Eulogij tempore
fuerit.

CCVPATA AB SARRACENIS HISPAN-
nia, multis de causis Barbari victores Christianis peperce-
runt. Illudque eos in primis commouit, quod magnas late-
que diffusas Hispaniae prouincias accolis ipsi implere non
poterant. Ut igitur essent, qui agros colerent, consueta mercimonia
excererent, et tributa principi persoluerent: Christianos in Hispania,
quoscumque potuerunt, conseruauere. Relictus ijs fuit religionis
cultus, templa multis locis intacta permanserunt: libereque permis-
sum, ut Christiano ritu eadem frequentarent. Cordubae verò maior
Christianorum numerus relictus, maiorem etiam religionis cultum
retinuit. In vniuersum nanque ea ciuitas multis modis ab Mauris iam
inde fuit nobilitata. Sedes regni totius, quae Hispali paucis annis
constiterat (referentibus Rasi & Ruderico Toletano Antistite in A-
rabum historia, quae nondum est excussa) per Abdalazim Mucae in
Hispaniae administratione successorem eo fuit translata. Ibi ar-
cem, ibi templum, nunc etiam inter tot ingentia aedificia toti orbi ad-
mirandum crexerunt: scholas ibi philosophiae, & publica doctri-
nae gymnasia (ut est in Alfonso regis historia, quam Generalem di-
cunt) esse voluerunt: & regni caput constitutam sublimi vndique
magnitudine & maiestate extulerunt. Sed longum sit, si omnia per-
fere velim, quae eo tempore ad Cordubensis ciuitatis amplitudinem
& maiestatem collata sunt. Verum enimvero quanquam quicquid
Barbari poterant claritatis nostrae urbi eo tempore certatim infer-
rent: multo tamen illam Deus Optimus Maximus maiori splendo-
re inclytam esse voluit: cum captiuam, oppressam, & multis malis af-
flictam Christianorum ibi ecclesiam religionis cultu, fideique ca-
tholicae amore maxime fecit excellere. Ut quae martyrum cede
iam diu antea irrigata nobilissima fidei Christianae germina, & vber-
rimos fructus protulerat: nunc sacri cruoris exundantibus riuis ple-
nius imbuta, praestantior sibi gloriae coronam in caelis pararet, ci-
uibusque suis firmum certumque apud Deum patrocinium maiori
cumulo in omne eum compararet. Id quale quantumque fuerit
diuinae

Corduba Mau-
rorum regni se-
des.

duina largitatis beneficium, diui Eulogij libri fufius & vberius de-
clarabunt.

ET quoniam Cordubam, cum imperij Arabici domicilio & fe-
de ibidem constituta, summa omnia Hispaniæ iura tam sacra quam
prophana immigrarunt: Christianæ religionis dignitas atque potes-
tas, quæcunque fuerunt, eo etiam ex tota prouincia sese transtule-
runt. Non quod Toletana ecclesia, vt fuit olim, & nunc quoque est,
eo tempore totius Hispaniæ primas esse deserit, caputque Christia-
næ apud nos religionis haberi. Non quod metropolitanum suum His-
palensem Cordubensis ecclesia non agnosceret. Sed quia tyranni cū
omnia possent, & ad sese omnia reuocarent: eo conuenire ad conci-
lium reliquos antistites cogebant, ibique de quibuscunque cuperēt
rebus & consultare, & statuere volebant. Indicio sunt duo concilia
Cordubæ per illa tempora congregata. Alterum, cuius diuus Eulo-
gius meminit, ab omnibus Hispaniæ metropolitanis cum subditis
episcopis celebratum: alterum, cuius in Samsonis abbatis Cordubē-
sis, de quo suo loco dicemus, Apologetico mentio fit. Et quoniam
hanc, quam dico maiorem potestatem miserabili profecto de causa
habere Cordubēsis ecclesia videbatur: ideo multo plura ibidem tem-
pla, basilicæ, monasteria virorum ac fœminarum, & permanisse, & de-
nuo ex ædificata fuisse diui Eulogij scripta testantur. Opere pretium
fuerit ad Dei omnipotentis gloriam catalogum hic iam sacrorum lo-
corum, qui Cordubæ fuere, ex diui Eulogij præsertim libris appone-
re. Et intra urbem quidem hæc fuisse memorantur.

Concilia duo
Cordubæ con-
gregata.

Samson Cordu-
benfis.

Templa Christia-
norum Cordubæ.

Sancti Acifeli martyris Cordubensis basilica, vbi sanctum eius cor-
pus requiescebat.

Sancti Zoyli martyris Cordubensis basilica, in qua sanctum eius cor-
pus erat tumulatum.

Sanctorum trium martyrum Cordubensium Fausti, Ianuarij, & Mar-
tialis basilica, vbi eorundem cineres asseruabantur. Huius templi
mentio etiam est in priscis annalibus, quos initio liber ille Com-
postellanus habuit, de quo in Dominico Sarraceno martyre dice-
mus. Ibi ita legitur, Era M. xxxiiij. Octauo Kalendas Ianuarij captus,
& lanceatus fuit Comes Garsia Fernandi à Sarracenis, inter Alco-
cer & Laga in riba de Dorio. Et quinta die mortuus fuit, & ductus
ad Cordubam, & sepultus in Sanctos tres, & inde ductus fuit ad Ca-
radignam.

Basilica sancti Cypriani.

Basilica sancti Genesij martyris:

Sanctæ

Sanctæ Eulaliæ virginis & martyris basilica.

EXTRA VRBEM:

Sancti Christophori monasterium, vrbi trans flumen propinquum.

Cuteclarēse monasterium in montibus vrbi vicinis, diuæ Mariæ vir-
gini sacrum.

Tabanense cœnobium, ipso diui Eulogij tempore constructum in ijs-
dem montibus.

Pilemellariense monasterium sancti Saluatoris: & ipsum etiam eodē
tempore ijsdem in montibus conditum, cuius etiam hodie ruinae
visuntur.

Armitatense cœnobium, ad Armitatæ fluminis ripam in montibus san-
cto Zoylo dicatum.

Sancti Felicis martyris monasterium in oppido Froniano eorundem
montium.

Monasterium sancti Martini in montibus ad oppidum Roiana.

Sanctorum martyrum Iusti & Pastoris cœnobium in montibus ad vi-
culum Leiulense.

Palma oppidum, Ananellos vicus, & alia quædam oppidula, quæ no-
minantur, sua templa habuere, inter quæ Colubris dictus vicus
sanctorum martyrum Cosmæ & Damiani habuit ecclesiam.

Fuit etiam prope Cordubam templum sancti Sebastiani.

IN HIS, atque alijs multis templis, quæ nominare diuus Eulogius
non potuit, præterquam quod sacra fierent, docendi quoque cura &
erudiendi quamplurimos consuetudo perseuerabat. Id docet multis
locis diuus Eulogius, & in eiusdem vita Aluarus: vbi etiam apparet
non vulgarem illum doctrinæ cultum, sed supra captiuitatis & mise-
riarum, in quibus degebāt fideles, tempora præcellentem. Ipsa tem-
pla etiam intra urbem suas turres, ænea sua cymbala habuere, quibus
Dei plebem assidue conuocabant. Et durat adhuc Cordubæ exi-
guum vnum, ab illis vsque temporibus, vt suo loco referemus, conser-
uatum. Sacerdotes, monachi, sacrae virgines, peculiari veste, legiti-
moque cultu amicti, detonsi etiam in publico conspiciebantur. Quæ
omnia ex diuo Eulogio atque alijs duobus eiusdem sæculi scripto-
ribus, sunt manifesta. Neque sine pretio tamen, & recentibus sem-
per exactiōibus, vt idem sanctus martyr & alij tradunt, concessa fue-
re. Vnum illud tantūmodo mortis etiam in terminatione fuerat Chri-
stianis vetitum, ne pseudoprophetam eorū Mahometum maledictis
incede-

Martyrij eo ten-
pore occasio.

incefferent, aut legi suæ cū probro detraherent. Hoc vno fideles Christi abstinerent, Arabum templa non intrarent, tributa persoluerent: tuti, & pene liberi poterant permanere. Nam & Comitum dignitas semper Cordubæ inter Mozarabes perseuerabat: vt ex Samson Abbate & Cypriani Cordubensis epigrammatibus, per hæc ipsa tempora scriptis constat: & quod in diuo Eulogio legimus, publico exceptorum munere iisdem fungebantur Christiani, atque inter Tyrones Regios, de quibus suo loco dicemus, Regijs annonis, vt ipsis sancti martyris verbis vtatur, vescebantur. Et Sāson abbas, cū de Seruando Comite initio libri secundi agit, aperte Comitatum Cordubensem nominat. Vt intelligere debeamus, Gothorum more Comitem Cordubæ Mozarabibus Christianis datum, qui eis præfesset. Ius inter eos diceret, & controuersias aliquas leuiiores, neque ad publicam Regis maiestatem, fiscūque Regium pertinentes, decideret. Eius enim dignitatis Gothorum tempore, quod ex eorum legibus præsertim constat, hoc fuit proprium & peculiare, vt vrbes regeret: cū militiæ munia Duces imprimis obirent. Et inter sacerdotes etiā præter abbates, qui vt diximus templis præerant, Archidiaconi, atque Archipresbyteri nomen & dignitas perdurabat. Cyprianus enim in illorum suorum epigrammatum titulis Archipresbyterum sedis Cordubensis se appellat. Archidiaconi mentionem ab eodem factam mox referemus. Illud etiam scitu dignum, in templis etiam nostrorum publicas Cordubæ bibliothecas fuisse: vt facile quiuis possit intelligere quanto doctrinæ ardore nostri flagrarēt. Vnam scriuijs etiā insignem, quam in sancti Aciseli templo Adulphus Comes reposuerit, idem Cyprianus Archipresbyter longo epigrammate celebravit. Alterius etiā meminit quā ipse Saturnino Archidiacono magna ex parte perscripsit.

Sed enim, cū hæc ita sint, Christianorum tamen contactum referente diuo Eulogio, tamquam in ipso contaminarentur, Sarraceni prorsus deuitabant: & ab illorum pueris nostri indigna multa in publico patiebantur. Tributa verò grauissima fuisse, idem sanctus martyr ingemiscit, & illud in primis, quod singulis mensibus soluebatur. Nouis etiā tributis Christiani Mozarabes onerabantur. Ad eò vt de oblationibus omnium ecclesiarum partem soluere, nouo tributo excogitato, cogerentur. Quod Samson de Seruando Christianorum Cordubæ Comite, sed nefario homine loquens, his verbis deplorat. Exinde omnes basilicas vrbs prædictæ tributarias fecit esse: & impurus hostis de purissimis oblationibus fidelium in vsu templi collatis Dominici, thesauros fisci inhiatus est ampliare.

Vt

Vt spoliando mensam Christi, & ditando palatia fisci, videretur aquæ sitientibus auferre, & amplissimo maris sinu infundere: sicque actum est, vt venale sacerdotium sustinentes ipsæ basilicæ, non more solito dignos recipere, & indignos queant sacerdotes repellere. Et quæ sequuntur. Hæc autem sex octo annis post diui Eulogij martyriū facta fuisse, suo loco, plenius de Samson agente, demonstrabimus.

CAETERVM quanuis Christianorum ecclesiæ Cordubæ congregata diui Eulogij temporibus, vt dicebam, in dira captiuitate tot tantisque solatijs templorum, monasteriorum, doctrinæ, & exemplorum in sanctissimis viris alleuaretur, vt non omnino capta, aut desertam videri posset: illud tamen habuit verum ac solidum de diuina benignitate solatium, illo maiori beneficio magnam persensit Dei misericordiam: quod multi ex ea martyres eo tempore prodire, qui veram fidem in viuis sua morte confirmarent: mortui etiam viuentibus suo patrocinio Dei clementiam propitiam redderent. Qui autem, quotque fuerint, diui Eulogij libri, & quæ his nos adiunximus, latius ostendent.

FINIS.

Seruandus Comes.

Archidiaconi & Archipresbyteri Mozarabes Cordubæ.

Bibliotheca sancti Aciseli.

Adulphus Comes.

Saturninus Archidiaconus.

Sarraceni quæto opere Mozarabes deuitarent.

Mozarabes tunc Christiani dicebantur, quasi Mixtarabes, quia mixti Arabibus degerent. Rodericus archiepiscopus Tolet., lib. 3. cap. 22.

CONSECRATA. SO-
 LO. COELO. EXAL-
 TATA. TRIVM
 PHAS.
 INCLYTA. TOT. TAN-
 TIS. CORDVBA.
 MARTYRI
 BVS.

Vnus Dni Eulogij vite duo habuimus exemplaria. Alterum cum sancti operibus in vetustissimo Ouetesi ad finem coherbat. Alterum mihi benigne commodauerat Michael Ruzius Azagra, serenissimorum Bohemice Principum Ernesti & Rodulphi a secretis, adolescens ingenio & literis ornatissimus, & in peruestiganda omni antiquitate studij & diligentia singularis. Fuit is etiam codex literis Gothicis in membranis descriptus, & quod multis indicijs apparebat, itidem vetustissimus. Plura continet poemata, Dracontij nimirum de opere sex dierum libros duos, cum diui Eugenij tertij Archiepiscopi Toletani supplementis: Coryppi grammatici Africani ad Iustinianum Imperatorem libros tres: eiusdem D. Eugenij epigrammata, & quedam alia. In fine vita hac D. Eulogij fuit annexa. Ouetesis codex nullum titulum habuit huic operi prefixum. Ille alter hunc praeserebat, quem apposuimus. Sed Erae computatio fuit varie in margine signata, cum abrafo numero, ut apparebat, alter fuisset superscriptus. Annus Dominice incarnationis recte fuit signatus. Inde nos & ex Astronomica nostraratione supputandi (cuius nobis opportunitate Aluarus ad finem operis, quemadmodum ibi apparebit, praebuit) vtrunq; recte signauimus, & astruximus. Nomen etiam Regis in titulo mendose fuit ascriptum. Abderrahgman enim legebatur: cum ipso mortuo, Mahomad eius filius D. Eulogij, quod ex eiusdem libro tertio constat, martyrio coronauerit: & Aluarus etiam ipsum regem Mahomad nominat. Ipse Aluarus nobilis admodum, & illustri genere videtur fuisse: siquidem serenissimi titulo ipsum non semel compellat Eulogius. Quod idem praecceptorem suum etiam vocat, humilitatis est prorsus: cum fuerint, ut confestim legenti apparebit, condiscipuli. Quinimo & per cathacrisin quadam Aluarus doctor dicitur, homo laicus & coniugio, quantum conijcere datur, iunxus, cui huiusmodi titulus minime eo tempore poterat competere.

VITA VEL PASSIO BEATISSIMI MARTYRIS EULOGII PRESBYTERI ET DOCTORIS, qui passus est Era DCCCXCVII. Anno incarnationis Domini DCCCLVIII. subrege Mahomad, die quinto Idus Martij.

Authore Alvaro Cordubensi.

BEATISSIMI MARTYRIS ET DOCTORIS Eulogij passionem disponens scribere, prius vitam eius putavi dirigendam in ordine, quam sui finis agonem pulcherrimum designare: ut quis vel quatus fuerit ante lectoribus innotescat: & sic deinceps adeptum ex merito palmam victoriae, euidentissimis elucescat inditijs. In cuius operis principio dñi fretus & Redemptoris nostri auxilio profiteor, me non

audita & dubia, sed visa & per me probata retexere, quoniam, gratia Dei cooperante, à primæuo adolescentiæ flore charitatis dulcedine, & scripturarum amore vno vinculo concordi innexi, huius vitæ, licet non pari ordine, tamen pari affectu in cunctis quæstionibus duximus iugum. Sed ille sacerdotij ornatus munere, pennis virtutum in sublimē euectus, altius euolabat: ego luxuriæ & voluptatis luto cōfectus, terra tenus repens hætenus trahor. Et inde est, quod non incerta, & quorumcunque hominum narratione comperta, sed mecum gesta, & per me cognita narrare disposui. Quia sicut de incertis tēmere referre sententiam, periculo sum fore profiteor, ita de cognitis subprimere ea, quæ nosci debent, vacuum periculis esse non reor. Est quoque & laudabilis pro exemplo prædicanda omnibus veritas, & nihilominus detestanda Rhetoricorum composita falsitas. Quoniam melius est de multis præclaris nihil faciōribus dicere, quā ex paruis bonis multa falsa differere: tutiusque est, omnia, quæ gesta sunt, præterire, quā ea, quæ non fuerūt, aliqua fingere. Et mitius errat, qui nō malitiæ voto, sed segnitæ fastu vera subprimit, eo, qui diserte falsa cōfingit. Veritas enim, si studio veritatis, & nō vanæ gloriæ iactantia dicitur, dicēti coronam implodit: falsitas autem, si ab aliquo intentatur, coniectātem occidit. Et ideo sicut me veritatem dicentem remunerādum esse congaudeo, ita falsitatem si dixero, condemnandum esse non nego. Quibus ergo causis ad falsitatem retexendam infilirem, ipse non habui, qui veritatem in omnibus, nō mendacium remunerari cognoui.

IGITUR beatus martyr Eulogius nobili stirpe progenitus, Cordubæ ciuitatis Patritiæ senatorum traduce natus, ecclesiæ ministerio mācipatur, sancti ac beatissimi Zoyli æde deseruiens, & in eiusdē collegio clericorū vitā deducēs, multis & clarissimis virtutibus floruit, magnis & laudabilibus operibus vigit. Ab ipsis enim incunabulis literis ecclesiasticis hærens, & quotidie per studia bonorū operū crescens, perfectionem adeptus est, ac super omnes cōtaneos doctrinæ scientia clarens, & eruditionis lumine florens, magistrorum doctor est factus. Quippe qui mentem senilem paruissimo corpore gerens, vincebat et si non ætate certe scientia vniuersos. Erat enim studiosissimus scripturarū scrutator, & intentissimus sententiarum investigator. Ita vt nihil scripturæ præponeret sanctæ, nihil magis eligeret, quā in lege Domini meditari die ac nocte. Nec cōtentus magisterium doctorum suorum, alios si quos forte audiret, procul positos requirebat: & ne offenderet proprios, furtim se horis, quibus poterat, subtrahebat. Nam & abbatem bonæ recordationis & memoriæ

Spera-

Speraindeum opinabilem & celebritate doctrinæ præconabilem virum sæpius inuisebat, auditorioque more ex illius ore disertissimo dependebat. Qui ipso tempore totius Barithicæ fines prudētiæ riualis dulcorabat. Ibi eum primitus videre merui, ibi eius amicitie dulci inhæsi: ibi illi indiuidua sum nexus dulcedine. Eram nāque iam dicti illustri viri auditor: & dum frequētius eius limina tererem, incultumque ingenium acuerē, tandem respectione diuina huius tanti viri societate cōiungor. Et catenatim insolubili nexu non innector tantum, sed vnior: factique sumus auditores viri, inquisitores veri, amatores nostri. In tantum vt illa ætas indocta sibi nō concessa præsumeret. Agebamus vtrique scripturarum delectabilem lusum, & scalmū in lacu nescientes regere, Euxini maris credebamur fragori. Nam pueriles contentiones pro doctrinis, quibus diuidebamur, non odiose, sed delectabiliter epistolatim in inuicem egimus, & rhythmicis versibus nos laudibus mulcebamus: & hoc erat exercitium nobis melle suauius, fauis iucundius, & in anteriora nos quotidie extendentes, multa inadibilia tentare in scripturis, puerilis immatura docibilitas coegit. Ita vt volumina conderemus, quæ postea ætas mutata abolenda, ne in posteros remanerent, decreuit.

SED cum iam annos iuuentutis attingeret Eulogius, diaconij ministerio fungitur, atque in breui merito vectus ad superos, gradu presbyterij sublimatur: moxque magistris ordine & vitæ moribus sociatur. Quanta illi humilitas, quanta bonitas, quanta inhæserat charitas, amor omnium ostendebat. Ex hinc cœpit se acriori vitæ austeritate constringere, & modestiæ legibus in vniuersis actionibus perornare. Scripturis vacare diuinis, & corpus suum vigilijs ac ieiunijs castigare, monasteria frequentare, cœnobia inuisere, regulas fratrum componere. Hinc inde cuncta eo modo curare, quo, si fieri posset, vtrobi- que adesset. Ita clericatum agens propriū, vt regularem ordinem non dimitteret alienum: ita monachis adhærens, vt clericus probaretur, Ita in clero degens, vt monachus videretur, & vtrobi- que aptus adcurrens, & vtrarumque professions vnus sufficientissime cōplens, curabat sæpius ad cœnobiorum sacratissimos greges. Sed ne proprium ordinem contemnere putaretur, ad clerum remeabat: in quo dum ali- quod tempus perfisteret, ne virtus animi curis sæcularibus enervaretur, itidem monasteria repetebat. Hic doctrina oris ecclesiam ornans, illic vitam propriam excutiendo decorans, in cunctis virtutibus positus, viam sæculi mœrens incedebat, & anxius: & quotidie ad cælestia volare cupiens, corporea sarcina grauabatur. In tātum vt

A 2

Alvarus D. Eulogij
admodum fa-
miliaris

D. Eulogij nobilitas, & educatio.

3 4

5
sancti Zoyli tem-
plum.

Speraindeo Ab-
bas.

Eulogij & Alua-
ri in studijs exer-
citatio.

Eulogius presby-
ter & doctor fac-
tus.

Romam ire disponderet, vt adolefcētiæ ne uos lachrymis, & peregrinationis itinere domaret, immò domitos deleret: sed ecce omnes hinc inde infistimus, & eum magis corpore quàm animo retinemus.

7 VERVM dum ista & alia referūtur, tandem Reccaffredus episcopus super ecclesias & clericos quasi turbo violentus insiluit: omnesq; sacerdotes, quos potuit, carcerali vinculo alligauit. Inter quos vt electus aries ducitur, & cum pontifice suo vel alijs sacerdotibus vincitur. In qua retrusione magis orationibus & lectionibus operā dedit, quā vinculis. Ibi sanctis virginibus Floræ & Mariæ, pro fide comprehēsis, illud documentū Martyrale vno libro composuit. In quo eas ad martyrium verbis tenacissimis solidauit, easque & per se verbis & per epistolas mortem contemnere docuit. Sequē suosque socios earū suffragijs vinculo soluendos commisit, quod & obtinere mox post sextū diem passionis earum promeruit. Nam illæ octauo Calendas Decembris expleuerunt martyrium, sacerdotes verò domini tertio Calendarum earundem solutionē adepti sunt. Extat super hoc inlustriore stylo confecta, & mihi his diebus directa epistola, passionem earundem virginum, & ereptionem sacerdotum ipsarum virginum meritis cōtinentem. Ibi metricos, quos adhuc nesciebant sapientes Hispaniq; pedes perfectissimè docuit, nobisque post egressionem suam ostendit. Inde etiam mihi pro libris illis, quos in defensionem martyrum dederat, epistolam facundo loquutionis genere dictatam direxit. Nam cum omnes, qui cum eo erant sacerdotes, vacarent otio & quieti, ille non noctibus, non diebus à lectione cessabat; noctes diesque ingeminans, scripturarum mella lambens, & ore & corde spiritualiter ruminans.

8 VERVM operepretium reor, si paulò altiùs incedentes, tempore persecutionis qualiter probatus extiterit, inferamus. Nam dum episcopi, sacerdotes, clerus, & sapientes Cordubæ in martyrio nuper exorto deuio calle incederēt, ac timoris impulsu penè fidem Christi, si non verbis, nutu tamen negarent, hic tamen inadibilis nunquam vacillare, vel tenui est visus susurro. Sed omnibus pergentibus ad agonem oecurrens, vniuersorum animos roborans, cunctorumq; ossa venerans & componens, in tantum ardescebat: vt dote martyrij & ipse inceptor ipsis diebus videretur esse martyr. Pro quo rectitudinis zelo multis extitit contumelijs propulsatus, magnisq; terroribus fatigatus. Nam vnus ex proceribus illum impetens, & minis exasperans, diuino iusto iudicio in reprobum sensum cōuersus, fidem, quā tenens nescius impugnabat, mox miser & stultus amisit. De quo plenius in li-

bro

bro Memoriale sanctorum tertio iam dictus beatissimus disputauit. In quibus libris & passiones singillatim martyrum claro fonte loquutionis explicuit, & prosecutione sufficenti quæcumque acta sunt in martyribus domini & dicta, sequuturis generationibus propallauit. Quantus autem, vel quàm excellens fuerit scientia, luce clariora eius pudent opuscula, quæ sale Attico & profatice lepore, immò diuina inspiratione composuit.

9 SED redeundum est ad Reccaffredi episcopi tempora, & qua arte à sacrificio se suspenderit, ne eius glutinaretur errori, proferendum. Nanq; ipsis diebus cuncti ei & vi & potestate addicti, iussu regio subditi, iniquo videbantur hosti adiuncti: & qui priori insurrectione aduersi & erecti contra eum steterunt, tunc terrore cōciti, quasi familiares hærebant non mente, sed corpore: nec dilectione cordis, sed compulsionem terroris, & ne aditus ei amplius nocendi daretur. Ita quoque Rex cōtra nos defæuiens legibus necessitatem induxerat, & liberum arbitrium interpollans, omnes truci subdiderat hosti. Cuius historiae

10 veritas in alio opere enucleatiùs differetur.

11 NVNC verò huius admirabilis viri tātum enotare sanctissimam cupimus artem. Is enim graui instinctu doloris, dum vndique circa se dolosum cerneret ipsius episcopi grassari ingenium, & cæteros ei cōmunicantes deprehenderet, nec resistendi sibi copiam inesse videret, nec amouendi licentiam (vtpote fideiussoribus datis) remanere sibi conspiceret: cœpit se graui adterere gemitu, magnoque intrinsecus

12 macerari dolore. Sed nutu Dei cōtiguit, vt quadam die præfenti episcopo beati Epiphaniij Cipriq; Salaminæ episcopi, Ioanni episcopo Hierosolymitano directa epistola legeretur. Quam ego cuidā diacono præ-

13 ceperam legere: in qua idem beatissimus pontifex Origenis nenias Epiphaniij Episto-
la. arguens, & ordinationē cuiusdam presbyteri in monasterio iam dicti Hierosolymitani à se consecrati defendens, causam ordinationis retexuit, beatissimorumque presbyterorum Hieronymi & Vincentij continentiam sacrificadi laudandò innexuit. Quam narrationem tum iam dictus Eulogius auida mente magis arripuens, quàm suscipiens, & sibi à Deo datam occasionem cognoscens, ingenti vulnere quasi percussus, ab intimo corde trahens suspiria, meque intuens, conuersus episcopo dixit: Si lucernæ ecclesiæ, & fidei nostræ hoc egerunt columnæ, quid nobis facere conuenit, quos delicti onera grauius deprimunt, & affligunt? Cognoscat ergo vestra paternitas, interdicitam à me ipso mihi sacrificadi licentiam. Sicq; huiusmodi ingenio tēpore Reccaffredi se ipse suo ligauit arbitrio. Cuius professionis

A 3

Reccaffredus Episcopus.
Eulogius in carcere missus.

Flora & Maria
virgines & martyres.

Eulogius martyrum inceptor & cultor.

Reccaffredus Episcopus.

10

11

Eulogij prudens constantia.

12

Epiphaniij Epistola.

licet hoc modo ordinem sumeret, delectabili tamen vsu perfunctus, nolebat postea statum reiectum recipere. Sed Pontifex proprius in tantum eum amissum officium sacrificandi compulit repedare, vt eum anathemate ferire non vereretur, nisi citius redire promitteret.

ET erat vir ille in omnibus profefsionibus principaliter & nō mediè decoratus, cunctis ex æquo deseruiens, & cum præiret omnes sciētia, humilior certè etiam infimis videbatur. Clarus vultu & honore præcipuus, eloquentia fulgidus, & vitæ operibus luminosus. Incitator martyrum & laudator, tractator peritissimus & dictator. Quis ardorē ingenij, quis decorem eloquij, quis fulgorem scientiæ, quis affabilitatem vsualem officij, quocunq; poterit prudētia dicere flumine? Que enim illi non paruere volumina? quæ potuerūt eum latere ingenia catholicorum, philosophorum, hæreticorum, necnon gentilium? Vbi libri erant metrici, vbi profatici, vbi historici, qui eius inuestigationē effugerent? Vbi versus, quorum ille ignoraret canora? vbi hymni, vel peregrina opuscula, quæ eius non percurreret pulcherrimus oculus? Quotidie enim noua & egregiè admiranda quasi à ruderibus, & fossis effodiens, thesauros elucidabat inuisos. Quanta docibilitas tam pretioso munere ornata inesset animæ, quanta & inexhausta cura solertiæ, nullus sapiens comprehendere poterat. Et o admirabilis suauitas mentis, nunquam priuatim scire aliquid volens, nobis omnia præstabat. Vitiata corrigens, fracta consolidans, inusitata restaurās, antiqua repriorās, neglecta renouans, & quæq; poterat ex antiquis viris gesta petere, satagebat operibus adimplere. Seueritatem Hieronymi, modestiam Augustini, lenitatem Ambrosij, patientiam Gregorij in corrigendo errores, in sustentando minores, in demulcendo maiores, in sufferendo horrores, vnus idem se multipliciter varium exhibebat.

NEC ei suffecit monasteria patriæ suæ inuisere, quin potius occasione fratrum suorum, qui ipsis diebus in Franciæ finibus exulabant, indeptam viam arripuit, & in Pampilonensium territoria vltro progrediens, monasterium sancti Zachariæ ingressus, & aliorum cœnobia ipsarum regionum gliscenti voto percurrens, multorum patrum est amicitia dulcoratus. Quorum conuersationem in epistola, quam episcopo Pampilonensi in carcere positus dedit, nominatim locatimue digessit. In quibus locis multa volumina librorum repetens, abstrusa, & pene à multis remota, hūc remeans, suo nobis regressu adduxit. Ibi beati Odoarij est fruitus colloquio, cui centum quinquaginta regulares monachi militabant. Inde secum librum Ciuitatis beatissimi Augustini, & Aeneidos Virgilij, & Iuuenalis

Eulogij peregrinatio.

Odoarius Abbas.

14

uenalis metricos itidem libros, atque Flacci saturata poemata, seu Porphyrij depicta opuscula, vel Adhelemi Epigrammatum opera, necnon Auienni fabulas metricas, & hymnorum catholicorum fulgida carmina, cum multis minutissimarum causarum ex sanctis questionibus multorum ingenio congregatis, non priuatim sibi, sed communiter studiosissimis inquisitoribus reportauit. Idem præterea fulgorem operis & coruscationem ingenij resplendentibus semitis presentialiter cunctis sequentibus & vsualiter sequētibus, specificis semper ostentans indicijs, & luminosis deducens vestigijs, vbiq; lucidus gradiens, vndique fulgidus rediens, limpidus, dulcorosus, nectareus, Christi coronatus emicabat omnibus famulus.

NEC illud omittendum in hoc opere reor, quod post diuinæ memoriæ Vuitremiri Toletanæ sedis episcopi, in eandē sedem ab omnibus comprouincialibus, & cōfinitimis episcopis electus, & dignus est habitus, & pro relatu omnium comprobatus. Sed dispositio diuina, quæ eum sibi ad martyrium reseruabat, quibusdam repagulis obuiauit. Cumque iam ipsa cōmunis electio eum sibi consecrare in episcopo adclamaret, rerum obuiantium aduersitate impediti, alium sibi eo viuente interdixerunt eligere. Qui licet argutè frustraretur ab ordine, tamen non est priuatus eiusdem ordinis munere. Siquidem episcopatum cælestem adeptus est, dum per martyrij gloriā Christo coniunctus est. Omnes namque sancti episcopi, non tamen omnes episcopi sancti. Ille verò sanctitatem per cruoris fusionem inueniens, episcopi ordine fungitur, dum cælo receptus, æternis promissionibus muneratur.

CVMQVE his virtutibus & dogmatibus insigniretur, & omnibus quasi lucerna super candelabrum posita, ac veluti ciuitas in montis cacumine procul altius emicaret, & vt doctus scriba de thesauro domini sui noua & vetera vniuersis familijs præuideret, in sacerdotibus primus, in confessoribus summus, in iudicibus residens non extremus: tandem voti compos effectus, diuina sibi cooperante clementia inopinato iudicio, sed deliberatiuo studio euectus est ad superna. Et ea quæ à martyribus fufis postulauerat lachrymis, & per sua opuscula more sparferat precis: obtinere meruit operibus sanctitatis. Quod verius poterit noscere, qui ipsa eius egregia opera curauerit legere. Et quoniam expedit, & dignum nobis visum est pro vtilitate legentium, & pro annuo festiuitatis suæ recursu, passionem eius breuiter explicare: ideo sequestratim, purè & synceriter agōnis sui pulcherrimum induximus finem.

Libri, quos D. Eulogius Cordubani attulit.

15

16 17

18

19

Vuitremirus Archiepiscopus Toletanus.

Eulogius electus Toletanus Archiepiscopus.

19

Mahomad Ara-
bum Rex.

21
Ecclesie sub hoc
Rege persecutio.

21

VITA DIVI EVLOGII.
Ab hinc passio eiusdem.

Empore igitur, quo sæua dominatio Arabū calliditatis astu omnes fines Hispaniæ miserè deuastabat, quo Rex Mahomad incredibili rabie & effrenata sententia Christicolum genus delere funditus cogitabat, multi terrore cruciatissimi Regis metuentes, eiusque insaniam modificare nitentes, per trucem voluntatis iniquæ officium diuersis & exquisitis occasionibus gregem Christi impetere tentauerunt. Plerique Christum negando se præcipitio commiserunt: alij duris tormentis agitati, cōmori sunt. Porrò alij florenti virtute stabiliti sunt, & fundati. In cuius (vt diximus) tempore martyrium fidelium coruscando resplenduit, & error negantium fluctuauit. Nonnulli enim, qui fidem Christi tantum mentibus retinebant, instinctu Dei quod celauerant, luminositer & patulè proferebant. Nullo disquirente ad martyrium proficientes, & coronam sibi ex tortoribus rapientes. Ex quibus Arabs genere beatus Christophorus extitit, cuius passionis ordinem alibi digere cogitamus. Sed ex eorum numero beatus Aurelius & sanctus extitit Felix, qui cū vxoribus ad passionis gloriam post multa & proluxa latibula prodierunt. Ex ipsis etiam florens virtutibus Flora virgo beata, quæ contēnens secularem labilem pompam, æternam meruit sine fine coronam. Quorū hic noster sanctissimus Doctor agonem singillatim exposuit, & actus vitæque corusco sermone explicauit.

22
Christophorus
martyr.
Aurelius & Felix
martyres.

Flora martyr.

Leocritia virgo.

23
24
25
HOC tempore puella nomine Leocritia quædam genere nobilis, mēte nobilior, ex Gētilium fece progenita, & ex luporum visceribus prodita, dudum per quandam sibi genere proximam Christo dicatam nomine Litiosam, aquis salutaribus tincta, & occultè fide Christi induta enituit, odoremque nectareum notitiæ suæ cūctis adsparsit. Etenim cū iam dictam religiosam in annis infantia more propinquitatis recurret, eamque quibus illa sermonibus poterat, quotidie instrueret, tandem respectione cælesti fidem Christi mente suscepit: & ardore amoris susceptam pectore conseruauit. Quæ dum ad annos sapientiæ veniret, & scientiæ contingeret lumina: fidem illam, quam tenerrimis institutis didicerat, quotidie fomētis spiritualibus auctam, in amplius crescentem alebat, primū occultè, deinceps patulè & apertè. Quam parentes sedule admonentes, & nihil omnino proficientes, conati sunt eam flagellis & verberibus impetere, vt quam per blādimenta amouere non poterant, saltim terroribus coercerent. Sed ignis ille, quem Christus in corda fidelium misit, nullis minis cedere nouit.

Litiosa Deo dicata.

uit. In hoc confictu dum diebus vapularer & noctibus, seque acerimis impetiendam vltionibus & duris vinculis præpeditā videret, metuens ne non propallata publicè fide, cauterio vreretur perfidiæ: per internuncios beatissimo Eulogio, opinatissimo iam multis talibus operibus viro, vel sorori eius Anuloni virgini Deo dicatæ causam suam innotuit: & quia ad tutiora loca fidelium, in quibus fidem suam posset interrita propallare, ire vellet, exposuit. Illico beatus Eulogius solitum officium recognouit: & vt erat fautor anhelantissimus Martyrum, hanc exire clam per eosdem internuntios ordinauit, illam concitè artem fingens, & parentibus quasi consentiens, nostramque fidem verbis impetens, & data opera omnia selecta ornamenta induens, seque more illorum quasi placitura & nuptura sæculo ostēdens, nisa est eorum inflectere animos, & sibi exosos comere gressos. Cumque sibi omnia iam tuta inesse prospiceret, ad nuptias quorūdam propinquorum suorum, quæ ipsis agebantur diebus fingens, vt eidem officio congruit, ornate procedere, celeri cursu se beatissimo Eulogio, vel sorori eius Anuloni tutandam exhibuit. Quam mox grato animo suscipiētes, oculendam probatissimis tradiderunt amicis. At vbi pater eius & mater expectantes filiam non viderunt, delusos se ingemiscētes, rabie inaudita & dolore inuiso seipso cruciantes, cuncta disturbāt, vniuersa contaminant, currentes per ignotos & cognitos, & potestatiue, ac iussione Præsidis, quoscunque impetēdos putabant, carceribus & vinculis onerabant, viros, mulieres, confessores, sacerdotes, deuotas, vel quos poterant flagellis & carceribus affligebāt, si quo modo possent filiam suam per hæc & ampliora recipere. Ille verò sanctus immobilis ei loca diuersa mutabat, & ne traderetur ouis luporum in manibus, omni intentione curabat. Illa tamen ieiunijs & vigilijs insitens, & cilicio membra tegens, vel puluere cubans, seuerè membra corporis elimabat. Sed & vir beatissimus cum reuerentia nominandus Eulogius, nocturnas vigilias adpetens, & in basilicam sancti Zoyli terratenus prostratus orās, noctes insomnes ducebat, auxilium Domini & fortitudinē virgini imprecans, & se per hæc exercitia Dño consecrās.

26
Anulo diui Eulogij soror Deo dicata.

27

28
Basilica sancti Zoyli.

INTER hæc virgo serenissima beati Eulogij germanam, quæ ardenti desiderio diligebat, videre voluit, & ad eorum habitacula nocte deuenit, reuelatione domini prouocata, & auiditate consolationis perducta, vt vno die tantummodo cum eis moraretur, & iterum ad solita latibula repedaret. Quibus & retulit, sibi vna & alia vice oranti liquore mellis os repletum fuisse, quod se non ausu temerario expuisset, sed inglutijisse, crassi elementi admirando speciem, referebat. Cui

ille sanctus hoc esse præfagium, regni cælestis dulcedinem persfuen-
dam, dissevit.

VERVM dum alio die redire virgo disponderet, actum est, vt co-
mes itineris non hora sueta, sed in lucefcente aurora veniret. Nec po-
tuit aditum exeundi habere, quippe quæ nocturno tempore, pro eui-
tandis insidijs solebat, incedere. Prouisum est, vt eadem die vsq; dum
sol metam sui luminis terræ subduceret, & nocturnæ tenebræ quietu-
dinem optatam indulgerent: virgo Dei, eo quo manebat loco, persfif-
teret. Humano quidem consilio, sed diuino retinebatur iudicio: vt &
suam sibi coronâ, & beato Eulogio imponeret gloriæ diadema. Nam
eo die nescio cuius instinctu, quorûmue insidijs & proditione locus
præfidi latibuli indicatur, & à militibus ad hoc missis ex improviso
omnis illa eorum habitatio circundatur. Actum que est, vt electus &
prædestinatus martyr præfentialiter adfuisset. In cuius præfentia iam
dictam virginem educentes, eum que vnâ pariter comprehendentes,
verberantes, multisq; contumelijs affligentes, iniquo præfidi, & sce-
lerato iudici præfentarût. Quem mox iudex per flagella occidere co-
gitans, truculento vultu & impatienti animo vehementi furoris accê-
sus, furiosis verbis interrogat, virginemq; cur domo retinuerit mini-
tando disquirat. Cui libentissimè & patientissimè, more loquutionis
suæ, splendide rei veritatè hoc ordine pandit. Præfes, ordo nobis præ-
dicationis iniunctus est, & nostræ hoc fidei conuenit, vt disquirenti-
bus à nobis lumen fidei porrigamus, nullique ad vitæ itinera prope-
ranti, quæ sancta sunt, denegemus. Hoc sacerdotibus competit, hoc
religio vera deposcit, hoc etiâ Christus dominus noster nos docuit:
vt quisquis sitiens fidei haurire flumina voluerit, in dupplo potum in-
ueniat, quem quæsiuit. Et quoniam hæc virgo fidei sanctæ regulam à
nobis inquirere visa est, necessarium extitit, vt illi nostra eò se liben-
tius adplicaret intentio, quò eius in amplius incenderetur affectio.
Nec decuit talia desiderantè reijcere, præfertim illi, qui ad hoc Chris-
ti electus est munere. Vnde &, vt posse mihi extitit, inlustrauit, & do-
cui: & fidem Christi viam regni esse cælestis exposui. Quomodo & ti-
bi, si me disquirendum putasses, libentissimè facerem. Tunc præfes tur-
bido vultu virgas inducere iussit, eum minitâs flagellis perimere. Cui
sanctus dixit, Quid istis virgis exercere cupis? Animam (inquit) tuam
per has educere volo. Gladium (ait) acue & compone, pro quo animâ
à vinculo corporis expeditam ei reddas, qui dedit. Nam flagellis mē-
bra dissecare non extimes. Et mox clara inuectione & sufficienti elo-
quio falsitatem vatis sui & legis impropersans, & prædicationis verbû
ingemi-

Eulogius & Leo
critia capti.

Eulogius ad Pro-
fidem.

ingeminans, sub omni velocitate palatiû ducitur, & ad regis consilia-
rios vsque pertrahitur. Vbi vnus ex ipsis, illi familiarissimè notus, cõ-
patièdo insiluit. Si stulti (inquit) & idiotæ in hanc mortis deflendam
ruinam deuecti sunt: tu sapientiæ decore præcinctus, & vitæ moribus
inlustratus, quæ te dementia huic mortifero casui, oblitterato natura-
li vitæ amore, committere compulsi? Audi me obsecro, & ne præcipiti
casu corruas rogo. Dic tãtûm verbo in hora huius tuæ necessitatis, &
postea tua, vbi vbi potueris, vt ere fide. Promittimus te nuspiam inqui-
rendû. Cui beatissimus martyr subridens: ô (inquit) si scire potuisses,
quanta fidei nostræ cultoribus maneat reposita. Aut si possem quod
meo retineo, tuo committere pectori: tunc iam nõ me à proposito re-
uocare conareris, sed libentiùs te ab hoc mundiali honore amouere
cogitares. Et cœpit eis euangelij æterni verbum porrigere, & prædica-
tionem regni constanti libertate infundere. Qui illico eum nolentes
audire, gladio iubent transfigi. Cum que duceretur, vnus ex eunuchis
regis alapa eum percussit. Cui ille alteram faciem præparans, obsecro
(inquit) vt hanc iterum verberando, priori eozques. Quam cum secû-
dò feriret, ille patiens & mitis iterum priorem parauit. Sed impetu mi-
litum ad locum occisionis deducitur, vbi genua in oratione curuans,
& manus ad cælos extendens, signo que crucis totum se muniens, pau-
cis verbis intra se orans, ceruicem mucroni tetendit, & celeri ictu mû-
dum contemnens, vitam inuenit. Compleuit martyrium suum quinto
Idus Martij, die sabbato, hora nona. Et ô felicem & admirabilem nos-
tro sæculo virum, qui & præmisit in multis sui operis fructum, & reli-
quit in virgine se sequendum. Secum victoriæ vexillum manibus ele-
uans, & manipulum laboris sui pro se domino libans, oblationem pu-
ram, & pacificas hostias offerens, & in se, quæ alios docuerat, Christo-
rèrum domino repræfentans. Mox verò vt proiectum est cadauer è lo-
co eminentiori inductum aluei, columba miro candore niuefcens, vi-
dentibus omnibus, secûs æra pennis, super corpus martyris aligerâs
sedit. Quam omnes missilibus petris hinc inde abigere conantes, &
nihilominus consistentem repellere non valentes, manibus voluerût
cominus effugare. Sed illa in circuitu corporis non volans, sed saltes,
super turrim corpori imminentem propiùs refedit, & ad corpus bea-
tissimi viri vultum conuertit. Nec silendum est miraculum, quod ad
laudem sui nominis Christus est super corpus martyris operatus. Ete-
nim vnus Astigitanæ ciuitatis incola, dum inter ceteros palatinum lu-
natim mansionis seruitium ageret. Ibi que cursum suum vigilijs expe-
diret, nocte aquam potare desiderans, surrexit, & ad prominentem ca-

29
Dini Eulogij mi-
ra constantia.

Diuus Eulogius
occiditur.

30

Columba in diui
Eulogij corpore
insidet.

Aliud miraculû.

Astigitana ciui-
tas.

31

32

nalis ductum, qui super illa loca producit, peruenit, ubi vidit de super super corpus eius, quod deorsum iacebat, sacerdotes miro cādo-
re niuentes, luminaria coruscantia retinentes, & psallentiū more psal-
mos gnauiter recitantes. Qua visione perterritus, ad māisionis locum
magis fugiens, quā rediens, repedauit. Et socio omnia renuntians,
cum eo iterum ad locum reuere voluit: sed iam secundo cernere il-
lud non valuit. Cuius beatissimi caput alio die curiositas Christiano-
rum redemit, corporis verò reliquias tertio die collegit, & sub vmbra
beatissimi martyris Zoyli tumulauit.

Sancti Zoyli tem-
plum.

Sanctæ Leocritæ
martyrium.

Basilica sancti
Genesij.
Tertios vicus.

BEATISSIMA verò virgo Leocritia multis oblectationibus
delinita, multisque promissionibus impulsata, tandem diuino mune-
re soliditate fidei roborata, quarta post eius martyrij die extitit de-
collata, ac in flumine Bethis proiecta. Sed aquis nec submergi potuit,
nec celari, erecto enim corpore pergens, mirum omnibus visum præ-
buit. Et sic à Christianis educta, in basilica sancti Genesij martyris,
quæ sita est ad locū Tertios, extitit tumulata. Hic fuit beatissimi doc-
toris Eulogij finis: iste admirabilis exitus, huiusmodi plenus opere
transitus.

NUNC restat in fine voluminis Regi omnium sæculorum gratias
agere, qui ab initio fidei suam ornans martyribus ecclesiam, dat lassis
virtutem, & de se nihil præsumentes perducit ad gloriam sempiter-
nam. Ipsi domino nostro gloria & imperium per infinita semper sæcu-
la sæculorum. Amen.

Aluari ad diuum
Eulogium oblecta-
tio.

AT nunc quia sermone pedestri & inculta oratione agonē docto-
ris nostri & martyris expleuimus: restat, vt ad eundem amicissimum
nobis patronum, quasi ad audientem, & precibus nostris præsentem,
sermonem vertamus, & familiaritatem nostram ei cognitam refera-
mus. Certè potens est audire rogantes, & patrocinari miseris, & afflic-
ctis: si merita nos adiuuauerint propria, si delicta non obuauerint du-
ra, si affectio hoc postulauerit pura. Ergo martyr Dei excelsæ, dulcis
nomine Eulogi, Aluarum tuum clamantem intende: & quem hîc te-
nuisti charitate animi fixum, illic tibi ad socia seruum. Non aliorum
quā tuis te interueniam verbis. Certè ego sum ille, quē tecū vnitum
esse dicebas, ad quem & pro quo hoc modo locutus es: vt non sit (in-
quis) alter Aluarus quā Eulogius, nec alibi quā penes intima Al-
uari totus sit conlocatus amor Eulogij. Valeat, valeat, Christe domi-
ne, hæc suavis fidelisque inter vtrosque dilectio. Valeat perenni cul-
mine sanctitatis, & quasi lux splendens procedat & crescat vsque ad
perfectum diem. Ecce domine testimoniū tuum præ manibus habeo,
literis

Prou. 4.

literis aureis, & sententiarum gemmis depictum, sed desidero patro-
ciniij tui complementum. Iam enim quod in terris positus oratione, vt
valeret, indefinēti orabas, in cælis translatus, poteris in me suffragio,
quod in te impletum est, obtinere. Seruat nanque amor verus (vt ipse
dixisti) in absentem fideliter charitatē, & quod sibi poterat, hoc exhi-
bet in amātem. Ergo, martyr egregie, & amice charissime, dum licet,
& adhuc misericordiæ imminet tempus, intercessionis tuum amico
porrige munus: vt sit hîc mihi concessa remelioratio morum: sint cre-
bra munera lachrymarum, sit affectio labili menti inlata virtutum, sit
affectiua compunctio iugis, sit purus pœnitendī affectus, sit locus op-
tabilis ritè concessus, sit opportunus aditus nullis obicibus disrumpē-
dus. Soluantur perplexionum omnium vincula, resiliant impeditionū
cunctarum molimina, retinaculorūque obstacula: immutatione dex-
teræ excelsi in obsequentium mutentur auxilia. Aperiatur ianua cor-
dis, ad suscipiendum regnum Dei altissimi: inclinetur ceruix superba,
& colla subdantur, ad ferendum iugum suavissimum Christi. Vellem ad-
huc poscere maiora, sed temeritatis vereor incurrere notam. Sed tu,
ô serue Dei excelsæ, qui vultu Dominico satiaris, eiusque dono perpe-
tuò iucundaris: illud ad se ipse misero interuentibus dignis, quo nosti
millena delicta purgari. Vitam quoque æternam desidero, & regni cæ-
lestis requiē sitio. Quocumque ergo tormento aut flagello cura, reme-
dium impendere seruo, & eo ardoris igne dilectum purgare desidera,
quo hic nobiscum videbaris nexus in terra: vt dilectio illa clariori lu-
cenunc emicet, quando & ampliori lumine lucet, & potiori suffragio
prorogare quæ sita valet.

E GO autem, mi dulcis Eulogi, memoriā nominis tui, quantum 36
potui, lustravi, vitam digessi, doctrinam expressi, agonemque pulcher-
rimum explicavi: & vt nominis tui delectabilis semper in mundo me-
moria floreat, & perenni splendore, sicut in cælo vita, ita hîc mētio ru-
tilet: & si non enucleatissimis sermonibus, tamen euidentissimis, qui-
bus valui, nisi bus dedicaui. Construxi enim ære perenniū monumen-
tum gloriæ tuæ, quod nec nimbus turbo, grandoque lapidea def-
truat, nec rogos flammarum quocumque igne liquefaciat. Aedificaui
nomini tuo memoriā ex auro obrizo & lapidibus omnigenis pretio-
sis, quam nullus violentissimus valebit diruere prædonis more tyran-
nus. Composui fabricā culminis tui, & in sublime turrim habitationis
tuæ erexi, vt sis speciosa pharus, cunctis virtutibus hîc inde relucēs.
Ornavi titulum decoris tui vnionibus miro candore niuētibus, & to-
pazione fulgenti, vt vniuersis emicet finibus terræ. Ad sparsi cineres

literis

sanctos nectareis flosculis, nullo æstu fatiscentibus, nec indito ceden-
 tibus igne. Vixi pretiosum corpus nardi pistico pretioso, ac diuerso
 38 thymiamatum genere, amomo, balsamo, bifamoque commiscens, vt
 flagrans sanctitatis tuæ suauissimus odor diffusus, per omnia refertus
 sæcula nullo sine tepescat. Impleui amicitia vinculū, & charitatis tue
 nolui nudum sæculo dimittere nomen, vt sicut caelo vita resplendes
 & opere: ita mundo lingua elucescas & nomine. Vt generatio subse-
 quens te laudatum inueniat; imitandum respiciat, & quantus fueris
 39 doctrina, nostro tenui ingenio recognoscat. Neq; priscorum studio
 * corporalibus beneficijs, speciebus & floribus cōstipatū te etas sequu-
 tura mirabitur, que cōsumūtū temporum vetustate: sed spiritualibus
 donis decoratum, & immortalibus sublimatum titulis venerabitur.

T V ergo venerabilis domine, equiparando nobis redde mercedē,
 vt qui seruitio nostro tuæ decorantur reliquiae, & ornantur exequiae:
 illustremur deinceps respectione felici, visitemur dono caelesti, vt e-
 go ille, qui per prona haecenus, & abrupta nō liquide fluens, ab iniqui-
 tate mea defeci, & tabidus hucusque in malis meis manēs, à vultu do-
 mini mei recessi, maligno adherens hosti, praeuenienti gratia illustra-
 tus, & gratuita misericordia quocūque vitæ termino consummatus,
 merear ita caelestia indisrupta communiter tecum possidere gaudia,
 sicut hic pari fletu & gemitu terrena maceratus angustia, traxi diutur-
 na & longa suspiria. Vt etsi non aequali datum est mihi fulgere gloria,
 saltim vel delictorum meorum mihi inlata sit venia. Quatenus nō pœ-
 nali doleam barathro merfus, sed in caelesti gaudeam requie tibi, vel
 cæteris dominis meis socijs tuis, condonatus. Amen.

HYMNVS IN DIEM SANCTI EVLOGII

1 presbyteri, quinto Idus Martij.

Almi nunc redeunt festa polifera

Nostri Eulogij martyris inclyti:

Soluamus domino carmina principi

Concentu fidei caelico munere.

Laudamus varia musico carmine,

2 Quæ non sunt domini prædita lumine:

Hinc nunc sat melius res pia panditur,

Quum Christum resonant chordulæ metricæ.

Hic nunc est animus magna reuoluere:

Splendenter anhelat balsama fulgidè

Gliscens egregia clangere liberè,

Vt dulci roboet musica flamine:

Bellator

Bellator domini, verbo potentior,

Doctrina & pariter sine celebrior:

Christi sic igitur gloria cingitur,

Vt florens vigeat licet in æthere.

3 Rector dum populos doctè reficeret,

4 Gypsum, quum diceret, fragmine prodite!

Turbam multiplici germine lauream

5 Cælesti rutilus agmine prouehit.

Vitus sic domini zelo, fidelium

Conuertens fluidos mores rebellium,

Adsciscens opibus munere nobili,

Abstractos barathro sublimat æthere:

Sed iam cum meritis digna rependere

Christus cunctipotens vellet, Leocritiam

Rectè mox lepidam virginem extulit,

Quæ clarum famulum axe reconderet.

Tunc celsus solitum ritè solatium

Præstat, & placidum compe remedium,

Cultum tunc fidei dogmate & ingerit,

Aduersans populis iusta rebellio.

Extemplo præconans prædo peranxius

Conturbat patriam, iussuue plæbium

Per cunctas plateas longè reuoluitur,

Quod princeps rabidus excitus imperat.

Regnantem tumidum respuit inclyta

6 Cælestis famuli mens Deo prædita:

Tandem præcipiti & ductu notabili

Comprehensus, sonuit mox quoque liberè.

Dicens, o proceres temnite impium,

Christum æthereum credite principem,

Vatem impudicum rectè repellite,

Qui tantos populos igne recondidit.

Gaudens hæc resonat culmine gnauiter,

Nec non & alia conquerens fortia,

Hunc mandant gladio vertice tundere,

Ne hunc sancta valeat turba recipere.

Adest intrepidus belliger annuens,

Tundunt quem alapis, sed rogat horridum,

Extendens faciem, verbere vt alteram

VITA DIVI EVLOGII.

Alternans, gemina palma relideret.
 Tunc signo fidei pectora seruulus
 Armat deifice aurea, roseo
 Colla lactentia sanguine prædita,
 Incuruat domino, instat, & obsecrat:
 Sic ictu gladij sydere conditur,
 Sic verbo fidei clarè reuoluitur.
 Adesto miseris, quæsumus, affatim
 Perplexos precibus soluere concite.
 Adfite gemitis poscimus excitis,
 Inflectens famulis nunc quoque numinis
 Auditum placidum, atque sereniùs
 Mentem, vt precibus sanctè refocilet.
 Vt rector deleat regna ferocia,
 Conculcet validus dogmata impia,
 Adspiret fidei comptæ refulsio,
 Qua cæli referet culmina fulgida.
 Vt torquens hæresis longè resiliat,
 Vt cultus domini altiùs emicet:
 Rectores patriæ flore redoleant,
 Aduersos cuneos liberè ventilent.
 Sit vita populis, sit quoque prouida
 Sanctis religio periuge tempora,
 Sit trino domino gloria sedula
 Aeternum dominans inclyre sæcula. Amen.

6 Post hæc superiora in altero exemplari sequentia erant continuata.

Translatio corporis sancti Eulogij presbyteri.

Translatio facta est sancti Eulogij martyris & doctoris, in basilicâ sancti Zoyli titulo principali, Calendas Iunias Era Dcccxcviii. Celebratur autem dies natalis eius in suprascripto coto, eò quòd omni tempore in diebus quadragesimæ occurrit illius solennitas.

Epitaphium sancti Eulogij.

Hic recubat lepidus martyr, doctorque refulgens
 Eulogius, lumen, dulce per sæcula nomen.
 Qui zelo fidei rutilans, virtute priorum
 Accensit animos magno fulgore virorum.
 Hic maeste celebrat libris præconatur & hymnis:
 Et vita rigidus, & sine sole coruscus.

Qui

SCHOLIA IN D. EVLOGII VITAM.

Qui temnens fluida, conscendit lucida cæli.
 Nec morte perijt, sed viuit sede perenni.
 Credite quæso mihi, viuit, per sæcula, viuit,
 Quisquis cælesti lætatur gloria regni.

Oratio Aluari.

Nunc te rogo sancte, recolas vt nomen amici,
 Quem tua hic tenuit dulcis amicitia fixum,
 Aluari extremi, qui multa clade reati
 Infectus vitij pergat per deuia mundi.
 Prex tua hunc teneat lapsam ad pascua vitæ,
 Vt solitè sancto digno nectatur amore,
 Quò tibi coniunctus mansit per sæcula charus,
 Præsta Deus deorum regnans per sæculis. Amen.

Scholia in diui Eulogii vitam.

ET doctoris). In Concilio Cesar augustano. cap. vij. decretum his verbis fuit scriptum. Ne quis doctoris nomen sibi imponat præter has personas, quibus concessum est secundum quod scriptum est. Eius diuus Eulogius doctor in ecclesia. Cordubæ habitus est, & vocatus. Et paulò post Aluarus notat, Eulogium inter magistros fuisse eo etiam tempore asecutum, quò fuit presbyter factus. Ipse quoque Eulogius Præsidem alloquens, hoc ipsum non semel de se testatur. Cesar augustanum concilium primum notauit, quia tres in ea vrbe celebrati in vetustissimis exemplaribus habentur, que in regio diui Laurentij canobio seruantur.

Ego luxurie). Humiliter de se loquitur, cù tamè vxorè se duxisse velit indicare.

Cordubæ). Hic & vbiq; non Cordubæ, sed Cordobæ fuit scriptum in vtroque exemplari, iuxta veterem illam illorù temporum veri nominis corruptelam, que iam, vt suo loco diximus, inoleuerat. Fuit etiam vbiq; scriptum, ecclesia, non ecclesia, vt agnoscat hic quoque paulatim obrepentem Hispanam, quam nunc retinemus, huius nominis prolationem. Inlustratus, adspersus, & huiusmodi alia, quemadmodum in exemplaribus fuerunt, reliquimus.

Senatorum traduce). Quod late in nostra historia ostendimus, post Gothorù & aliarum externarum gentium in Hispaniam irruptionem, tria hominum discrimina Prouinciã totam incolere. Antiqui Hispani: Romani, qui se illis aliquot ante sæculis immiscuerant: Gothi itidem & Alani & Sueui cum reliquis: qui tamen vno nomine Gothi postea appellabantur. Hoc cùm multis testimonijs pateat, legibus tamè Gothicis, que in foro iudicum, vt vocant, continentur, sit manifestum. Posteriores etenim Gothorum reges in legibus, Hispanarum populos in vniuersum alloquentes, trium horum hominum discrimina separatim nominant. Et apud Paulum Orosium, eorundem est mentio. Cùm autem nobiles, qui et Romanorum essent stirpe, volunt intelligi, Se-

B natores

4 Tria hominũ in Hispania discrimina.

natores eos illorum temporum scriptores appellant: Paulus Emeretensis diaconus, qui de Episcopis eius urbis scripsit: Samson Abbas Cordubensis, & cū Aluaro noster Eulogius. Ipsū itaque hic Patritium, & Romanorum stirpis credo significari. Quod si quis per catachrisin nobilem tantum non Romanae originis Eulogium hic dici existimet: ego cum hoc non contenderim. Mater D. Eulogij Elisabeth vocabatur, ut ipse in epistola ad Pompelonensem episcopum scribit. Auis Eulogius itidem dictus fuit, ut in Apologetico appellat.

5 Sancti Zoyli & de.) Huius templi mentio est alicubi in D. Eulogij operibus. Eidem praefuit paucis post annis Samson Abbas, de quo plura in sequentibus dici oportebit. In hoc D. Zoyli templo corpus eiusdem martyris suo tempore asseruari D. Eulogius, & idem Samson docet. De Samson Abbate lib. 1. de Paulo Emeretensi diacono initio lib. 2. dicemus.

6 Sperandium.) Huius viri meminit lib. 1. & 2. Eulogius. Eius nomen varie in exemplaribus fuit scriptum: Spera in Deum, & Sperandium.

7 Tandem Reccaffredus.) Cum multa non vno loco D. Eulogius de sua ista calamitate, & in carcerem trusione commemoret, nunquam Reccaffredi huius meminit: nec quis hic fuerit tumultus plane docet. Quantum ex sequentibus & ex Eulogij dictis possumus conijcere: Reccaffredus metropolitanus fuit episcopus, cuius ministerio Haddarrabman rex Christianos voluit compescere. Ille autem aut pravo zelo instinctus, aut infideli metu compulsus ecclesiam cordubensem atque alias grauiter afflixit: episcopum Cordubensem, cuius nomen nusquam proditur, aliosque templorum ministros in vincula coniecit. Sed neque qua de causa liberi postmodum fuerint dimissi, memorant: neque nos aliunde possumus diuinare.

8 Extat super hoc.) Durat etiam adhuc haec epistola. Ibi haec omnia latius referuntur. Pariter & illa altera, quam e vestigio commemorat Aluarius, extat epistola.

9 Ibi metricos pedes.) Inuit D. Eulogium in carcere positum, hymnos ijs carminum generibus scripsisse, quae Hispanis eo tempore essent incognita. Nimirum, ut mox apparebit, Horacij Poetae opera ipse nuper adinuenerat, & illa illectus carminum varietate, similia tentare est aggressus.

10 Nanque ipsis diebus.) En tibi Reccaffredum iussu regio ecclesiam afflixisse. Eulogius autem ac caeteri veri Christiani ei aperte resistere tametsi cuperent, pro causa, quam Aluarius non tacuit, commoti nolebant. Caeterum D. Eulogius, qui illum excommunicatum & ab ecclesia alienum merito existimabat, sacris abstinere toto illo tempore decreuit: ne se videlicet eius etiam labe respergeret, quo cum foris videretur consentire. Satis autem indicabat, quam non consentiret, qui ita se contineret. Neque tamen vitare omnino poterat Reccaffredum: cum fidei iussoribus, quos dederat, hac ratione noceret.

11 Cuius historiae veritas.) Quum Aluarius hunc, quem refert, librum scripsisset, quo plenius omnia ista digesserat: hic innuere tantummodo contentus effecit, ut tenuis & subobscura ista notitia ad nos tantum perueniret.

12 Vtpote fidei iussoribus datis.) Apparet cauisse Reccaffredum vaduum interuentu, ne ab se posset Eulogius, postquam vinculis fuerat exemptus, sciungi.

Beati

Beati Epiphaniij.) Extat haec epistola a diuo Hieronymo in latinum sermonem conuersa, & inter eius opera excussa.

Quin potius occasione fratrum suorum.) Haec omnia suscipiuntur in ea epistola narrantur, cuius mox Aluarius meminit. Sed temporis series diligenter est attendenda. Reuersus enim ex hac peregrinatione ab Reccaffredo in carcerem conijcitur. In illo educatus, concilio Cordubensi cum alijs metropolitanis celebrato interfuit, quanguam illorum sententiae penitus non acquieuit. Quod lib. 2. cap. 15. ipse commemorat: & tempus quidem ita digesse, & continuasse, multum deinceps ad intelligenda, quae narrat Eulogius, contulerit. Reccaffredi namque nomen ipse nunquam apposuit, modestiae vere Christianae ergo, ut ego interpretor. Vnde illa omnia hinc sunt prorsus intelligenda.

Inde secum.) Animaduertere decet, qua cupiditate & diligentia perquirendorum librorum veterum vir sanctus teneretur. Inde quanto opere Cordubae seruerent etiam in illo rudi, & vndiq; Christianis miserabili saeculo studia literarum, satis apparebit.

Flacci saturata poemata.) Alludit ad Iuuenalis versum. Satur est cum dicit Horatius, obs.

Porphyrj depicta opuscula.) Tyrinus fuit Philosophus Plotini auditor, iam blichi praceptor, Malechus seu Basilius ante a dictus: sed Porphyrius deinceps cognominatus Job purpuram vestem, qua semper propter generis nobilitate utebatur. Acerrimus Christianorum hostis, qui ab egregijs ecclesiae ducibus Methodio, Eusebio, & Apollinari contra ipsum decertantibus, fuerit profligandus. Plura de illo Suidas. Picta autem eius opera referens Aluarius, ea intelligi credo, quae ad eloquentiam spectantia Suidas recensuit.

Vel Adhelelmi Epigrammatum opera.) Intelligit plane Adhelelmum Saxonum Occidentalium episcopum, in diuinis literis clarum, sed humanorum studiorum Poeticis studijs sui temporis clarissimum. Floruit sub Iustiniano minore annis ante D. Eulogium plus ducentis. Huius operum catalogum Abbas Tritemmius texiit: & inter caetera librum carmine scriptum de Virginitate Sanctorum, quem hic intelligi praesertim crediderim.

Necnon Auiennae fabulas metricas.) Rufus festus Auiennus seu Abydnus poeta, ut quidam volunt Hispanus, inter caetera Virgilianas fabulas iambicis versibus descripsit. & Esopi etiam fabellas, quae elegiaco carmine circumferuntur, huius esse auctoris multum affirmant. Aut alterutrum, aut utrumque opus hic possumus intelligere. Qui haec & plura de hoc auctore scire voluerit, Quartum Libri Giraldi de Poetis Dialogum legat.

Post diuinae memoriae Vuitremiri.) Corduba ex Gallia rediens Eulogius, ut ipse in epistola ad Pompelonensem episcopum narrat, aliquandiu Toleti apud hunc sanctissimum antistitem est diuersatus. Inde haud dubie factum est, ut Toletani Mosarabes, & sanctae ecclesiae praesertim ministri, quibus ex hac consuetudine eius viri sanctitas & doctrina probe inuisa fuerat, ipsam Praesulem sibi optarent, & deligerent. Alterum exemplar Toletum, calami vitio, hic habuit. Est autem Toletum Toletum.

B 2

urbis Hispaniae celeberrima, non semel ab Tito Livio nominata, & ab Plinio etiam & Ptolemaeo inter caeteras connumerata. De qua, ut de Carthagine Sallustius, praestiterit hic nihil, quam pauca referre. Praesertim cum sublimis huius urbis nostro hoc tempore magnificentia & praestantia, omnibus sit notissima.

22 Pro annuo festiuitatis suae recursu.) Attende festiuitatem D. Eulogij, & aliorum perinde martyru Cordubensium, iam tunc institutas fuisse, & quotannis celebratas: & translatio etiam D. Eulogij solenni more, ut paulo post apparebit, colebatur.

23 Rex Mahomad.) Haddarr abgmanis huius nominis tertij fuit filius: quod ex tertij libri principio patet.

24 Arabs genere beatus Christophorus.) Huius martyrium cum breuiter D. Eulogius lib. 2. expedit: Aluarus latius describere cogitabat.

25 Ex Gentilium fece.) Gentiliu nomine semper Arabes secte Mahometicae vocat Eulogius. Hoc quoque esse videtur ex illa Romanorum vocabuloru affectatione, qua Consules & fasces aliaque eiusmodi saepius repetuntur.

26 Christo dicata.) Sanctimoniales nostrates varijs nominibus in Concilijs Hispanis appellatur: Deuota, Religiosa, Deo dicata, sacrae virgines, & hoc ipsum Christo dicata. Vtitur eisdem nominibus variè D. Eulogius, & ipse Aluarus.

27 Nomine Elitiosa.) Alteru exemplar Litiosa habuit: nos id sequuti hic sumus, quod cum D. Eulogij operibus cohaerebat.

28 Vel sorori eius Anuloni.) Preter hanc sororem alteram etiam habuit D. Eulogius nomine Niolam. Tres etiam ei fratres fuerunt, Aluarus, & Isidorus, & natus minimus Joseph. Ex epistola ad Pompelonensem episcopum.

D. Eulogij fratres.

29 Comere gressos.) Ita fuit in ambobus exemplaribus. Et sensus interim cum tota argutia est manifestus.

Quint. lib. 1. 2. 4 & Aul. Gell. lib. 1. 4. 5. & lib. 1. 9. c. vlt.

30 Cum reuerentia nominandus.) Tam in his duobus exemplaribus, quam in alijs peruetustis libris Mozarabum Christianorum literis descriptis, quos mihi videre hucusque contigit. s. pro. u. & u. pro. s. semper cernitur appositum. Itaque hic reuerentia, non reuerentia fuit scriptum: & semper prouanus, non profanus. Item e conuerso. Nescio quid hoc habet ex Digamma Eolico Fabij Quintiliani.

1. Mach. 6.

Cui beatissimus martyr.) Expresit ad viuum D. Eulogius, & verè impleuit sancti senis Eleazari exemplum. Quod quia est ipsum per sese illustrissimum, & dictante diuino spiritu sacundissime per scriptum: lectu est dignissimum.

32 Compleuit martyrium suum.) Mensis dies signatur, Martij videlicet undecima: Sabbatum etiam fuisse dicitur: cum Era aut annus non fuerit ab Aluaro expressus. Hinc tamen iam, licet aliunde astrui non possit, passum fuisse D. Eulogium anno domini obtingente simo quinquagesimo nono, quem in titulo apposuimus, necessariò penitus probatur. Illo enim anno Martij dies undecimus in sabbatum incidit, neque aliquot retro annis in eum hebdomadae diem inciderat, neque aliquot sequentibus sabbatum fuit occupaturus. Neque extra hos non paucos annos pati potuit Eulogius. Nam tres quatuorue ante hunc annos ipse (quod ex suis libris patet) in viuus erat. N. ostra

autem

autem haec supputandi ratio, ubi hebdomadae dies signatur, non vera solum, sed omnino etiam irrefragabilis, ex canonica cycli solaris conuersione, & ex ea annorum & mensium desumitur obseruatione, qua cum ab initio sancta Christi vteretur ecclesia: postea Abbatis Dionysij, ut plerique tradunt auctores, doctrina & diligentia in dilucidiorum & certiorum formam fuit disposita, & constituta. Caeterum quemadmodum inde nos ad certissimam hanc annos in historia supputandi & digerendi firmitatem, si quando hebdomadae dies nominatur, rationem inierimus: in nostra historia, ubi ad Gothorum tempora peruenimus, late sumus praesati. Occasionem autem huius obseruationis nobis Petrus Appianus primùm in suo Casareo astronomico, & F. Onuphrius Panuinius vno atque altero loco in Fastis, olim praebuerat. Nunc verò Gerardi Mercatoris chronicon, superiori anno euulgatum, astronomicam etiam in supputando rationem, tametsi ab nostra ista diuersa, & per eclipsium nimirum, quae apud historicos reperiuntur, notationes, videmus retinere. Et quia solenne est diuo Eulogio hebdomadae dies in martyrum caede notare, unde anni plerumque assenerationem & certitudinem demonstrabimus: ideo fusius aliquando de toto hoc nostro inuento bte fuit differendum.

Petrus Appianus. Onuphrius Panuinius. Gerardi Mercatoris chronicon.

Lunaticum mansionis seruitium.) Mensurae significat excubias, quae in arce agerentur, cum finito mense, noui excubitores prioribus succederet. Hoc enim aduerbio temporibus illis effluo diuus etiam Eulogius aliquando vtitur, & eo praesertim loco, ubi tributum Christianis per singulos menses impositum deplorat.

Et ad prominentem canalis ductum.) Prope arcem profecto iacuit ad fluminis ripam sanctum diui Eulogij cadaver, prope turrim, quae Arcatum nunc appellatur: siquidem excubitor longius recedere non auderet. Et propius arcem haud dubie is erat siue fons siue aquaeductus, quem petebat. Alioqui potus causa in flumen, quod arcis alluit fundamenta, citissime potuit descendere. De ea autem arce loquitur, quae nunc etiam Corduba perdurat. Ea enim iam fuerat edificata, quod ex Rasis Chronico, & ex peculiari Ruderici Toletani Praesulis de Arabum rebus historia, quae nondum est excussa, aperte constat. Illud etiam est animaduertendum, precipitium ingens esse ab arcis platea in aluicium fluminis: ut sit ab latere per cliuum descensus.

Rasis Chronico. Ruderici archiepiscopi Toletani Chronicon.

In basilica sancti Genesij.) Huius templi & loci mentio non semel erit in diui Eulogij libris.

Dulcis nomine Eulogi.) Alludit ad Graecam originem vocabuli. Eulogius enim bonus sermo interpretatur. Alioqui & amoris teneritudine ita potuit Aluarus loqui.

Ut non sit inquis.) Scripsit haec proculdubio verba in aliqua ad Aluarum epistolae Eulogius. Sed ea intercidit.

Ego autem mi dulcis Eulogi.) Offert iam hoc suum opus diuo Eulogio: & dum attollere orationem studet, multa ingeminans, & accumulans, cacozilon non potuit euadere, & tumidum quid, magis quam sublime perfecit. Fertilitas nimirum Cordubensis soli hanc quoque vbertatem semper in ingenijs protulit.

Construxi enim aere perennis monumentum.) Horatij versum tantum

dissoluit. & ex recens lecto opere aliquid affectavit inspergere. Horatij versus hi sunt in fine carminum.

Exegi monumentum ere perennius, &c.

- * 38 Bisamoq; commiscens.) In altero exemplari bisamo, in altero fuit visamo. Sed neutrum quid sit reperio.
- * 39 Neque priscorum.) Locus in utroque exemplari corruptissimus spem etiam ademit diuinandi.

Scholia in Hymnum et Epitaphia.

1 Hymnus in diem.) Titulos qui fuerant in veteribus Codicibus, conseruauimus. Est autē hic hymnus, quemadmodum & epitaphia ab Aluaro, ut ego existimo, compositus. Carmen est quale illud, Sanctorum meritis inelyta gaudia.

2 Laudamus varia.) Sensus est: Solemus carminibus varias res celebrare, quae ad Dei gloriam non pertinent: Quamobrem carmina diuinis laudibus, ut nunc contingit, impenduntur.

3 Rector dum populos.) Quatuor sequentes versus in utroque exemplari uere corruptissimi: nos quoquomodo potuimus ex coniectura & ingenio emendauimus.

4 Gypsum.) In antiquis libris ad hunc modum legebatur: Gypsum quum doceret fragmine proderet. Nos substituimus, Gypsum quū diceret fragmine prodite. Sic versus constat: Sic aliquis sensus elicitur, nempe iste ex allegoria. Eulogius clamabat: Legem Mahomad penitus intraspicere ipsa se cum sua deterrima turpitudine ostendet & reteget. Quasi vas terreum aut testaceum, fractum docebit, quam sit fragile.

5 Vltus sic domini.) Hoc ideo dicit, quia aliquos ex martyribus parum constantes, & iam iam labātes, in fide confirmauit. Quod alicubi ipse idem Eulogius testatur.

6 Translatio corporis.) Exemplar cum diui Eulogij operibus conuētum, cum epitaphium solummodo haberet, nihil habuit de eius translatione. In altero Michaelis Acaer. & hae ipsa fuere. Cum autem initio in hoc eodem templo fuerit, ut est in eius vita, sepultus: intelligo nunc eleuationem solēnam fuisse factam. Nam illa uerba: titulo principali non diuersum templum, quantum ego possum intelligere, inuunt, sed ab rege aliquando conditum significant. Et hoc sensu in concilijs nostratibus scribuntur. Cotū, uocabulum est ab Hispanis nostris ex Latino, cautum, deprauatū: quod uetustissima regum diplomata ostēdunt, & lapides in quibus legitur: Rex fecit cotum, & fecit cautum, indifferenter. Et multa huiusmodi.

Illud autem opere pretium fuerit animaduvertere & expendere. Cum diuus Eulogius Martij undecimo die interemptus, & Iunij primo fuerit translatus: cur in Martyrologio Usuardi, & in Romano nuperrimō excusso & adaucto, vigesimo Septembris eius festum reponatur? Quin etiam Breuiarium Cordubense eodem die habet. Huius rei causam ego eam fuisse crediderim, quod cum eo ipso die, Septembris uidelicet vigesimo, sancti Eulogij presbyteri (eius qui inter priscos Eremit cultores insignis fuit) obitus fuisset annotatus, in libro qui Vita Patrum inscribitur, & diuo Hieronymo

Festum diui Eulogij cur Septembris apponatur.

ronymo ascribitur, & in Martyrologio Romano: quidam eundem illum & nostrum hunc Cordubensem esse credentes, ueritatis alioqui ignari, eidem die eius festum attribuerunt: & in Romano quidem utriusque eodem die festum notatur.

Illud etiam animaduertendum, Usuardum non potuisse D. Eulogij, & aliorum eiusdem saeculi martyrum Cordubensium, quorum frequens in eius Martyrologio mentio est, passiones scripsisse. Nam cum Carolo Magno suum Martyrologij opus dicauerit, quantumuis iuuenis Imperatori admodum seni scripserit, uix credibile est D. Eulogio superstitem fuisse. Restat, ut aliquis postea eius operi nostrates hos martyres superaddiderit: qui certē ex diuo Eulogio non res solum, sed ipsa etiam eius uerba aliquādo deprompsit. Romanū uero Martyrologium, siquidem diuo Hieronymo tribuitur, meminisse diui Eulogij & coetaneorum martyrum non potuit. Sed adiectitia sunt omnia, quae de his sanctis imbi leguntur, ut est opus nouis & nouis accessionibus opportunum. Idem dicendum de Bedae martyrologio, qui diuum Eulogium ducentis annis praecessit: & tamen Lupi & Aureliae festum mense Octobri ibi apponitur. Ado Vienneus in Gallia Archiepiscopus legerat profecto diui Eulogij libros. Nam & omnes ferme hos Cordubenses martyres in suo Martyrologio posuit, & quae pauca de his commemorat, hinc plane desumpta sunt. Et eius historia ad uigesimū post diui Eulogij martyrium annum protenditur.

Usuardus non potuit de diuo Eulogio scribere.

Romanum martyrologium.

Martyrologium Bedae. Adonis martyrologium.

Diui Eulogij & Leocritiae corpora Ouerti seruantur.

Hoc uero nostro tempore corpus diui Eulogij simul & Leocritiae Ouerti, in celeberrimo multorum sanctorum corporum & reliquiarum sacrario, quod Camera sancta uocant, decentissimē asseruantur. Theca reconduntur bene magna, argento undique obteeta, signis perbellē exornata: in cuius summitate hae literae argēto insculptae leguntur.

ANNO DOMINI MCCC. QUINTO NONAS IANUARIi DOMINVS FERNANDVS ALVARI OVETENSIS EPISCOPVS TRANSTVLIT. Hae tres dictiones desunt. M EVLOGII ET LVCRITIAE IN HANC CAPSAM ARGENTEAM.

Fernandus Aluari Ouertensis Episcopus.

Neque dubium tamen esse potest, quin qua parte argenti subtractio fragmentum effecit, ad hunc modum esset scriptū. CORPORA SANCTORVM MARTYRVM.

Hanc uero argenteam arcam cum sanctis corporibus, ego, etsi indignus (quod summi beneficii loco mihi à Deo Opt. Max. misericorditer tributum libentissimē recolo) his meis oculis, non tam senio iam caligantibus, quam spectaculi sanctitate praestrictis, cōtemplatus sum: his miseris manibus, hisce immeritis uis uenerabundus sustuli, hoc ipso anno domini MDLXXII. cum Philippus II. Rex potentissimus, idemque & cognomine & studio pietatis & religionis uere Catholicus, sancta me & religioso in primis Principe dignissima legatione misisset, ad reuerenter inuisenda sanctorum per Legionenses, Gallicos, & Astures corpora & reliquias: custodiam, cultum, & uenerationem, si digna pro eorundem magestate esset, diligenter perquirendum, & remunerandum. Et ut omnem sanctae eius legationis summam breuiter complectar: prouidentissimamque & bene gratam Regis erga suos maiores curam & sollicitudinem refe-

Santa Philippi Regis legatio.

ram: habui etiam in mandatis, ut priscorum Hispanorum Regum sepulchra perspicere, an digne & honorifice essent eorum tumulata corpora animaduertentem: quam plene & accurate ijs statis diebus sacris tum anniuersarijs solennibus, tum etiam quotidianis parentaretur, intelligerem. Illud etiam superiniunctum, ut bibliothecis omnibus publicis diligenter perlustratis, veterum omnium exemplarium catalogum perscriberem, & vi diligenti custodia asseruarentur, monerem. Sed ad sanctorum corpora redeo.

Celebrat etiam sancta Ouetensis ecclesia festum translationis horum duorum sanctorum corporum: in cuius matutinis lectionibus scriptum est, quo pacto Ouetum fuerint adducta. Rex Alfonso (quotus fuerit non referunt) Dulcidium quendam legatum ad regem Mahomad Cordubensem misit. Is opera Samuelis cuiusdam (qui se hac ipsam translationis historiam scripsisse testatur) adiutus, ipsa sancta corpora ad Ouetum tandem pertulit. Rex vero simul cum Ermenegildo, Ouetensi tunc temporis Archiepiscopo in sancta Leocadia sacello, saxeo sepulchro subtus altare excavato, quod nunc etiam vacuum conspicitur, eadem beata corpora theca cupressina inclusa, decenter cum solenni pompa reposuit. Miraculum paulo post paralitici sanati consequutum est.

Multo vero post tempore Rudericus Guterrius Ouetensis archidiaconus, distorto ore mutus repente factus, horum sanctorum martyrum interuentu, quorum patrocinium suis interne precibus implorauerat, sanatur. Eius miraculi occasiones actum est, ut sepulchro extracti, & theca argentea denuo reconditi, in sanctam Cameram, quemadmodum retulimus, eleuaretur. Hec ibi. Ceterum ex Ermenegildi Archiepiscopi, & Mahomad Regis, mentione intelligimus, Regem Alfonso huius nominis tertium, cognomento Magnum, fuisse eum, ad quem Corduba sancta corpora suere perlata. Nec graua labor carmina etiam apponere, quae loco antiphonarum & responsoriorum in eo festo decantantur, quamuis rude quiddam & incultum sonent: cum Hispanae eorum temporum in carminibus vetustatis expressam imaginem retineant.

Eulogij cultus crescit per secula multus,
Lucritiae pariter festa sequuntur idem.
Nec timet Ouetum subitum contingere lethum,
Nam festum letum iussit abesse metum.

Oratio.

Deus, qui per beatissimos martyres tuos Eulogium & Lucritiam Ouetensem ecclesiam adornasti: concede nobis famulis tuis veniam delictorum: ut eorum patrocinij roborati, pro tuis beneficijs gratias tibi debitas referamus. Per dominum.

Et Lucritia sane ubique Oueti scribitur, non Leocritia. Nos vetustos codices potius sequuti sumus.

Aluarus vero hic noster librum etiam scripsit Scintillarum, ipsum nos in Regio, de quo iam diximus, sanctorum Facundi & Primitini canobio manuscriptum in membrana cum hoc titulo vidimus. In Christi nomine incipit liber scintillarum Aluari Cordubensis, collectus de sententijs sanctorum patrum. In fine constat ante quadringen-

Rex Alfonso.
Dulcidius.
Rex Mahomad.
Samuel.

Ermenegildus archiepiscopus.
Sancta Leocadia
facellum.

Rudericus Guterrius mirabiliter curatus.

Alfonso Magnus.

Antiphona & oratio de sanctis Eulogio & Leocritia.

Aluari opera.
Sanctorum Facundi & Primitini canobium.

tos annos fuisse descriptum. Eundem etiam multo vetustiore litteris Gothicis scriptum, sed lacerum: principio sineque carentem in inelyto Cisterciensi prope Vallis Oletum monasterio dicto del Espina, conspeximus. Eundem etiam habet Mindoniensis ecclesiae in Gallicis bibliotheca. Fuitque eius operis argumentum in illa eo tempore librorum penuria admodum necessarium, nec nunc tamen aspernandum. Etenim per locos communes de virtutibus & vitijs, multa quae in sacris litteris, multa quae ab sanctis doctoribus dicta sunt, congesta reperiuntur. Excussum etiam Basileae, sed mutilum, & sine nomine auctoris, circumfertur. Scripsit praeterea, ut D. Episcopus Placentinus existimabat, idem Aluarus opus egregium, cui titulus est Indiculus Luminosus. Permanet Gothicis litteris in membrana descriptus Cordubae in bibliotheca Fami maioris, sed sine auctoris nomine. Tantum notatum ab ipso auctore est, scriptum opus fuisse Cordubae anno domini octingentesimo quinquagesimo quarto, quo, ut frequenter apparebit, & floreat, & scriberet Aluarus. Stylus etiam aut Aluari prorsus est, aut simillimus. In eo opere multa ad ea ipsa, quae in his diui Eulogij operibus continentur, spectantia traduntur. Mentio enim fit quorundam ex his martyribus, quorum vitam & agonem scribit Eulogius: ut hinc etiam Aluari esse videatur. Vnum illud est, quod ut Aluari opus illud esse non credam, omnino persuadet, quia nimirum D. Eulogij ibi mentio nulla sit. Nec arbitror Aluarum in tanta beneuolentia continere se potuisse, quin eius eadem scribentis meminisset. Et de hoc iterum in Scholijs libri primi ad finem.

B s

Spinæ monasterium.

Mindoniensis ecclesiae bibliotheca.

Indiculus luminosus.

**DIVI EVLOGII MARTYRIS
Cordubensis, Doctoris et electi Archie-**

piscopi Toletani Liber Memoriale Sanctorum
ab ipso inscriptus.

P R Æ F A T I O.

HGO QUIDEM VOLV MEN HOC
Memoriale Sanctorum appellans, illis tan-
tummodo ascyterijs commentaueram, è
quibus prior ille monachorum globus ad
resistendū mendacissimo vati processerat.
Sed postquā ex urbibus, viculis, oppidicu-
lis, & castellis certatim pruerē ad hoc cer-
tamen viros, ac mulieres cognoui, neque
quenquam vereri præsidis tribunal compe-
ri, sed omnes pro testamēto, & legibus Dei

nostri mortem incunctanter elegisse cōspexi: vniuersis illud ecclesijs
supra solidissimam petram fundatis dicaui, vt tantum haberēt cuncti
de triumpho eorū suæ cōsolationis, & gloriæ exemplum, & gaudium,
quantum fuit illos ex diuersis locis venisse, & in exemplum totius ec-
clesiæ discrimina passionum subiisse. Sed reor, quòd inter ipsos haud
dubiè principatum obtinet sanctus Isaac monachus. Qui prior è Ta-
banensi cœnobio in forum descendens, iudicem adiit, atque his ver-
bis eum aggreditur: Vellem (inquit) iudex, cultor fidei strenuus fieri,
si modò tu non differes ordinem, rationemque eius mihi exponere.
Cui cum libenter, quasi iam tyrūculo fidei suæ credituro iuueni infla-
tis buccis, turgēti gutture, crepitanā infra caua palati verba institu-
tionis lingua fallax proferret, sectæ huius auctorem Mahomad fore
prædixit, qui angeli Gabrielis magisterio illustratus, verbum Pro-
phetismi ab Altissimo nationibus relaturus accepit: legem instituit,
paradisum disseruit, regnumque cælorum plenum epulis, & fluxi-
bus sceminarum edocuit. Sed & alia plura, quæ hîc disponi per-
longum est, ex ritu pro vano arbitrio prosequente, protinus e-
phebus ille venerabilis monachus, vt erat apprimè literis Arabi-
cis imbutus, arabicè dans illi responsum: Mentitus, ait, est vobis, ita
maledictionibus tabescat diuinis, qui tanto scelere implicatus, tan-
torum

Isaac monachus
martyr.
Tabanense mona-
sterium.

torum agmina perditorum inuasit, secumque inferorum barathromā
cipavit. Ille etenim dæmonio plenus, dæmonicis fauens præstigijs le-
thale morbidis propinans poculum, æternæ perditionis luet interitū.
Quare vos sciētia præditi à talibus non abdicatis periculis? Quare nō
renuntiantes vlcus perstiferi dogmatis, perennem fidei Christianæ e-
uangelicam sospitatem optatis? Hæc, & his similia ore pudico, sum-
mis reuerentiæ ausibus, viribusque lingua peracuta beato differente
Isaac, stupore nimio iudex turbatus, ac veluti amens effectus, vbertim
lachrymasse perhibetur: & quadam mētis hebetudine occupatus vix
potuisse fertur, exprobrari se monacho responderi: sicque manu exten-
sa faciem eius verberanti, cōfestim monachus dixit: Cōsimilem ima-
gini Dei vultū audes ferire? vidē qualem propter hoc redditurus sis
rationem. Iccircò à consedentibus secum sapientibus deprehensus, ar-
guitur, quòd gravitatis Cæforis oblitus leuiter per semetipsum ad ce-
dendum martyrem egerit: & præsertim quia secundum legum suarum
sententiam, is qui pro crimine dignus est mori, nullius poenæ cōuitijs
lacerari debet. Tunc iudex ad sanctum Isaac cōuersus ait: Fortè madi-
dus vino, aut frenesi captus ad ista, quæ profers, nō facile potes aduer-
tere. Nam ipsius vatis nostri, quē tu temerè conuicijs impetis, sentē-
tia manet irrefragabilis, animaduerti debere in eos, qui talia de ipso
non verentur profiteri. Ad quem venerabilis Isaac intrepida respon-
sione ait: Ego quidem, iudex, nec vino madidus, nec quolibet morbo
saucius sum, sed zelo iustitiæ conflagrans, quæ vatem vestrum, vosque
expertes existere cōperi, veritatem vobis exposui: propter quam si
mors furibunda occurrerit, libens excipiam, placidus subeam, nec ab
eius calibus cernices meas auertam. Noui enim, dominū dixisse: Bea-
ti qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum
est regnum cælorum. Tunc iudex carceri illum tradens, protinus regi
causa eius innotuit, qui tantæ accusationis euentu perterritus, illico
ferocioribus animis ferox promit edictum, dicēs morti vsque quæque
feri debere obnoxium, talem in auctorem fidei suæ ferentem conui-
tium. Hinc Dei seruus ad necē damnatus verticē plectitur: hinc in sti-
pite eleuatus capite deorsum appenditur, atque vltra amacē in spectacu-
lum vrbs locatur, tertio Nonas Iunias, Feria quarta, Era octingētesimi
ma, octuagesima nona. Cuius corpus post aliquot dies cū cætēnis, qui
eū imitādo perempti sunt, igne crematū, & in fauillā coduersum, de in-
ceps in amnem proiectū est. Sed necesse est exponere, quibus indicijs
vel prodigijs hic beatus Isaac extiterit in infantia denotatus, vt ex eo
diuinitus ad coronā martyrij illum fuisse credamus electū, ex quo in

Matth. 10.

Annus domini.
Dccclj.

matris utero positus terribilem valde parentibus stuporem intulerit. Tribus nanque vicibus vna die, paulò antequam nasceretur, visus est loqui: cuius rei nouitate perterrita mulier penè mortua vim verborù nequaquam potuit intelligere. Alio etiam tempore, cùm adhuc septennis existeret, virgo quædam cernit per visionem globum luminis è cælo descendere, & inter omnium præstolantium turbam solus hic vlnas extendens, manibus lumen excepit, totamque eius claritatem ori suo iniectam, ebibit: felicem tunc, & verè beatù omnibus tali condignum munere nuncupantibus. Hæc sunt infantie eius prodigia & signa, quæ illum dignum martyrio longè antea portenderunt. Nam quidam sacerdos ex cœnobio Tabanensi, ex quo idem beatus ad agnomen processerat, peractis missarum Dominico die solennijs, septimo scilicet Iduum Iuniarum, qui post quintum martyrij sui diem euenerat, in quodam lectulo fratrum recumbens, obdormire paulum cœpit, & ecce subito per somnium vidit puerum decòris pulcherrimi à partibus Orientis venire, schedamque miræ pulchritudinis manibus gestantem sibi adistere. Quam ab eo accipiens, scripturam eius legere cœpit: erat enim his exarata sermonibus. Sicut pater noster Abraham Isaac filium Deo in sacrificium obtulit, ita & nunc sanctus Isaac in conspectu domini sacrificium pro fratribus immolauit. Et continuo quidam è ciuitate venientes, dixerunt beatum Hieremiam martyrio cum alijs fuisse coronatum per dominum nostrum Iesum Christum, cuius exemplo nonnulli ad publicum sub eadem professione perempti sunt. Sed dudum anticeps illis beatæ memoriæ Perfectus presbyter extitit, qui ob eiusmodi professionem, qua & isti, occubuit: sed nõ eo modo, quo ipsi deciderunt. Prædictus nanque presbyter coactè ad passionem tractus, viriliter consummauit sancti certaminis cursum. Hi verò sponte sua venientes, acriter hosti resistunt, & quadam violentia per effusionem cruoris regnum cæli capessunt. Quo autè ordine idem venerabilis Perfectus presbyter passionis brauium emeruerit, principium libri secundi exponet: ac deinceps ceterorum nomina, ætates, ortus, temporaque allisionum edicet. Quapropter hanc præfationem in capite voluminis posui, vt inter laudes, vituperationesque sanctorum me discurrente, interdum etiam auctori profano obuiam venientem lectores mei faciliùs intelligerent: precibus expiant, orationibus adiuuant, & tam de illis, quàm de me ipsis fauente, iudicium proprium, & nunc & ante dominum ferrent.

Incipit

Tabanense cœnobium. Dies Iunij vij.

Gene. 22.

Hieremias martyr.

Sanctus Perfectus martyr.

Cap. 1.

Incipit

Incipit liber primus.

PERITISSIMORVM virorum prouidum semper esse debet consultum, commoda ecclesiæ catholicæ non paruipendere: nec ab obuētu perfectionis eius desistere, vel si qua vitio cuiusque hebetudinis sese interseruit commenta piæ religiositati adultera, nullatenus improbo neglectu silentij in maiore perniciè sinèdum accrescere. Quia quantum meritis præclaræ conuersationis, seu sanctæ doctrinæ gradibus sancta ecclesiæ in superna euehitur: in sublime eleuatur, ubiq; incremento fidei dilatatur: tãtùm etiã, aut eo ampliùs incuria negligentiu deiicitur, impulsibus horù miserè cõcutitur, & quorundã focordia ad ima proijcitur. Hinc prouenit, vt auctæ vires peruerforù, detrimentù semper fidelibus ingerat, dispèdiumque gregi pusillo, cui cõplacuit patri dare regnù, exaggeret: dũ aliquãdo torpèti filètio omnibus cõtentis, seu pniori lapsu ultimo vitiorù ab yssu immersis, nullus adsit, qui redimat, neque qui saluù faciat, dicente Propheta: Non ascèdistis ex aduerso, neque opposuistis murum pro domo Israel, vt staretis in prælio in die domini. Illius etiam quàm maxime vaticinium Prophetæ formidans, quo so cordiam inutilium pastorum dominus contestatur. Ecce, inquit, Vos lac comedistis, & lanis operiebamini: oues autem meas lupi inuaserunt: & dum nõ procuratis pascua salubria, ab inimicis eis sunt herbæ morbidae procuratae.

QUAPROPTER ne canis mutus, & nõ valès latrare appellarer à dño: siue vt euaderè in futurũ negligentium iudiciũ, conatus sum ex pauperrimo nrę scientiæ scrinio depromere aliqua, & ex olerù ferculis, tamè catholico studio apparatus, fidelium saturare esuriem. Eorũ scilicet, qui veritatè fidei Christianæ, sicut à sanctis patribus acceperunt, sana credulitate retentat: ne desistente procurationis nostræ salutaris edulio, lethiferum ab inimicis sumerèt cibum. Ideoque vrgète me diuinæ charitatis stimulo, & consultum gerens Catholicę plebis, quã nutantem in certaminibus militum Christi cognoui, seu obuius illis studens occurrere ense verbi Dei accinctus, qui non solum eos recipere inter martyres nolunt, verum etiam ore sacrilego conuitijs, atque blasphemijs impetentes, rediduum, si possibile est, quietis sanctorum implodunt supplicium: seu dignis beatorum satisfacere memorijs anhelans, qui cælo regnantes exemplaria victoriarum suarum mortalibus reliquerunt: libuit mihi pro modulo exigui ingenij talibus rebus insistere, nostroque licèt rusticano sermone paruipèdulos

Ecclesiæ commoda inuigilandum.

Luc. 11.

Psal. 7.

Ezechiel. 13.

Ezechi. 34.

Isa. 56.

Martyrũ detractores.

informare: a mulis contraire, & celo tenus acta sanctorum extollere.

2 SED nescio quò tendere rea mens poterit, cui legalis auctoritas ex voce dñi occurrat, dicens: Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Hinc filere decreueram, hinc melius ab huiusmodi intèrione abducere me iudicaueram: quoniã nefas esse putabam, os nulla sanctitatis ope subnixum, temerè acta elucubrare sanctorum: siue quòd maiestati rei gestarum nostrum imbecille ingenium considerari posse succumbere. Quia sic diuina res humanum supergreditur conatum: sic lingua terrenis incubens, & therea non potest mytheria loqui. Sic prædicare libere nescit, qui minùs peccatis liber existit. Sic abnuendum creditur dogma eiusdem, cuius vitijs infecta est vita. Sed nunquid mercedem suam coram domino perdet mens talibus oblectata studijs, aut æternorum vacuabitur gratia munerum? Qui inquit quod Deo est placitum, et si nõ effectum, certè vel pium geret affectum. Aut non erit coram domino cõpensandum, quod hi, qui zelò Dei armati contra hostem, publicum apertumq; gesserint bellum, in eo nos ineffabilem attollat lætitiã gaudiorum? Sicut enim mihi met nescius nõ sum, peccatis obnoxium, sceleribus implicatum me ipsum esse: ita quoque de clemètia redemptoris mei nullatenus sum diffusus, qui reprobans peccatores ab officio prædicandi, quia non licet committere cani sancta domini, non refutat peccatorum, vtilè voluntatem, in id quod sibi placet. Deniq; execranda sunt opera reproborum, non contemnenda vota probabilia peccatorum. Quia sicut opus suum usque quaque nos dei ierit, ita pium affectum in nobis dominus nõ spernit. Quapropter illico mens deiecta erigitur, Christumq; instituentem ac promittentem recolens, spe quodammodo possibilis animatur, qui ait: Aperi ostium, & ego adimplebo illud: & alibi, Dominus dabit verbum euangelizantibus in virtutibus multis. Inde voti cõpos effectus credo, quod idem magister verus dignabitur nobis conferre præconabile verbum ad instructionem Catholicorum honestam, ad laudem sanctorum dignissimam, & ad expugnationem aduersariorum efficacissimam: qui præstitit animalis irrationali eloqui ritum hominum. Et sicut me indignum tanto opere fateor, ita quoque sui perfectione non solum erui culpis confido, verum etiam pœnis abstractus, præstantiorem gratiam interuentu eius apud dominum inuenire spero: vt est illud philosophicum, Hoc opus, hoc colim me, forsam me subtrahet igni.

Psal. 49. D. Eulogij humilitas.

Matth. 7.

Psal. 80.

Psal. 67.

N. m. 11.

Quidius.

Lectores suos excitat.

IGITUR de memorijs martyrum quidpiã me locuturo, principium orationis nostræ ad vos dirigatur, o sancti fratres nostri, & sorores in Christo

Christo beatæ: ex quorum collegijs sacratissimo Deo libata est hostia, non verens pudorem inculti eloquij: non venustatem, leporemq; affectans liberalis studij, quod nullius instituentis magisterio traditum habui: præsertim cum & in huiusmodi rebus magis nouerim simplicem veritatem esse obseruandam, quam tonantem musarum turgidam pompam. Loquar etiam tibi, o vniuersalis ecclesiæ sanctæ cõuentus, vt verbum veritatis, quod ore nostro edicitur, placidis metum vlnis amplectens, nullatenus prædicationis nostræ arcendam velis doctrinam, quæ, apostolica affirmante auctoritate, libera ad instructionem omnium redditur: cum vnus fidei auditores vario discretos talèto diuerso præceptorum accendit oraculo: & ibi aciorè spiritu patientiã virtutem demulcet, vbi mitem viuido iubentis imperio perarmavit: vni dicens: Argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina: alteri verò præcipiens: Argue cum omni imperio, nemo te contemnat. Vnde parati estote omni homini reddere rationem, petere à vobis volenti, de illa, quæ in eo manet spe, ne (quod absit) stupido auditu sanæ doctrinæ dogmata respuentes illius quondam apostolicæ imputationis sententiæ obnoxij iudicemini, qua dicitur: Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus, & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. Quia sicut nobis incumbit officiositas prædicandi, ita vobis subest necessitas audiendi. Nec propter hoc, quod nos inordinatè degimus, turpiq; cõuersatione deijcimus, respuendum verbi Dei documentum arbitremini: quoniã plerunq; in magna domo patris familiars nouimus haud ambigè conuersari affectas deploratæ vitæ, quorum ministerio familiares dominorum interdum expeditur necessitates. Nã & Imperatoribus mundi plũbeis adducit cuniculis vnda: & inter sacra dñi vasa auro, argenteoq; cõflata, pretiosorum lapidum ornamenti percompta, etiã nõ abijcienda habentur testacea. Solet enim peccator forti Dei immixtus quotidie in aures populi hæc dicere: Dñs ait, proclama, de transgressionibus præceptorum Dei plebè argue: de seueritate iudicij, quæ peccatorum debetur excessibus, contestare: de redditu veniæ, & spe promerendæ clementiæ admone: cum tamen ille ipse nec modum sibi in criminibus ponat, nec terrorem futuri examinis metuat: & quod alijs prædicat, moribus ipse impugnat: verbo autem eius nonnulli intenti, ab illicitis abstinent, & perfectioribus adhærent. De quibus in euangelio dicitur: Omnia quæcũque dixerint vobis, obseruate, & facite: secundum opera verò illorum nolite facere: dicunt enim, & nõ faciunt: alligant onera graua

1. Timo. 4. Ad Tit. 1.

1. Timo. 4.

Comparatio.

Matth. 23.

MEMORIALE SANCTORVM

& importabilia, & imponunt ea humeris hominum, digito autem suo nolunt ea mouere. Vnde congruit, vt cum ecclesia possidet rectorem vitæ moribus deiectum, non contemnendam eius prædicationem existimet, quamuis hæc ipse prauis actibus impugnet. Officium itaq; vulgi est intendere ad concionantem, & audire dicentem, & doctoris prædicationem operando exequi; & non proprium iudicium de præpositorum meritis ferre, quos suo dominus diltringendos: examini referuauit, dicens; Propheta nanque, & sacerdos polluti sunt, & in domo mea inueni malum eorum, ait dominus. Iccirco via eorum erit, quasi lubricum in tenebris, impellentur enim, & corruent in ea. Afferam enim super eos mala, annum visitationis eorum. Et iterum: Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit dominus. Et licet hæc, quam dudum digessi auctoritas, meriti mei defensionem inquirat, & quibus modis iustorum legem euadere non possim, ostendat; plus tamen simplicem religiosorum contentum accendere anhelat, ne sancta sanctorum, quamuis ore improbo edita, respuat.

IN horum igitur certaminibus confessorum tanto alacrioribus animis est exultandum, tantaque libertate cordis, & vocis gloriosum consummata victoria cursum ferendum, quanto his diuina vox, indulgentissimæ sponsonis verum salutis confert solatium, dicens: Qui perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit. Quoniam veraciter cognouimus non inchoantibus deberi præmium, sed perseuerantibus. Adeo illa primordialis abrenunciatio rerum, mundi que contemptus præcipuis votis, & studio ardentiori ab eis exercitatus est; vt contuendi velocius Deum, & beatorum fruendi consortio desiderium haberent, vt etiam labentis vitæ obnixè occasum appeterent: melius putantes sub vnius puncti spatio ferre sententiam hominum, quæ illico, nulla intercedente dilatione, eos ferret ad cælum, quam per varia & longa discrimina temporum, cum graui molestia sustinere versutias demonum. Et dominus quidem ad officium prædicandæ veritatis discipulos imbuens, impauda eos audacia iubet esse contentos; dicens: Euntes per vniuersum mundum prædicate euangelium omni creaturæ, baptizantes eas in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit; qui verò non crediderit, condemnabitur. Et iterum, Nolite timere eos, qui occidunt corpus, quia non habent quid amplius faciant, sed potius eum timete, qui potest corpus & animam perdere, & mittere in gehennam. Vos estis lux mundi, non potest ciuitas abscondi super montem posita; neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio. Quod dico vobis in tenebris, di-

Hiere. 23.

Ad Rom. 12.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

Martyrum laus.

Matth. 10.

Matth. 18.

Matth. 10.

Matth. 5.

cite in lumine: & quæ in aure audistis, prædicate super tecta: quod in mysterio cognouistis, apertius enarrate: quod didicistis absconditè, publicè loquimini: quod vos erudiui in paruo Iudææ loco, in vniuersis vrbibus, & in toto mundo audacter dicite. Docet fiduciam prædicandi, ne Apostoli abscondantur ob metum, & sint similes lucernæ sub modio: quoniam hi qui libertatem faciendi verbum in populis diuinitus acceperunt, nequaquam resilire à predicatione veritatis, etià periculis imminentibus debent, vt non lucernis sub modio, sed supra candelabrum positis compareantur.

ET LICET formidolosis facultas collata sit declinandi rabiem persecutionis, non tamen passim hoc obseruandum est à perfectis: qui iam præscia Redemptoris potentia denotati, & conscripti, quasi ab immensis legionibus, ad exercitium præliorum Dei electi sunt. Vt si propter veritatem mors cruenta eis occurrat, non curandum est de iactura membrorum, vbi sine dubio solatium vitæ perennis acquiritur animarum, dicente domino. Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me: qui enim perdidit animam suam propter me, in vitam æternam inueniet eam. Inde sancti viri placidis auditibus veritatem euangelicam capientes, eam totis nisibus adimplere contendunt, scilicet viam sanctæ confessionis virtutem huius præconij esse solummodò arbitantes. Qui illico relictis vrbibus, & his quæ mundanis hærent affectibus, auida rapiendi regnum Dei cupidine conflagrantes, circuièrunt in mellotis, & in pellibus caprinis: egentes, angustijs afflicti, quibus dignus non erat mundus: in solitudinibus errantes, in montibus, & in speluncis, & in cauernis terræ: expectantes dominum, qui saluaret eos à pusillanimitate animi, & tempestate. Sed ista pro nihilo computantes, immò verò contra spiritalis nequitie hostem dubium quotidie agonem gerentes, nutu Dei mortificatione subita temporalis vitæ accedunt, & secundum Apostolum dissolui cupiunt, & esse cum Christo: viam compendij requirentes, qua de corpore mortis huius eruti, properè ad cælestem patriam peruenirent, & pia violentia regnum Dei arriperent. Sic quoque armati lorica iustitiæ in forum profiliunt, prædicantes euangelium Dei principibus, & nationibus mundi. Super Christum montem excelsum contemplatione mentium eleuati, didicerunt confessores beati ex psalmistæ oraculis iustitiam domini in ecclesia magna fore anuntiandam: & ideo perfecto odio contra aduersarios ecclesiæ insurgentes, arguunt impios de falsidica vatis iniqui doctrina, præstigijs, sacrilegijs, & vanitatibus

Fugere persecutionem quo pacto liceat.

Math. 10.

Hebr. 11.

Psal. 34.

Philipp. 1.

Psal. 39.

MEMORIALE SANCTORVM

sæculi plena: detestantur quoque, & maledictionibus auctorem tanta peruerſitatis impugnant, eundemque cœtum, talibus inferuentem culturis perenni anathemate damnant: & ita interriti cœtra hostem publicum apertum veritatis erigentes vexillum, vtpote ante fores Prætorij, & in ipſo accessu palatij proferentes testimonium inducem perditionis, confusionis, & ignominia: non verentes, quod suppliciorum pro eadem veritate subirent tormentum, aut qualibus periculis vitæ huius haberent occasum. Quippe quos immensus urgebat ardor migrandi ad cælum, festinantes videre faciem eius, cui seruiuerunt. Stimulatur zelo ultionis cohors iniqua gentilium, celerisq; animaduersionis emergit vindicium in obtrectatores sectæ suæ. Nescientes quia illi, vt hunc præcocem obitum exciperent, liberis vocibus, inimico iustitiæ, & aduersario ecclesiæ Dei progressu ultroneo restiterunt: loquentes de testimonijs domini in conspectu regum, & nihil uerentes: quia nihil aliud mortem suam, quam vitam perpetuam existimantes, sponte interitum carnis exoptant, voluntarium Deo animarum suarum sacrificium offerentes. Quibus rectè prophetica voce cantatur: Qui sponte obtulistis de Israel animas vestras ad periculum, benedicite dominum. Ac per hoc veri imitatores Pauli Apostoli mihi esse videntur, qui ait: Si quis vobis euangelizauerit præter quod accepistis, anathema sit. Cuius testimonij informati oraculis, prosiliunt contra angelum Sathanæ, & præuium Antichristi, patulè ea quæ sancta sunt confitentes, quæ nunc etiam omnis ecclesia Hispaniæ, quanquam clandestinis, vt oppressa, prædicat vocibus.

Pſalm. 118.

Iudicium 9.

Galat. 1.

Hispaniæ ecclesia.

Mahometi abominanda peruerſitas.

NAM idem peruerſi dogmatis auctor, & multarum animarum perniciosus euerſor, inter cæteros post ascensionem domini hæresum institutores, solus nouæ superstitionis sectam instinctu diaboli condens, procul ab vnione Catholice ecclesiæ separatur. Prophetarum vaticinia respuens, & apostolorum doctrinam infamās: sancti quoq; euangelij veritatem conculcans, piorumq; doctorum dogmata abnegans, & ridiculum potiùs quiddam, quam rerum necessariarum causas per eandem sectam suam insinuans, docuit Christum Dei verbum esse, & prophetam quidem magnum, nulla tamen potentia diuinitatis subnixum, cæteris hominibus similem, sed non Deo patri æqualem. Comestationes quoque in paradiso, & carnis proposuit voluptates. Quam quæſtionem vir disertissimus, magnum temporibus nostris ecclesiæ lumen, Speraindeo Abbas, cum con-

tra nu-

LIBER PRIMVS

tra nugashuius nefandi stylum admoueret, & vno opusculo ex eius deliramentis nonnulla niteretur arguere in sexto ipsius libelli capitulo, quasi ex voce cultorum eius obiectionem inducens: ac deinceps suam proponens sententiam, ita differuit, dicens. Futuro aiunt in sæculo cuncti ouantes a sportabimur in paradisum: ibi nanque nobis à Deo erunt mulieres concessæ pulchræ, & supra hominum naturam speciosissimæ, atq; nobis in voluptatem præparatæ. R. Nequaquam ergo vestri in paradiso beatitudinis obtinebunt statum, si eorum vterque sexus vacauerit exercitio fluxæ libidinis. Hoc non erit paradisu, sed lupanar, & locus obscenissimus: cum dominus sciscitantibus Pharisæis, cuius in resurrectione illa mulier coniux existeret, quæ septem fratres secundum legem Moyſi acceperat ad suscitandum proximi semen, responderit: Erratis, nescientes scripturas, nec virtutem Dei. Filij huius sæculi nubent, & tradentur ad nuptias: in resurrectione autem nec nubent, nec tradentur, sed erunt sicut angeli Dei in cælo. Taceam sacrilegium illud, & totis Catholicorum auditibus immane facinus respuendum, quod de beatissima Virgine, mûdi Regina, sancta & venerabili domini, & saluatoris nostri genitrice Maria, canis impurus dicere ausus est. Protestatus enim est (salua loquor reuerentia tantæ Virginis) quod eius foret in sæculo venturo ab se violanda virginitas. O vacuum cerebro caput, & priuilegio Sathanæ occupata præcordia. O vas perditum, & habitaculum spirituum immundorum. O frustratim præscindendam ense bicipiti linguam. O organum dæmoniorum, & symphoniam zabuli. Quis furor, quæque dementia tantis te blasphemijs inquinari compulerunt? Quis te, & sordium cloaca, laqueus perditionum, gurges iniquitatum, & omnium vitiorum sentina sensibus priuauit humanis? vt non modo tibi sat fuerit tot nationibus inferre interitum, quibus præstigiolum documentum suafisti, & totis nisibus nunc, & in futuro luxuriarum obscenitatibus inferuire: sed etiam in Creatore scelus operari aggressus es: impius temerator, asserens celeste hospitium & receptaculum Spiritus sancti incontaminatum, incoïnquinatum, purum, sanctum, & mundum sacrilegijs immunditiæ tuæ in futuro sæculo cõtaminandum. Quæ nutu superno verbum deitatis vtero suo excipiens, carne sua creatorem vestiuit, saluoque pudore ipsum verbum ad redimendam in morte creaturam præcipitem edidit. Quæ omnis tactus, aspectusque expers virilis expauit salutationem angelicam: & licet sine viro nullam fœctari posse cognosceret, tamè superno credula numini,

Marc. 12.

C 2

MEMORIALE SANCTORVM

Luc. 1. se ad huiusmodi inusitatum conceptū electam Deo reuelante sciens, consentit, & dicit: Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum. De cuius gloriosa parturitione olim dominus per Ezechielem Ezechiel. 43. prædicare dignatus est, dicens: Conuertere me ad viam portæ sanctuarij, quæ respiciebat ad Orientem, & erat clausa, & dixit dominus ad me: Porta hæc, quam vides clausam, non aperitur, & vir non transit per eam, quoniam dominus Deus Israel egredietur per eam, & erit clausa.

M V L T A denique alia inaudita vanitatis figmenta scelerofus idem instinctu maligni spiritus, à quo obsidebatur, transfigurando se illi in angelum lucis Gabrielem componēs, delubra in quibus pessimum dogma coleretur extruxit. Cuius quidem erroris insaniam, prædicationis deliramenta, & impiæ nouitatis præcepta nonnulli nostrorum philosophorum zelo Dei armati, commentarijs, & voluminibus exponentes, iustitiæ arietibus illiserunt. At verò confessores beati non leuiter spurcitiam eius ferentes, præstantiùs illum, eiusque sectam patulis assertionum congressibus expugnarunt. Quia nimirum nouerant, quòd propter eandem veritatem, quam de ipso cæcorum duce proferrent, gladio vindice protinus erant ruituri.

Perfectus presbyter.

ET licet primò sanctus Perfectus presbyter exemplar detestandi fidei hostem omnibus exhibuerit, metumque moriendi pro veritate robur confessionis eius à multis exclusit: de quo in libro secundo nos plenius loquuturos, propitio Deo, spondemus: non tamen paruipendenda est inuictissimi illius Ioannis constantia præconabilis: qui inter sæua ac dira flagella forti animo durans, plurimos documento suo ad martyrium incitauerit. Super quem inimici Dei viuentis falsum coram iudice testimoniū proferentes, huiuscemodi contra eum crimen deponunt. Nouimus hunc, ô iudex, in subsanationem doctoris nostri semper insistere: cumque maledicis verbis irreuenter impetere. Ita vt cum fortè negotium mercimonij sui in nundinis velit exercere, non aliàs illicere potest e mentes, nisi cum sacramentū nostrum dictis paruipendulis subtilissimus irrisor proposuerit. Cuius rei nos testes sumus, & in veritate dignum hunc mortem confitemur. Verum quia minùs idoneorum accusatione testium impetebatur, nec poterat reis mortem inferre obiectio testationis eorum, damnatur Dei seruus acrioribus flagris: & crudeli verberatione cogebatur Christum negare. Ille verò non se talibus obnoxium criminationibus solummodo confitebatur: sed etiam

neque

neque vsque ad mortem religionem Crucifixi deserturum clamabat. Cuius obstinatione iudex vehementi furore commotus, quingentis, & edo amplius hunc macerandū tradens flagellis, tãdiu verberibus iussit insistere, quousque exanimis inter cædentium manus in solum prostrueret. Sicque semiuiuum vix palpitantem, retrorsus a selo impositum, totam circuire urbem, ac plateam fecit, præcedente sacrilega præconis voce, dicentis: Hæc merebitur exprobrator vatis nostri, cultusque irrisor perferre. Postquam verò ad vindictam sui doctoris talia exercuerunt, ad vltimum grauissimo ferri onere coartatam ergastulo deputarunt. Quem nos ibidem religatum, adhuc dorso eius vigentibus plagis, inuenimus: nostroque contubernio per idem tempus, quo detrusi sumus, acciuimus. Nam beatissimus Perfectus presbyter, cui Ioannes (de quo supra meminimus) ad vincula, & cædes successit, violenter ad passionem tractus, postea quam carcerem adiit, diuinitus illustratus, ad præliandum armatus est. Ita vt necessitatem in voluntatem conuertens, vim illam cælesti quodam respectu esse considerans, quò martyrio dignus haberetur, totus in superna erigitur, alienatur præsentibus, futurorum commoda prætolatur, & totius mūdani expertus affectus, ad ea quæ diligentibus Deū promissa sunt, futurus martyr aptatur. Hinc sæculo mortuus, & Deo viuens, quod primò se dixisse negauerat, postmodum vltroneus confessor, & athleta fortissimus coram iudice asserbat. Magis eligens mori pro veritate, occasione inde sumpta proferendi iustitiam Dei gentibus, ac detestandi aduersarium fidei, quam negando veritatem tanto se premio abstrahere.

Perfectus martyr.

H O R V M igitur duorum, & spontaneus, & violentus ad passionem cursus, cæteros in vnum eundemque consensum dimicandi vltro venire coëgit. Quia non erant de corona ambigui, qui nouerant etiam vi protractos regni perpetui coronam percepisse. Quapropter ordine, quo in præfatione voluminis huius, digestum est, omnis turba sanctorum ad palestram certaminis currens, dat repudium aduersario Dei, & inimico iustitiæ. Omnes summo ore Christum laudantes, cuius tanta virtute subnixi in certamine claruerunt, vt in nullo penitus terrenum formidarent supplicium, qui summi redemptoris gratia illustrati, plùs nouerant æternum metuere tormentum. Quod ideo in principio libri exposui, vt non deesset cognitionibus posterorum, quæ res confessoribus nostris obtulerit obitum: & cuius rei odio in molestissimam iracundiam excitata gentilitas,

Martyrum Cordubensium turba.

MEMORIALE SANCTORVM

totum immanitatis furorem ad perniciem talia profitentium admo- uerit. Inde etiam prudentissimi lectores facile poterunt aduertere, quam merito hoc opusculum in beatorum laudibus laboret, repagula opponens diffidentibus & dubitantibus, qui eos loco martyrum re- nuunt coli debere.

Crueliteras in
martyrum cada-
uera.

Dica. xij

CAETERVM eorundem sanctorum corpora, qui primo conflic- tu occisi sunt, equuleis versis vestigijs affigentes gentiles, post sextu- diem allisionis eorum, id est pridie Idus Iunias, inopinato scelere cru- delitatis, cuncta iam putredine resoluta, atrocibus incendijs depu- tant. Quin etiam ne virtutum emolumenta praestarent Christicolis, deformes cineres, quos legere e camino quiuerant, minacis alvei vl- timo conduntur abyfso.

Sarraceni vnde
martyres cotem-
nerant.

7

INSTABAT quoque vniuersitas ethnicorum resultando, pie- tatis exprobrans cultum, quod in suorum vltione nullum aduersarijs daret opprobrium. Laetabatur nanque, quod in vindictam sui docto- ris tot contemptorum corpora prostrauisset, nulla nouitate prodigio rum obstante, quae horrorem posset scelerosis incutere. Dicebatque: Si verè Deus est, in cuius nomine tantæ vos calamitati submittitis, & verum hoc esse martyrium creditis: vel si nulla veritate prophetiae hic noster vates succinctus est: (qui, vt idem docuit, angelo instituen- te Gabriele gentibus, toti que orbi verbum Dei praedicare permissus est, lex quam cultores eius meditent, documento ipsius angeli pro- mulgata est. Cuius vocabulum rudis protoplastus, cum adhuc o- lim paradysum incoleret, adnotatum in supernis, globo que micant- tis claritatis immixtum contemplans, quae esset illa lux caeteris praes- tantior in centro micans, quae fulgoribus dominum expiaret, fertur creatorem Adæ interrogasse, illum que respondisse: Hic verus pro- pheta est futurus in mundo, qui ex semine tuo oriens, ipso quem ra- diare nomine obstupescis, Mahomad appellabitur, cuius quoq; me- ritis tu creatus subsistere meruisti) quare non satellitibus quaecun- que prodigiorum infertis terrorem, vel quibuslibet astanti vulgo sig- naculis corruscatis? quia dum vos improuisæ morti ob quâdam asser- tionem superfluum destinatis, neque vlla virtute miraculorum, quae sententiam nostram in vestrum latam excidium infringere possit, praecellitis: cum partem vestram minimè adiuuetis, nullum etiam coctui nostro infertis dispendium.

Christianorū ad-
uersus martyres
obtratio.

ET ob hoc ipsum plerisq; nostrorū paruipendulis verum non esse videbatur martyrium, quod non ad confusionem incredulorum, vel roborationem fidelium aliquod ostentaret miraculum. Nescientes

quia

quia in fine saeculi, vt sanctus Gregorius refert lib. Moral. Aberunt de ecclesia signa virtutum, terribili quippe, ait, ordine dispositionis occultæ, prius quam leuiatan in illo damnato homine, quem as- sumet, appareat, à sancta ecclesia virtutum signa subtrahentur. Nam prophetia absconditur, curationum gratia aufertur, prolixio- ris abstinentiæ virtus imminuitur, doctrinæ verba conticescunt, miraculorum prodigia tolluntur. Quæ quidem nequaquam superna dispensatio funditus subtrahit, sed non hæc sicut prioribus tempori- bus aperte ac multipliciter ostenduntur. Quod tamen mira dispensa- tione agitur, vt vna ex re diuina simul pietas, & iustitia compleatur. Dum enim subtractis signorū virtutibus sancta ecclesia, velut abiec- tor apparet, & bonorum præmium crescit, qui illam pro spe caelestiu, & non propter præsentia signa venerantur, & malorum mens contra illam citius ostenditur. Qui sequi inuisibilia, quæ promittit, negli- gunt, dum signis visibilibus non tenentur. Signa nanque virtutum nec omnibus data, nec passim quocumque tempore sunt exercenda: Quia & hi, qui hoc munus diuinitus acceperunt, nisi spe, & fide pro- batis, nequeunt erogare, euangelista narrante: & non poterat Iesus inter eos facere virtutes propter incredulitatem illorum. Et veritas per semetipsum multi, inquit, leprosi erant in Israel sub Eliseo pro- pheta, & nemo eorum mundatus est, nisi Naman Syrus. Desistente enim fide quærentium, largitas erogantium quassatur. Nam cum idem dominus ardentissimis persepe multorum votis consolator oc- currat, dicens: Ite in pace, fides vestra vos saluos fecit: tamen defi- ciente fide, virtus nihil proficit. Quam plerunque, exigente fide lan- guentium, etiam homines reprobi, & mente corrupti impertiuntur. Sicuti de illis in euangelio legitur, qui in futuro ante fores domini questuri sunt, dicentes: Domine, domine, nonne in tuo nomine pro- phetauimus? & in tuo nomine demonia eiecimus? & in tuo nomine virtutes multas fecimus? Quibus vtique dicturus est dominus: Non noui vos, discedite à me operarij iniquitatis. Et iterum: Exurgent pseudo Christi, & pseudo propheta, & dabunt signa magna, & pro- digia: ita vt in errorem inducant, si fieri potest, electos. Et in Exo- do, Fecerunt & malefici per incantationes sicut & Moyses. Mira- culorum verò signa ideo olim per seruos suos dominus congruen- ti tempore præstabat mundo, quoniam præscia diuinitate profice- re nihilominus præstolantibus ea sciebat, nec in vanum currere o- perarios virtutum cognouerat. Vt saltem prodigiorum nouita- tibus cederent, qui factæ legis præcepta salutaria respuebant.

Gregorius.
Miracula non mi-
rum si cessent.

Matth. 13.

Luc. 4.

Matth. 7.

Matth. 7.

Matth. 24.

Exodi. 7.

Eratque temporibus illis satis congruum Dei martyres signis corru-
care virtutum, quoniam rudem diffusum Christianismum nunc instruc-
tione verborum, nunc exhortatione scripturarum, nunc ostensione sig-
norum, nunc etiam trophæis inclytis passionum conabantur solidis
radicibus fieri firmum in cordibus credentium populorum. Nam quia
non omni tempore (vt supra relatum est) signorum exercitium con-
gruat, neque omnes cælestium contemplatione virtutum digni exist-
tunt, facile aduerti potest, ex comparatione eorum quæ gesta sunt ab
Apostolis. Qui cum vellent bonum nuntium Asianis prædicare, prohi-
biti sunt à Spiritu sancto: & qui pridem adnuntiare euangelium omni
creaturæ præceperat, sciens in Asia nullum existere dignum percipiendi
euangelicam veritatem: præfaga diuinitatis auctoritate discipulos
ab eorum salute inhibuit. Vtpote qui verbum vitæ arroganti spiritu
erant reiecturi, neque audirent, quoniam spernerent.

MIRACVLA denique dum aut propter fidem credentium, aut
propter futuram credulitatem astantium Dei prouidentia operatur,
non tam nos in eorum admiratione debemus stupere, quam prouida
compensatione intueri, si eorundem effectores signorum expulsis vi-
tius morum honestate præcellant: si sæculo mortui Deo viuant, si pro-
pter illam veram charitatem, quæ cuncta carismatum dona exuperat,
omnes affectiones mundi pro nihilo pensant: si acceptam virtutem non
ad suam gloriam, sed ad beneficium referunt collatoris, si attentis au-
ribus cordis veri magistri admonitione percepta, non quia dæmonia
eis subiiciantur, tripudiant, sed quia nomina sua scripta sunt in cælis
exultant. Et iccirco hæc dinumeratio virtutum in illis prodigiorum auc-
toribus, potius quam ipse signorum effectus, est admirandus, & quod
sit magis præuium specimen eundi ad regnum quærendum, non verò
quod signiferos ac notabiles nos vulgo ostendet. Quia sanctitas & ti-
mor domini, cultusque regni cælestis non nisi ab idoneis, & perfectis
procedunt. Signa verò atque prodigia & sancti & reprobi faciunt. Quæ
nihil aliud quam notitiam vanam etiam aliquando hominum confe-
runt. Hinc prouenit, vt qui fuerit hominibus notus, nisi fuerit iustus, ad
æterna supplicia perueniat condemnandus. Ille autem, qui cælesti gra-
tia inlustratus, sub notitia sui creatoris vixerit sanctus, et si mortali-
bus sit ignotus, in futuris tamē sanctorum gaudijs erit annumerandus.

NEC nos ista prosequentes miraculorum penitus abdicamus in-
signia, cælesti dono quibusdam collata, & congruenti tempore per Dei
dispensationem nationibus ordinata: sed latratibus rabidorum canu-
obuiam venimus, qui martyrum nostrorum intentionem exinanire
attendant,

attendant, dum eos de miraculis redarguere sperant. Quid potius ge-
neraliter sequendum sit, cunctis ex auctoritate diuinorum librorum,
vel dictis sanctorum patrum ostendimus. Non (quod absit) funditus
charismata cælestium munerum extirpamus.

RADIX itaque, ac fundamentum omnium virtutum, signumque
victoriæ fides est, per quam iusti viuunt, per quam sancti omnes regna
vicerunt, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones, obtura-
uerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, effugauerunt aciem
gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello: Quorum
vestigia hi sancti veraciter prosequentes intrepida confessione Deum,
& dominum Iesum Christum in concilio principum profitentes. Om-
nem quoque, quam euangelica auctoritas non recipit, prophetiam, vt
furum & latronum detestantes, ac maledicentes abijciunt. Ob quam
causam inauditæ sæuitiæ furoribus illa frendens turba Gentiliū cun-
tos animaduersione gladij præmittit ad cælum, presbyteros, leuitas,
confessores, virginesque beatas. Et quoscunque confessio talis habe-
ret, vt publicè eorum subsanando prophetam, cultum eius deciderent,
mox amputatis ceruicibus ruerent. Ac ne sibi quidpiam inesse huma-
nitatis ostenderent, nonnullos quos gladio vindice huius vitæ limen
sub testimonio veritatis excedere coegerant, præ foribus palatij in-
humatos relinquentes, canibus iusserunt exponi, adhibitis simul cus-
todijs, ne quis Catholicorum intuitu pietatis carnibus etiam spolia-
ta cadauera sepeliret. Quasi sentirent persequutoris supplicium, quo-
rum animæ paradisi requie fruebatur: aut obesset animabus cælo reg-
nantibus temporalium poena tormentorum illata corporibus. Vel de
inhumatis curare poterant membris hi, qui verè sciebant, quod sicut
nihil commodius foret impijs sepultura, auctis reuerentiæ studijs so-
lenniter præparata: ita beatis & sanctis nequaquam officere posset vi-
lem, aut nullam sepulturam adipisci. Licuit etiam de hoc poetis plau-
sibiliter ludere, cælo tegitur qui non habet vnam.

SUNT autem plerique fidelium, & (heu pro dolor) etiam sacer-
dotum, temerè horum confessorum gloriam adimere non verentes, qui
iubent eos non recipi in catalogo sanctorum, inusitatum scilicet, atque
prophanum asserentes huiusmodi martyrium. Quippe quos nulla vio-
lètia præsidalis fidem suam negare compulit, nec à cultu sanctæ piæque
religionis amouit, sed propria se voluntate discrimini offerentes, ob
superbiam suam (ita dicunt) quæ initium est omnis peccati, interemp-
ti, suarum paricidæ effecti sunt animarum. Præceptis etiam euange-
licis eos arguendos esse credunt, quibus dicitur: Diligite inimicos

Actuum. 16.

Marc. vltim.

Luc. 10.

Miraculorū præ-
stantia.

Abac. 1.

Hebre. 11.

8

Sarraceni marty-
res prohibent se-
peliri.Obiectio Chris-
tianorum aduer-
sus suos marty-
res secunda.

1. Timo. 6.

Matth. 5.

vestros, benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vobis, vt sitis filij patris vestri, qui in cælis est. Et iterum, Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis. Et dominus quidem cum malediceretur non maledicebat: cum pateretur, non comminabatur, tradebat autem se iudici iniuste iudicanti. Illud præterea obijciunt de apostolo, Neque maledici regnum Dei possidebunt.

H A E C, & his similia ore pestifero contra Dei milites proferentes multorum corda peruertunt: quia verba hæreticorum vt cancer serpunt in mentes humilium, & modico fermento sceleris facilius ingens massa panis corrumpitur, exturbatque quam properè filios Dei lethalis assertio zabuli. De quibus beatus Apostolus dicit: Quidam enim aberrantes conuersi sunt in vaniloquium, volentes esse legis doctores, nescientes quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Et iterum, Docuerunt linguam suam loqui mendacium, vt iniquè agerent laborauerunt, non verentes derogare gloriæ fortium, qui iam coram rege suo haud dubiè extollunt victoriæ suæ vexillum. Nec contenti sunt scripturas sano sensu intelligere, sed eas pro suo libitu exponentes, dum in superficie literarum quasi concordantia suæ vesaniæ reppererint testimonia, non modò Christiano more simpliciter eis vtuntur, vel ab eruditioribus virtutem sensus earum explorant, sed quasi inauditæ rei nuntij, & alicuius nouitatis scioli, per forum, per plateas, per vulgus, per nundinas obdurata fronte eisdem in summitate linguarum promendo, recensendo, atque cantando vehunt sententias. Et vt facilius agnoscantur cuius partis sint defensores, per deuios intelligentiæ sue calles veritatem scripturæ torquentes, lineam sanæ doctrinæ proprio electionis iudicio derelinquunt. Vt quandoque illis ad interitum animarum suarum proueniat, quod non sine grauissima indignatione propheta infert, dicens: Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum dulce, & dulce amarum: id est claritatem sacræ legis prauo errore nescientiæ interpolantes: eiusque suauitatem non rectè conijciendo, in fellis amaritudinem conuertentes. Quod bonum, & pium est maliuolis coniecturis inficiunt: expertes nos arbitantes ab illorum intelligentia testimoniorum, quibus victoriosissimam extenuare intentionem sanctorum martyrum arbitrantur, vel nostram de eis sententiam (quæ semper in laude ipsorum exultauit) eneruare conantur. Quippe qui iam nos euidentioribus indicijis eorum passionibus communicare credamus, dum causa professionis eorum, & carceres, & vincula in super & damna

damna rerum perpessi, ad vltimum gratia intercessionis eorum propositio Deo euaserimus.

I P S I denique sancti, qui hanc corporis cladem cælitus compuncti propter veritatis professionem aggressi sunt, in nullo à prædictorum custodia mādatorum se auertunt. Quia & propter Deum inimicos diligentes, de salute eorum valde solliciti, ne diutiùs labyrintho impietatis detinerentur, arguere non destiterunt. Et benefacientes his qui oderant Christum, meliùs visi sunt per effusionem sanguinis recordiæ eorum, quam per doctrinæ verba instruere, vt relicta vanitate superstitionis, non solum Christum credere, verum etiam vsque ad mortem propter illum decertare contenderent. Sine dubio precibus & obsecrationibus etiam apud dominum animarum impetrantes salutem illorum, qui sæpe, & incessanter ecclesiæ membra calumniantur. Quapropter exemplo veri magistri educati, cum ad passionem traherentur, maledicti non remaledicebant, flagellati non murmurabant, comminati silentium obseruabant: hoc solum modò exprobrantes, quod Deo conuitium infert, & quod maiestatem tremendam impugnat: Sacilegum scilicet illius vanissimi ac perditum homunculi prophetismum, qui nõ veritus est spiritu diabolico perarmatus se loco prophetarum inferere: sanctisque prædicatoribus, vt deificus euangelizator adijcere. Et cum toto penè orbe euangelica præcelleret veritas, nec deesset lux fidei Christianæ à notitia gētium, quia in omnem terram sonus eius exiuit, patentibus iam domui Dauid, & habitatibus Hierusalem tinctionis gurgitibus in ablutionem peccatoris & menstruatæ, maxime in Oriente, quò mysterium incarnationis Christi speciali effectu quodammodo operatū est. Vbi quoque, & hic sceleratissimus ac peruersus vates exortus, & enutritus est, nescio qua præreptus infania, clarentibus iam in mundo lucernis, tanto se perditionis laqueo dare præcipitem non extimuit, tantarumque animarum irreuerenter paricidam se fieri non expauit. Cum scriptum sit, Os quod mentitur, occidit animam. De quo olim Zacharias propheta loquutus est, dicens, In die illa dicit dominus exercituum, disperdam nomina idolorum de terra, & non memorabuntur vltra: & pseudopphetas, & spiritum immundum auferam de terra, & erit cum prophetauerit quispiam vltra, dicent ei pater eius, & mater eius, qui genuerunt eum, Non viues, quia mendacium loquutus es in nomine domini, & confringent eum genitores eius, cum prophetauerit. Accirco huic perditio, atque spurcissimo vati resistere, virtus mactæ coronæ est: summumque trophæum tanti derisoris cultum euertere: adeò vt si illum ætas nostra supersti-

Respondet obiectionibus.

Matth. 5.

1. Pet. 2.

Mahometi impia scelera.

P salm. 18.

Sapient. 1.

Zach. 13.

MEMORIALE SANCTORVM

tem haberet, nequaquam ab eius esset interitu Christicolis resiliendum, quanto magis non sit dignum eius hodie dogma venenosum infringere, maledicere sectam, detestari sententiam, qui tantæ multitudinis perditionem inducēs, perenni eam dedicarit barathro. Foretq; (vt reor) tunc melius pœnitudinē vnus occisi homūculi gerere, quàm tot nationum luere perniciem: congruè vniuerso gregi consulendum arbitantes, dum vnus pecudis è medio conati fuissent auellere contagium. Quoniam quemadmodum sine culpa non est, maledicere iustos, pios persequi, aduersitatem parare electis: ita magni meriti esse credo, subuertere impios, ecclesiæ hostibus contraire, bellum parare incredulis, & framea verbi Dei concidere aduersarios fidei, vt secundum Psalmistam, contra Deo inuidentes perfecto armati odio exurgentes, non curemus de inimicitia eorum, quibus est amica impietas. Neque enim sine culpa patitur fieri patrum doctrina eos, qui improbo silentio erga dogmata torpēt hæreticorum: & è regione hostibus fidei non occurrunt, aut zelo creatoris vindictam in hæreticos nō exercent. Quod bene Arnobius Rhetor, dum centesimum tricesimum nonum psalmum interpretaretur, dicit: Qui pepercerit hæresiarchis, aut prædicatoribus falsitatis, & non eos gladio fidei suæ iugulauerit, hoc ei euenire, quod euenit Sauli, quis ambigat? aut qui misericordiæ suam putauerit se in hæresi permanentibus exhibere, quis neget similiter à regno Dei excludi, sicut Saul à regno humano probatur exclusus? qui vana miseratione Amalecitis parcēs, subito semetipsum Dei benedictione, & regni sceptro priuatum ingemuit. Et si hoc ijs qui cōtradictoribus veritatis non resistunt, promittitur, quod, vel quale erit ultionis discrimen ijs, qui derogant electis? quia nō solū expugnare hæreticos nolunt, verū etiam expugnantibus maledictionum armis accincti occurrunt.

Psalm. 118.

Arnobius.

Tertia aduersus martyres obiectio.

Christianorū sub Sarracenis miseria.

12

AI VNT præterea, non debere esse martyres, aut haberi, qui non violenter tracti sunt ad martyrium: sed sponte sua venientes, his conuitium intulerunt, qui eos in nullo molestia affecerint. Nullam opinantes esse molestiam diruptiones basilicarum, opprobria sacerdotum, & quod lunariter soluimus cum graui mœrore tributū: adēd vt expeditius nobis sit compendium mortis, quàm egētissime vitæ laboriosum discrimen. Si ergo exosum Deo est maledicere diabolo, & eius ministro, frustra vtique ecclesia contra omnem diabolicū incursum utitur exorcismis. An quia domesticis fidei maledicere inhibitu est, nullumque oportet pusillanimum de membris ecclesiæ scandalizare: iccirco hospitem diaboli, & habitaculum Sathanæ non necesse est ma-

LIBER PRIMVS.

est maledicere? & vbi est quod scriptum est? Maledicti omnes qui spernunt te Hierusalē, & omnes qui blasphemāt te: maledicti omnes qui oderunt te, & omnes qui dixerunt in te verbum durum, &c. quod dictum esse pro ecclesia nullus ambigit. Et quis inter cūctos persecutores fidelium cruetiūs, quàm hic infandus, ecclesiam insequutus est? Quis tanta in euerfionem Catholicorū, quanta idem exaggerauit infastus? quia (vt ita dixerim) nemo nostrum inter eos securus ingreditur, nemo quietus permeat, nemo septum eorū nisi dehonestatus pertransit. Etenim cū nos cuiuslibet rei familiaris necessitas ire in publicum coegerit, & instante domestica necessitate, ex angulo tugurij nostri in in forum proflire contigerit: mox vt stigmata in nobis ordinis sacri aduertunt, acclamatione derisionis vt amentes, & fatuos impetūt, præter illa puerorū quotidiana ludubria: quibus nō satis est inferre linguæ cōuitiū, turpia exaggerare scurrilitatū: verū etiā tergo nos lapidibus insectari non desinūt. Quid illud memorē, quod in cōtumeliam signi venerabilis proferunt, quod cū fortē competēs tēpus psallendi signum fidelibus dare compulerit, & imminens hora obsecrationis indicium populis facere consuetū poposcerit: mox vt illectum superstitione mendaci vulgus clangorem tinnientis metalli aure captauerit, in omnem maledictionem & spurcitiam linguam admo- uere non differt. Ergo non incongruè maledicuntur, qui tanto odio aduersus Dei sortem sequipedas suos informāt. Sæpe ab eis, & incessanter calumniatur: causaque religionis eorum sauitiam vbiq; perpetimur. Adēd vt multi ex eis tactu indumētorum suorum nos indignos dijudicent, propiusque sibimet accedere execrentur. Magnā scilicet coinquinationem ex istimātes, si in aliquo rerum suarum admisceamur. Cū vtique milites Dei veritatem coram eis magis confessi fuerint, quàm maledicta iniecerint, veri magistri præcepta seruantes, quibus olim discipulos informauerat, dicens: Qui enim me confessus fuerit, & verba mea in generatione ista adultera, & peccatrice: hūc & filius hominis confitebitur, cū venerit in gloria patris sui, & sanctorum angelorum: Quis ille tam vecors est, qui laudibus deroget beatorum obuiantium pro defensione iustitiæ cultoribus impietatis? Dicitur sanè fuerat eis: Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporū: estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Cuius præcepti sensum hunc esse arbitror, quod immixta gentibus caterua fideli, quasi innocentia prædita ouium, truculentiam ferre cogere- tur luporum. Ac ne segnitiei dediti facilius versutijs succumberent inimici, congruè diuinitus admonentur. Vt essent cū aduersarijs fidei

Tobias. 13.

13

Temporū sacrorum cymbala.

Sarraceni ta& Moqarabum vitabant.

Matth. 10.

Matth. 10.

MEMORIALE SANCTORVM

oportuna semper cautela subnixi, & contra astutias hostium erecti v-
bique & prouidi. Ne prauæ doctrinæ verbis illecti protinus corrup-
perentur sensus eorum, & discederent ab æquitate. Porro etiã Chris-
tiani admonentur. Confratribus vestris & domesticis fidei exhibete
vosmetipsos, vt Dei ministros in multa patientia, in lōganimitate, in
benignitate, in Spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis,
& ignobilitatem: per infamiam & bonam famam: vt seductores & ve-
races: sicut ignorati & cogniti: tanquam morientes, & ecce viuimus.

Ephē. 4. Et iterum, Estote autem inuicem benigni, misericordes, donantes in-
uicem, sicut & Deus in Christo donauit nobis: vt verè columbarū sec-
tātes simplicitatē, eodem intuitu quo vestram, proximorum quoque
affectetis salutem. De quorum cōstantia, simplicitate & fortitudine,

Eusebius. discretione, & prudentia Eusebius Cæsariensis episcopus rerum ec-
clesiasticarum historiam texēs, ait. Erant ergo martyres Christi inter
fratres humiles, inter persecutores elati, suis mites, aduersarijs ter-

Arnobius. ribiles, Christo subiecti, diabolo erecti. Sed & Arnobius (de quo su-
prā memorauimus) aliquid huic simile in eodem psalmo disseruit, di-
cens. Agè ergo, & cum pugnantibus pugna: & si auxilium poscis à re-

ge, repugnantem te ostende. Linguae contra te pugnant, quas acuunt
hæretici, sicut serpētes: his & tu esto sicut serpēs astutus, & te simpli-
cem vt columbam esse ciuibus tuis, id est, Catholicis solis ostende: cæ-
teris hæreticis, & cunctis contra veritatem venientibus, ipsis serpen-
tibus esto astutior: noli timere: iussum tibi est à domino tuo. Tam bo-
na est astutia contra malitiā, quā benigna simplicitas circa iusti-
tiam. Occide hæreticos, & dñi tui spirituali gladio interfice inimicos:

14. SIC nimirum beati martyres Emetērius, & Celedonius, cū tra-
dere pro domino animas anhelarent, tali sese inuicem ad passionem
astantes hortatu impellunt: Feriat vbique hostem missilibus suis vi-

Emetērius, & Ce-
ledonius.

brata confessio, & latentem fidei inimicum, vbicunque fuerit, inqui-
ramus. O incomparabilis magnanimitas, & fortitudo admiranda, lau-
danda, atque imitanda sanctorum. Qua etiam si torpeat inimicus, ac
persequi ecclesiam Dei sinat, irrupere tamen latebram eius, & inci-
tare ipsum ad bellum iubemur. Vt hostem frigidum strenuus agono-
theta accendat, proferat latentem, erigatque ad conferenda certami-
na desidem. Et quanquam effuso cruore consternatis membris succu-
bat, feret tamen ad sedem patris captum ex hoste triumphum, spiritus
belliger victoriae laurea potiturus. Quia in eo vires militis cōproban-
tur egregiæ, quo non requisitus vltro se obtulerit palestræ martyrij,

sanctæ

sancta scriptura restante: Qui propria voluntate obtulistis vos discri-
mini, benedicite dominum. Si ergo qui zelo charitatis nostræ aduer-
sarijs nostris fidelis expugnator occurreret, arma sumeret, ensibus de-
sæuaret, animam ponere contenderet, nequaquam eum immunē con-
dignis pateremur donarijs, eiusque liberalitatem largo munifican-
dam beneficio censeremus: quanto potioris gloriae honore ferendi
sunt, qui obtentu capessendi gratiam Regis æterni, vigore aucti iusti-
tiæ, ad obitum quoque resistētes infensis, crudeli morte perempti sunt?
Ille denique angelus veritatis, & præco iustitiæ, Redēptoris præcur-
sor, & nuntius pacis Baptista Ioannes, cū regem iniquum de stupro
Herodiadis commoneret, cumque adulterino incestu thorum violare
fraternum inuideret, ergastulo propter veritatis professionem detru-
ditur, ibique absque vlla fidei persecutione truncatur. Nec tali suc-
cumbere recusauit dispendio, qui sine dubio nouerat, diuino reuelan-
te spiritu, tantundem esse propter iustitiam mori, quā pro fidei con-
fessione prosterni. Vnde & dominus vitalia discipulis doctrinæ minis-
trans præcepta, sic eos de monte alloquitur: Beati qui persecutionē
patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum.
Et quid aliud ad omnia beatitudinis præmia, quā cælorum affectan-
dum est regnum?

Iudicium. 5.

Matth. 22.

Matth. 9.

CALVMNIANTVR etiam inimici vltro ad mortē eo-
rum progressum, quos passim liberalitas regis suum incolu iusserat
Christianismum. Sed præcessit hoc reor exemplum in illis septem fra-
tribus, quos gesta beati Iuliani commemorat. Qui ideo quod Augus-
talibus præpollebant natalibus, ex decreto principum liberè exerce-
bant religionis Catholicæ cultum. Sed tamen in agone sudantem bea-
tum Iulianum cernentes, illico ad bellum profiliunt, & amore marty-
rij voluntarium obitum expetunt. Legitur quoque de domino in euā-
gelij: Obfirmavit faciem suam, vt iret in Hierusalem. Quod ita sanc-
tus exponit Hieronymus: Obfirmatione enim & fortitudine opus est
ad passionem sponte properanti. Vnde & Ezechiel, cui dixerat Deus:
Fili hominis in medio scorpionum tu habitas, ne timeas: obfirma (in-
quit) faciem tuam: & dedi faciem tuam æneam, & frontem tuam fer-
ream. Vt si fortè surrexissent cōtra eum malleus vniuersæ terræ, quasi
incude durissima resisteret, malleumque contereret. De quo scriptū
est: Quomodo contractus est, & cōtritus est malleus vniuersæ terræ?
Idem quoque doctor in supradicto opere quandam euangelij senten-
tiam exponens ait: Non est delicata in Deum, & secunda confessio: qui
in me credit, debet suum sanguinē fundere. Qui enim perdidit ani-

Quarta aduersus
martyres obie-
tio.

15
Septem fratres
martyres, qui cū
Iuliano, & Basi-
lissa passi sunt.

Lucæ. 9.
D. Hieronymus.

Ezech. 2.

Hierem. 50.
Hieronymus.

Actum. 11.

mam suam in praesenti, lucrificet eam in futuro. Deniq; Agabus propheta cum venisset ad Apostolos, tollens zonam Pauli, alligauit sibi pedes & manus, & ait: Haec dicit Spiritus sanctus: virum cuius est zona haec, sic alligabunt in Hierusalem Iudaei, & tradent in manus gentilium. Quod cum audissent Apostoli, & qui loci illius erant, ne ascenderet Hierosolymam, cum lachrymis precabantur. Tunc respondens Paulus, dixit: Quid facitis flentes, & affligentes cor meum? ego enim non solum alligari, sed & mori in Hierusalem paratus sum propter nomen domini Iesu Christi. Et cum ei suadere non possent, quieuerunt, dicentes: domini voluntas fuit, fiat.

16

Felix martyr Gerundensis.

SIC namque & felicissimus Felix cum fidei relatu persecutionem Catholicorum, quae apud Gerundam Hispaniae urbem confinem Galliae gerebatur, comperiret, crudeliterque ecclesiam Dei ibidem a paganis infestari cognosceret: extemplo literaturae liberalis studium derelinquens, quod in Caesarea Mauritaniae positus excolebat, praepetina uigilatione aequore transmissus, praedictum oppidum adiit: ibique martyrium, quod patriae suae de erat, deuotus miles Christi triumphaliter consummauit. Sic sanctus Sebastianus, sic beatissimus Thyrsus, sic electus Adrianus, sic Iustus & Pastor, sic Eulalia virgo Barchinonensis, sic Babilas pontifex, multique alij sponte se obtulerunt, & coronati sunt. Et iccirco, ut quidam sapientium meminit, inter primas dignitates regnorum caelestium sunt ponendi, qui ad passionem venerunt non quaesiti: & excellentis voti est, inter tormenta proflire, ubi non est criminis latuisse.

20

Ioan. 15.

SED in veritate crimen esse fatendum est, latitare, si virtus excellentis meriti est, vltro procedere: quando fidei nostrae confessio praedicationem exigit, & testimonium postulat. Nam si audito verbo veritatis, fidem incredulus non accomodet, magisque exprobrat euangelizati, quam credat: cum sit ante cognitam veritatem inculpabilis, fit postmodum sanctae praedicationi obnoxius. Quia non poterit de ignorantia se excusare, ubi veritas elucubrata responderit, domino & magistro testante. Mementote sermonis mei, quem ego dixi vobis, non est seruus maior domino suo, si me persequuti sunt, & vos persequentur: si sermonem meum seruauerunt, & vestrum seruabunt. Sed haec omnia facient vobis propter nomen meum, quia nesciunt eum, qui misit me. Si non venissem, & loquutus eis non fuisset, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.

Quintus, quod martyribus obiciebatur.

OBIICIUNT etiam aduersarij corporum eorundem corruptione. Sed quaeso respondeant, quid obest caelestiam premio coronatis, quasi

quasi illi carnis affectarint honorem, qui verè nouerant perlatam olim mortalibus legem, qua dictum est Adae: Puluis es, & in puluerem redigèris, aut per supplicia tyrannorum, quibus datum est corpus occidere, quadoque finem accipere: Quia omnis caro foenum, & omnis gloria eius quasi flos agri: & cum omnem dicit, nullius carnem ex humano semite orientem reliquit (& licet audenter, dicam tamen) non patriarcharum, non prophetarum, non apostolorum, non martyrum. Legant apostolorum actus, qui ista somniant, & inuenient testante Petro, Dauid illum à Deo electum, & secundum cor suum fidelissimum seruum, sepulturae corruptionem esse perpeffum, ijs verbis apostolo differente, Viri fratres, licet audenter dicam de patriarcha Dauid, quia & defunctus est, & sepultus est: & sepulchrum eius est apud nos vsque in hodiernum diem: & caro eius vidit corruptionem. Considerent patriarcham Iob vermibus scatentem: & Lazarum Euangelicum vlcerosum praeforibus purpurati diuitis mendicantem. Percurrant ceterorum sanctorum ad instar syderum caeli diuersarum victoriarum fulgentia gesta (& insultet si audet sacrilegus) eorum putrida membra doloribus tormentorum, poenisque consumpta. Sed haec temporalis corruptio corporum in nullo detrimentum infert animabus sanctorum, quae tamen incolumis materies carnis prodesse non poterit in futuro iniquis. Nam cur vana sollicitudine de corporum integritate distendentur, qui verè nouerant omnem temporalem salutem etiam cum ipso mundo perire: & illam protoplasto Adae sententiam mortis collatam, generaliter cunctis mortalibus congruere: Puluis es, & in puluerem reuertèris? Sancti etenim, qui expertes eius legis non sunt, quod in terra sua, id est Hierusalè caelesti, duplicia nacturi sunt praemia, non magno opere corporale praesentia iacturam. Quae veraciter in illa generali hominum resurrectione de quibuscuq; labefactionibus, locis, antris, & speluncis, seu ex aliorum elementorum abditissimo sinu, quo dilapsa cadauera perierint, in temporis puncto reddenda, & reintegranda ex legali auctoritate cognoscunt, & credunt: ut ipsi quidem sancti duplici praemio congaudentes, bina confusione coterant impios, ac peccatores:

Itaz. 40.

Ad. 11.

II

VNDE obsecro vos, o sancti fratres nostri, & sorores in Christo beatæ, ne stultorum assertionibus exturbemini, aut coniecturis creduli nescientium aliquo saltim scrupulo (quod absit) contra Dei milites moueamini. Hi sunt enim qui pia religionis ardore non cōpunguntur, & iccirco non solum veritati fauere non possunt, verum etiã fidem sanctam, quam leuiter, & non alto credulitatis fundamento cordibus gerunt, defendere nequeunt, magis derogantes, si propter illam quis vltro neus

D

MEMORIALE SANCTORVM

moriatur: quàm dolentes, si ab ea plures recedendo laqueum præuaricationis incurrant. Et hinc ad sacrilegium impietatis facilè prolabuntur, dum quod à Deo iustificatum est, isti condemnare nõ vereantur. Plebs sine disciplina, de quibus scriptum est: Et impiè agent impij, ne que intelligent omnes impij, qui vt sal infatuatus à cœtu Catholicorũ foris proijciendi, & ab omnibus conculcandi, ac velut nemus infructuosum securi euangelica præscindendi, igni perpetuo deputandi sunt.

Dan. 11.

PENSANDVM est, fratres, cui dispendio subiacebit, qui tantæ victoriæ laudem infamare non metuit: qui tot virorum triumphis obuius venit. Illi quidem prædicationis apostolicæ non immemores, nõ erubuerunt testimonium domini nostri Iesu Christi, & veritatem sancti euangelij ad confusionem impij doctoris, & cultorum eius palàm proferre. Quem vnum, & magnum ex pseudoprophetis, ore Domini olim per euangelium denotatis, esse cognouerant: dum cauta circumspeditione apostolos intentos fore iuberet, dicēs: Videte, ne quis vos seducat, multi enim pseudoprophetæ venient in nomine meo, & seducent multos: & nos formidine amittendi temporalem honorem, quos martyres non colimus, hæreticos protestamur. Væ illis qui ista sectantur: væ eis qui bonum putantes malum, & lucem conuertentes in tenebras, quod patulis refutarunt blasphemijs, occultis etiam conuitijs insequuntur, ne inter martyres habeantur, ne debita eis reuerentia exhibeatur: qui contumaciori spiritu contra inimicum fidei ore blasphemio venientes, digna ultione consumpti sunt. Ac ne cæteri ad huiusmodi palestram discurrant, schedulis anathematum per loca varia daminari iubentur. Si ergo ab ijs dominus abstrahit præmium, eò quòd apertum, & spontaneum aduersus hostem religionis gesserint bellum, quantò longiùs aberunt ab æterni Regis consortio, qui id occultis murmurationibus timore carnis depressi quotidie agunt? nunquid ori nostro hæc prædicatione deest? nunquid vatua est Catholicorum professio tali præconio.

Matth. 14. Mar. 13.

RESISTENDVM est igitur omnino iustitiæ aduersarijs, & nullatenus pro defensione veritatis corporalis interitus differendus. Merito nanq; hoc ab illis exercitatur, qui aucta virtute magnanimitatis diuinitus illustrati sunt, vberioremq; pèsant certaminis fructũ, quàm securæ confessionis profectũ. Non interim penitus imbecillia contentes ecclesiæ membra. Quia scriptũ est, Spiritus quidem promptus, caro autè infirma. Nec violenter ad hoc stadiũ pertrahedi sunt, qui cõlitus non compucti sunt: scriptum est enim: Qui potest capere, capiat: & iterum: Eligentur, & dealbabitur, & quasi igne probabuntur multi, non

Matth. 19. Dan. 11.

LIBER PRIMVS

ti, non omnes. Quamobrem terminis donorum, quæ Deo dispensante vnusquisque sibi inesse cognoscit, contentus sit, nec supra mensuram collati muneris quisquam temerè conatum extendat. Hinc congruit, vt qui se destitutũ viribus ad præliandum non ignorat, & minùs posse proprio iudicio considerans, aciem hosti non parat: è regione sponte præparatibus nõ resistat. Vt quem non habent certamina expeditum, pauorq; bellandi efficit timidum, hunc iusta non inueniat detractio nis ultio puniendum. Quoniam scriptum est, omne verbum occiosum quod loquuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die iudicij. Quòd si omnis vaniloquus condemnandus veniet in iudiciũ, qua sententia punietur infamator sanctorũ? Qui enim sui non imperitus grandia non exequitur, gradientibus ad celsiora non aduersetur: hæreatq; imis, & solo proclinibus, qui nequit meditari sublimia. Vt est illud apud Salomonem, Altiora te non inuestigaueris, & profundiora ne exquisieris. Et consequenter Cato infert Philosophus: Quod potes, id tenta operis, ne pondere pressus Succumbat labor, & frustra tentata relinquant.

Matth. 12.

Eccle. 3.

23

CERTE si quosdam palàm quæ sancta sunt profitentes, infernus tenet, multò magis qui in abscondito veritatem prædicant, claustra possident inferorum. Quia si oberit palestricum luctamen iustitiæ asfectoribus, profectò nihil proderit clam veritatem fatentibus. Et quæ mens religiosa hanc insaniam credat, vt ex eo in opprobrium veniat veritas, reprobans malum, ex quo non violenter trahimur ad gentilitium malum? & inde ipsa iustitia martyriale non habeat præmium, quæ in auctorem sceleris patulum infert conuitium? Vnde libenter à cultoribus eiusdem vatis inter regni eorum privilegia fidei Christianæ sinimur gestare vexillum. Quasi eorum patientiæ sit deputandum, quòd inter ipsos sine molestia fidei degimus, & non potius diuinæ dispensationi sit referendum: quæ patriarchas, prophetas, & apostolos suos inter feritates gentium conseruauit, honoribus extulit, dignitatibus sublimauit. Qui etiã pia promissionum spe discipulos cõsolans ait: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad consummationem sæculi. Quapropter non huius impiæ gētis beneficio, in cuius ditione nostro cõpellente facinore sceptrũ Hispaniæ post excidiũ, & euulsionem regni Gothorũ translatum est, (quod felicissimo fidei Christianæ pridem cultu pollebat, venerabilium sacerdotum dignitate florebat, & admirabili basilicarũ cõstructione fulgebat) sed grã redemptoris sui, & eius assiduo comitatu ecclesia custodiri meretur, qui dixit: Sicut lilia inter spinas, sic amica mea inter filias. Et iterũ: In medio natio

Matth. 28.

MEMORIALE SANCTORVM

Ad Phil. 1. nis praua, & peruersa inter quos lucetis, sicut luminaria in mundo.

SE D nouerint ipsi, qui hac obstinata mente de martyribus Dei sentiunt, impuris que linguis gloriam sanctorum mutilare non verentur, quod cum eisdem sanctis causas in futuro examine sunt acturi, & nisi fructuosa praecesserit satisfactio, rationem ante tribunal domini reddituri. Nam qua fronte clarificatum gloria passionis tunc vultum eorum aspiciet, in contubernio Regis aeterni ob meritum constantie glomeratorum, quos hic tantis impetijt blasphemijs, tantis lacerauit opprobrijs, tantisque affecit iniurijs? Tunc utique cum iusti in magna constantia aduersum eos adtiterint, qui se angustiauerunt, & gloriam martyrij eorum non coluerunt, & qui abstulerunt labores eorum: reor, videntes turbabuntur terrore horribili, & mirabuntur in subitatione insperatae salutis, dicentque inter se, poenitentiam agentes, & pra angustia spiritus gemetes: Hi sunt, quos habuimus aliquando in derisum, & in similitudinem improperij. Nos in sensati vitam illorum aestimabamus insaniam, & finem illorum sine honore. Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos fors illorum inuenta est.

Martyrium votu, & finis.

24 VELLEM responderent mihi Christi militum derisores, vtrum amor mortis eos ad mortem perduxerit, an non magis oblectatio paradisi, vt aeternae mortis euaderent incendia, ad supplicium ire coegerit? Quantum reor, nullus responderet, quod intuitu moriendi obitu expetierint sancti: sed vt per temporalem interitu ignes euitarerit perpetui lethi. Quapropter eos incunctater eadem remuneratio nihilominus consequetur, quae fuit causa moriendi, non quae extitit voluntas moriendi. Vnusquisque ergo eorum quod vult di edat, dicat, vel sentiat: me tamen ea pars firmum obtinet defensorem, quae cum summa reuerentia eorum cultum veneratur, & extollit honorem. Ibi que fidelem sub testimonio domini nostri Iesu Christi dono assensum, vbi eorum praecipuis titulis sublimatur trophaeum. Quapropter in posterorum notitiam hunc decreui manere tractatum, vt qualem de dominorum meorum tulerim agone iudicium, & aetatis nostrae vulgus nouerit, & futurum.

VO S autem viri fratres credite mecum, immo cum omnibus pie, religiose que beatorum certamina venerantibus, credite beatos esse martyres talia exequetes, & feliciores animas sub eorum testimonio morietes. Armate credulitate fidei peccata vestra, soluite diuinis laudibus ora, summi que redemptoris beneficia extollentes, praconate & dicite: Moriatur anima nra morte istorum, & fiant nouissima nostra horum

horum similia. Qui dat laesis virtutem, & ijs quibus nulla suppetunt vires potentiam potenti dextera roborat in certamine: det mihi, vt vsque ad mortem pro eo fortiori animo cum his militem, qui perfecto desiderio in eius amorem exaestuant. Quia non erit immunis coram domino intentio, quae pro veritate exeritur: neque vllatenus repudianda mors, quae pro iustitia irrogatur. In tali igitur conflictu laudatur Christus, detestatus remanet hostis iniquus: atque sub eadem professione necem excipit furibundam miles strenuus.

IDEO QV E non solum ij, qui talia confitendo sub ictu gladij ceciderunt, digno praconio celebrandi sunt, verum etiam illi digna laude efferendi, qui talium laudibus oblectantur. Quia cum martyrum gloriae passionibus acquisita recoluntur, & beatorum certamina aedita referantur, debitus honor martyribus redditur: ac pia mentes explorum incentiuus armantur. Et si martyriū nequeant adipisci, ad participium tamen merebuntur honorandorum praemiorum promoueri. Vt quorum ascribi triumphis cupiunt conscientiae voluntate, non impari sumant ex deuotione mercedem. Nam si pessimis factis animi accommodare peruersitatis est, quomodo optimis communicare, non est virtutis? Et cum Deus omnipotens iudicem se non solum factorum, sed etiam votorum insinuet, cur pijsimum in martyribus semper votum intentum non conciliet gaudia beatorum? sancto Dauid approbante: Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus. Et iterum, Qui vos diligit, me diligit: & qui vos recipit, me recipit.

Sanctos venerantium praemium.

Psal. 138. Matth. 10.

IPSI denique sancti corpora sua gladijs offerentes perennem animarum incolumitatem capeffunt: & acquirentes sibi in regno Christi electorum consortium: relinquunt, nihilominus persecutoribus aeternae poenalitatis incendium. Quia licet scriptum sit, posuerunt mortalia seruorum tuorum escam volatilibus caeli, carnes sanctorum tuorum bestijs terrae: effuderunt sanguinem eorum velut aquam in circuitu Hierusalem, & non erat qui sepeliret: tamen ad puniendum fauitiam eorum occurrent, qui ista fecerunt, non ad derogationem virtutum proueniet eorum qui talia sustinuerunt, vt ea ipsa crudelitas cumulum perditionis lictoribus augeat: martyribus vero sanctis praemium sempiternae felicitatis acquirat. Nam quamuis haec obtutibus hominum dira & aspera videantur, tamen pretiosa est in conspectu domini mors sanctorum eius.

Psal. 78.

Locus corruptissimus.

Psal. 115.

VO S autem fratres, & sancte in domino Iesu Christo sorores, gaudete, & exultate, quod manipulos messis vestrae in horreum domini

MEMORIALE SANCTORVM

recondendos iam præmisistis. Iam fructus seminis vestri Syon illa beata ciuitas habet, illa pacis visio Hierusalem cælestis domesticos cognationis vestræ in pace suscepit. Pergite securi: properate exultates. Itui vestro nullus aduersari quibit, nullus contradictor absistet, peruenientesque ad patriam procedet in occursum vestrum, non solum illa cohors sanctorum, qui nuper coronati sunt, verum etiam cætera turba electorum, quorum consortio isti nouitij martyres adnumerati sunt.

ERGO libet mihi, fratres, paululum iucundantis more loqui vobiscum: & pro charitate sufferte verbosum, quæ ex dilectione Christi cernitis in laudibus versari sanctorum. Quoniam vt meritorum meorum euaderem debitum, & beatorum adipiscerer intercessionis suffragium, hoc opus victorijs dedicans martyrum, decreui appellare Memoriale Sanctorum, vt ex quo vincitis compatimur, & Dei amicos veneramur, saltim eorum patrocinij adiuuemur. Dicitur enim in psalmo, Mihi autem honorificati sunt amici tui Deus, quia valde confortatus est principatus eorum. Quamobrem, fratres charissimi, & sorores beatae, iubete me vestris admitti tripudijs, quem non sinit abesse talibus gaudijs huius cõfessio operis. Nec inuida affectatione vobismet solummodò vindicetis sanctorum patrocinia martyrũ: quos nostris pro totius ecclesie membris subiisse discrimina passionũ. Sed quare ego diutiùs his gaudijs immorari delector? quasi vestrum sit nostro satisfacere optatui. Certè vt saltim non sine consultu vestro adsint nobis Dei testes in tribulatione quæsit, qui generaliter pro grege Catholico coram patre, & angelis eius manet solliciti. Itaque & vestri & nostri sunt. Ex vobis carne prodierunt, sed nobiscum vno baptismatis fonte renati sunt. Nihil est quod de eorum gloria vobis priuatim vindicetis, quia omnes in Christo vnũ sumus. Nam & nos quosdam ex illis ad prælium incitauimus: & si ipsi pugnare desiuimus, arma tamen quibus militarent, suggestimus. Quosdam verò ex cõsanguineis inter ipsos martyres in cælum præmisimus. Paulum loquor leuitam egregium carne nobis connexum, & Sanctium auditorem nostrum, qui secundo conflictu post beatum Isaac perrexit ad Christum. Sed nõ quid soli de perfectione eorum gloriabimur? quia quos informauimus, quos fratres habuimus, vicisse videmus. Sit commune omnibus gaudium: sint cunctis indiscretè fruenda felicium monumenta virorum. Miscuimus vtrique vota, & paribus studijs laudum Deo persoluamus libamina, cuius dono reddita sunt nobis in oliti temporis felicia sæcula. Quibus olim tẽpestatibus persequutionũ creberrimis Christiana ecclesia

Tituliratio.

Psal. 138.

Paulus martyr.
Sanctius martyr.
Isaac martyr.

25

ecclesia lapides in illius cælestis Hierusalẽ coaptabat digniter structuram ad Dei gloriam, cuius munere pugnant sancti, & vincunt: operantur mortem, & viuunt. Cuius gratia roboratur constantia martyrum: cuius virtute quicquid sæuitia protulit impiorum, virili animo prægrediuntur. Quia non sunt condignæ passionis huius temporis ad superuenturam gloriã, quæ reuelabitur in eis. Nec pendunt, quo mortis genere hanc vitam amittant, quando quidem per huius defectum perennis regni felicitatem expectant. Ad Rom. 8.

VERVM quia semper laudabilis est mediocritas, faciliùsque lectorem oblectat succincta breuitas, quàm fastidiosa prolixitas: ideò finali claudendus est limite liber. Ne præter vnam, & summam incultionis suæ absurditatem, alium parturiat meditantibus ex longa verbositate laborẽ. Hinc vos instanti iam voluminis termino, ò corona sanctorum, ego ipse licet indignus vestri laudator Eulogius postulo, vt hoc opus vobis metipsis probatum efficiatis, ac ereptũ sanctificetis: sanctificatum, Deo libetis, neque inordinatam narrationis eius seriem pensetis. Sed velle meum potiùs, quàm posse considerãtes, voluntatis votum, non impossibilitatis remuneremini defectum. Quia ideò primitias huius commentarij præ omnibus philosophis patrie nostræ vobis offerre curavi, vt eius obtentu vestrum habeam patrocinium: vestroque interuentu omni caream vitio. Quò dominum contra me pro peccatis offensum merear, & nunc & in æternum inuenire propitium. Et licet inde grauioris culpæ me obnoxium consciẽtia mea remordeat, quia res præconabili stylo ad posteriorum notitiam ordinandas temere infecerit eloquij mei inculta barbaries: tamen ex eo tanti deliquij remediũ adipisci spero, ex quo omnẽ vim suã breuitas ingenij nostri in laudem vestram expẽderit. Sed & susurrationibus maledicorum obuius veniens, acies perfidorum prostrauit: fundamẽta subuertit, vires confregit. Ac veluti canes, qui ardentissimo zelo pro dominis suis sæperixare non desinunt, eò ampliùs in importunis latratibus exacerbantur, quò fortè impugnatore fuerint verberare lacerati: ita nos licet asperrimi tẽporis angustia coarctemur, & imminẽtibus periculis obruamur: nullatenus tamen linguã de vestris laudibus abstraximus, aut de perfidorum insectatione cessauimus. Hæc nos quadam spe cogunt letos existere, & de clemẽtia boni parẽtis confisos manere. Et iccirco nõ me desperare faciet oïo inculta, & vilis oblatio muneris huius defectũ, quàm segnẽ affluentia munerũ. Quapropter iterata supplicatio ne vos quæso, milites Dei, bellatores egregij, testes idonei, marty-

D. Eulogius ad martyres.

26

27

Comparatio.

SCHOLIA IN OPERIS PRAEFATIONEM.

res Christi: consortes regni perpetui: vt me hic fideli seruitute Deo iungatis, & post debitam pro sceleribus in futuro examine ultionis sententiam a me auferatis. Vt qui liber Memoriale Sanctorum a nobis appellatus, vestrorum actuum gloriosam memoriam praekonatur: memoriam meam coram tribunali futuri iudicis fauore suae acceptionis in fortem ouium praescribat. Quod a leua in partem dexteram demutatus, pij redemptoris aspectibus sine confusione merear perfrui: nulloque praepediente reatu, illi coetui connumerari promerear, cui idem redemptor pia voce dicturus est: Venite benedicti patris mei, percipite paratum vobis regnum a constitutione mundi.

Matth. 25

Scholia in operis praefationem.

- 1 **E**GO quidem) Instituti sui reddit rationem: & gustum, quantum credi potest, futuri operis in ipso vestibulo praebiturus. Isaac martyris vitam & interitum memorat.
- 2 **A**scysterijs). Graecum verbum, vnde hoc nomen deriuatur, mentem in rerum diuinarum contemplatione exercere significat. Inde ascysteria monasteria dicuntur. Vt us est eo vocabulo imperator Justinianus in l. omnia. 33. C. de episc. & cler. Iterum etiam id ipsum D. Eulogius usurpat, & D. Basilus, D. Gregorius Nazianzenus eo frequenter vtuntur.
- 3 **Q**ui prior). Praecesserunt haud dubie multis annis Adolphus & Ioannes, vt lib. 2. cap. 8. apparebit. Sedenim de his tantum nunc loquitur, qui per tres hos aut quatuor annos martyrio coronati sunt. Et quamuis nunc etiam Perfectus presbyter praecessisset, ipse tamen Eulogius paulo post rationem est redditurus, cur ipso priorem Isaac referat.
- 4 **E**Tabanensi coenobio.) Monasterij huius crebra mentio deinceps occurret. Eo autem potissimum sese receperat sanctus Isaac, quia patrualem Hieremiam, mox martyrem, inibi habebat, qui cum uxore Elisabeth monasterium ipsum construxerat: in quo ipse etiam monachus factus, vt suo loco apparebit, debebat.
- 5 **E**phebus ille.) Viginti septem annorum fuisse in Vsuardi martyrologio memoratur. Eulogius in secundo libro hoc ipsum eius martyrium repetens, cum primaeuos adolescentiae annos ingrederetur, monachum factum, & post triennium martyrium subisse scribit.
- 6 **I**ta maledictionibus tabescat.) Imprecatio est, Hispanis nostris quam Latinis inter loquendum hac forma vsitator. Diuersa enim sunt illa.
Dij talem terris auertite pestem.
Item illud eiusdem.
Quod Dij prius omen in ipsum Conuertant.

Virgilius.

Feria

Feria quarta). Annus domini octingentesimus quinquagesimus primus, dies Junij tertius notatur. Et recte profus: incidit enim is eius mensis dies illo anno in feriam quartam. Habuit enim literam, vt vocant, dominicalem D.

Eo porro ipso die in Vsuardi martyrologio festum eius apponitur: quod etiam Romanum nuper locupletatum, & Venetijs apud Iuntas excussum, inde transfuisse videtur. (Cordubensis ecclesia eundem diem eidem sancto martyri dicatum celebrat.

Qui post quintum.) Inclusive, vt aiunt, computat.

Hieremiam martyrio.) De his libri secundi capite quarto. Item de Perfecto presbytero cap. 1. Cuius ideo hic mentionem inseruit, vt qua ratione eidem tempore Isaac anteferreret, demonstraret.

Scholia in librum primum.

PERITISSIMORUM virorum.) Sancta ecclesia vt fuit, eritque semper (quemadmodum ab eius auctore Iesu Christo domino nostro praedictum est) sagena bonis & malis promiscue piscibus oppleta: ita in ipsis etiam Christianis prauos quosdam habere nunquam destitit, qui ipsam importune conturbarent: & zelo quoddam improuido instigati affligerent. Quod etiam diui Eulogij tempore contigit. Non satis erat Hispanam ecclesiam captiuam in misera & truculenta seruitute versari, & ab immanissimis tyrannis infanda mala assidue perpeti: quod vnum Christianis in tot calamitatibus insigne solatium esse poterat: nimirum non deesse, qui fortiter mortem pro Christo oppeterent: & constantia sua alios instimulantes, Dei ecclesiam exhilararent: hoc ipsum tot malorum leuamen, impij quidam, & insipienter prouidi eripere illi nitentur. Martyres criminabantur, eo nomine indignos iudicabant, & obesse potius in commune ecclesiae Hispanae, quam prodesse affirmabant. Eis respondere hoc i. lib. D. Eulogius voluit, vt martyr, de quibus deinceps esset acturus, iam consulere, contra calumniantes defenderet, veramque & solidam illorum gloriam initio astrueret. Nihil secius tamen destinato in hoc ipsum opere Apologetico, idem postea argumentum plenius tractauit. Nec solus tamen martyres ita defendit. Quisquis enim fuit auctor Indiculi Luminosi (de quo in D. Eulogij vita, de Aluaro loquentes, diximus) totum illud opus ad eorundem martyrum defensionem conscripsit: vt Apologeticum profus posset iure optimo appellare. Et neque hoc diui Eulogij saeculo solum martyr suere detractores, sed praesens etiam ecclesiae temporibus. Concilium enim Carthaginense primum sub Syluestro primo, huiusmodi martyrum obtrectatores canone secundo grauiter compescuit.

Sed nescio quod tendere.) Insignis vbique apparet in D. Eulogio modestia, atque eo profecto magis conspicua, quo homo, vt illa tempora ferebat, doctissimus, nullam habet de ingenio & literis, nullam probatissimus de virtute fiduciam.

Ecclesia Hispaniae.) Corruerant iam haec saecula multa in proprijs praesertim nominibus vocabula: vt in hunc, quem nunc habemus, Hispanum sermonem paulatim transformarent. Ande Spaniam, non Hispaniam: Cordobam: non Corduba: egleciam.

non ecclesiam, proferebant. Neque recens post Arabum in Hispaniam ingressum ea fuit corruptela: sed retro ab Gothorum temporibus deriuata, quod ex nummis iam in D. Eulogij vita ostendimus. Scribebant autem, quemadmodum & pronuntiabant. Itaque ecclesia, non ecclesie, fuit semper in veteri scriptum. Nos tamen in excudendo latini sermonis proprietatem in Hispania, & ecclesie, quemadmodum in Corduba nomina retinimus.

4 **Comestiones quoque.**) Latè in hoc loco D. Eulogius que pessimè de Christo saluatore, & sacratissima eius matre Mahometus tradidit, ex nefando Alcorano prosequatur. Verum nos lineas aliquot iustis de causis dempsimus. Nam que illo tempore ad detegendam sectæ abominandæ turpitudinem erant necessaria, nunc piorum aures poterant offendere. Et prouidentissimis sanctæ Inquisitionis decretis cautum est, ne Alcorani nefaria dogmata passim legantur. Neque nos tamè pro libito quippiam de sancti martyris opere, quod dignè suspicimus, & reuerenter attingimus, adimere volumus: quin potius id ipsum de sapientissimorum virorum consilio fecimus. Hæc idè hic annotare uolumus, ut si quis in D. Eulogij exemplar incidit, cur hic pauca quedam desint, intelligat. Et quantum ego existimo, Speraindeo abbatis verba sunt, usque ad illa, & erit clausa. Hic enim vehementioris orationis impetus, nescio quid commotius, & ab cæteris in hoc opere diuersum, dignumque facundiori artifice molitur.

5 **Nonnulli nostrorum philosophorum.**) Christianos, qui doctrina præstarent, quos doctores in ecclesia essent, philosophos vocat. Habetque catacrisis nonnulla ex similitudine rationem.

6 **Inuictissimi illius Ioannis.**) Auctor Indiculi Luminosi Ioannis huius supplicium latè descripsit. Et quoniam liber nondum est typis excussus, operepretium fuerit, ipsa eius verba hic apponere. Post martyrium igitur Perfecti presbyteri ita inquit. Pergamus secūdi iterum exponere casum. Post anni reuolutionē, aut aliquid amplius, ille liuoris gentiliū oculus non quieuit: sed ut solitum est illis Christianismum irridere, & nobis omnibus Christicolis insultare: hunc Joannem, quem multo tempore carceris retinere claustra, negotiationē & mercimonia nundinandi in eo exaggerare contati sunt, & ipsum vexare: & ob gratiam mercimonij liuore vsti, multa exprobrādo ingerere, decentes. Paruipendens nostrum prophetam, semper eius nomen in derisionem frequentas, & mendacium tuum per iuramenta, ut tibi videtur, nostre religionis falsa auribus te ignorantium Christianum esse, sepe confirmas. Ad quos ille confidenter, & nihil erga se doli suspicans, cum se immunem ab ipsis, que contra eum opponebantur, vellet ostendere: furor crepitans, & præceps iræ, eadem repetens, inculcans, & replicans crebrius, que sepe dixerat, intentauit. Tunc ille non ferens, ex hac generationū talium nube stomachabundus, & faceta satis vrbamitate accinctus, eleganti mente respondit elatus: Maledictus sit à Deo, qui prophetam vestrum nominare desiderat. Vlico clamor ingens factus, & perditorum cuneus constipatus, iniquitatis ex ore conuentus, velut apes in vnum perfidie aggerem congregati, vnius massæ cumulo, malitiæ conspiratione resperfi, semiuuum adiudicem perduxerūt. Et testibus minus ido-

neis: ab ipsa perfidorum massa surgentibus, presentatis, potiora & maiora contra ipsum testatione propria intentarunt. Quæ ille tota negauit, & emulationem inuidiæ ipsorum aperto in se sermone retexuit. Sed iudex iniquitatis quadringentis cum testibus verberat flagellorum, & per omnium ædes sanctorum sub voce præconia fecit discurrere: Talia pati debere, qui propheta derogant Dei. Sic deinde carcerali mæcipat arctæ custodia, imitando illi inferre maiora. De hoc Joanne iterum etiā D. Eulogius lib. 2. cap. 10. In vetusto verò Michaëlis Ruizij Acagraræ codice epigrammata etiā Cypriani (Cordubensis ecclesie Archiepiscopi) fuerunt: & inter cætera hoc quoque distichon cum hoc titulo.

Cyprianus archi-
presbyter Cordu-
bensis.

Item super tumulum sancti Ioannis confessoris.

Carceres, & dira Ioannes ferrea vincla

Christi amore tulit. Hac functus in aula quiescit.

Hunc eundem Joannem esse credo, quem D. Eulogius commemorat. Quamquam pauciora epitaphium, quam potuit, ac debuit, retulit. Sed eiusmodi erant tempora, ut verum quoquomodo clausisse, magnum etiam haberetur. Vixit autem & scripsit Cyprianus hic, quod ex alijs eius epigrammatis apparet, quadraginta aut paulo amplius post D. Eulogij mortem annis.

Qui ut idem docuit.) Longa admodum est parenthesis, & traiectione etiam 7 (quod Fabius damnat) plusquam tarda. Sed nos nihil immutare hic ausi sumus.

Et quoscunque confessio.) Jam hinc est animaduertendum Christianos per 8 totam Hispaniam, & Cordubæ præsertim, ea lege, quemadmodum initio scripsimus, fuisse volubiles & toleratos, ut Mahometi sectæ non detraxerent. De hoc ipso in Indiculo Luminoso legimus ad hunc modum. Ecce lex publica pendet, & legalia iussa per omne regnum eorum discurrunt, ut qui blasphemauerit, flagelletur, & qui percusserit, occidatur. Et ecce quotidie horis diurnis & nocturnis in turribus suis & montibus caligosis dominum maledicunt, dum vatem impudicum, per iurum, rabidum & iniquum, unā cum domino testimonij voce extollunt. De cæteris verò que ab Sarracenis paterentur Christiani, hic ab Eulogio commemoratis: auctor ille in hunc modum. Quotidie opprobrijs, & mille contumeliarum fascibus obruti, persecutionem nos dicimus non habere? Nam ut alia taceam, certè dum defunctorum corpora à sacerdotibus vident, ut mos est ecclesiasticus, humanda portare, nonne apertis vocibus, & impurissimis genitibus dicunt, Deus non miserearis illis? & lapidibus sacerdotes domini impetetes, ignominiosis verbis populum domini denotantes, spurcissimam Christicolæ transeūtes pedore infando aspergunt, maiora imitando ringentes. Et paulo post. Sic itidem, & cum sacerdotes Dei casu quopiam cuiquam obuiauerint per viam, lapides coram ipsis cumulant, testasque aridissimas ante vestigia eorum reuoluentes, ac imprope-rioso & infami nomine derogantes, vulgari prouerbio & cantico inhonesto sugillant, & fidei signum opprobrioso elogio detruncant. Sed cum basilicæ signum, hoc est tinnit-
tis æris sonitum, qui pro conuentu ecclesie adunando horis omnibus canonicis percu-
tatur, audiunt: derisione & contemptu inbiantes, mouentes capita, infanda iterando

Opprobria Sarra-
cenorū in Chris-
tianos.

congeminant, & omnem sexum, omnemque etatem, totiusque Christi domini gregem non uniformi subsannio, sed milleno contumeliarum infamio impetunt, & derident. Nunquid non isti sunt, qui Hierusalem maledicunt, & muros sancte Syon destruunt, & succendunt? De quibus dicitur: Maledicti omnes, qui spernunt te, & omnes, qui blasphemant te. Maledicti omnes qui destruunt muros tuos, & omnes qui subuertunt turre tuas, & omnes qui succendunt habitationes tuas. Et licet hec omnia ab illis per contemptum vel derisionem, vel odium, ut diximus, impleantur: tamentiam carnaliter in habitationes domini, & in sanctuarij edes quotidie perpetrantur:

9 dñi ecclesie Dei destruitur, & antiqua soliditate tēpla firmata, terra tenuis coequatur. Carnibus etiam spoliata.) Hic paulisper oportet immorari, ut melius quid hic lege cautum dicat sanctus martyr intelligamus. Viuebat Cordubæ, hocque ipso tempore presbyter, Abbas postea sancti Zoily fuit, Samson nomine, vir doctus & subtili ingenio, in Philosophiæ & sacrarum literarum studijs versatus. Ad abunde declarateius Apologeticum opus, quod tribus libris distinctum scripsit contra Hostigesium Malacitanum episcopum, qui ipsum in concilio Cordubensi hæreticum cum conuicio dixerat: quemadmodum ipse in præfatione libri secundi latè commemorat. Ibi se abbatem ecclesie sancti Zoily martyris Era nongentesima prima, hoc est anno domini octingentesimo sexagesimo tertio factum ostendit. Is autem annus est post Eulogij martyrium tertius aut quartus. Me etiam iuvene in motibus Cordubensibus, decimo ab vrbe miliario, non admodum longè ab oppido, quod Trafsierra vocant, in eo agro, qui Comitatus de Espiel dicitur, dum vetustum puteum rustici repurgant: cymbalum æreum paruum, pedis ferme altitudine, extraxerunt. Id nunc etiã in D. Hieronymi cœnobio adseruatur. Forma est ab cæteris, quibus nunc utimur, longè diuersa. Literas sequente non fusiles, sed celtè excauatas in orbem habet: sed tot nexibus inter se colligatas, & alijs alias inclusas, ut typis eorum species exprimi nequeat.

OFFERT HOC MVNVS SAMSON ABBATIS IN DOMVM SANCTI SABASTIANI MARTYRIS CHRISTI. ERA DCCCC ET XIII.

Est autem hic annus domini octingentesimus septuagesimus quintus. Obijt autē idem Samson anno postea octingentesimo nonagesimo. Quod ex eius epitaphio constat, ab Cypriano archipresbytero composito, & inter reliqua eiusdem epigrammata in eodem libro Açagra codice reperto, cum hoc titulo.

Epitaphium, quod idem in sepulchro domini Samsonis edidit, metro heroico.

Quis, quantusue fuit Samson clarissimus Abba,
Cuius in vna manent hac sacra membra sub aula:
Personat Hesperia, illius fame fota.

Fleste

Fleste Deum precibus, lector, nunc fleste peroro,
Athera uti culpis valeat conscendere terlis.
Discessit longè notus, plenusque dierum,
Sextilis nanque mensis die vicecima prima.
Sextilis nanque mensis primo & vicecimo sole.

Era Dccccxxvij.

Era ad hunc modum fuit inscripta. Illud autem eius opus Apologeticum Toleti in sancte ecclesie bibliotheca, Gothicis literis descriptum, in peruetusto codice habetur. Hec omnia satis indicat Samsonem hunc diu Eulogij temporibus floruisse. Quod nos exquisitiùs astruere volumus, quia de hoc ipso periculo, quod martyres sanctos sepe licendo imminerat, in præfatione libri secundi de Seruando Comite Christiano, sed nefario homine, ita inquit, postquam multa mala, quæ Christianis viuentibus intulerat recensuit. Deinde viuorum mortibus non contentus, quiescentium, quorum animabus impedire requiem non potuit, ne vel ipsis parcere videretur corpora, ut fuerant sub areis Dei posita, è suis oculis insignis vestigio traxit, & fidelibus regis, ut fuerant ancipiti ense truncata, monstrauit: ut hoc factò animos regios in nostrorum perniciem excitaret. Quatenus probarentur apud eum, debito mortis obnoxij, qui ausi essent humare illius prostratos pugione. Hucusque Samson. Nec dubium credo alicui esse possit, quin de sanctis martyribus superioribus annis interemptis, loquatur.

Quippe iam nos.) De se ipso loquitur Eulogius, qui ut Aluarus scripsit, ipse sequemet postea non semel narrabit, in carcerem missus fuerat. Unde autem sanctarum virginum & martyrum Floræ & Mariæ precibus, ut ipsa cõtestate ante martyrium fuerant, cum cæteris Christianis est educatus. Hoc inuit. Attende autem scripsisse diu Eulogium hunc librum, post suam illam liberationem.

Vbi quoque & hic.) Nemo nescit Mahometum in felici Arabia genitum. Lunariter soluimus.) Lunariter, quemadmodum & lunaticum, aduerbia sunt illis temporibus nouata. Significant autem per singulos menses. Fluius menstrui tribu-

ti meminit etiam Leouigildus presbyter Cordubensis, qui hoc ipso, etiam seculo vixit, & de habitu clericorum opusculum scripsit. Causas autem cur scriberet reddens, ita inquit: Ut qui ex nobis ad remanentes doctores imbecillitate corporis præpediente dirigeregressus ne quiverit, aut quem inquisitio vel census, vel veltigalis, quod omni lunari mense pro Christi nomine soluere cogimur, retinuerit: saltem nocturno tempore inter ecclesiastica munia, qui necessariū duxerit, legat. Meminit huius Leouigildi Samson Abbas. Est autem per acerbum & lachrymis dignum, miseriam Christianorum, qui tot, tantaque ludibria & detrimenta paterentur, reminisci.

Stigmata in nobis.) Sacram tonsuram intelligit. Stygmatum autem vocabulum, quod aliqui in seruis solummodo erat propriū, diuus Paulus eo usus, fecit Christianis etiam venerabile.

Emeterius & Celedonius.) Prudentius poeta in horū sanctoꝝ hymno, spon-

tane corū ad oppetendam mortem satis indicat voluntatē, cum ita loquētes inducit.

Samson Abbas.

Hostigesius Malacitanus episcopus. Concilium Cordubense.

Trafsierra oppidum. Espiel. Cymbalū vetustissimum.

Fidelissimè transcriptissimus.

Cyprianus archipresbyter Cordubensis.

Sanctæ ecclesie Toletanæ bibliotheca.

Seruandus Comes.

10

11

12

Leouigildus presbyter Cordubensis.

13

Ad Gal. 6. 2.

14

Sit satis, quod capta primo
 Vita sub chyrographo
 Debitum persoluit omne,
 Functa rebus Cæsaris.
 Tempus est Deo rependi
 Quicquid est proprium Dei.
 Ite signorum magistri,
 Et vos Tribuni absistite:
 Aureos auferte torques,
 Sauciorum præmia,
 Clara nos hinc angelorum
 Iam vocant stipendia.
 Christus illic candidatis
 Præfidet cohortibus:
 Et throno regnans ab alto,
 Damnat infames deos,
 Vosque, qui ridenda nobis
 Monstra diuos fingitis.

Codex sanctoralis Toletanus.

Ubi in Emeterij & Celedonij historia, hac ipsa verba, que paulo post adducit Eulogius, habentur. Sunt autem Celedonij Emeterio adhortanti, ut ad iudicem procederent, respondentis. Et olim profecto sancta Toletana ecclesia hæc ipsam historiam in matutinis legere consueuerat, & nonnullæ hodie per Hispaniam legunt. Et magis noperere est animaduertendum, quam sit antiqua illa historia, que tempore etiam Eulogij iam fuerat conscripta.

15 In illis septem fratribus.) Hoc ipsum iisdem verbis in uulgata sanctorum Iuliani & Basilissæ historia legimus in episcopo Equilino, in sanctoralibus vetustissimis, & ubicunque est plene descripta. Ecclesia enim ferme omnes in matutinis breuitatis auidæ indidem multa præcidere. Quod in omnibus etiam serè sanctorum historijs accidisse dolemus. Hinc autem præstiterit intelligere, quanta sit in multis sanctorum historijs auctoritas, quanta esse debeat ex antiquitate veneratio. Quis crederet has sanctorum Iuliani & Basilissæ, Emeterij & Celedonij historias, ante octingentos annos fuisse scriptas: nisi hic cerneret ab diuo Eulogio citari? Nos verò passim multa eiuscemodi contempnimus, & tanquam noua inuenta superbè fastidimus.

16 Felicissimus Felix.) Hæc omnia in huius martyris, qui sancti Cucufatis fuit frater, in matutinis per omnes serè Hispaniæ ecclesias leguntur. Est autem Gerunda in extremis Hispaniæ sinibus, qua per Pyrenæos cum Narbonensi Gallia cõiungitur, in Ausetanis sita. Non omnino deleta nomine Gironam nunc vulgò nūcupamus. Patruam eam vrbem Prudentius appellauit, cum in hymno Cæsaraugustanorum martyris Felicis

Felicis etiam meminisset. Mauritanie verò Cæsarea eadè esse putatur, cuius nunc ruine ingentes cum nomine perseuerant.

Sic sanctus Sebaastianus.) Exempla sanctorum martyrum sunt, qui se sua sso 17 te non quasi, martyrio tradiderunt. Longum esset persequi singula. Satis sunt nota horum omnium sanctorum gesta, ut quibus vel quid Eulogius innuat, intelligat: vel eorum legere possit historias.

Sic Eulalia virgo Barchinonensis.) Iam hinc facile intelligas, Emeretensem 18 Eulalam nõ sponte sua ad confessionem fidei Christianæ processisse, sed iudicis imperio fuisse abductam. Alioqui & eius etiã exemplum Eulogius protulisset. Sunt porro qui aliter narrent. Et qui vnam eandemque esse volunt vtramque Eulalam. Iam hinc diui Eulogij testimonio refelluntur. Barchinonensis verò vrbis tanta est celebritas, ut de ipsa hic plura dicere non sit necessarium.

Vt quidam sapientium meminit.) Verba sunt ex eadem illa historia Emeterij & Celedonij desumpta. 19

Sed in veritate.) Acute satis testimonium quod adduxerat, expendit, & quo 20 pacto sit intelligendum demonstrat. Quod est frequenter in diuo Eulogio eximium, ingenijque & iudicij ipsius egregium indicium. Est autem Hispanismus, eadem phrasi ad hæc vsque tempora conseruatus. Frequenter enim quippiam assenerates incipimus. En verdad.

Ac ne ceteri.) Zelus ille quorundam episcoporum insipiens hucusque processerat. Nam episcopos etiam ad hunc modum commotos fuisse, in Apologetico postea ostendit. 21

Nec violenter.) Prudentissimè & cum ingenti circumspectione omnia sanctus martyr pertractati. Ideo quod in comune statuerat, adhibito necessario temperamento comprimit, & velate coeret. 22

Cato infert Philolophus.) In tanta Hispaniæ ecclesiæ calamitate & misera 23 seruitute, magna etiam doctores Christiani librorum penuria laborabāt. Inde cogitur Eulogius non admodum nobilis auctoris carmina, grauiã alioqui & verè sapientiæ plena præceptis, interserere.

Sors illorum inuenta est.) Quamquam in vetusto codice vacua membrana 24 hic aliquantulum fuit relicta, quod octo doctissime lineas posset recipere: veruntamen nihil profuso defuit. Nam totum illud folium laxè admodum exaratum, & multò paucioribus quam cetera lineis distributum, apertè demonstrat, descriptoris, occupare totum folium satagentis auaritatem. Quod cum assequi plene non posset, & sequentia noua haberent initium, dignaque sibi principio viderentur: satis habuit, oppleta vna pagina, alteram occupasse & aliquot lineis continuasse.

Paulum loquor.) De his lib. 2. cap. 3. & 6. scribit. 25

Præ omnibus philosophis patriæ nostræ.) Iterum philosophos doctos vi- 26 vos nominat, eadem, quam supra docuimus, catacrisi. Et cum anno domini octingentesimo quinquagesimo primo scriberet, tribus annis ante auctorem Indiculi Luminosi scribat.

bebat. Quod ipsum argumento esse possit, illud opus Aluari non esse, qui post Eulogium profecto non fuit scripturus.

27 Et licet inde. Iterum ad insignem suam modestiam redit Eulogius. Humilitatis suae seipsum diutius non sinit obliuisci. In sanctorum martyrum laudibus tripudians, & sanctissimis gaudijs se que, & pios omnes calidius exhilaranti, humilitatis subbit cogitatio, memoria occurrit, caelestique fruentem letitia sistit, & quasi indignum eo iubilo reuocat. Omnia peblius spirant verè Deo dicatum, omnia futurum martyriam redolent.

Hucusque in diui Eulogij emendatione & illustratione processerè, cum post insignem illam victoriam, qua Ioannes Austrius serenissimus princeps, Turcarum classem inelyto triumpho deleuit ac cepit captiuam, mensis Octobris superioris die septimo: natus est Fernandus princeps, Philippi secundi regis Catholici & Annae Austriae reginae filius. Natus verò est Madriti tertia feria, die quarto Decèbris ante auroram, hoc anno domini. 1571. Nos verò, qui maximo Christianae Reip. bono natum hunc principem de Dei benignitate speramus, in communi Hispaniae & totius Christiani orbis letitia, scripto hoc epigrammate exultauimus.

AD FERNANDVM PRINCIPEM PHILIPPI. II.

Catholici Regis filium, in maxima Christiani orbis
lætitia, & Turcarum mœrore
natum.

Nascris, ô magni proles Fernande Philippi,
Ingentis veniens tempore lætitiæ.

Nascris en læto Christiani nominis orbe,
Turcarumque venis orbe gemente puer.

Et natus vix dum es hostili terror in aure,
Omne qui magnus incipis esse puer.

Græcia te in cunis, atque Asia tota tremiscit:
Illa subacta gemit, hæc superanda pauet.

Fata tibi & Syriam, & Solymos iam certa loquuntur,
Christus fatorum spondet & hinc dominus.

Magne puer, Christi tibi se monumenta reseruant,
Per te victrici mox liberanda manu.

Interea lato patruus tibi calle Ioannes

Per maria & terras strauerit ante viam.

DIVI EULOGII CORDVBENSIS, MARTY-
ris, doctoris, & electi Archiepiscopi Toletani, Memorialis san-
ctorum liber secundus.

PRAEFATIO.

CONTIGVA HVIVS SECVNDI OPERIS breuitas martyrum tantummodo beatorum gesta expo-
nens, nomina, ætates, ortus, diesque allisionū fidei pro-
feret relatione: quo prudens lector perpaululum prio-
ris libelli seriem protelatam compensans, quos præco-
nio suo extulerit, siue è contra quos zelo Dei armatus incesserit, faci-
lius possit conijcere. Nam quod ille vario disputationis ambitu ob-
uolute disponit, iste enucleatim compendiosa diserit breuitate. Què
per capitula ideo digessimus, vt vniuscuiusque martyrum agonis prin-
cipia liberius se meditantibus exhiberent.

De Perfecto presbytero Cordubensi martyre. Cap. I.

IN NOMINE DOMINI. Regnate in perpetuum do-
mino nostro Iesu Christo, anno incarnationis eius octingē-
tesimo quinquagesimo, Era octingentesima octuagesima
octaua: consulatus autem Habdarrahgmā vicesimo nono.
Cuius tēporibus rebus & dignitate gens Arabum in Hispanijs aucta,
totam benè Hiberiam diro priuilegio occupauit: Cordubā verò, quæ
olim Patritia dicebatur, nunc sessione sua urbem regiam appella-
tam, summo apice extulit, honoribus sublimauit, gloria dilatauit, di-
uitijs cumulauit, cunctarumque deliciarum mundi affluentia (vltra
quàm credi, vel dici fas est) vehementius ampliauit: ita vt in omni pō-
pa sæculari prædecessores generis sui reges excederet, superaret, &
vinceret. Dumque sub eius grauisimo iugo ecclesia orthodoxorum
gemens, vsque ad interitum vapularet: venerabilis memoriæ Perfe-
ctus presbyter Cordubæ natus, & sub pædagogis basilicæ sancti Acif-
eli clara eruditione nutritus, plenissimè ecclesiasticis disciplinis im-
butus, & viuaci educatione literaria captus, necnon ex parte lingue
Arabicæ cognitus, totam penè iuuentutem in prædicto transegit
cœnobio.

QVODAM verò die dum ob rei familiaris necessitatē iter per-
ageret, & rerum domesticarum commodis consulēs, per urbem ingre-

Annus Domini
Dcccl.

1 Habdarrahgmā
Arabum rex.

2

3 Corduba colo-
nia Patritia.

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

MEMORIALE SANCTORVM

deretur, quorundam gentilium sciscitationibus de fide catholica exploratur: suumque coram eis de Christo, & propheta Mahomat testimonium proferre iubetur. Qui continuo diffuso ore diuinitatis Christi potentiam profitens, & esse Deum super omnia benedictum in secula praconans: Vatem (inquit) vestrum qualiter apud catholicos habeatur exponere non audeo, quia graui molestia propter hoc vos vulnerari non ambigo. Verum si coedus intercesserit amicabile, & pacificam fidei pactionem accommodatis, dicam quo euangelij testimonio denotetur, vel qua veneratione a christicolis excolatur. Illico fraudulenter fidem spondent, & quicquid de illo apud religiosos tenetur, omni pulsa formidine enarrare compellunt. Ad haec prudens sacerdos Arabicè illos reciprocans, pseudo prophetam illum, & falsissimum dogmatistam, quia plures seduxerit, ex euangelio protulit, dicens: Multi pseudo prophetae venient in nomine meo, & multos seducent, & dabunt signa magna, & prodigia, ita vt in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. E quibus inter ceteros summus hic propheta vester hostis antiqui praestigij occupatus, daemionum figmentis illectus, maleficiorum sacrilegijs deditus, multorum paupendentium corda lethali veneno corrumpens, aeternae perditionis laqueis macipauit. Sic nulla spiritali discretus prudentia, principi Sathanæ coram fidè accommodat, cum quo ipse asperrima inferorū luiturus tormenta, vos quoque sequipedas secum arduos, inextinguibilis camini deputauit incendijs. Nam quo pacto inter prophetas reputabitur, aut quare non maledictione caelesti plectetur, qui Zeinab uxorem vernaculi sui Zaid specie decoris eius obcaecatus, iure barbarico auferens, sicut equus & mulus, in quibus non est intellectus, adulterina sibi copula nexuit, seseque ex iussu angeli hoc egisse praedixit. Multa deinde beatus Perfectus de foeditatibus, & libidinibus, quae lege Mahometica praecipuntur, superaddidit, & tandem finem his verbis fecit. Sic fautor immunditiae, & libidinum voluptatibus seruiens, omnes vos perennis luxuriae impuritatis dedicauit. Alia etiam plura, prout nouerat, de ipsius nefandissima doctrina eis exponens, multa que auditui exosa coram omnibus denuntians, licet non tunc illum superbo oculo impetierint, accensum tamè vltionis furorem in corde ad perniciem eius reponunt.

Marc. 13.

Mahometi nefaria scelera.

Psal. 31.

7

PERPICIT Dei famulus sibi hinc necessariae rei utilitatem, & expleto sui itineris cursu, propriae quietis cellulam repetens, securus aliquam diu permansit. Ceterum post non longam digressionem temporis, dum occasio familiaris necessitatis eum aliquo ire compelleret: casu per eosdem cum

cum quibus dudum conflictum gesserat, habuit comeatum. Quae emulientem ab eminus contuentes, aeternum aduersus eum sub pectore vulnus seruatum, in apertum produnt incendiū, & in vindictam sui vatis circumstantium hoc modo hortatur conuentum. Ecce quae temeraria pridem impellente infania, tanta coram nobis aduersus vatem (psallat Deus super eum, & saluet eum) maledictionis verba protulit, quanta nullus vestrorum auditus potest perferre. Hoc autem genere benedictionis semper ad honorem eius vtuntur, Zalla, Allah, Halla, Anabi. V. A. Zallen. Quod latine dicitur, Psallat Deus super prophetam, & saluet eum. Et ita quasi apes stimulatae, tota illa cohors perditionis in eum furibunda consurgens, apprehensum sub omni celeritate iudici, vix plantis solum tangentem, offerunt, atque huiusmodi de eo testimonium proferunt. Hunc, quem tuis reuerentissimis tribunalibus, iudex, attraximus, maledixisse prophetam nostrum, eiusque cultoribus improbrasse comperimus. Quae verò sententia tales ausus comescat, furiamque retundat, melius tua nouit prudentia cogitare. Tunc iudex iniquitatis erga stulis futurum Dei martyrem tradit: ferroque vinctum importabili pondere vinculorum coarctans, victimandum in eo die differt, quo profanis ritibus festiuum paschae gaudium apud eos excolitur. Vadit miles Christi exultantibus animis abdita carceris petens, lectusque illum reorum specum, quasi ad epulas inuitatus, ingreditur. Vbi summa timoris, & sanctimoniae reuerentia praeditus, vigilijs, orationibus, atque ieiunijs inserviens, fertur suam sententiam, quam dudum ante iudicem formidine mortis negauerat, fortiori mente in virtute sancti spiritus confirmasse. Et priusquam foro plectendus educeretur, tradunt propheticum vegetatum spiritu de quodam eunucho vocabulo Nazar Clauiculario proconsole (qui eo tempore totius reip. in Hispanijs administrationem gerebat) dixisse: Hunc quem hodie super omnes Iberiae primates fastus principatus extollit, & caelo tenus gloriosa potestas in hac parte occidua sublimauit, reuoluto venturi anni curriculo ipsum, quo me prosterni die decreuerit, non attinget. Quod ita diuina virtus, vt confessori suo iam quidem per squalores carceris elimato reuelauerat, implere non distulit.

Perfectus accusatus & captus.

Nazar regis eunuchus.

EXACTIS igitur non multis in carcere mensibus, post expleta ieiuniorum suorum tricena diecula, in quibus gastrimargiae crapulis, & fluxu libidinis, sicuti in primo libro digestum est, praepius solito insistit: illucescit martyri ceteris temporibus gloriosior dies. Ille ille scilicet, quae solenni veneratione summoque tripudio ritum vanae legis gerunt dicatum, in quo se magnum Deo suo praestaturi arbitantes obsequium, eductum ex

D. Persecutus mar-
tyrio coronatur.

antro gladio vindice trucidarūt confitentē Christū in gloria Deitatis manentē, & ecclesie catholicæ inimicū liberis vocibus exprobrātem atq; dicentē: prophetā vestrū & maledixi, & maledico, virū dæmoniorum, magum, adulterū, & mēdācem: sicuti professus sum, & profiteor. Profanationes sectę vestrę cōmenta diaboli esse denūtio. Vos quoq; cum ipso duce tenebrarū, æterna luituros tormenta protestor. Turba
9 verò gentiliū, quæ in intuitu tantæ festiuitatis in cāpum vltra pontē fluminis, in parte ab vrbe Australi sitū, latissima planicie ad exorandum processerat, ouans præpeti regressu ad necem martyris contemplandam sese diuertit. Quæ iam prostratū ante fores prætorij, suoq; se volutantem sanguine cernens, in litis quoq; & ipso extincti sacerdotis cruore vestigijs, aucta iucunditate, ad exoluendum sacrilegium voti compos regreditur. Nihilominus commoda se facilius potitura cōfidens, quæ tanti hostis sanguine combinatis gressibus incedebat.

SED ad propositū redeam⁹, & quod ad laudē sui martyris ipso die, quo decidit, diuina pietas fuerit operata, sicut plurimorū fideli relatione cōperim⁹, referamus. Nā celerē ad vindiciū sui militis vltionē effundens, nōnullos de pessimorū caterua gurgite fluuiali immerisit. Regredienti nanque vulgo à loco orationis, quo ritu sacrilego irrita
10 vota persoluerat, pleriq; accensis nauibus dorso vectantur æquoreo: sectoq; carinis & præpeti nauigio amne, domū reuertūt. Inter quos vna fluctuatione vndarum euerfa nauicula, que octonis homūculis vehiculum inter fluctus præstabat, gremio interioris abyssi reconditur. Vix inde nando sex euadentibus, bini naufragio perierunt. Vt non esset vacua scriptura, quæ dicit: Ego dominus dabo impios pro morte tua, & diuites pro sepultura tua. Vnum enim in cælum crudelitas persequentis præmisit, & duos inferis sæua tēpestas fluminis dedicauit.

Arabes duo sub-
mersi. Esaiæ. 71.

Sācti Aciseli cor-
pus.

Nazaris miser in-
teritus.

Arrius hereticus.

11 Corpus autē sancti martyris pijs religiosorū officijs, dignoq; præfulis & sacerdotum obsequio in basilica beati Aciseli, in eo titulo, quo felicia eius mēbra quiescūt, humatur. Illudq; prophetismū diuinitus ore eius prolatum de procōsule eunucho clauiculario Nazar, ita (Deo dispēfante) impletū est, vt carcere adhuc religatus cōuinctis prædixerat. Nam priusquā in anno altero profanę solennitatis paschale gaudium perituris occurreret, multis ante diebus eunuchus idē occubuit. Ignita nāq; febre intrinsecus viscera eius adusta, & (vt nōnulli ferūt) toxica potione corrupta, ante obitū dum vrgēte corporali necessitate, ad purgandū aluum secretius cubiculū peteret, disco effusa sunt, & interijt. Sicuti quidā poëta christicola Arrij finē describēs, heroicē iustis
13 dicēs, Visceribus fuis vacuus quoq; ventre remāsit. Sic nāq; Domin⁹ vtroque

vetroque miraculo militem suum glorificans, magnæ spei solatijs fidelium vota corroborat, impiorumq; sacrilegam vanitatem stupore vehementi exturbat. Hæc nos per pauca ex gestis beati martyris dixisse sufficiat, quæ viris catholicis referentibus, qui eius contubernijs à principio in vinculis adhæserunt, sed & ipsorum ethnicorum relatione vera esse cognouimus, dum nos tempore compeditionis nostræ omnes, cum quibus ille martyr futurus morabatur, vix paucos solutos reperimus. Consummauit autem vir Dei cursum agonis sui in pace quartodecimo Calēn. Maias, die sexta feria, Era qua supra adnotatum est.

RES verò tanti facinoris in sacerdote commissi, multos ocio securæ cōfessionis per deserta montiū, & nemora solitudinum in Dei cōtēplatione fruētes, ad sponte & publicè detestandū, & maledicendū sceleratum vatem exilire cōegit: maiorisq; ardoris fomitem moriēdi pro iustitia cunctis ministravit. Et quod ab isto vno infida persequuto rū executio primitus violenter extorsit, & quod in hunc calida circūuentione suadendo vlciscitur, postmodum in plurimos vltro se tali discrimini offerentes exhorruit. Adeo nanque terrore nimio ethnicorū vniuersitas in horum progressu concussa est, vt perditionem reip. regniq; sui excidiū iam imminere arbitraretur, ac nostros athletas ab huiusmodi intentionibus inhiberi suppliciter exoraret. Sed nos, sicut huius voluminis præfatio cōtinet, nostrorum agonistarum ætates, ortus, tēporaq; decisionis fideli prosequamur stylo, vt quod diuino munere nobis, nostræq; ætati coniunctū est, proprijs scilicet obtutibus sanctorū contemplari agonem, vêturis etiā sæculis pura libelli series innotescat. Vt nostri quoque gaudij futura generatio particeps fiat, dum mente credula vera esse non abnuat, quæ sibi catholicorum mādasse industria lætitat.

De Isaac monacho martyre. Cap. II.

BEATVS itaq; Isaac ex ciuibus Cordubēsiū nobilibus, & locupletioribus parētibus natus, dum primæuos adolescētia annos ingrederetur, atq; inter opes bonaq; genitorū tenerimè degeret, ad eodē vt perit⁹ & doctus lingua Arabica exceptoris reip. officio fūgeretur, ex improviso spiritali flagrās ardore, monachorū vitā optans, Tabanos viculū petijt, qui in partib⁹ Aquilonis inter prærupta montiū, & cōdensa syluarū septēnis ab vrbe miliarib⁹ distās, formosissimis in exercitatione vitæ monasticæ virorū, atq; ancillarū Dei rumoribus decoratur. Siquidē in eodem cœnobio virum summa timoris Dei reuerētia præditū Hieremiā patruelem habebat:

E iij

D. Eulogi⁹ in car-
cerem missus.

14
Annus Domini
Dcccl. dies Apri-
lis. xvij.

Sarracenorū per-
turbatio.

15

1
2
Tabanos oppi-
dum.
Tabanense mona-
sterium.
Hieremias mona-
ch⁹ martyr, Isaac
martyris patru-
elis.

MEMORIALE SANCTORVM

qui etiam inclytus opibus, rebusque abundans, & coniux eius venerabilis Elifabet, ac liberi, totaque penè cognatio sumptu proprio fundamenta ipsius cœnobij iacentes, diuinarum legum perenni adhæsuri obsequio, pridem sese eo contulerāt. Ibi per triennium beatus Isaac sub regularibus disciplinis, seu sub reuerentissimo Abbate Martino prædictæ fœminæ fratre, in sancto proposito militans, extemplo diuinitus illustratus, forum adiens iudicem petijt, & ordine quo in præfatione libri disposui, felici obitu sub testimonio domini nostri Iesu Christi in eadem regia vrbe, tertio nonas Iunias, feria quarta, Era octingentesima octuagesima nona occubuit. Cuius corpus equuleo suspensum, post aliquot dierum cum cæteris, qui eum imitatio decisi sunt, rapacissimo igni commissum, vsque ad vltimam fauillam minutum est, ac deinceps anni perdendum immersum est.

Elifabeth Hieremie quodam vxor.

Abbas Martinus.

Annus Domini Decembris dies Iunij. iij.

De Sanctio Martyre. Cap. III.

SANCTVS verò Sanctius auditor noster, laicus, adolescens, ex Albeni oppido Gallie comatae olim captiuatus, nunc autem inter militares regis pueros liber præscriptus, & regalibus annonis nutritus, in eadem vrbe regia sub eadem professione, nonas Iunias, Era qua supra, feria sexta, prostratus est, & affixus.

Albeni oppidum.

Annus Domini Decembris dies Iunij. v.

De Petro, Vualabonso, Sabiniano, Vvistremundo, Habentio, & Hieremia martyribus. Cap. IIII.

VENIAMVS nunc ad illum mysterij senarij sacratissimum martyrum globum, qui vno die, vnaque hora sub ictu sæuissimis mucronis ob testimonium veritatis occisi sunt.

Petrus Astigitanus martyr.

Vualabonsus martyr.

Eleplensis ciuitas.

Frugellus abbas.

Cuteclarense cœnobium.

Cuteclara vicus.

Vicus Fronianus.

Vvistremundus martyr.

Monasterium Armilatae sive Zoilo dicatum.

EX QVIBVS Petrus sacerdos in vrbe Astigitana progenitus, & sanctus Vualabonsus diaconus ab Eleplensi ciuitate exortus, vtrique prioribus cœui martyribus, Cordubam studio meditandi aduentus, liberalibus disciplinis traditi sunt. Sed Deo fautore scientia, & doctrina scripturarum pollentes sub Frugello abbate, monasterio sancte & gloriosæ virginis Mariæ præficiuntur. Quod in vico Cuteclara, non longè ab vrbe in parte Occidentali, præclaro ancillarum Dei proposito enitescit. Sanctus quoque Sabinianus ex vico Froniano montanae Cordubensis, iam plenæ iuuentutis monachus, ortus. Et Vvistremundus ex Astigia adolescens strenuus, è cœnobio sancti Zoili Armilateni, quo dudum sub regula, vel abbate se dederunt.

vnus à tempore longo in castris Domini militans. Vvistremundus vero nuper se in idem cœnobium conferens, ad martyrium ambo discurrunt. Qui locus penè à Corduba in parte Septentrionis triginta & amplius miliaribus distans, vastissimam horret inter deserta montium solitudinem, ad cuius collis radices, quo idem situm est, flumen Armilata discurrens, magno pisciculorum solatio in ediam refouet monachorum. Ex quo etiam Armilatense cœnobium appellatur.

BEATISSIMVS verò Habentius virili iam ætate perfectus, è ciuius Cordubensibus monachorum vitam oblectans, sancti Christophori monasterium incoluit, quod situm est in spectaculum vrbis, in parte Australi super crepidinè vltiorem Bætis. Ibi que seculo mortuus, Christo autem sub arctissima regula degens, ut potè spontaneo carceri se tradens, altis maceriarum saporibus circumclusus, ferreisque laminis intus ad carnem obseptus, per fenestras se aduentantibus exhibebat visendum. Ille talis ac tantus cum beato sene Hieremia, de quo supra affati sumus, quique etiam inter cæteros Dei seruos, acrioribus stimulatibus flagris, occubuit. Hi sex viri fortissimi, & præclarissimi simul ad expugnandum hostem improbum descendentes, omnes quasi ex vno ore clamauerunt, dicentes. Etenos sub eadem professione, o iudex, manemus, qua pridem confratres nostri sanctissimi Isaac, & Sanctius deciderunt: exerce sententiam, crudelitatem exaggera, & in vltionem tui vatis totis exardesce furoribus. Quoniam Christum Deum veraciter confitentes, præuium Antichristi, & authorem profani dogmatis vatem vestrum esse profiteamur. Vosque lethali succo prophetismi eius infectos, & virulento prædicamine Zabuli propinatos, æterna post modum luituros tormenta scientes dolemus: vestramque orbitatem, & ignorantiam satis deslemus. Hæc cum animoso spiritu sancti Dei professi sunt, statim decollari iubentur. Prius tamen beatum senem Hieremiam, nescio obquam assertionem flagellis grauius cæsum, & inter ipsa verbera (ut ferunt) emortuum, vix hærentem gressibus foras traxerunt. Qui martyres dum ad locum macerationis accederent, inuicem sese quasi ad epulas inuitarunt. Et primò quidem reuerentissimi Dei ministri Petrus, & Vualabonsus ruentes, cæteri deinceps sub eodem iugulantur momento, septimo scilicet idus Iunias, feria prima, Era qua supra. Quorum corpora stipitibus defigentes, post aliquot dierum vastissimo consummarunt incendio, eorumque cineres perdendos flumini tradiderunt.

7 Armilata fluvius

Habentius monachus martyr.

8 Sancti Christophori monasterium.

Lib. I. Et hoc. 2. cap. 2.

Hieremias flagris cæsum.

Annus Domini Decembris dies Iunij. viij.

De Sisenando leuita martyre. Cap. V.

MEMORIALE SANCTORVM

Pacense oppidum.

Sancti Acifeli basilica.

tuuob stellm

non n uita d d d i

u d d d d d d d d d

Annus Decclj. Julij dies. 16.

Annus Decclj. Julij dies. 16.

PENITQVE leuita sanctissimus Sisenandus ex Pacensi oppido ortus Cordubam intuitu discendi aduectus est, ibiq; apud beatissimi Acifeli basilicam, qua corpus eiusdem martyris requiescit, digniter enutritus, ut ipse familiaribus retulit, inuitantibus se beatissimis Petro, & Vualabonso iam celo martyribus collocatis, martyrium quoque & ipse aggressus est. Quidum in carcere religatus maneret, tradunt quod prophético illustratus spiritu, patibuli sui horam præsciis nuntiauerit. Nam quodã die cum responsum cuidam amico se interroganti aptaret, ei que reciprocatiois schædam scriberet, tribus aut quatuor iam digestis versiculis, subito nimia hilaritate perfusus, cælesti quodammodo gaudio vegetatus, è loco sessionis suæ consurgens, astanti puero schedulæ portatori, cui miles Christi reciprocari intēdebat, semiscriptam ut erat accomodans, multis audientibus ait. Recede modo fili, ne impetu satellitum opprimaris, quoniam iam potestas tenebrarum vinculis me extrahere præcipiens, nunc decollandum sibi met exhibebit. Post hanc prophetiam immobili semper gressu ipso persistente, eodem momento vociferantes lictores adueniunt, eumq; præcipiti furore ad locum, quo martyrium erat consummaturus, pugnis, alapisq; cædentes perducunt. Pergit Dei famulus lætantibus animis de corona victoriæ ceterus, qui ad cæleste conuiuium exhortantibus sanctis fuerat inuitatus. Sic namque iudici præsentatus, eadem qua prius constantia in sancta confessione perdurans, delicatus ephebus gloriosa morte preemptus est, atque inhumatus præ foribus palatij derelictus est, septimo decimo Kal. Aug. feria quinta, Era qua supra. Cuius ossa post multos dies donante Deo à quibusdam mulieribus inuenta inter lapillos aluei, id prædicti martyris Acifeli aulam deportata reconduntur.

Pauli diaconi Cordubensis, & Theodemiri monachi martyrii. Cap. VI.

Sancti Zoili basilica, & eius corpus

PANCTVS verò Paulus contribulis noster, & hic leuita dignissimus, cum primò adolescentiæ flore venustaretur, & ciuibus Cordubensibus progenitus, simplex affatim, obediens, & humanus, semper carceratis opem miserationis impendens, apud basilicam quæ corporis beati martyris Zoili præsentia illustratur, spiritalibus enutritus est disciplinis. Qui exemplo sanctissimi Sisenandi, verbo que instructus, principibus, & consulis ad sistere non extimuit, eosque de vanitate culturæ suæ & scelerosi vatis insania arguens, Christum quoq; Deum veraciter confitendo, preemptus est.

Tiberinus Pacensis.

est. Fertur tamen, cum adhuc carcere detineretur, imploratus à Tiberino Pacensi presbytero qui ei ita dicebat, Obtine solutionem meam coram Domino, beate minister, & digno interuentu tuo, dum coronatus Christo perueneris, longæuum à me carceris squalorem amoue. Erat enim idem sacerdos penè viginti annos ergastulo mancipatus, nescio ob quod crimē accusatus ab inimicis coram rege. Qui presbyter florentissima adhuc iuuentute præpollens, ac virili præditus venustate, illi subterraneo specui deputatus, penè decrepitus, & senio confectus inde eductus, publicis demum carceribus mancipatur. In his martyres Christi usque in horam mortis degebant. In his parricidarum, homicidarum, latronum, & scortatorum improbi ausus, & execranda temeritas, ac diuersorum criminum rei sub arctissima macerabantur custodia. In his positus prædictus sacerdos, causam sui carceris beato Paulo commisit. Cui martyr sanctus de corona victoriæ confusus satisfacere optioni eius promittens, non post multos dies martyrij sui, fidelis sponsor eum carcere absolutum, Deo fautore, propriæ vrbi restituit. Consummauit autem Dei seruus martyriū suum in pace tertio decimo Cal. Aug. feria secunda, Era qua supra.

CVIVS cadauer inhumatum, & ante fores palatij derelictū, post nonnullos dies quorundam fidelium curiositate clam sublatum, cum beati Theodemiri Carmonensis monachi corpore, apud sanctuarium prædicti martyris Zoili conditū est. Qui & ipse iuuenis post sexta die, qua sanctus decidit Paulus, id est octauo Calēdas August. feria septima, Era qua supra occubuit, regnate domino nostro Iesu Christo, qui sanctos suos adiuuat, & coronauit in pace in sæcula seculorum Amen.

In unio, & Alodia virgines & martyres. Cap. VII.

VCVS QVE finem libri secundi esse decreueram, hucusque terminum sanctorum ad huiusmodi palæstram currentium esse putaueram. Nec quæquam post tot discrimina ecclesiarum, nostrumq; carcerē talia certamina opinatus sum aggressurum. Verum quia sanctorum numerum præsaga diuinitas adhuc disponebat augeri talium professione, ideo postmodum quorundam mentes multiplici ardore inflammans plures prioribus ad illud destinauit certamen. Et simili quidem voto ac magnanimitate ceteros imbuens, viros, mulieres, & paruulos ad exercitium præliorum suorum armauit. Nec quisquam ad talem, tantamque præscriptus militiam resilire à certamine poterat. Cuius vocabulū cælestis liber no-

MEMORIALE SANCTORVM

tatum à principio seculi retinebat, suasq; vires ad huiusmodi palæstrâ diuinis ausibus crescere cernebat. Quorum nomina, ætates, gesta que bellorum suo loco ac tempore disponenda sunt. Prius autem illa sanctorum trophæa elucubranda sunt, quæ ratio & cursus mensium ordinatim vt acta fuerunt adducit, licet in alijs regionibus gesta extiterint. Sed quia vna est confessio quæ vtrosque coronauit, idemque tempus quod vtrosque per feralem impietatem in cælum premisit: reor absurdum non esse, quod competens annotatio nostra sanctorum agminibus eos inseruit, & coëlectorum cœtui adunauit. Vt pari magnificentia laudis à nobis attollerentur in terris, qui vno sunt adnotati codice in supernis. Hac de re actum est, vt breuitas succincta huius opusculi modum promissæ contiguitatis excederet. Et liber qui dudum parcius se loquuturum sperabat, alijs supererescens ex improviso rebus, in longam deuolueretur seriem scripturæ.

Venerius Cōplutensis episcopus, Bosca vrbs.

Barbitanū oppidum.

2 I G I T V R referēte viro sanctissimo, ac venerandæ paternitatis Venerio Cōplutēsi episcopo didicim⁹, in vrbe Bosca, apud oppidū Barbitanū duas sorores virgines fuisse (quarū vna Nunilo, altera vocabatur Alodia) patre quidē gentili, matre verò Christiana progenitas. Quæ, dum post mortē impij parētis, mater earū secundū, & gentilitiū iniret cōnubium, nec liberè possent fidem Christi tenere, obstante ceruicoso victrici paganismo (iam enim animi puellarū à pio Christi fonte irrigabatur) spreto materno cubili nutritione mater teræ suæ fidelissimè refouentur. Illico earum sancta infantia Christo domino cœpit fideliter adhærere, & paterni oblita ritus, crucifixi religionem tenerrimis, & sanctificatis mentibus reponentes, illibatè custodire. Et quoniā natalium infulis præpollebant, summisq; dignitatum fascibus enitescebant, non potuit delitescere vrbi illarum propositum, redolente, ac relucente conuersatione sanctæ fidei, quam gerebant. Siquidem primæuum adolescentiæ florem iam attigerant, & totam penè prouinciã rumor sanctitatis earum impleuerat. Cunctique stupebant geminum rosarum profiliisse decorem ex vepribus. Hinc zelotypus hostis antiquus suorum membrorum dolens iacturam, dum per terrores præsidum inuido arbitrato posse immutari iam præsignatas ad thalamum sponsi æterni confidit, dilatatum præmium per mortes asperas accelerando, virginibus sacris adducit. Ideoque sanctarum virginum causam instantia satellitum suorum præfecto vrbis insinuat, qui illico suis eas assistere obtutibus iubet. Quas vana promissione munerum illicere tentans, ac perinde de rerum copijs, & clarissimorum iuuenum cōnubijs adhortatur, si ab hac religione Christi animos auocassent, præ-

prijs vtique natalibus redditæ, insuper multarum diuitiarum affluentia ditarentur. Si verò pertinaciori spiritu consultum præsidis concussissent, in vltimo die excruciatione tormentorum addictæ, ad vltimū gladio vindice interirent. Cur beatæ virgines sancto spiritu animatæ, constantes & intrepidæ, sub vna confessione dixerūt. Quomodo nos præses, à pietate Dei iubes auertere, quas pietas sancta suo lumine perlustrando, fecit cognoscere, nihil esse Christo diuitius? nihil fide Christiana felicius? per quam iusti viuunt, per quam sancti regna vice runt. Sine quo vita nulla est: sine quo mors perpetua viget. Cum quo manere, & in quo viuere solatium verum est. A quo recedere æterna perditio est, à cuius consortio iam nos in hac vita nullatenus discedemus. Quia ipsi integritatem nostram credentes, eius quandoque thalamis speramus admittendas. Nam rerum labentium commoda, quibus nos illicere autumas, pro nihilo reputâtes, eo intuitu spernimus, quia cognouimus omnia vana esse sub sole. Nec de pœnarum comminatione turbamur, quâ ad modicum valere cognoscimus, quinimo ipsam mortem, quam vltimo terrore proponis, eo gratissimo exoptamus affectu, quo credimus nos per illam incunctanter ad cælum ascendere: Christum adire, eiusque incōuulsibiliter inhærere amplexibus. Quarum constantiam fidei præses, virtutemque professionis aduertens, quibusdam mulierculis profani ritus peritia præditis, sigillatim eas instruendas commendat, & terroribus quibus potest, ne alternis, aut cuiuslibet fidelium fulciantur colloquijs, admonet. Mulierculæ verò suscipientes virgines Christi, sacrilegi cultus quotidie venenosum dogma eis exponunt, ac peruigili cura cœlesti iam manna refectis cloacæ putrientis poculum propinantes, casto consumuntur labore. Sed hanc illarum pertinaciam præsidi referentibus mulierculis, post nonnullos dies virgines in forum eduçtæ, in spectaculum publicū cōstituantur, & Christum confitentes, & hostem fidei detestantes, sub ictu gladij corruerunt vndecimo Calendas Nouëbris, Era qua supra. Quarum corpora loco, quo deciderant, derelicta summo militum obseruatur studio, ne Christiani ad emolumentum patrocinationis furtim eas surriperent, & reconderent. Ferunt tamen, quod illa virginalia cadauera in loco, quo ab ethnicis altis scrobibus magis abscondita, quam humata sunt, signis & miraculis corruscant, & gloriam emeritæ consolationis virtutum efficientia tam fidelibus quàm gentilibus ostentant, per dominum nostrum Iesum Christum, qui viuunt cum patre & spiritu sancto vnus Deus in sæcula sæculorum.

Amen.

Ann⁹ Decclj. dies Octobris. xxij.

6
7
8

MEMORIALE SANCTORVM

Vita & passio sanctarum virginum Floræ & Mariæ.

Cap. VIII.

VM ad laudem Christi pertineat cultus reuerentiæ, qui martyribus exhibetur, respondet tamē fidelibus in remedium animarū, quicquid religiositer in festiuitatibus agitur beatorum, præsertim cum per hoc, & per ipsorum patrociniā, martyrum & summi Redemptoris acquiratur præmium, in cuius honorem virtutem recolunt sanctorum. Ergo nostrarum virginum Floræ & Mariæ trophæa digesturi insignia, non facundiæ lepōri, non tonantibus euphonijs verborum seruiamus, sed quod fidelibus simpliciter rei gestæ veritatē insinuet, obseruemus: quia sufficere nostris credimus veritatem pura simplicitate digestam, quā vāno infulatam cultu fallaciam. Et sat nobis est fideliter referre quod fuit, quia non congruit sub venustate sermonis rem, quæ non extiterit, adhibere. Illibata nanque veritas, quoquomodo proferatur, firmiori gressu consistit, & ornatissimè fictum mendacium paululum perseuerat. Nec patitur Christus assertorem iustitiæ immunem esse benedictionis præmio, cum tamen reatu homicidij astringatur prolator mendacij.

HARVM igitur vocationem virginum, quæ dispari solo progentiæ, & pari mortis occasu cęlestibus adunatę sunt, sigillatim exponi necesse est: & quibus modis vnaquæque earum prædestinata sanctificationis culmen attigerit, Deo fautore saltim exili digeramur stylo.

PRIMUM igitur specie decoris, & venustate corporis nimium florens virgo sanctissima Flora, sed interiori habitu florentissima, matrem Christianam habens ex vico Ausinianos, qui ex parte Occidentali miliarib⁹ octo à Corduba distat, purissimis & nobilibus (vt ita dixerim) perfunctam natalibus, patrem verò gentilem ex oppido habuit Hispalensi. Hi nescio qua occasione proprijs locis exules, Cordubam de gradibus gratia accesserunt. Qui ex vltimo partu suo hanc infantulā procrearunt, & sublato per mortem genitore, fidelissimæ genitricis tutela spōsa Christi nutritur. Quā pia mater sacre religionis legibus imbuens docuit fideli credulitate colere Christum Deum, qui per vterum virginis Mariæ ad nos vltimo tempore veniens, & per assumptam humanitatem hominibus proximus factus, per ineffabilem quoque Deitatem suam inuisibilis, incomprehensibilis, & inextimabilis semper existit. Venerabilis nanque puella tenerrimis annis fidei pietatem exhibens, cœpit intra mentis recessum altare sanctum construere, quo placita operum bonorum holocaustomata Christo semper offerret. Quæ ab ipsis rudimentis infantie cunctis se vanitatibus sæculi priuans, co-

Ausinianos oppidum.

Hispalensis ciuitas.

tum quod illa ætas (vt potè plenitudine scientiæ expers) pueriliter affectat, superno iam delibuta rore conculcat. Nam quodam tempore cum genitricem eius adirem causa dignoscēdi principium huius puellæ conuersationis, ipsa genitrix inquit. In veritate vobis loquor, quod ab ineuntibus annis Christi amorem pectore suo recondens filia mea, sæcularium oblectationum cultum vsquequaquē spreuerit, ac semper quæ Dei sunt, corde meditari studuit: semper opera sancta adimplere non distulit. Ad eò vt in infantia sua cū diebus quadragesimæ paruitati eius consulens, siue vt illa ætas contigua robustius cōualesceret esu quotidiano, competenti prandij hora cibum ei porrigerem: illa in virtute Domini positum habens cor, egentibus eum ministrans, furtim beatum exercebat ieiunium. Sicq; diebus singulis ipsa agente, penè maximum abstinentiæ tempus elapsum erat, cum clandestina infantis deuotio vix quibusdam reuelatur indicijs. Quam talibus inhibere votis ipsa obnitēs, ne priusquam illud tenerrimum corpus adolesceret, marcore abstinentiæ quassaretur, conata sum iam ad epulum suadere diurnum. Eam tamen non potui prouocare ad vescendum, nisi serò, & comminatione continua: perfecit tamen votum suum electa Christi sponsa.

EX eo tempore mater solerti vigilantia sobolis mores procurās, eamque in omnibus rebus Christo assignatam esse considerans, nullatenus deinceps contraire pijs puellæ affectibus audeat. Venerabilis verò puella Deo duntaxat placere studens, prouida obseruatrix euangelij attendebat Christo monenti, & dicenti. Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Ita purissimum cęlestis executione præcepti introrsus præparans habitaculum, nihilominus sanctæ & indiuiduæ Trinitatis quotidiano frui meretur aduentu.

VERVM dum exercitio sanctitatis id quod clam meditabatur, vberius in amorem Christi proficeret, lætareturque se Christo per eandem religionem perennius esse ascitam: nec tamen passim fidelium interesse conuentibus auderet, eo quod fratrem pestiferi dogmatis perfidum haberet cultorem, qui eius assiduè conuersationem exploraret: vt ipsa erat natura prudens, & calens ingenio: didicit à sapientibus nihil proficere obscuratam credulitatem, & celatam confessionem Trinitatis, præsertim cum scriptum sit, Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Et iterum in euangelio, Omnis qui confitetur me coram hominibus, cōfitebor & ego eum coram patre meo, qui est in cælis: & qui negauerit me coram hominibus, negabo

Floræ mater ad diuū Eulogium.

Ioannis. 14.

Floræ frater impius.

Ad Rom. 10.

Matth. 10.

negabo & ego eum coram patre meo, qui est in caelis. Igitur instructa vtiliter quomodo se in confessione nominis Christi haberet, sciensque non leue esse discrimen latenter credere Christum, & publicè existeri vexillo Sathanæ denotatam, matre hinc inconsulta domum relinquens, clam cū sorore sua fugam inijt. Seseque tutioribus locis inter christicolos collocantibus, sæuissima infestatione frater earum (quæ supra meminimus) propter illas Dei lacerat ecclesiã: adeò vt nonnullos clericorum carcere tradens, conuentum vbique religiosarum foeminarum persequeretur. Et cum agnoscerent infestationem, quæ erga sortem Domini grassabatur, indignum diiudicantes se esse tutas, & ecclesiam Dei vapulare: illico sancta Flora, quæ se nouerat ad tale periculum diuinitus fuisse electam, publico regressu in domum reuertens, ait. En ego, quam quæritis, adsum, in medio vestri, pro qua Dei sorte infestamini, adsumo intrepida, Christo credula, religioni fauens catholica, stigmata crucis gerens, & omnium, quæ cultum pietatis insinuât, affectatrix. Vos modo (si potestis) hanc eneruate confessionem: fatagite crudelioribus tormentis fidem meam euincere: & (quod fieri omni dubito) Christo me separari cõtendite: pro cuius amore quicquid ad supplicium meum sæuus imploderit arbiter, gratissimis decreui animis supportare. Credo probabitur me inter pœnas fortiori pertinacia, quam nunc in prima congressione, Christum Iesum confiteri.

FRATER autem eius ille peruersus hæc audiens, cædibus ac minis interdum, & blandis eam nitebatur reuocare sermonibus. Sed cū cerneret, nihil conatum suum proficere, quinimo se quasso aspiciens labore consumi, ad iudicem eam pertrahit, dicens: Hanc mihi sorore, ô iudex, vltimus partus matris eiecit, quæ simul mecum ceremonias legis venerabiliter excolens, debitum semper erga cultum fidei nostræ obsequium exhibebat: sed Christiani crebro eam vrgentes instinctu, vatem nostrum abnegare, ritumque detestari fecerunt, & quadam lenocinatione Christum esse Deum credere illexerunt. Quam iudex vtrū se sic haberet illa delatoris germani quæstio sciscitatur. Extẽplo ipsa fratrem impium abnegat, cultumque Mahometanum se nullatenus nouisse testatur: & adiungit. Christum ab infantia mea noui: ipsius documentis instructa sum: ipsum habere Deum decreui, ipsique integritatem corporis mei, eius olim thalamis oblectanda, promissi. Hæc ubi virgo sanctissima protulit, mox sacrilegum pectus iudicis furor immensis exagitat, & in eadem martyris iram admouens, inter vtrunque satellitem apprehensis manibus eam extendi præcepit, diroque verberare caput eius pertundens, tã diu flagris insistit, quousque decisa cum

cæsarie

cæsarie cute, os verticis nudum pateret. Perdurat nihilominus adolescens martyr & virgo in sua confessione. Tunc iudex semiuiuam, & penè exanimem impio fratri eam delegans, admonet, vt confota medicamine, & verbo legis instructa sibi demum, nisi se conuerterit, præsentetur.

PERDVCTAM deinde in domum suam Christi virginem hostis, non frater ille iniquus, domesticis eam foeminis demulcendam fomento, & verbo committit, magnis solummodo trabibus catenarum 4 seras mansionis obtrudens. Quia ingenti maceria totius prædioli ambitus præmunitus, omnino de nulla euadendi sollicitudine quenquã arguebat. Ideoque nõ post multos dies vulneribus expiata fortis Flora, cum se sospitem esse sentiret: quadam nocte, per contiguum infra 5 cortem domui hærens tugurium, celsum parietem iuuante Domino scandens, inde se foris plateali solo proiecit. Quæ nullo stimulata dolore, cœpit per tenebras noctis angelico comitante ducatu, quò Dominus vellet ingredi, sicque cuiusdam fidelis inter illud chaos nocturnum hospitio recreata, cum aliquandiu ibidem cõmaneret, deinceps præclarum Tuccitanæ vrbs viculum Ossariam intuitu latendi petes, 6 ibi cum sorore sua vsque ad tempus, quo martyrium consummauit, delituit. Et ego, ego ille peccator, ego diues iniquitatum, qui à principio martyrij sui amicitia eius fructus sum, cõbinatis manibus meis cicatrices reuerentissimi & delicati illius verticis attrectaui, quum 7 ictibus flagellorum virginalis coma elapsa fuisset.

VERVM quia Deo fautore beatæ virginis Floræ auspiciu conuersationis ac martyrij adnotatum est, operepretium reor, si itidem sanctæ virginis Mariæ & martyris processum natiuitatis, primordialeque religionis ediseram. Vt quibus par fuit consensio præliandi, idẽque assensus pro iustitia moriendi, consimilis extet in relatu vocatio nis etiam huius virginis intentio calami. Huius pater ex oppido Eleplense non infimus pro sapia, Christianus tamen huc aduentasse perhibetur. Qui ex genere Arabum coniugem ducens, totius impietatis errore eam emundans, Christi fidei consignauit. Quapropter cū eadem coniuge proprium incolere aruum non valens, per diuersa profugus agitur, quousque diuino gubernaculo ad oppidum Froniano peruenit, qui in montana Cordubensi in parte Occidentali duodecim ab vrbe milliaribus distat, vtroque pignore comitante, quod ex ea susceperat, Vualabonso scilicet, & Maria. Ibi vitam suam pro viribus sustentarunt. Ibi mulier illa luporum erepta faucibus, in fide Christi perseuerans, post nonnullum tempus in Domino requieuit. Ibi superstes vir

Tuccitana vrbs.
Ossaria viculus.

6

7

Maria martyr.

Eleplense oppidum.

Froniano oppidum.

Vualabonus postea martyr.

Domum reuertitur.

3

Frater impiam accusat.

Flora in capite Christi confessione percutitur.

MEMORIALE SANCTORVM

gradu cōfessionis potitus, arctissimum vitæ perennis callem gaudijs oblectandus cælestibus ingreditur. Sed puerum ecclesiasticis regulis educandum, fortiq̄ue Domini admiscendum piæ memorię Saluatori presbytero tradidit, qui tunc præclaro regimine sancti Felicis monasterium, quod in eo loco fundatum est, gubernabat. Sanctã verò hanc virginem Deo deuouens, Cuteclarensi cœnobio, quod gloriosæ & semper virginis sanctæ Marię genitricis Domini fulget memoria, cōsignauit, constituens eam apud quandam summæ sanctimonix fœminam Artemiam nomine. Quæ & ipsa geminum pignus per martyrialẽ obitum olim cælo præmiserat, Adulphum scilicet, & Ioannem, qui in primordio regni principis huius viriliter de hoste triumpharunt. Quorum instar syderum cæli gesta micantia ad emolumentũ ecclesiæ sanctæ, & exemplum debiliũ, senex & magister noster, atque illustrissimus doctor (de quo in libro primo meminimus) beatæ recordationis & memorię Speraindeo abbas stylo latiori composuit. Artemia igitur gratia sanctitatis, prouectãq̄; ætatis, seu obtentu martyrum filiorum, cæteris in eodem cœnobio commanentibus fœminis antecellens, totius monasterij virginalis conuentus iussu autoritatis eius intendebatur. Docuit autẽ puellam sicut ipsa nouerat Deo seruire, in omni humilitate, castitate, & obedientia, & timore Domini animum eius exercens. At non post multum tempus prædicto sacerdote Saluatore mundo recedente, puerum etiam ad se nutriendum pater reduxit. Qui duo futuri martyres gratia spiritus sancti in Dei timore magnopere proficiunt. Tandem verò per gradus ecclesiasticos adolescens ille Vualabonsus succrescens, honore diaconij fungitur: pollente nihilominus in omni honestate religionis sanctimoniali puella: cum se nimia charitate diligerent, & alternanti germanitatis dulcedine in omni dilectione spiritali sibimet inuicem obedirent. Quia verò præcedebat ætate virgo sanctissima adolescentem germanum, loco genitricis soror ab eo excolitur, & in prolis affectum commutauit fraternum amorem.

IGITVR dum inter eos hæc assidue gereretur, dispensante Deo, leuita dignissimus Vualabonsus cum beato Petro presbytero, seu cū cæteris confessoribus (sicut superius comprehensum est) martyrio coronatur. Et qui quo vltimus erat sorori, fit primus electione martyrij. Denique remanet destituta præsentiali solatio fratris Christi ancilla, quæ ante mundi constitutionem ad martyrium prædestinata, intus extraque semper tuebatur intercessione fraterna.

ET (vt se habet conditio fragilis) cum crebrius fraternum suspiraret obtutum, cuius in proximo fruitura erat consortio, per quietem

quandam sanctus martyr, quãdam admonet religiosam, vt iam soror Maria pro se plorare desisteret, quoniã vicino tẽpore ad eum in super nis esset ventura. Ex eo die vritur cor virginis amore martyrij, & quæ fratris obitũ impatienter lugebat, subito diuinitus illustrata, impatiẽti ardore ad martyriũ anhelat. Quodã igitur die, inuitante (vt credo) Christo monasteriũ derelinquens, forũ petitura descendit, quò sicut ceteri martyres, qui iam cælesti premio oblectabatur, hæc quoq; virgo Christũ cõfiterendo, & fidei sanctę aduersariũ repellẽdo, corona martyrij potiretur. Quæ dum ecclesiã beati Aciscli martyris, in ipso adhuc itinere posita, intuitu dominũ obsecrandi intrasset, Dei nutu ibidem sanctã Florã in suffragio suo preces martyru aduocantẽ inuenit. Quæ & ipsa Christo dicenti sibi, iterum venio crucifigi, redinuo præliandi studio calens, olim cœpti martyrij palmã è loco latibuli sui alacris inuentura descenderat. Tunc se inuicẽ datis osculis salutates, alternò cõsultu explorant se. Et cum vnũ idemq; votũ suũ existere mutuã proderet cõfessio, dimidiante Christo qui dixerat: Vbiq; fuerint duo, vel tres, in nomine meo cõgregari, ibi sum in medio eoru: illicò indissolubili fœdere charitatis nequũtur, nulla se ab inuicẽ occasione diuellende, nulla intercedẽte fortuna deciscende, nullisq; ab alterutro, quãuis fauissimis imminetibus casibus, disparande, qui ad interitũ earũ pro cõfessione veritatis exaggerarẽtur, quousq; & ista Christum, & illa in cælestibus fratrem adiret Vualabõsum. Sicq; in ipso impetu iudicibus assistentes, ita firmiori alloquutione prima (vt reor) sanctissima Florã eos aggreditur, dicẽs. En ego illa sum, quę pro eo quod gẽtilitio femine procreata Christo adheferim, dudũ à vobis, vt eum abnegare, diro verberare lacerata sum. Quæ hæctenus infirmitate carnis huc illucq; profuga delitescens, nũc iam in virtute Dei mei subnixa, vestris adstare nõ verens prætorijs, eadẽ, qua primũ, cõstantia Christũ Deum in veritate profiteor: scelerosumq; dogmatistã vestrum pseudoprophetã, adulterũ, magum, & maleficum esse protestor. Tũc deinde virgo venerabilis Maria diffusiuẽ cælestium gratiarũ sanctificato protulit ore. Et ego iudex, olim inter illos cõfessores magnificos habens germanũ, qui nõ leui subfannatione vatem vestrũ infamantes occubuerũt: similiq; audacia Christũ esse in veritate Deũ asserens, ritum vestrũ legisq; cæremonias dæmoniorum figmenta esse profiteor. Exemplò fauissimus arbiter vesano concitatus furore, sub voce illa terribili frendens, virginale propositum asperrimo deterret boatu: minis exprobrat: clamoribus arguit, adijciens carceris squalorem, & cõtuberniũ scortoru.

SVSCIPIVNT deniq; abditã carceris sponfarũ Christi mēbra

Saluator presbyter.
Sancti Felicis monasterium.
Cuteclarense cœnobium.

Artemia Adulphi & Ioannis martyrum mater.

Speraindeo abbas.

Saluator presbyter moritur.

Vualabõsus diaconus factus.

Vualabõsus martyr.

Sancti Aciscli ecclesia.

Math 18.

Flora & Maria iudicibus sponte se offerunt.

MEMORIALE SANCTORVM

tuenda magis, quam eliminanda, quæ semper pudico honestatâ deco- re ab ipsis cunabulis actu sanctimoniam præpollentes, præcipua virtu- tum gratia reluxerunt. In quibus aliquâ diu sanctæ virgines permanē- tes, insistunt ieiunio, orationi incubunt, totumq; illum horrorem ergastu- li cælestium meditatione hymnorum expediunt. Tunc nos etiã ex antro deducti, cum isti carceri deputarentur, Deo fauente ad instructionem il- larum librum, documentum martyrii, cõdimus. Eisque iam penè à pro- posito, suasionem quorundam labentibus, in solatiu meditandi & cõsum- madi prælia inchoata, dicauimus. Connectentes in finem opusculi ora- tionem suo certamini, omnique ecclesie congruentem.

IGITUR permanentes in laudibus Dei, & sacratissimæ virginis, post tertiã admonitionem prosternendæ in foru eductæ sunt. Faceã iudi- cis sciscitationem vicibus allatam eis, vel vnâ, vel sigillatim ad beatif- simam Floram, sicuti iam alibi digessimus. Et intuitu mediocritatis ali- quid silentes, ne fastidiu protractus sermo legentibus generet, mors vir- ginu pretiosa stylu competenti sine coarctat. Inde præcipiti ducatu ad locu decollationis ductæ, sacra signacula vultibus imprimunt. Et sic ex- tensis collis, post beatam Floram, sancta Maria prosternitur. Quorum cor- pora canibus deuoranda, ac volueribus discerpenda ibidem relinquen- tes, alio die in flumen proiecerunt. E quibus cadauer sanctæ Mariæ vir- ginis & martyris, cœnobio Cateclarense, à quo ad martyrium descē- derat, donante Deo reponitur. Cum tamen corpus beatissimæ virgi- nis & martyris Floræ, quo situ Dominus reposuerit, penitus ignore- tur. Capita verò illarum in basilica sancti Aciseli martyris recõduntur, quo præsentiali corporis sui fauore populos Christianos tuetur.

VLTIMO tantummodo historiae loco insinuare curamus, quod prius quam virgines beatæ deciderent, quibusdam cõsororibus promiserunt, quod eo ipso, quo Christo coronatori suo assisterent, obtentu adeptæ gratiæ sponsum præcantes, nos vinculis liberarent: quod ita Deo fau- tore peractum est. Nam ille octauo calendaru Decēbris martyriu cõ- summantes, nos tertio earundem calendaru compedibus resolutos, ab squalore carceris eruerunt. Era qua supra, per Christu dominum no- strum, qui viuit cum patre & spiritu sancto in sæcula sæculorum. Amen:

Gumesindus Toletanus, & seruus Dei, Cordubæ passus. Cap. IX.

SANCTVS Gumesindus presbyter ex oppido Toletano olim cum utroque pariete puer adhuc paruulus Cordubam veniens, votiuo genitorum affectu per sacrum clericatus ordinem cælesti ascriptus militie apud basilicam sanctorum trium, qua Faustus, Ianuarius,

D. Eulogi in car- cere positus scri- bit ad sanctas vir- gines.

Cateclarense cœ- nobium.

Basilica sancti A- ciseli, & eius cor- pus.

Dies Nouembris xxiiij. D. Eulogius car- cere eductus. Annus Domini Decelj. Nouem- bris dies. xxix.

Toletum.

LIBER SECVNDVS:

Ianuarius, & Martialis martyres præsentialibus corporum suorum fa- uillis quiescunt, digna pædagogorum educatione in Dei timore cla- rescit. Vbi post aliquod tempus in sancto diaconij ministerio cõsacra- tus, demum cuiusdam Campaniæ Cordubensis ecclesie sacerdos ado-lescens præficitur. Inde ad urbem descendens cum beato Seruo Dei mo- nacho, qui tunc in supradicto sanctuario adhuc iuuenis cum Paulo pres- bytero reclusus manebat, principibus, & iudicibus ambo assistentes, sub confessione cæterorum occubere, idibus Ianuarij, Era octingē- tesima nonagesima. Quorum corpora furtim à Christianis sublata, in ba- silica sancti Christophori martyris, quæ est ultra amnem in parte meri- diana, religioso cultu extant recondita.

1 Faustus, Ianuarij & Martialis: & eorum basilica. 2 Capania Cordubensis, & eius ecclesia. Seruus Dei. 3 Paulus presbyter. 4 Annus Domini Decelj. dies Ianuarij. xiiij. Sancti Christophori martyris basilica.

De sanctis martyribus Aurelio, Felice, Georgio, Sabigothone, & Liliofa. Cap. X.

VIT præterea quidam iuuenis nomine Aurelius, natalibus, & rebus plurimis antecellens. Hic in infantia matre Christiana, & patre gentili orbatus, tutela amite sue fidelissimè us- que in annos adolescentiæ fouebatur, docebaturque Chri- stum veraciter credere Deum: nec præter ecclesiam salutis viam, & iter regni cælestis alibi posse reperiri, imbuitur. Quod documentum venerabilis puer apprimè ebibit, ita ut licet Arabica erudiendus lite- ratura traderetur cogentibus affinibus: in fontibus tamen præfixam cælitus animis fidei sanctæ notitiam nulla vanitatis figmenta immuta- re quierunt: sed corde semper Christianismum suum retentans, cum ad solam derisionem meditationi periturarum insisteret literarum, eò amplius in amorem Christianæ fidei exardescerebat, quò liquidius deliramenta peruersi dogmatis probans, subtilem dæmoniosi illius fallaciam aduertebat. Et cum non posset publicè cultum fidei gerere, vbique tamen Dei sacerdotibus sese commendans, pro se efficacius exorari poscebat.

INTEREA pronehitur in annis iuuenilibus strenuus adolescens, & florentibus genis virili facies exornatur decore. Hinc adhortatio- ne affinium condignum suæ nobilitati connubium appetere cogitur. Hinc vnusquisque suorum, prout nouerat, illius, vel illius optimam es- se sobolem assererebat: ipse autem interius aliter ruminans, Christo sui connubij negotium committebat, crebris interuentibus pre- cum cæleste numen exorans, ut talibus præpollens votis coniux si- bi daretur, quæ secretu suu in melius proficere cõtenderet, faueretq;

MEMORIALE SANCTORVM

mente & corpore cultori latenti. Cuius fauore tandem adiutus reperit honesto germine virginem constipatam, rebus inclitam, moribus comptam, specieq; pulcherrimā. Quæ cum præcipuo venustatis habitu extrinsecus decoraretur, præstātius tamen introrsus spiritali enitebat decore. Quia omnis gloria filie regis ab intus, idest in penetralib⁹ mētis. Ibi enim sanctitate, in fimbrijs aureis varietate scilicet amicta virtutum, Christo regi placitum exhibebat famulatum. Hæc nanque puella parētibus paganis progenita, adhuc cunabulis incubans, patre orbata est. Cuius genitrix alium virum ducens, qui fidē Christi occultē retinebat, coniugem, impietatis errore extirpans priuignam, Christo assignare studuit, eamq; ex sacramento baptismatis Sabigotho appellās: licet publicē paganis admiscerentur, gestabāt verò animo firmiori vtrique pietatis religionē. Hanc sibi puellā venerabilis iuuenis iure cōiugalitatis asciscens, cōpletis sponsaliū titulis, arrarumq; pignore alternanti in inuicē exhibitione contradita legitima, ad vltimū ministerio sacerdotū ex more sacrantur, sicq; pari cōmercio aliquo tempore clancule fidem Christi gerētes, non omnibus arcanū suæ fidei reuelabant carnis infirmitate depresso, nō diminutione vtiq; voti.

FVIT autem beato Aurelio proximus genere vir quidam nomine Felix, sancta in super eidem dilectione cōnexus, qui occasione diaboli in fide vacillans, cum postea lapsus præuaricationis suæ altius suspiraret, ultra non potuit patulo congressu religionem Christi exercere. Qui & ipse filiam occultorum Christianorum nomine Liliofam in cōiugem ducens, Christum in abditis teētius excolebat. Quapropter inconuulsibiliter inuicem adhærentes, semper vnam habuere familiaritatem, eandem gesserunt dulcedinem, nec prosperis, nec aduersis casibus se disparantes, idem illis extitit affectus: tantaque illa pietatis necessitas in vtroque fratre perfectionem contulit charitatis, ut nec vita, nec morte diuiderentur, quos par religionis occasio glomerauerat, de quibus merito enarrandum est: Sancti, amabiles, & decori, quomodo in vita sua dilexerunt se inuicem, ita & in morte nō sunt diuisi.

EXACTIS igitur non plurimis annis, accidit vt eo die in forum proficisceretur Aurelius venerabilis, quo Ioannes ille (cuius in prioribus libro meminimus) odio nominis Christi vsque ad necem verberibus cruentatus, retrorsum à scello euectus, immensoque vinculoꝝ pōdere coarctat⁹, vt in parte stramentū reclinaretur iumēti, qua eius crura pēdebant: præcedentibus illuforū præconibus, totam circumeundo urbem satellitū ministerio, ad spectaculum vulgi pertractus est. Et cum

hinc

cum hinc inde voces exprobrantium resultarent, dicētes, nullatenus dignam sui sceleris poenam eundem adhuc persoluisse, quippe quem tantæ reuerentiæ vatem subsannatione impetere non verentē, plectēdū potius morte turpissima cōgruebat: extēplo futurus belliger amore cōpunctus martyrij, cælesti quodāmodo flamine aspiratur, vt illud pro se fieri spectaculū crederet, causaq; admonitionis sibi fuisse ostensum, ne scilicet formidare deberet eos, qui corpora trucidant, cum nihil anxietatis animabus possint inferre, sed illū potius pertimesceret, qui potest corpus & animam perdere, & mittere in gehennam. Cuius fidei stabilitatem admirans: vere, inquit, super angelicam petram tabernaculum credulitatis huius viri fundatū est, quod tanta vis tormētorum non impulit, nec labilium poenarum aura cōcussit. Quod si qui vexillum Christi reuelatis gerit aspectibus, tot serua cruciamēta zelo Redemptoris sustinuit: cum vtiq; cladem illius supplicij præuaricando posset euadere, & melius carnis suæ iacturam, quam perniciem animæ iudicans, non se passus est sub vnus vocis articulo à Christi religione abstrahere: quibus me ego dignum conuictijs credam erudiendum, vel quo me arguendū supplicio debeo tradere, vt vigorem illius damnati, quem hodie intuitus sum, capiā, fruāque constantiā.

HAEC dum crebrescētibus supernis iam vncationis suspirijs, ruminare animo ceppisset, regressus domum retulit pię sodali cūcta, quę viderat, lætōque spiritu addit. Tu semper dulcissima coniux, cum ego mihimet viuerem, & Deo mortuus essem, sedulo me adhortata ad cōfessionem trahebas: instabas quotidie me seculi voluptatibus nitens auellere, tenebrosis mundi affectibus felicitatem æterni regni præferbas, labentia cūcta, & omne quod sine arētatur, suadebas relinquere: prædicabas monachos, mundum renuntiantes laudabas, religiosa rumq; cōuersationem oblectans, vitam sapius suspirabas sanctorum. Sed ego necdum supernæ gratiæ compunctione lustratus, omnino salutaribus nō poteram acquiescere hortamētis, aut sortē correctionis meæ præfinitam à Deo patre nōdum insistens admonitionem, differēbā operibus exequi: quod, licet tenuiter, animo meditabar. Ecce iam nunc, charissima, tēpus acceptabile venit: adsunt dies salutis, in quibus à retroactis, & exterioribus resilientes, in id quod inante est, nos extendamus. Et primo omniū munditiæ, & cōtinentiæ perfectius studētes, vacemus orationi, quò facilius ad reliqua sanctitatis industria properemus. Fiat nūc soror, quæ extitit cōiux: in affectu germanitatis thoros nostrę cōiunctionis pertrāseat: proficiāt soboles animarū: sub crescat spiritaliū generatio, & sprete glutinatione mēbrorū coenosa,

F iij

Psal. 44.
Ibidem.

Sabigotho Aurelij vxor.

Felix Aurelij p-
pinquus.Liliofa Felicis v
xor.

1. Reg. 1.

Ioannes cōfessor.

Matth. 10.

Aurelius de Iohanne
ne confessor.Aurelius ad vxorē
rem.

1. Corin. 6.

nouerit mens præstantius (adempta carnis delectatione) perpetuæ incolumitatis producere germina. Vt quoquo modo condigni martyrij præmio habeamur talium meditatione laborum.

SVSCIPIT lætantibus animis venerabilis mulier pium viri consultum, gaudensque multipliciter in subitatione insperatę salutis, hæc est (ait) immutatio dexterę altissimi: hæc sunt iam nostrę vocationis auspicia: hæc sunt, quę semper optabam, æterni regis cōmercia: vt carne morientes, viuamus spiritu, quo illi facilius vniamur, de quo scriptum est: Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare. Quamobrem, Domine mi, quia hoc tibi non humanitus reuelatum est, sed pater cęlestis te olim ad æternam præscriptam militiam, concitis vult iam gressibus properare: cunctis nos vinculis absoluamur, excutiamur à puluere, desiderio vitę perennis surgamus.

FIT itaq; vtrorumq; communis in Dei seruitute assensus. Diuiduntur cubilibus: votis conciliantur. Pręfulgent lectuli fulcra vestium, colorumq; varietate, qua suam conuersationem vulgo celarent. Illi autem in interioribus angulis tabernaculi super structum crudo latere thorum hispidis tatummodo instructum cilicijs dispares incubabāt. Ieiunabant sæpè: sine intermissione orabant, & quoscunque nouerāt psalmos, noctu meditabantur. Vincebant tenebrarum chaos interiecto vigiliarum labore, omnemque dæmoniorum fraudē talibus euincabant studijs. Ministrabant egenis: curam pauperum omnino gerebant. Et quoniã adhuc iam dictus Ioannes carcere detinebatur, nos quoq; ex antro educti his vinculis detinebamur: vtraq; etiam virgo, Maria scilicet & Flora, tunc fœminarum latibulis causa fidei incolebant: aderat frequens eorum erga compeditos discursus, ex eo videlicet tempore quo beatus Isaac monachus, seu cæteri sancti, qui præditam veritatis præconio linguam, principibus, & iudicibus confesuri, quę vera sunt, astiterant, & propter eandem veritatem occubuerant. Quorum constantia perdurabili, multiplici virtutum robore horum auctę sunt vires. Nam ille viros perlustrans, illa suis retētas claustris fœminas requirebat.

IBI ego eum agnouit: ibi amicitia eius adeptus sum, ibique se à nobis institui deprecatur, quid agideberet tam de rebus, quã de gemino pignore, quod Deo donante acceperat. Si liceret tales destitui, quas vtique post necem suam profano tradendas ritui altius condolebat: vel si illam diuitiarum copiam protinus fisco agglomerandam, inordinatam relinquere congruebat. Cui cum omnia intuitu regni

ni cęlestis, & causa retributionis æternę non solum relinquenda, verum etiam fugienda fore cęserem, potissimumque suarum potius animarum, quàm liberorum esse commodis consulendum, quibus vtique Christus vindex pater, & tutor est, nihilque prorsus rerum temporalium præponi debere desiderio Redemptoris, seu fruendi sanctorum consortio docerem: confestim subiunxi. Si prouida facilitas supererit, qua hæc omnia magistra intercedente discretione, ordinentur: vtile primò iudicamus sobolem tutiori loco transponi, vbi Christo liberius assignetur: rebus quoque iuxta mandatum Domini venditis pauperibus erogari, quò expeditior vobis pateat deinceps post Christum ingressus. Sic denique veritas sancta sciscitanti se iuueni quatenus vitam æternam possideret: si vis (inquit) perfectus esse, vade, vende omnia quę habes, & da pauperibus: & veni sequere me, & habebis thesaurum in cęlis. Sed etsi pars aliqua in stipendium relinquatur infantium, culpabile esse non poterit, quod multa patrum insinuant documenta. Ideoq; si ad hanc dispensationē potestis attingere, optima res, & perfectius opus est: quod vos omnibus expeditis negotijs securius ad militiam cęli ire compellet. Sin verò quorundam difficultatū repagulis oblatrantibus, hæc dispensatio reuellitur, & nulla interest libertas, qua hæc indulgentissimè suppleantur, præsertim cum magis ex aliquo perturbationes emergere formidatis, quę vestrę intentioni obstant: non cunctandum est spernere patrimonium, quod multò melius & latius in cęlo, quo vos nitimini proficisci, reperitur. Non filiarū affectus societati sanctorū est præponendus, cum & illa potest Deus in sæculo enutrire, qui cōpactauit in vtero, siquidē ei prouida de omnibus cura est. Non omnes paruuli parētum industria refouentur, nec cūctę proles nutritio educantur labore. Nascitur homo, orbatur in cunabulis solatio genitoris, non tamen creatoris gubernaculo destituitur, qui est pater orphanorum, & iudex viduarum. O quàm multi paruuli nutricum cura delicatius educati, in deteriora deueniunt, quàm plures pupilli ab horribili egestate in magnarum affluentiam opum excrescunt, & fiunt multarum domini rerum, qui vix pauperissimo pane prouecti sunt. Multi ex Christianis progeniti, præpediente deliquio ecclesię membro priuantur. Et nonnulli filij paganorū, præueniente gratia Domini, ad redemptionem fidei salutaris recurrūt. Nec istis sacrilegiū obest parentum, nec illis prodest religiositas genitorum. Cum & hi à fide recedentes, Deo alienantur, & illi credentes in Christum (per quem iusti viuunt) eripiuntur diabolo, perenniter Deo cohærentes. Cuius rei testis est Dominus, qui in euangelio

Ioannes cōfessor.

Maria & Flora.

Isaac martyr.

Eulogius Aurelium docet.

Matth. 3. proteruam Iudaorum arguens vanitatem ait: Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere à futura ira? facite ergo fructus dignos poenitentia, & ne velitis dicere intra vos, Patrem habemus Abraham: dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. Et iterum: Multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Jacob in regno caelorum: filij autem regni proijcientur in tenebras exteriores: illic erit fletus, & stridor dentium.

INSTRVCTVS igitur venerabilis iuuenis quomodo processum martyrialis praelij meditaretur, victorum se precibus solatiadum implorans, animo laetiori in pace discessit. Et cum nos saepius idem, quam diu illa horribilium claustra carcerum habuere, non desisteret visitare: frequenter tamen prudentissima Sabigotho latibulum illud foeminarum, quo sacratissimae virgines Flora & Maria detinebantur, noctu quasi vna è compeditis incoluit, vt vel consolaretur certantes, vel se affectui commendaret certantium. Imò potius vt pugnandi pro Christo rege vsibus imbueretur, haberetque consuetudinè praeliandi. Instabat precibus, obsecrationibus laborabat, vt memores sui existerent, adepto post triumphum sponsi consortio, quo saltem effuso cruore celum ingredi mererentur. Dant illico fiduciam hoc praestandi beneficium sanctae virgines, quae suas nouerant in nullo repugnari post victoriam preces, nec poterant comilitonibus quicquam negare, quae se non dabitabant audiri.

DVM ergo ancilla Domini Sabigotho proximè post martyrium virginum infra domesticos parietes Christo seruitutem minus suspecta persolueret, fessoque exercitatione vigiliarum corpori consulens, paululum quieuisset: serunt vtraque virginem, Mariam scilicet & Floram, niueis amictas cicladibus diuersarum ligustrum manibus gestantes manipulos, cum choro sanctorum phialas palmis gerentium (quibus, vtputo, orationes eorum, qui ad praelium venerant informari, in conspectum Domini ferrent) omnes caelestium luminarium claritate fulgentes, eidem per somnium astitisse. Quas cum illa, vt arbitrabatur, se dilij se reclinari humillima supplicatione optaret, territa maiestate caelicolum, vix tenui alloquutione aggreditur, dicens: Quam fiduciam olim praemissa obsecrationis vobis in carcere, o sacratissimae virgines, me habere iubetis? Et si votorum meorum commodis potitura sum, gratissimis de florante responsis: ne frustra currentes, in vacuum decidamus: ne vires nostri conatus vano consumantur labore, dum aliud intentio quaerat, aliud merita expectant. Quia cum Deus

plus

Sabigothonis pietas. Flora & Maria.

Flora & Maria Sabigothoni in somnis apparēt.

Sabigotho ad martyres.

plus meritis, quam precibus faueat, nouit tamen idem abdicare cogeminationem precaminum, quam non iuuat dignitas meritorum. Idcirco, dominae meae sponsae Christi, si haecenus sustinendi praemium sponsonis vestrae spes nobis fida subsistit, enarrare iubete: quod promptius ad superna tendamus, quod validius in certamine roboremur. Tunc eam sanctae virgines caelestium diffusionem gratiarum affatibus praeditis demulcentes: commoda (inquiunt) vestri laboris in aethereis reposita, tempore necessario vobis metienda, seruata sunt. Nec labetur praescriptorum merces ad praelium, quod cogit athletas inuictissimi ire ad regnum. Martyrium denique vobis à constitutione mundi diuinitus praefixum, & praedestinatum est. Quod vos post paululum impleturos, congruit felicioribus solito sanctitatis studijs insistere. Quapropter libamina sacerdotum laboribus vestris adsciscite: suffragia implorate sanctorum: vbique vos precibus seruentium Christo committite: votiuo veneranda Dei sanctuaria discursu incolite, & omnium religiosorum inquirete obsecrationes. Quia quanlibet praescripta vobis quandoque futura sint praemia: per hanc tamen industriam veluti quibusdam gradibus innitentes, tantae bonitatis arcem vos verum est posse contingere: nostrumque sermonem huiusmodi certum esse indicio contestantes, instanti vobis certamine, adhaesurum cotubernijs vestris cenobitae nostrum mitemus, qui vobiscum palma potiturus martyrij caelitus ordinatus est.

POST hanc visionem oculis intuentis abductam, vehementius tantae rei miraculo beata Sabigotho ad perficienda bella Domini concitatur. Quae mox hilarior è somno exurgens, auget opera sanctitatis, fragilem ad pugnam erigit sexum, supernoque munere vires ad certandum corroborat. Hinc iam fiducia spe firmiori virum informans, omnino terrenis exui docet, quoniam à principio mundi caelestibus dedicati militijs, continuo post victoriam caelicolis admiscerentur.

HINC magis, magisque fruendi Redemptore, & collegis sanctis ignito desiderio conflagrati, natorum postponentes affectum, spernunt quicquid mundialis peritura species continet. Omnia distrahunt, venditant vniuersa, quod liberiores in assequendo Christum existerent. Ex quo pretio quicquam infantulis relinquentes, totum aliud stipendijs applicant egenorum. Virorum ac mulierum visitant monasteria, praecipue tamen Tabanense cenobium, de quo saepius memorauimus, quia summis monasticae regulis disciplinae cunctum honestae famae rumoribus illustrabat Occiduum. Inde athlete fortissimi hauriunt documentum: inde instituta percipiunt: ibi se poculo vitae perennis ingurgitat.

F v

Sanctae martyres ad Sabigothonē.

Tabanense cenobium.

Ibi sanctissima Sabigotho frequenter cum ancillis Dei moratur: dicit ibi totius sancti timoris industriam. Ibi geminum pignus sub beatarum tutela constituunt.

O STVPENDA mundi renunciatio, & admirabilis ardor diuinus, quo filiorum affectus respuitur: quo opum affluentiae repugnatur: quo proximorum dulcedo refellitur: quo mors pro vita eligitur: quo labentia cuncta cōtemnantur: quo intuitu aeternae felicitatis vincula, caedes, cruces, carceres, verbera, & tormenta pro summis habentur delicijs. Vna siquidem filiarum octēnio, lustro altera ducebatur. E quibus ego post necem parentum minorem reperiens, vix tenerrimo ore facundiam exprimens, me infantissimè adhortatur, vt genitorum gesta scriberem, proderem actus, elucubrarem trophæa. Et cum propter hoc quid ab ea beneficij præstolarer, exquirerem (mira dicturus sum, tantillam aetatem talia quiuisset in promptu aduertere, nisi fortè credendum sit, quòd ab illo imbuebatur interius, qui ex ore infantium, & lactetium perficit laudem suam) impetrabo (inquit) pater tibi à domino paradisum.

VERVM quia competenti occasione gratia diserendi paruitatē infantularum, paululum ab ordine directo recessimus, quò rem scilicet post nouenum martyrij eorum mensē patratam subiūgeremus: nunc erumnosae & sub mundanis adhuc molestijs laboranti inseruimus historiae. Non nos obinde fraterna infamare debet reprehensio, vnde culpabiles argui non veremur à Domino. Nec obstat vltimo, anteriori, mediouē loco veritas diseratur, quando quidem veritatis asfertor nullatenus benedictione priuatur. Iccirco è vestigio repedantes, ad reliqua beatorum studiosius gesta referenda curramus.

CVM ergo intenti caelestibus, omni tēpore vigilijs, orationibus, eleemosynis, & ieiunijs incumberent: frequenter tamen superno sydere in cubiculo suo, quo ista meditabantur, resperfi sunt (adeò vt illapsum iubar aethereum omnem praesentis speciem luminaris interpollans, horridum esse chaos sui comparatione autumari compelleret) diuinis saepe reuelationibus eriguntur: fruuntur colloquijs angelorum: laetitia caelicolis mente & spiritu adunati, non sine graui molestia corporale onus ferebant. Quodam nanque die cum atrium serenissimi praecceptoris nostri Aluari toto in scripturarum scientia Occiduo laudati, gratia collationis mutuae, nostraque alternanti propositione mentem erudiendi in scripturarum problematibus, petiuisset: reperi coram eo militem Christi Aureliū, consultum agonizandi quærentem, & quatenus arriperet martyriale auspiciū implorantem.

Quem

Quem idem doctor egregius, & temporis nostri fons sapientiae profusus, patrum exemplis instituens, iubet primo constantiae vires perpendere, secretum suum aduertere: considerare arcanum: & vtrum imminetia magis nosset ferre, quam declinare supplicia, vltimo excepturus delicatis cervicibus gladium. Et si magis merita martyrum adipsi, quam vocari martyr contenderet. Et si magis terris ignotus florentibus caelo meritis cathalogo electorum sese affectaret describi, quam in supernis diminuto praemio, famosum temporalis martyrij anhelaret nomen habere. Tunc ille se vsque ad mortem dimicaturum spondens, nulla profusus vi tormentorum intentionem suam superandam esse fatetur. Mihi, mihi, inquit, maximum vitae solatium Christus est, & mori lucrum. Cui terrena conuersatio teterrimae noctis caligo est, & memoria transitus mundialis perpetuae lucis odorem aspirat. Fit commune deinceps gaudium causa nostri aduentus: de alterno admodum intuitu laetatur. Credimus interesse concilio nostro verbum patris altissimi, qui vbique nomini suo dicato collegio se illabi testatus est, dicens: Vbicunque fuerint duo vel tres in nomine meo congregati, ibi sum in medio eorum. Et cum plura suo agoni competētia referremus, idemque gratissimis animis nostrum exciperet documentum: fatis, vt reor, collatione nostra iuuatus, continuo bella Domini intuiturus, ad propria regreditur.

BEATA vero Sabigotho nonnullis ante passionem diebus dum sola domo resideret, Christumque ob perfectionem martyrij sui, quibus posset quæstibus obsecraretur: subito astare sibi mirae pulchritudinis virginem cernit, angelico vegetatam decore, primum, vt putabatur, adolescentiae florem gerentem. Cui cum illa diceret: Tu quis es filia? et si è vicino accedis, causas tui aduentus edisere. Protinus spectabilis virgo, soboles, inquit, amici vestri Montesis sum, quam tu mundialibus aërumnis scis olim exemptam, quamque eadem hora, qua supremis vexabatur angustijs, priusquam propius visitares, reperisti exanimem. Et tum te ego saeculo penè eliminata non nouissem, ipso tamen obitus mei momento quis esses Domino reuelate agnoui: & nunc eo mittente praevia nunciatrix palmae tuae accessi. Instat nanque iam vobis tempus exequendae victoriae: adsunt dies publice profitēdi fidem catholicam, hostemque repellendi teterrimum. Quibus sedatis litibus caelorum penetrabilia vos coronandos adsument, perpetua deinceps pace fundatos. Igitur scrutans cor suum venerabilis scemina, secumque meditando eloquium adstantis: confestim reuoluta memoria, rem gestam agnoscit, & priusquam grates euangelizanti sibi puel

Ad Philipp. 10.

Matth. 18.

Montesis filia Sabigothoni apparuit.

la

Aurelij filia infans.

Psal. 3.

Aluari adit Aurelii.

4

læ referret, labitur à conspectu eius illa virginalis species ætheris nū-
cia, & præco sui martyrij. Fit læta tali præconio: animatur cælesti ora-
culo, & tanto spe firmiori ad prælium excitatur, quanto sese patratæ
actionis veritate cernit informari.

VERVM vt magis, magisq; scopo prædestinationis suæ intende-
rent, essent que non dubij de mercede reposita, siue vt sanctarum virgi-
num impleretur edictum: octonis ante suam captionem diebus, dudū
promissus ille confessor contubernijs eorum adsciscitur, & inconuul-
sibiliter his quodammodo alligatus, felici martyrio omnes sub vno
momento pariter coronantur. Idcirco congruum iudicauimus, eius-
dem monachi rationem, quia optio intercessit, exponere, & quod ve-
hementi admiratione ætatem nostram eius causa concussit, succiduis
quoque generationibus opere dignum relegenda mandari: vt in eo
catholicorum religiositas incremento fidei augeatur, in quo sui Re-
demptoris oraculum speciali quodammodo cernit esse veritate im-
pletum. Prædixerat quippe magister noster & dominus, quod multi
ab Oriente & Occidente venientes, recuberent cum Abraham, Isaac,
& Jacob in regno cælorum. Quod testimonium reuelatis contuemur
effectibus in ipso monacho, atque leuita Georgio omnino perfectū.

HVIC rus Bethleemiticum ortum, & incolatū ætheream peregri-
na littora contulerunt: hic inquam vir vltra maria procreatus, ab ado-
lescencia seruitute Dei oblectatur. Viginti & septem annos apud mo-
nasterium sancti Sabbæ, quod ab Hierosolima in parte Australi octo
milliaribus distat, cum quingentis, vt ipse nobis ore suo professus est,
(qui in eodem cœnobio morabantur) fratribus adunatus, sub regula
ri magisterio deguit. Quem venerabilis abbas Dauid, eius ascisterij
tunc procurator ob stipendium monachorum Affricam mittēs, is nul-
lo modo tot interiacentia terrarum, mariūque distulit subire disci-
mina, quibus vtique incunctanter commodum summæ virtutis obe-
dientiæ nouerat promereri. Sed cum ibidem vapulare asperius Dei
ecclesiam incursionem tyrannorum reperisset, Hispaniam quoq; eo-
rum, quibus missus fuerat consultu, aggreditur. Erat enim, vt ipsi de
eo certissimè approbauimus, summæ humilitatis, magnæque abstinē-
tiæ vir. In omni eloquio suo, dicto, atque responso timor Domini re-
sonabat: ocius semper de puro cordis fonte charitatem exhauriens, fa-
uum dilectionis promebat. Prædicabat cælestis desiderij requirendā
esse compunctionem: mortificare cum vitijs & concupiscentijs men-
bra iubebat: vt in aduentum Domini recidiuo virtutum animata vi-
gore, gloriosiora cum ipso apparerent. Ita sobria præditus sanctitate,
iustus

iustus videri, vel dici nimium recusabat, iucundus admodum, hilaris,
modestus, & abstinens, sic vtebatur mundo tanquam non vteretur. Et
cum fortè, fraterna impetratè charitate, cibū sumere cogeretur, epu-
labatur parcius: bibebat sobrie, vt magis abstinētem iudicares, quam
vescentem. Merum aqua tandiu temperabat, vsque dum color infice-
retur, sapor abesset. Insuper nanque ille gustus (ita referebat) nec bi-
bere nimium, nec temulari conuiuā patitur. Crebrius ad exorandum
currebat: vigilabat attentius: sæpius corde diuinum carmen medita-
batur, dicebatque: Benedicam Domino in omni tēpore, semper laus Psal. 33.
eius in ore meo. Et cū varijs linguis peritus existeret, Græca scilicet,
Latina, atque Arabica: nec qualemcūque saltem propter has gloriā
affectauit. A die qua monasterium petijt, & cohortibus monachorū
ascitus est vsque ad coronam martyrij sui (vt ipse quibusdā secretius
retulit) nec lotus aqua, nec balneis vsus est. Quandiu nobiscum cōuer-
satus est, nulli omnino ordinem suum reuelauit, nisi cū iam carcere
detineretur.

COMMENTATVS est fratribus, ac propinquis suis, cunctisq; 6
patriæ suæ ciuibus martyrij sui breuiarium: quod mihi causa expoliē-
di transmisit. ne incultior sermo fidē rei gestæ, quibus mittebatur, adi-
meret. Ibi in principio dictionis suæ monachum se, atque leuitam fo-
re testatus est. Verūm quid opus est sermonem in longum protrahere?
Quasi non summam reuerentiam vitæ hominis Dei martyrialis cruor
adhibeat, præsertim cū quantus, & qualis extiterit effusus propter
iustitiam Dei ipse eius martyrialis cruor insinuet, & quod peregrinus
mundo peregrinam non renuens sepulturam, omnem penitus genita-
lis soli, affiniumque affectionem repulerit. Aut quæ potius laus mili-
tem Christi extollet, quam pro Domino mortem, pro vita animā, pro
crucifixo cruorem dedisse? vt ipsum esset redhibitio famuli, quod ex-
titit victoria crucifixi. Quomodo autem beatus minister cœtui san-
ctorum agglomeratus fuerit, melius ore ipsius sancti Georgij credi-
mus posse innotescere, quo vel nostræ dictionis series, interposito mar-
tyris eloquio, quasi desuper benedictionis sale condiatur: vel præstā-
tius commercium suæ connexionis cum cæteris sanctis eodem narrā-
te addiscatur. Nam & ipsis diebus, quibus vnā cum sanctis habuit con-
uersationē, sua ac prædictorū martyrum gesta breui satis stylo expo-
nēs, vltimo nobis cōprobanda direxit. Ex cuius dictis ea huic operi in-
ferenda curauimus, quæ ad insinuandā eorū cōiunctionē satis esse præ-
uidimus. Cætera verò, quæ post defectū sermonū serui Dei sequuntur,
nos obtentu, quo cœpimus, indagauimus. Inquit autem hoc modo.

Georgij de scrip-
so scripsit.

Matth. 7.

Georgius mona-
chus.

Sancti Sabbæ mo-
nasterium.

Dauid Abbas.

IN nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Vniuersæ catholicæ ec-
clesiæ à me indigno & peccatore Georgio monacho, necnon & diaco-
no fratre, & collega seruorum Dei filiorum sancti Sabbæ quingento-
rum virorum, perfectam in domino Iesu Christo salutē. Cognoscite,
ô fratres charissimi, introitum meum in Hispaniam nihil aliud fuisse,
nisi gratia stipendij vestri requirendi, qui sub arctissima regula, & re-
gimine sancti patris David Hierosolymis degitis. A quibus Africam
missus, deinceps in Hispanias commigraui. Sed hanc ipsam insulam ni-
7 mis afflictam reperiens, cœpi cogitationibus varijs æltuare, vt aut
proprium solum reuiferem, aut regna Christianorum, idest, Franciam
peterem. Et cum proximos, & charissimos super hac re confulerem,
nonnulli peragrarare iubebant, plerique ad cœnobium meum reuer-
tere cogebant. Hinc velut dubius diuerso præpeditus tractatu, cui me
primo cogitationi submitterem, nesciebam. Pergens autem de Cor-
duba ad Tabanense cœnobium, quò fratrum & sororum benedictio
iter meum comitaretur: dixit mihi Abbas ille Martinus, & soror eius
domina Elisabeth. Veni frater, & accipe benedictionē ancillæ Dei Sa-
bigothonis, quæ mox vt me intuita est: promissus (inquit) nostri certa-
minis comes, & collega, hic monachus erit. Ego verò agnita causa ei,
& ratione comperta, illico pedibus eius aduolutus, pro me Dominum
exorare rogavi, vt forsità spiritus sancti respectu illustratus, ad ea, quæ
illa præstolabatur, peruenire meruissem. Et illa: Vnde hoc nobis (in-
quit) pater, vt tu cū peccatoribus pergas? Cumq; eadem nocte ibidē
mansissem, apparuit mihi in visione noctis ipsa venerabilis mulier Sa-
bigotho, & nescio quod genus odoramenti pretiosissimi ligni accom-
modans, referebat. Ditior ex hoc mihi thesaurus est. Mane autem fa-
cto, descendimus ambo in ciuitatem ad virum suum Aureliū, prostra-
uique me pedibus eius, petens ab eo, vt oraret pro me, quod illis in
martyrio socius essem. Qui statim præbens assensum, exarsit in me ig-
nis cælestis per orationes eorum, & factus sum vnus ex illis: & ex tunc
non sum ab eis separatus, sed omnes pariter in domo sancti Aurelij cō-
gregati, reddimus Domino cū iucunditate vota laudationis. Ibi apud
illos reperi beatum Felicem cum coninge sanctissima Liliofa, qui &
ipsi iam omnia sua vendiderant, & locis sanctis, seu pauperibus eroga-
uerant, parati omne genus tormentorum propter filium Dei, & dile-
ctionem eius suscipere. Eadem hora exiui ab eis, & causas, quibus præ-
pediebar, in omni festinatione composui. Et sic demum valde iam ro-
boratus, ad eos reuerti. Qui læti & exultantes de reditu nostro, gra-
tias Deo referunt, dicentes: Scimus frater charissimè, quia Dominus

te

te misit ad nos. Post hæc omnes in communi cœpimus cogitare, quo-
modo ad desideratam perueniremus coronam, & ita Domino dispen-
sante visum est nobis, vt pergerent forores nostræ reuelatis vultibus 8
ad ecclesiam, si fortè nos alligandi daretur occasio, & ita factum est.
Nam reuertentibus de ecclesia mulieribus, quidam præpositus ob-
uius adstans, cum causam religionis agnosceret in fœminis, illico vi- 9
ros interrogat: quid sibi vellet ille recursus fœminarum ad sanctuaria
Christianorum? Qui responderunt: fidelium mos est ecclesias visitare,
& atria venerabilium martyrum pio deuotionis affectu requirere.
Vnde quia Christiani sumus, ideo nos ipsius fidei gestare vexillum
profitemur. Statimq; iudici delator accedens, omnem rationē nostrā
corā eo dolosis linguis proponit. Post hæc vadit dominus Aurelius
filias visitare, quibus pacis osculo, vale dicens, cælesti virtute arma-
tus ad prælium festinauit. Sed hic iam sanctus Georgius stylum com-
pescens, nos quæ restant, vt ocepimus, prosequamur.

IPS O postea die, quo se beatus Aurelius nouerat comprehendi,
priusquam auroræ crepusculum respiraret, domo nos gratia valedicē
di reuisens, precatur pro se dominum exorare, sui que agonis fauorē
per nos fraternam fieri charitatem expostulat. Ibi nos illi commenda- 10
uimus. Ibi patrocinium suum pro nobis, & pro omni ecclesia fieri, of-
culatis manibus eius, impetrauimus. Post hæc datis iquicem osculis,
separamur in pace.

IGITVR cum prolata aduersum Dei sanctos iudex quæstionē
intenderet, sciret que authorem huius rei esse Aurelium: grauitate ex
hoc interius vulneratus præcepit eos quam propere suis cōspectibus
exhiberi. Tunc milites rapido cursu domum beati Aurelij occupātes,
qua omnes sancti collecti manebant, præ foribus clamare cœperunt:
Exite miseri: exite cominus morituri, quibus vita præsens tædiū est,
& mors pro gloria computatur. En iudex vocat, instat decretum vltio-
nis effundere: contere vult recedentes à cultu, rebellia paratus col-
la præscindere: pergite vos modo iam debitum mortis exoluere, &
commisæ præuaricationis pendente sententiam. Ex hinc viri cum
mulieribus suis quasi ad epulas inuitati procedunt: vadunt ouantes:
læti prosiliunt: putares eos iam apud iudicem sua inuēturos donaria,
qui nihil aliud habere poterant, quam tormenta. Et cum se Georgius
sanctus à militibus cerneret non teneri, illico sancta fretus audacia in
exprobrationem licitorum conuersus. Quare (inquit) priuilegium hoc
fidelibus irrogatis, & vanum colere violenter cogitis numē, quos san-
cta fides proprios hæctenus vëdicauit? Vt quid alieni à Deo verò per-

Aureli* ante mar-
tyrium Eulogiū
inuisit.Antiquus Hispa-
norum inde oscu-
landis manibus
mos.Aurelius cū ceteris
cōprehensus.Tabanense mo-
nasterium.

MEMORIALE SANCTORVM

ditioni vestrae agglomerare nitimini praedestinos ad vitam? An non poteritis vos infernalium claustra adire, nisi nos comites habeatis? Numquid sine nobis aeterna vos cruciamina non adurent? Vos abite, vos illuc pergite perituri, quo simul cum duce vestro inferiorum delicijs perfruamini. Nam quid nobis cum tartaro, quem Christus Deus noster penetrauit, absorpsit, expoliavit, & vicit: ut non iam auderet fideles addicere, qui pridem consueuerat privilegio suo sanctos diripere? Vix ille sermonem compleuerat, & iam furens dextra satellitum in iniuriam monachi laborabat. Quem diuersis laceratum stimulis solo allidentes, calcibus etiam, pugnisque acerrime tidunt. Cui cum sancta Sabigotho (iam emortuum putans) surge, frater, eamus, clamaret: ille, quasi nihil mali esset perpessus, respondit. Haec omnia, soror, meritorum commodis profunt, augentque coronam. Et ita seminecem a terra leuantes, pari cum sanctis ducatu iudici astare fecerunt. Quibus oblati, cum primum ab eis blando affatu requireret, cuius rei causa a cultu suo recederent? viuere recusarent? niterenturque perdere temporalium commodum multiplici deliciarum flore vernans? quos utriusque postmodum in futuro non solum muliebris oblectatio admirabilis, verum etiam dignitatum, & ferculorum copia demulcendos expectaret: protinus quasi ex vno ore. Nulla (inquiunt) o arbiter temporis, affluentia lucris comparatur aeternis, quorum gratia hanc vitam despicientes per fidem Iesu Christi, qua omnis sanctitatis operator iustificatur, eius denique in futurum benedictionis requie, quae sanctis promissa est, nos potituros confidimus. Omnem vero cultum, qui a Christi diuinitate dissentit, nec profitetur sanctae Trinitatis essentiam: refutat baptismum, infamat christicolae, sacerdotio derogat: omnino reprobum iudicamus. Pro nihilo rerum labentia computantes, quae non diu subsistunt, quae autem diligentibus se Christus promisit, cum sint ineffabilia, semper tamen indefessa iugitate perdurant: & nec oculis contemplantur, nec aure captantur, nec corde perpenduntur. Verum, ut credo, quiddam etiam aliud religiosius diffuso ore sanctis ante iudicem asserentibus, sectamque impiorum fortiter expugnantibus, in furore maximo concitatur iudex, rapido tractu eos carceri applicandos insinuans, importabilium vinculorum onere aggrauari decreuit.

Georgius capitur, & misere pulsatur.

Sancti in carcere miseri.

CONTINVO exultantibus animis beati martyres ergastulum adeuntes, gaudent auspicio passionis, paruipendunt supplicium, perstrepunt hymnos, insonant laudes, psalmos persoluunt, insistunt orationi, qua fauente Domino victoriam adipisci praeualeant. Visitantur ab angelis,

angelis miraculis illustrantur, dissiliunt vincla, & non audent restringere, quos Christus absoluerat. Ibi etiam quam caelis sortem haberent, reuelante Deo agnoscunt. Hinc de palma securi manentes, & Christum, cui fideliter seruiuerunt, cernere festinus anhelantes, dilatant usque in quintum diem mortem suam, serumque putant se diutius elongari ab illa suauitate regni caelorum, quam crebris iam corporeis visibus ferme intuebantur.

11

AT CVM iam in forum prosternendi educerentur, venerabilis Sabigotho armare virum sanctis alloquijs coepit, confortat, instruit, & confirmat. Introducuntur palatio, consulibus adsistunt, adhibentur opes, exhibentur fasces, quibus si crederent fruerentur. Sed his oppido in professione sua demorantibus licitoribus perimendos instituunt consules: sospitem abire sanctum Georgium decernentes, pro eo quod iidem ipsi optimates & priores palatij nihil conuictiorum proferentem eum aduersus vatem suum audijissent. Ille vero minister egregius, protinus ut se comperit derelinqui, nec sub vno cum socijs ictu mucronis perimendum institui: cur ait, o principes de professione mea, quam coram vobis non protuli dubitatis? aut putatis me de discipulo Sathanae quidquam prosperum cogitare? Ego enim ut verius agnoscat is illum angelum, qui eidem praepetori vestro, transfigurando se in spiritum lucis, apparuit: daemone credo fuisse, & hunc cunctis abiectiorem hominibus adiu dico, utpote diaboli credulum Antichristi ministrum, & vitiorum omnium labyrinthum: qui non solum se voragini barathri immerferit, verum & vos sequipedas sua per inania instituta aeternis dedicarit incendijs. Tunc in insaniam proceres concitati praeualidam, vna simul cum ceteris sententia necandum praecipunt. Ac sic primo beatum Felicem, deinde sanctum Georgium trucidantes, post venerabilem Liliofam, ultimo egregios agonistas Aurelium & Sabigotho nem interimunt, vj. Kalendas Augustas, Era Dcccxc.

Georgius, de hunc se offert martyrio.

QVORVM corpora nostri Christiani furantes diuersis locis recondunt. Georgius nanque cum sancto Aurelio Pilemelariensi coenobio seruantur. Beatus Felix sancti Christophori, quae ultra flumen est, aula tuetur. Sancta Sabigotho sanctorum trium cineribus adunata est. Requiescit apud Genesium martyrem venerabilis Liliofa. Capita vero Georgij & Sabigothonis incolunt.

12 Annus Domini Dccclij. dies Iulij. xxvij.

13 Pilemelariense monasterium. Sancti Christophori monasterium. Basilica sanctorum Fausti, Faustini, & Marcialis.

HI SVNT qui propter testimonium Dei, & fidem Iesu Christi, usque ad mortem certates, nihil amoris eius praeposuerunt, non filios, non parentes, non affines, non proximos, non amicos, non res, non vicos, non

14 Sancti Genesij basilica.

MEMORIALE SANCTORVM

possessions, non prædia. Sed omnia post tergum abijcientes, mortificatis cum vitijs, & concupiscentijs corporibus, ad æternam immortalitatem producti sunt. Regnante domino nostro Iesu Christo in sæcula sæculorum. Amen.

Christophorus, & Leouigildus monachi martyres. Cap. XI.

DEINDE Christophorus monachus contribulis noster, ephesus adolescens, Cordubæ natus, & à pueritia nostri auditor, qui post nostrum magisterium cœnobium sancti Martini, quod est in montana Cordubensi, loco, qui appellatur Rojana, ingressus: magnum piè volentibus conuersari specimen sanctitatis ostendit. Hic agnita præcedentium nece sanctorum, concito gressu in urbem descendens, mox obuiare iudici non extimuit: & reddens coram eo testimonium veritatis adnuntiat euangelium, sancta Domini prædicat, prophanationibus deditum vulgus exhortatur, arguit male credulos, luituros cum authore falsario æternum profert incendium. Quem continuo iudex sæuo commotus furore carceri deputat: arctioribus macerandum vinculis commendat.

Sancti Martini monasterium Rojana dictum.

Eliberi vrbs.

Sanctorum Iusti & Pastoris monasterium.

Fraga. Leuigildus vicus.

Leouigildus Eu-logium adit.

TVNC ETIAM Leouigildus monachus Eliberi progenitus, plenæ iuuentutis, vir sanctus, iustus, & timoratus ex cœnobio sanctorum Iusti & Pastoris, quod est in interiori montana Cordubensi, loco qui dicitur Fraga inter cliuosa montium, & condensa sylvarum, confini viculi Leuigildensis, qui à Corduba distat quinque miliaria iustros, quo se nuper moraturus contulerat, martyrio positurus aduenit. Et priusquam forum intraret, instituendi se gratia nos inquirens, obsecratur, precatur, exoptat, vt conatus suos nos precibus iuuaremus, ei que benedictionem consummandi agonem traderemus, promittens se nostri curam gerere ante Dominum. Cumque à nobis firmatus in pace discederet, mox coram iudice suam relaturus professionem assistens, dat testimonium fidei secundum ceterorum constantiam: qui cæsus alapis, conuictis que distentus illico apud sæuos carceres traditur alligandus. Ibi se famuli Dei alterno fouent consultu, roborantur in inuicem: sicque pari voto connexi, cum iam macerationis hora instaret, præire sanctus Christophorus beatum Leouigildum reuerentia ætatis exoptat, postmodum ipse ruiturus. Et ita hoc ordine vterque interiit, xiiij. Kalendas Septembris, Era qua supra. Quorum corpora suppositis adusta incendijs,

Annus Domini. Dccclij. dies Augusti. xx.

antequam

LIBER SECVNDVS. 50

antequam penitus vrerentur, fidelium cura erepta apud basilicam sancti Zoili sepulta sunt.

Sancti Zoili basilica.

Emila, & Hieremias martyris. Cap. XII.

POST non longo iterum interuallo, duo adolescentis illustres ex ciuibus Cordubensibus nobili familia procreati, ad palestram martyrij cucurrerunt. Emila scilicet, & Hieremias, qui ab infantia sua apud basilicam sancti Cypriani literas edocentes, vnus ad ministerium diaconij consecratus, alter in habitu laicali degebat simpliciter. Et quoniam vterque Arabico insigniter præpollebat eloquio, ferunt tanta per eandem linguam in eorum vatem volubilitate egregium Emilam exaggerasse opprobria, vt præcedentium martyrum conuitia obliuiscerentur, cernentes horum prosequutiones contra suum dogmatistam acrius inualere. Et iccirco non iam solummodo de mortibus resistentium sibi excogitare cœperunt, verumetiam totam extirpare ecclesiam ruminarunt. Quoniam nimio terrore tot hominum recurrentium ad martyrium concussa gentilitas, regni sui arbitrabatur excidium imminere: cum tali etiam virtute præcinctos paruulos præuideret. Quos per carcerem maceratos, postremum gladio vindice peremerunt. Et cum totus ille dies clara esset serenitate lustratus, subito eadem hora qua decollati sunt, vehemens tonitruorum fragor exurgens mundo incutitur: spargit radiantia lampadum fulgura æther superos auelli cardines existimares. Armatur nube grandinum axis: fusca turdies: turbinibusque inficitur aer: pios cecidisse athletas elemēta fatentur. Quorum corpora equuleis suspendentes, ultra annum statuunt, xvij. Kalendas Octob. Era qua supra.

Basilica sancti Cypriani.

Sarracenis per turbatio.

Annus Domini Dccclij. dies Septembris. xv.

De Rogello, & Seruio Deo martyribus. Cap. XIII.

VM adhuc præfatos martyres ergastula haberent, ecce alij duo superuenerunt eandem qua cæteri professionem tenentes, eodemque voto hostem fidei expugnantes. Quorum vnus Eliberi progenitus, ex vico qui dicitur Parapanda, monachus & eunuchus iam senex prouectæque ætatis nomine Rogellius aduenit. Alter Seruio Deo vocatus, spado adhuc iuuenis ante paucos annos ab Orientis partibus ultra maria in prædictam urbem habitaturus peregrinus accessit. Hi verò pari se foedere colligantes, vnum propter iustitiam Dei, vsque ad mortem

Eliberi vrbs.

Parapanda vicus.

G ij mortem

mortem certandi votum gesserunt, nullo casu ab inuicem recessuri, quousque caelestia sanguine mercarentur. Ideoque sanum illud sacri legorum petentes, in quo exceptum vulgus abominabiles ritus saepius reddere conuenit, transcendunt limina, turmis se ingerunt, praedicant euangelium, sectam impietatis subsannant, arguunt coetum. Appropinquasse regnum caelorum fidelibus, infidelibus autem gehennae proponunt interitum, quem proculdubio ipsi incurrerent, nisi ad vitam recurrerent. His, & huiusmodi verbis populum exhortantes, necdum ab ore eorum sermo recesserat, & ecce quasi crepitans in sentibus rogo cohors malignantium aduersus Dei famulos exardescens caedit, lacerat, percutit, obruit, nititurque perimere sanctos, qui delubrum suum intrare praesumpserant (quod apud illos quoque grande facinus reputant) & nisi iudex adesset, qui quodam priuilegio potestatis insanientis populi murmur compescuit, tunc iam vitae spiraminibus priuarentur. Quos ereptos caedentium manibus carceri deputans astringi ferro grauius iubet, furibusque admiscet. Ibi etiam adhuc praedicant, prophetizant, instare mortem tyranno annuntiant, laudant religionem, vanitatem refellunt. Et cum penitus vigor membris deesset, qui ferret supplicium: non tamen destitit lingua usque ad mortem a praeconando veritatis oraculo. At vero pro eo quod templum suum euangelizando intrassent, decernunt eos tyranni & consules, prius manibus pedibusque abscissis, decollari postremo. Gaudent tali decreto famuli Christi: exhilarantur oppido huiusce mortis sententiam excepturi. Instat ferocissimus carnifex, clamat, frendet, minatur, festinare ad poenam iubet electos, quos utique cernebat maiorem migrandi habere affectum, quam idem inferendi interitum gerebat. Quis illius horae, fratres charissimi crudelitatem exponat, quis referat clades, quis cruces adnuntiet, quis denique admirabilem sanctorum enarret constantiam? Cum & ipsa gentilitas tali spectaculo stupefacta, nescio quid de Christianismo indulgentius sentiebat. Igitur statuti in loco decollationis martyres sancti, antequam licetor admoneret, palmas extendunt, laceratos parant: iniectumque iugulum vnus excipientes, in diuersa manus disiliunt. Deinde cruribus amputatis, nulla compuncti tristitia abscissis denuo collis corruerunt. Quorum cadauera, ut erant truncata, patibulis affigentes, ultra fluum truncibus caeterorum adsciscunt,

xvj. Kalendas Octobris, Era qua supra.

Martyres ante obrucationem discerpti.

4
Annus Domini
Decesim. dies Sep
tembris. xvj

Consilium

Consilium Christianos disperdendi, quod rex cum proceribus iniit. Cap. XIII.

PRAETEREA martyrum causa aethnici conturbati, ipseque rex in furorem maximum concitatus, varia corde praemeditatur, quibus posset intentionem sanctorum reprimere. Sciscitatur etiam sapientes, explorat philosophos, regni que sui consules super hac re percontatur. Qui omnes vnanimiter in perniciem conspirantes fidelium, comprehendi Christianos, & vinculari sub arctissimos carceres decreuerunt. Tunc iam proculdubio enecandi eos difficultas fuit adempta, si quisquam vasis sui temerarius exprobrator ultra occurreret. Hac nos miseri opinione comperita, diffugimus, abimus, euagamur, delitescimus, timidoque discursu & habitu demutato nocturna silentia carpimus. Decidente folio exturbamur, crebro mansiones mutamus, tutiora loca requirimus, ac tremebundi vndiquaque dilabimur, mori formidantes per gladium, quandoque morituri per debitum. Qui ideo forte martyrium fugimus, non quia timemus mortem, quae quandoque ventura est: sed quia indigni sumus martyrio, quod quibusdam, & non omnibus datum est. Qui enim nunc martyrizantur, & martyrizandi sunt, ab initio mundi praescripti sunt, dicente Apostolo: Quos praesciuit, & praedestinavit conformes fieri imaginis filij sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem praedestinavit, hos & vocauit: & quos vocauit, illos & glorificauit.

Christianorum dispersio.

Martyrium Dei est donum. Ad Rom. 8.

Christianorum perturbatio, & eorundem variae sententiae in concilio episcoporum Cordubae congregato. Cap. XV.

MULTI IGITUR horreo inutiles Dominico, eiectione foras de rete apostolica, ab eo, qui non ut bonos vasis recondere: sed potius ut stipula, inextinguibili meruerunt incendio deputari, nobiscum vel fugere, vel compati, vel etiam delitescere recusantes: pietatem relinquunt, fidem praeruaricantur, abdicant religionem, crucifixum detestantur. Sese (proh dolor) impietati tradentes, submitunt colla daemones, blasphemant, detrahunt, subuertuntque christicolos. Plurimi etiam, qui pridem nobiscum sano sensu victorias martyrum praedicabant, constantiam efferebant, laudabant trophaea: extollebant agonem: tam ex sacerdotibus, quam ex laicis sententias mutant, aliter sentiunt, iudicant indiscretos, quos hactenus felicissimos asserebant, pro

Matth. 13.

Christianorum variae sententiae de martyribus.

G iij

eo quod ipsi sancti infirmioribus nolentes compati, suæ potius tranquillitatis, & pacis commoda, quæ in cælestibus sanguine mercari fidebant, quam nutanti ecclesiæ inter scopulos perfidorum consulere studuerunt: quibusdam ex lege sententiolis, immutationem oris sui, ac linguæ versibilitatem quasi roborare nitentes. Non perpendentes, quod nullus tantæ præscriptus militiæ, & cælesti curiæ adnumerandus, instante hora vocationis, nexibus retineri posset mortalibus: cū

Ad Rom. 8.

quotidie in scripturis sacris nobiscum perlegant, quod nec vita, nec sæua pericula, nec ipsa etiam mors sanctos à charitate domini nostri Iesu Christi auellere vnquam præualeant.

Eulogii Christiani calumniatur.

ILLI autem, qui ab initio actus non destiterunt infamare sanctorum, scædaque susurratione eorum conati sunt intentione euertere, bellum quod militibus gloriosis nequiuerunt inferre, in nos crudeliter vertit: nosque auctores huius rei existere asserentes, nostro instinctu illa omnia perpetrata fuisse accusant. Adeo ut quidam illius temporis publicæ rei exceptor, præpotens vitij & diuitij, solo Christianismi nomine denotatus, operibus autem Deo & angelis eius ignotus, à principio certaminibus beatorum infensus, detractor, derogator & infamator eorum, iniquus, tumidus, elatus, superbus & improbus, quoddam die presenti concilio episcoporum multas aduersum me, linguam commouens, exaggerauerit contumelias. Anathematizare sanctos decernit talia meditantem, maledicere imperat, persequi stylo iubet electos. Verens infelicissimus omnium, ne iacturam honoris patiatur. Qui non solum nullam reuerentiam sanctis exhibere studuit, verum etiam prædicare sinistrum esse, quod agunt in populis, præcepit.

Exceptor Christiani martyrum insectator.

4

ET quanquam metu compulsi, seu metropolitanorum iudicio, qui ob eandem causam tunc à diuersis prouincijs à rege fuerant adunati, aliquid commentaremur, quod ipsius tyranni ac populorum ferperet aures: inhibendum esse martyrium, nec licere eniquam deinceps ad palestram professionis discurrere, præmissis pontificali decreto ipsæ literæ nuntiarunt. Eademque scæda minimè decedentium agonem impugnans, quod futuros laudabiliter extolleret milites percipit: verum tamen allegoricè ædita, nisi à prudentibus aduerti non non poterat. Non tamen inculpabile illud fuisse putamus simulationis consultum: quod aliud gestans, & aliud sonans, quasi à discursu martyriali plebem compescere videbatur. Quinimo nisi legitima satisfactione, saltem pro plebe, nullatenus remittendum esse confitemur.

Concilium nationale Cordubæ congregatum.

Concilij subtile decretum.

7

Habdar-

Habdarrahman rex subito moritur, filius eius Mahomad in regno succedit. Cap. XVI.

DEINQUE cum ex omni parte Christianis immineret interitus, ardensque immanis furore comminatio principis multos electorum errare compelleret: plerique nobis illam exprobrationem Israeliticam, cum se grauius opprimi cerneret, inferebant, dicentes. Videat Dominus, & iudicet, quoniam cœtere fecistis suadorem nostrum coram hoc tyranno, & seruis eius, & præbuitis eis gladium, ut occiderent nos. Crescente etenim numero martyrum, crescebat in maius iracundia principis, augebaturque fidelibus conturbatio, ut penes casus nostri olim Pharaonicis contra Israel persecutionibus computarentur. Qui sicut ob interuentum Moysis ad Pharaonem populo Dei acrius Aegyptij deserviunt, & operum grauissimorum importabili calamitate subditos opprimunt: ita quoque & nos ex eo, quo sancti ad prælium descenderunt, ut loquerentur ex nomine domini nostri Iesu Christi coram rege, & profiterentur consulibus & iudicibus euangelicam veritatem, proderentque falsitatem vatis iniqui: solito asperius euertimur, & funditus à ministris demoniorum perdedi insequimur. Cumque tanta coarctati angustia crebrius gemeremus, & latentibus ac vagantibus nobis, denuo Pontifex horribili carcerum specui traderetur, nullusque nobilium laicorum ingredi fores auderet, futurum in perendie ergastulum metuentes: cepit rex alta ædium petere, scanditque sublime solarium, oppida lustraturus, confestimque è regione pendentia stipitibus sanctorum corpora intueretur. Continuo suppositis ignibus cremari ea præcepit. Quorum cineres Deo fauore, per loca sancta repositi sunt. Et, ad miranda potentia saluatoris, & stupenda virtus domini nostri Iesu Christi, qui semper quæsitus in tribulatione adsistit, pulsatus aperit, inuocatus exaudit. Nam os illud, quod sanctos Dei comburi præcepit, repente eadem hora diuinitus obstruitur, lingua verò angelo percutiente repressa, suo hærens palato, ultra fari non potuit. Sicque portantium manibus in stratum reductus, quadam noctis ipsius hora spiritum reddens, priusquam rogos sanctorum cadauerum extingueretur, idem vita exemptus, æterno clibano deputatus est, relinquens successorem imperij Mahomad primogenitum, hostem ecclesiæ Dei, & Christianorum maliuolum persecutorem. Qui ingenito quodam odio sæpius quæstionem aduersus fideles proponens, non illo inferior esse meritis apparuit, cuius nomine insignitus ostenditur. Nā ipso die, quo sceptrum regni adeptus est, Christianos abdicari

Exodi. 9.

Exodi eodem.

Episcopus in carcerem ductus.

Habdarrahman regis miser obitus.

Mahomad Rex.

Palatio iussit, dignitate priuauit, honore destituit, multa postmodum in nos mala irrogari disponens, si regni felicitate & prosperis potiretur euentibus. Nos autem, instanti fine opusculi, spem nostrae incoluinitatis in Domino collocantes, non timeamus quid nobis faciat homo. Credentes nos ubique aduocati nostri Domini Iesu Christi interpellatione saluari, qui dixit: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem saeculi. Amen.

¶ Explicit feliciter opus memoriale sanctorum.

DEO GRATIAS.

OBSECRATIO AD CHRISTVM EIVSDEM
EVLOGII IN COMPLEMENTVM LIBELLI
siue pro omni lapsu, qui in hoc opere commissus est.

CEE domine Deus meus Alpha, & O. principium & finis, Verus Emanuel noster, initium vitae meae, plenitudo animae meae, perfectio salutis meae, zelo tuo accensus, amore sanctorum tuorum compulsus, fratrum charitate coactus, paruipendentium nutationi compassus, odio inimicorum tuorum commotus, tantillus scientia, ingenio parcus, exilis intellectu: spectamine bonitatis, ac misericordiae tuae magnanimus, fretus pietate, clementia roboratus, aggressum opus te adiuuante perfeci, atque conclusi, sicut potui, non sicut debui, imò sicut tu mihi posse dedisti. Aperiui os meum Domine, & loquutus sum, quia tu iussisti, & quantum voluisti, implesti, atque ad enarrandum iustorum tuorum actus iustissimos cor iniquitate deiectum coegisti. Armasti ad praecorandum laudes tuas impeditam sceleribus linguam: & os meum, quod sera vitiorum diu obstruxerat, subito quadam praeditum agonia, ad tua elucubrandam fidelia testimonia referasti. Verebar, domine Deus meus, opera mea, & sollicitus de proprio manens facinore, licet emendationis differrem remedium, meditabar tamen de iniquitatibus meis penes memetipsum probatum saepius testimonium, perpendebam iudicium, debitum mei reatus cogitabam vindictam. Et cum apud te notitiam facti sui mens consternata deliquis manere cognosceret, vix caelum audebat intendere. Tu verò linguam meam quasi ministerijs tuis aptam ad sacramenta caelestia ordinanda dignaris impellere. Nā quod exiguis meis meritis materiam tanti meriti construere intentauis, & quod

quod immundus munda diserui, & quod sordidus sancta sanctorum disposui: non superbiae tumore subnixus, sed humilis & abiectus, gratia acquirendorum praemiorum, & patrocinio potiendi sanctorum, hoc egi, vel certè, ut penes te ingratus non essem talenti collati. Aut etiam ne res caelo dignae, nullo ad stipulante, obliuioni traderentur perenni.

TV domine Deus meus scisti affectum meum, penetraisti intentionem, votum intellexisti, & causam talia commentandi non ignorasti. Tu paruulo instinctum dedisti, miserimum adiuuisti conatum, erexit ad grandia imbecillum, & inualidum animo sum fecisti. Neque enim, domine Deus meus, ad tanta me praelectum fieri opinatus sum, ut ego tandem essem elucubrador gestorum sanctorum, qui eram grauium operator peccaminum. Nunquid si ego mentior, tu testis non es? Si falsum astruo, nonne vides? Si aliter quam fuit affirmo, tu poteris ignorare? Si non profero veritatem, non latere te potest, qui omnia nosti. Certè tu cuncta consideras, penetras vniuersa, secretum intelligis, vides profundum, omneque tibi patet arcanum, & totum in praesenti tibi manens, praeteritum & futurum in tuo cuncta volumine ascribentur. Et quod inspiratione tua mens prouocata ruminauit, & quod praedita caelestium gratiarum virtute elicuit, & quod vanae laudis stimulatam compunctionibus affectauit, & quod ibidem lapsu linguae nolens incurrit, apud te reposita manent, vniuersaque tuis examinationum libris exarata sunt.

HINC ad te, domine Deus meus, vario corruptus facinore rediens, multiplicis scelere, iniquitate praelargus, quæso, peto, implo-ro, ut de illa ineffabili clementiarum sede beata obsecrantem intendas, aspicias consternatum, ad sis roganti, ut prius abdita cordis mei emundans, liberum in confitendo te semper statuas. Purgesque deinde fatum opusculi huius, si quid zizaniae prauis sensibus subtilis circumuentio tentatoris in ea, me non volente, asperit: si quod loliorum de viae prosequutionis, ignorante me, seminauit. Quicquid ibidem erroris casu respirat, quicquid resonat impolitum, quicquid à te alienum est, quicquid à te procul est: omne quod te ignorat, cuncta quae tibi obstant, tuamque voluntatem refellunt, & nesciunt pietatem. Tu cuncta, omnipotens Deus meus, erudera, ablue vniuersa, totaque purificando sanctifica, ut tam fit domino Deo meo hoc opus acceptum, quam sanctis angelis tuis gratiosissimum. Impetret mihi gratiam tuam, sanctorum hauriat benedictionem, obtineat pacem ecclesiarum. Deferrat tibi articulum temporis huius, recenscat coram te populi tui ca-

lamitates, te que super latibulum meum, quo ista dicto, respectu miserandi conuertens, diluat omne facinus, ad quod me tentatoris versutia ritu priori, cedente fragilitate, illexit. Sit custos coronæ meæ, sit tutor vitæ meæ, sit mei prouector ad præmia sempiterna, ut idem per te sanctificatus, Memoriale sanctorum dicatur, & me inter memorias electorum tuorum sua conscribas obsecratione. Per te dominum nostrum, qui cum patre & spiritu sancto vnus, sempiternus & immortalis es Deus in sæcula sæculorum.

Amen.

Scholia in librum secundum.

¶ Cap. primum.

H Abdarrahgman vicefimo nono.) Libri nostratum historicorum Abderramen semper scriptum habent, ubicunque & hic, & alij reges cognomines nominantur. Ego veram hanc, quæ in vtroque fuit exemplari, huius nominis prolationem esse existimo. Nam Arabicum quiddam proprius stridet, & illa altera ad Hispani sermonis dulcedinem videtur lenita. Est autem hic Abdarrahgman huius nominis tertius, ut ex Rasis Mauri, & ex peculiari Roderici Toletani Archiepiscopi de rebus Arabum historia constat.

(ÆTERNA cum multa sint, eademque sanctissima horum diui Eulogij librorum comoda, quæ sanctorum martyrum rebus gestis commemorandis exhibentur: tum etiam illud non vulgaris eruditionis & utilitatis hinc comparatur: quod clara & ferme indubitata ratio annorum in Hispana historia, ab tempore regis Pelagij, ad Ordonium primum Ramiri primi filium, ex hoc loco, & ex libri tertij principio certissime digeritur. Quo pacto id fiat, non est huius loci deserere. Quanti autem momenti sit in annorum ratione & omni Chronologia certum aliquid & fixum, tanquam cardinem, in quo cetera vertantur, inuenisse: hi nosse solummodo possunt, qui in hac re sese aliquantulum defatigarunt. De quo nos initio Gothice historie, in nostro Chronico late diseruimus.

2 Consulatus.) Et hoc etiam ex illa est Latini sermonis licentia, de qua superius diximus. Regnum consulatum, summos regni magistratus consules, honores etiam & dignitates fasces vocat. Idem facit Samson abbas Cordubensis, de quo antea diximus.

3 Cordubam verò.) Rasis non Cordubam seorsum, sed omnem Hispaniam, huius regis inclytis operibus scribit fuisse nobilitatam. Hic, inquit, aquas ex montibus in vrbes inuexit, templa exedificauit, & texturas pami pretiosioris auro intertextis per Hispaniam instituit. Toletanus narrat, Cordubenses plateas lapideo stramento ab hoc

rege

rege fuisse munitas: item aquam ex vicinis montibus in templum, arcem & alia celebriora vrbis loca plumbeis fistulis fuisse perducta. Inluit adhuc in hæc ipsa loca aqua, sed non magna copia. Unde constat diuersum fuisse hanc aqueductum, quo nunc eo aqua perducitur, ab illo altero stupende structure, qui plurimis locis interruptus conspicitur. Per hunc multo maior aquæ vis in urbem dimanabat, decimo ferme milliaro procul perducta. Parum est toto hoc itinere motes amplissimos fuisse per fossos, profundasque valles pontibus equatas. Ipsa montium incredibilis moles, ne pondere suo subterraneum opus deprimeret, crebris turribus, quæ ex ipso vasto canali, tanquam castella excitantur, & in sublime montium emicant, sustentatur. Et cum recta in arcem & templum breui itinere posset is aqueductus peruenire, longo circuitu per eum agrum, cui ab Razarum cantu uomen est, incuruatur: ut superioribus etiam vrbis partibus aqua impertiretur. Hoc opus huius esse regis ego semper credidi. Neque enim ullus alius author memoratur. Et illa arcis & templi aqua, quæ nunc perdurat, exigua est: hæc verò ingens profectus fuit, & tanta scriptorum celebritate digna.

Quæ olim patritia.) De vtroque vrbis nomine multa iam diximus. Idem de regni Arabici sede ibidem collata.

Necnon ex parte linguæ Arabicæ cognitus.) Hispanismus planè est. Non enim significat beatum Perfectum mediocriter linguæ Arabicæ fuisse peritum. Significat profectus Hispana phrasi, insignem Arabicæ linguæ cognitionem, qua pollebat, causam extitisse, ut notus Mauris esset, & in pretio habitus. Ita frequenter loquimur: Por parte de su virtud era muy bien querido. Huiusmodi autem nonnullos alios Hispanismo iam antea annotauimus.

In prædicto transegit cœnobio.) Quam basilicam antea nominarat, nunc cœnobium vocat. Ecclesie nimirum tunc omnes, monasteria etiam promiscue & erant penè, & dicebantur. Ab Gothorum temporibus manserat, ut ex concilijs, & ex Pauli Emeretensis historia præsertim intelligimus. Habebant insignia quæque templa suos abbates, qui præessent, gregemque diaconorum, & aliorum, qui in minoribus ecclesie gradibus constituti, interdum noctuque imbi ministrarent. Hoc semel dictum oportuit, ne quempiam sapius obuium conturbaret. Paulus hic Emeretensis diaconus, cuius mentionem alicubi facimus, cum Emeretensis ecclesie & antistitum eius historiã scripsisset, tum etiam de alijs sanctis viris quædam adiunxit. Extat etiam eiusdem confessio catholica. Quæ duo opera manuscripta non parum antiqua in sancte ecclesie Toletane bibliotheca habentur. Eadem multo vetustiora in nonnullis alijs bibliothecis conspeximus.

Egisse prædixit.) Eodem consilio, quo in primo libro quædam de obscenitate 7 bus legis Mahometice dempsimus: eodem hic quoque pauca quædam omisimus, iisdem penè verbis iterum repetita. Et ipse etiam diuus Eulogius: quædam se hic subtercere profutur, quæ horrorem pijs auribus possent præbere.

Psallat Deus.) De imprecationibus nostratibus diximus in primi libri præ- 8 fationem. Ad eundem modum è conuerso vota quoque prospera & honorifica con-

Aquaductus Cordubæ stupendus.

Paulus Emeretensis diaconus.

cipiuntur. Tale illud est in comedijs. *Dij meliora. Et quedam eiuscemodi, Sed nos Hispani & frequentius & apertius, ad hunc modum medio sermone, bene ornatur.*

9 In campum ultra pontem.) *Ea nunc planities Veritatis capus appellatur. SCRIPSIT de hoc martyre Perfecto etiam quisquis fuit Indiculi Luminosi author. Eius autem verba apponam, ut, quantopere cum divi Eulogij narratione consentiant, appareat. Et primus sacerdotem intueamur Perfectum gentilitio zelo peremptum, fidei constantia decoratum, martyriali gloria insulatum, & verè in electorum numero aggregatum: & quo pacto ad occisionem venerit sinceriter proferamus. Nempe ad aliud pergentem, alijsque secularibus operibus intendentem, nihilque, de quo gestum est pertractantem, demoniacorum incursionibus impulsatur. A quibus ille caute & circumspicere, ut istis videtur, ut vero mihi, timide fidem petit: & ne ex responsionibus proprijs impediretur, oravit dicens. Multa erant mihi, ex quibus abundantissime vestras poteram infringere nemias, vel destruere aniles historie fabulas, si vestre ultionis non vererer ultrici gladio currentes ultro citroque incurere sententias. Cui cum fidem dedissent, & ei, ut que sibi videbantur exponeret, iuramento anteposito imperarent: ille accepta dicendi fiducia, & eorum pro vero iuramento sumens mendacia: post multa & varia sententiarum certamina, prophetarum voluptuosam lasciviam, & lenocinationis luxuriam sermone, quo potuit, exprobravit, & oratione splendida comprobavit. At illi, aliqua super eius meretricationis subsanium, vel coniugatorum adulterij colludium habita consuetudine verborum frendentes dentibus, & caninis scruentes rictibus, ore vipereo sibilantes, & leonum ferocitate frementes, abire eum, propter datum noviter iuramentum permiserunt illisum. Sed post aliquod temporis cursum, dolorum semper pectoribus retinentes venenum, & quasi vetustate temporis reputantes abolitum prius illi iniectum insidum pactum, dolo eum circumnueientes apprehensum iudici, seuisimè mendacio inhiantes, quasi destruentem fidei illorum ritum impie protulerunt: eumque maledicentem eorum vatem suo testimonio vilissimi homunculi firmaverunt. Ille inopinato casu perterritus, & inusitata circumnueitione perplexus, illorum fraudulenta ignorans consilia, que contra eum instruxerat commentatio fraudulenta: se hoc penitus non dixisse, in firma satis prosequutione retexit. At ubi in carcerem missus in se extat conuersus, audaci proposito & virili congressu cepit ipsorum totam legem infringere, & non solum quod pridie dixerat, que super eum imperitie factio assererat, verum etiam alia potiora ingerere, mortisque magis gloriam, quam interitum expectare. Tunc e ductum in ipsum diem sui horrendum pascha, quo soliti sunt pascha frui carnalia, & ventri libidini que alimenta ministrare satura, gladio vindice peremerunt. Et quasi victoriam hostium potiti, ad orationis conuenticulum, obsequium Deo se prestasse credentes, elati, & innocentis cruore persusi, ritum suum perficiendum, ut soliti sunt annue peruenierunt.*

10 Accensis nauibus.) *Fluuiates lintres naues per abusionem quandam vocat.*

11 Digno que

Digno que præsulis.) *Cum Cordubensis episcopi, qui suo tempore ecclesie præerat, alicubi diuus Eulogius meminerit: nunquam tamen nomen eius scriptum reliquit. In qua ratione fecerit, non possum intelligere.*

In eo titulo, quo.) *Possumus hinc suspicari, non vnum diui Aciseli templum tantummodo tunc Cordubæ fuisse. Nunc duo prisca etiam recordationis visuntur. Exiguam delubrum vnum, in quo educatus sanctus martyr cum sorore Victoria fuerit: alterum ad flumen vetustissime in vestibulo structure, ubi sepulti ambo fuisse creduntur. Inde id templum magna veneratione colitur, & paucis antea annis fratribus ordinis sancti Dominici tributum, cœnobium ibidem instituerunt.*

Sicut quidam poeta.) *Versus est celij sedulij.*

Quarto decimo Cal. Maias.) *Dies est Aprilis decimus octauus: qui quidem eo anno octingentesimo quinquagesimo in sextam vti que feriam incidit. Fuit enim is annus cyclisolaris trigessimus primus decimus nonus, post bissextum secundus. Inde constat literam dominicalem E. habuisse. Rectè igitur sibi omnia consonant.*

Regni que sui excidium.) *Latius de hac regis formidine libro primo, & alibi sape. Et alius est terror ille, de quo in fine libri huius secundi, quod ex capitis septimi principio hoc ipso libro manifestum est. Sed nos interim Dei virtutem, Christiana veritatis robur, vim legis euangelicæ reuerenter suspiciamus. Consumit, disperdit, maculat Christiano, impius tyrannus: sed pusillus grex, cui complacuit patri dare regnum, dispersus & trucidatus validior insurgit, ingentemque regie potentie terrorem immittit. Hunc nimirum ignem, quem Christus venit mittere in terram, nihil malè, quam ut ardeat, si velis extinguere, maior inde flamma erumpit: & frumenti grana emortua in terram cadentia, ingentem fructum semper in ecclesia attulerunt.*

Caput secundum.

Exceptoris reip.) *Scribas publicos hoc nomine intelligi debere Budæus in prioribus in Pandectas annotationibus docuit.*

Tabanos viculum.) *Eius oppidi nullum manet vestigium: neque est unde coniecturam eius situs capere possumus. Id postea cœnobium ab Mauris est dirutum: ac monachi intra urbem confugerunt: ut libri tertij capite vndecimo Eulogius scribit. Fuit autem sancta Columba, ut ibi refertur, eodem consanguinitatis gradu quò Martinus & Elisabeth cum sancto martyre Isaac coniuncta. Cetera verò huius martyris gesta, plenius in libri primi præfatione narrauerat.*

In regia vrbis.) *Hoc cognomen olim post Constantinum Constantinopoli, quod ex illorum temporum authoribus patet fuerat tributum. Inde videntur Gothi Toletane vrbi, postquam ibi regni sedem & veluti caput statuerunt, id ipsum dedisse. Eadem prorsus ratione Corduba regni in Hispania Arabici caput, regia etiam vrbs simili antonomasia D. Eulogij tempore appellabatur. Et hoc ipsum in huius libri secundi principio sanctus martyr retulit.*

Tertio nonas Iunias feria quarta.) *Annus & eo amplius inter Perfectum*

11

12

Sancti Aciseli templum.

13

14

15

1

Exceptor.

2

Tabanos oppidum.

3

Sancta Colaba.

3

Regie vrbs nomen.

martyrem, & Isaac transferat. Tertius enim Iunii dies anni octingentesimi quinquagesimi primi hic notatur. Recte porrò feriam quartam fuisse memoratur. Habuit namque is annus cycli solaris vicefimus. D. literam dominicalem. Quae omnia ex superioris capitis supputatione astruuntur. Et libro primo hoc ipsum confirmatur, cū quintus post hoc martyrium dies dominicus fuisse scribitur. Inclusive enim utriusque computatur.

At verò de Isaac martyre, ita in Indiculo Luminoso. Ad nostros spontaneos martyres properemus. Zelo Dei Isaac religiosus non humana instigatione, sed diuina commotus, nec vsitatum callem nostris temporibus, sed oblitteratum incedens, antiquum persequutionis sumum non sufferens animo, iudicem adiit: & ea quae alter flagello diro vexatus negabat, quae inter verbera se non dixisse iactator debilis personabat: athletae fortis, belliger miles, abundantiori prosequutione firmavit, potiori prelio intentavit, & ingenua mente inchoauit, ingenua morte peregit, consummauit, impleuit. Ut ostenderet hominibus fidei se zelo commotum, non timore necessitatis preuentum, ut constanti fiducia ecclesia praelians bella aperte proferret, & patulè, quod quibusdam in dicijs supercomprehensum satagebant firmare. Ut etiam produceret Dominus athletarum suorum mundo victoriam, & militum suorum rudi seculo propalaret constantiam: & ostenderet, quòd in nouissimis temporibus etiam victores haberet, qui bella Domini & instinctu, quo primi intentauerant, praeliarentur.

¶ Caput tertium.

1 **E**X Alabensi oppido.) Alabensi libentius lego ex Plinio & Strabone: cum Alabense fuerit in exemplari.

2 Inter militares.) Hos pueros nobiles Tyrones vocat author vite & martyrij sancti Pelagij. Quod opusculum suo loco apponetur. Et Ioseph diui Eulogij frater nati minimus, ut ego existimo, inter hos palatii Tyrones regi inserviebat. Hoc postea apparebit.

3 Nonas Iunias.) Duobus tantum post Isaac diebus patitur Sanctius die Iunii quinta. Feria igitur sexta, rectè signatur. De eius sancto cadauere aut sepultura nihil tradit Eulogius: quoniam cum sequentibus martyribus igne fuit concrematum.

¶ Caput quartum.

1 **I**N vrbe Astigitana.) Nobilis Romanorum tempore colonia, Julia Firma post Iulij Caesaris tempora nominata, conuentum habuit iuridicum. Priscum illud nomen Astigi ex sono ipso nomine Romano, magnam eius astruit antiquitatem. Singuli flumine alluitur, qui post Betim tota Betica est amplior. Vrbs ipsa & fluuius prisca, sed non nihil immutata retinet nomina. Ecija enim & Xenil appellantur. Ager eius vrbs, non magnus alioqui seracitate tamen ditat magno opere accolas. Insignis est olei opulentia. Gossypium magna copia feritur. Horti cum fructuum omnis generis exuberantia viles, amantissimum prae tere à totum tractum reddunt. Episcopus

copum olim habuit, quod ex concilijs Toletanis & Hispalensibus constat. Distat à Corduba triginta duobus milliariibus, ab Hispali paulò pluribus. Eius Plinius, Pöponius Mela & Ptolomeus inter alios meminerunt.

Et sanctus Vualabonfus.) Erat hic Mariae martyris, quae vnà cū Flora passae est, frater, ut capite octauo apparebit.

Eleplensi.) Cūm Ilipa, aut Ilipula (nam authores variant) verū sit nomen vrbis, indeque Ilipense & Ilipulense exoriatur: nummum tamè peruetustum uidi, in quo MVN. ELEPLA. erat scriptum. Ilipula autem duae fuerunt, quod ex Plinio & Strabone & Liniuo constat: in Lusitania altera, altera in Betica. Ego de hac postrema hic puto intelligi. Eam verò eo loco sitam fuisse, quo nunc non admodum magnum oppidum Peñaflor dictum, medio ferme inter Cordubam & Hispalim itinere videmus: longa disputatione in Hispaniae antiquitatibus, chronico nostro adiunctis, probauimus. Inde qui velit, petat. Hic locus plura non postulat.

In vico Cuteclara.) Hoc oppidulū & in eo caenobiū latius cap. viij. describit.

Ex vico Froniano.) Et huius vici postea cap. viij. mentio cum maiori explanatione fiet.

Sancti Zoili.) Suus quoque peculiaris locus de hoc diuo dicendi in diui Eulogij ad Pompelonensem episcopum epistola interueniet.

Flumen Armilata.) Paululum immutato nomine nunc, Almellato, appellatur: & superaddita Sarracenorum more in principio Arabica voce, Guad, quae fluuium significat, integrum sit nomen Guad Almellato. Ex montibus progressus hic fluuius, duodecimo ferme supra Cordubam milliario Betim intrat. Triginta autem & eo amplius milliaria, quae diuus Eulogius memorat, planè docent situm hoc monasterium fuisse non longè supra insigne illud, quod nunc videmus & veneramur, Franciscanorum caenobiū, cui sanctus Franciscus de Monte nomen est. Nempe vicefimo quarto & eo amplius milliario ab nostra vrbe ad ripam ferme huius fluminis loco edito, ad Septentrionem est collocatum.

Sancti Christophori.) Sancti Iuliani templum operis peruetusti, ex aduerso ferme vrbs nunc conspicitur. Potuit id nomen immutasse. Certè nullius alterus apparent vestigia.

De quo supra affati sumus.) Hinc planè apparet hunc Hieremiam martyrem eundem esse, qui supra cap. ij. Tabanensis monasterij conditor dicitur. Eius etiam mentio est libro primo, & libro tertio cap. xj.

Septimo filicet Idus.) Apparet quanto tunc sancti Cordubenses seruerent amore martyrij: siquidem tam frequenter paterentur. Duo tantū dies sabbatum & dominica inter Sanctum & hos sex martyres intercesserunt. Hic namque dies Iunii octauus notatur. Libro autem primo pridie idus Iunias sexto post martyrium die cremata, in flumen etiam proiectis cineribus fuisse eorum cadauera tradidit. Horum sex sanctorum martyrium in vsuardo, sed praecedenti die apponitur. Sunt & apud Equilinium libri vndecimi cap. vltimo.

IX Pacensi oppido.) Colonia Pacensis in Lusitania olim, quod ex Plinio constat, etiam iuridico conuentu nobilitata, Arabum Hispaniam occupantium vastatione, ad parui oppidi formam, vt nunc conspiciamus, fuit redacta. Pertinet ad Portugaliae regnum, Bejaque nuncupatur. De eius nomine, situ, & antiquitate multa egregie, vt semper solet, Andreas Resendius ad Vasum scribens. Eius vrbis excidium Rasis prosequitur.

2 Septimo decimo Cal.) Is est Iulij dies decimus sextus, qui eo anno seriam quintam occupauit, quod ex superioribus iam quiuis poterit deprehendere. Quadraginta enim & eo amplius dies, sine martyrio processere.

¶ Caput sextum:

1 Væ corpore.) De hac sancti Zoili Basilica tunc erit dicendum, cum de ipso martyre in epistolam ad Pompelonensem episcopum scribemus.

2 Illi subterraneo specui.) Maurorum fuit mos subterraneos specus in putei ferè vastioris formam excavatos, tanquam ergastula ad seruitia noctu concludenda, reosque asseruandos habere: quales per omnem Beticam in arcibus praesertim conspiciamus. Maxmorras proprio eius gentis vocabulo nos etiam nunc appellamus. Corduba in summi templi compluuii duo eiusmodi putei hodie quoque ostenduntur, & in carceris huiusmodi vsum fabrefactos ab Mauris, omnes affirmant: sed illos ego ad continendam, & diutius asseruandam aquam fluminis potius crediderim fabrefactos. Nam vt erant Arabes eius templi superstitioni veneratores, crederent profecto, reis, captiuis, eorumque foeditate & pædore contaminari. In arce, aut aliubi fuisse hunc subterraneum carcerem crediderim. Dubius est mos ab Graecis & Romanis, qui huiusmodi subterraneos carceres & habuerunt, & vtitato vocabulo Putealia vocitarunt. Et de Puteali, quod Romani Cordubæ habuerunt, iam suo loco diximus. De vtriusque etiam carceris discrimine alicubi prae terea meminit diuus Eulogius.

3 Tertio decimo Cal.) Dies erat Iulij vice simus, qui eo anno reuera in secundam seriam inciderat. Habuit Paulus fratrem Hludouicum nomine, qui & ipse martyrio postea fuit coronatus. Libro sequenti, cap. xiiij.

4 Carmonensis monachi.) Carmona etiam nunc eidem oppido nomen est. Romanorum temporibus Carmona tantummodo appellabatur. Id veteres nummi testantur, in quibus at ergo inscriptum est, CARMO inter duas spicas, agri feracitatem proculdubio denotantes. Est praeterea munitissimi situs ergo ab Iulio Caesars lib. 2. commentariorum ea vrbis commendata. Eius etiam mentionem apud Strabonem & Ptolemæum reperies. Sed in hoc autore Carmoniam perperam legitur. Sita est Carmona vice simo quarto ab Hispani milliaro, eo itinere quod ad Astigitanam urbem ducit, ab qua milliaribus triginta sex distat.

5 Octauo Cal.) Omnia prorsus cõcordant. Is enim dies Iulij vice simus quintus.

vt

ex superioribus liquet, sabbatum necessario fuit: quem septimam seriam diuus Eulogius vocat, qui inclusivè (ita dicunt) ab Pauli martyrio dies computat.

¶ Caput septimum.

ET cursus mensium.) Hinc iam apparet diuum Eulogium existimasse, eodem anno quo superiores martyres, octingentesimo videlicet quinquagesimo primo, has duas virgines passas fuisse. Id in fine huius capituli manifestius patebit. Quod tamen necesse fuit iam hinc ad rectam computationem, quæ mox incunda est, annotare.

Igitur referente.) Quoniam diuus Eulogius hic apertè scribit, hoc anno octingentesimo quinquagesimo primo Nunilonem & Alodia martyrium subijisse: & re vera decennio antea occise pro Christo fuerant: vt quo pacto coherere hæc possint intelligamus, necesse fuerit, diligenter hic & exquisitè temporum rationem, seriemque inire. Temporis ratio.

CV M igitur diuus Eulogius hoc ipso anno passas fuisse has duas virgines scribat, & Venerij relatu de earundem martyrio se certiore factum dicat: illud in primis compertum est, hoc ipsum non eo tempore intellexisse, quo apud hunc episcopum (Caesar augusta rediens (quod suo loco videbimus) fuit. Manifestum enim est ante vndecim annos diuum Eulogium Compluti apud Venerij fuisse. His adde quod cum Eulogius sanctorum sui temporis martyrum studiosissimus semper fuerit, & Pompeione, & in Legerensi sancti Saluatoris monasterio immoratus aliquantulum fuerit: Legerense cenobium. si passæ iam eo tempore hæc virgines fuissent, audisset vtique de earum martyrio, vel ab Pompelonensi episcopo, vel ab abbate monachisque Legerensibus. Nam & non longè ab Vrbetano oppido & Bosca aberant, & quæ consequuta postea sunt, docent, magnam vtrouique harum martyrum rationem semper habitam fuisse. Restat ergo, vt post diui Eulogij reditum passæ sint, & Venerius ad ipsum de his scripserit, non coram retulerit. Jam verò paulò antequam hæc de his sacris virginibus scriberet Eulogius, epistolam Venerij peruensse, sit profecto ex ipsis authoris verbis verisimile. Primum ex prima & secunda huius capituli periodo. Nam penè manifestum indicat, se nihil antea de harum duarum virginum martyrio intellexisse. Deinde ex illis verbis paulò post. Prius tamen illa sanctorum trophæa elucubranda sunt, quæ ratio & cursus mensium ordinatim, vt acta fuerunt adducit, licet in alijs regionibus gesta extiterint. Sequitur illud etiam, quod multum iuuat hanc coniecturam. Sed quia vna est confessio, quæ vtrouque coronauit, idem que tempus, quod vtrouque per feralem impietatem in celum premisit, &c. Non idem tempus diceret, si annis antea aliquibus passas fuisse intellexisset. Hoc igitur ipso anno apparet Venerium episcopum ad Eulogium de his duabus martyribus scripsisse. Est idem episcopus longè ab Vrbetano oppido positus (quinquaginta enim ferme Hispani leucis Complutum inde distat) Sarracenorum praesertim truculentia Christianorum prepediente discursus & itinera, temporis in quo

H

interfecta fuerant ignarus: superiori anno occisas fortasse scripserat. Aut si nihil scripserat de tempore: diuus Eulogius, qui nunc tandem cognoscet, proximum annum his dedit, ratus in eo perisse. Et illa diui Eulogij postrema verba serunt tamen, quod illa virginalia cadauera in loco, quo ab ethnicis altis scrobibus magis abscondita, quam humata sunt, signis & miraculis corruscant, & gloriam emeritæ consolationis virtutum efficiencia tam fidelibus quam gentilibus ostentant: hæc inquam verba aperte indicant Eulogium & Venerium pauca, sub obscura & incerta de his virginibus comperisse, qui hoc tempore ibi sepultas credant, neque intelligant octo iam antea annos, quod mox videbimus, inde fuisse translatas. Hæc ita coniectari & rimari cohimur, vt diuum Eulogium excusare possimus, cum constet has sanctas virgines ante annos decem pro Christo interemptas. Anno nanque Domini octingentesimo quadragesimo secundo, Junij mensis die decimo octauo, ipsarum corpora in Legerense monasterium sancti Saluatoris translata sunt. Id ex diplomate regis Freguigui Arista constat: quod Stephanus Gariuayus in suo diligenti satis rerum Nauarricarum chronico apposuit. Et cum de tempore martyrij earundem virginum praeferentium opiniones opportune idem author ibidem consutauerit: annum tamen ipse astruere non potuit. Neque ego tamen possum: sed coniecturis non leuibus ducor, vt credam anno octingentesimo quadragesimo, pro Christo occubuisse. Etenim diuus Eulogius, vt suo loco ostendimus, Pompelone, & in Legerensi monasterio anno Domini octingentesimo trigesimo nono fuerat: & (quod paulo ante probauimus) nondum martyrium subierant. Et tamen anno quadragesimo secundo post octingentesimum earum corpora transferuntur. Paulo post etiam ex astronomica supputatione multo euidentius hoc ipsum confirmabimus.

3 Nunilo & Alodia.) Elodia fuit in veteri. Nos Alodiam substituiimus, vulgata consuetudine multarum per Hispaniam ecclesiarum, quæ festum harum sanctarum martyrum celebrant, earundemque historiam in matutinis legunt.

4 In vrbe Bosca.) Mira est breuiariorum, vt vocant, in nominandis his oppidis varietas. Illud constat passas has duas virgines fuisse non longè ab Najara vrbe, in oppido, qui nunc appellatur Castro Viejo. Quod Latine Castrum vetus redditur. Ibi sepulchrum sanctarum martyrum ostenditur, ibidem alia sunt priscæ recordationis vestigia, & ibidem tanquam alumne & indigenæ summa totius regionis veneratione coluntur. Hoc omnino compertum & indubitatum possum affirmare. Nomina illa Berbetanum seu Vrbeuetanum & Castro Bigeti, quæ in breuiarijs nostratibus leguntur, ex Castro veteri videtur corrupta. Bosca quæ vrbs fuerit, non possum explicare. In veteri exemplari Osca non Bosca fuit, ego vsitatum magis nomen reposui. Nam Oscam remotam admodum in Aragonensibus urbem, non credo fuisse traductas sanctas virgines.

5 Matertera nutritione.) Longè diuersum narrant matutinales per Hispaniã lectiones, & sanctoralia, quæ vocant, manuscripta. Orbis nimirum propinquum quandam tutandas suscepisse: cumque is Mahometico errore teneretur, neque à Christi fide

sanctas virgines posset auertere: ab eodem delatas, & ad præsidem ductas.

Subiectu gladij corruerunt.) Lectiones in breuiarijs plura eademque pietissimæ de cade & sepultura sanctarum sigillatim commemorant. Et in manuscriptis præsertim, vt vocant, sanctoralibus latius continentur. Inde nos apponemus, quia scitu sunt dignissima: & non plene per se quantum diuum Eulogium historiam harum virginum conformant.

TUNC præcepit rex licitori dicens: Percute gladio, & abscinde earum capita. At licitor tertio regem interrogat an feriret? Et vt feriret tertio cum audisset: dixit maiori: Exte de cervicè. Tunc sancta Nunilo dixit ad sororem suam minorè. Vide germana, ne aliter facias, quæ ego factura sum. Cui sancta Alodia respondit. Nihil dubites, germana, quod ego aliter faciã. Statimque sancta Nunilo alacri animo profiliens, apprehensis criminibus caput sibi circumligans, dicit ad licitorè. Feri velociter. Ille eleuatum in altum gladium deposuit super eam: nõ in mediũ cervicis locum, sed in mandibulas illud deponens: unde nec penitus caput eius abscidit. Cadente quæ in terram corpore, paululum crura eius nudata sunt. Quod cernens soror eius festinans, protracta veste contexit. Quo facto multitudo hominum miratur. Fideles gaudebant, infideles tabescebant. Dixitque iniquus rex carnifici. Sine modo ne ferias. Tunc ad sanctam Alodiam dixit. Quid proderit tibi, si moriaris? Consenti nobis, & viues nobiscum cum multo honore. Quibus martyr respondit. Non consentiam. Festina, percutite me, ne sola pergam. Et eleuans oculos, vidit animam sororis suæ in columbæ specie angelis circumdatam, & dicebat. Expectame germana, expectame modicum. O mira virtus altissimi puella, quæ gladium non longè micantem cauere non poterat, in propriam cervicem descensurum, non pertimuit: sed apprehensam syndonem, qua vestiebatur, sibi in crure alligauit, & capillis suis faciem suam exersit. Inde flexis gembus super corpus sororis suæ, præbuit se percussori, qui vno ictu caput eius amputauit. Sicque martyres vna die, vna hora, martyrium suum victrices consumauerunt in pace quinta feria duodecimo Calen. Nouembris. Hæc nos ex vetustissimo sanctorali codice ante sexcentos annos Gothicis literis in membrana descripto transcripsimus. Is fuit inclityi cænobij sancti Petri de Cardena Benedictinorum, nunc in regio sancti Laurentij Hieronymianorum seruatur. Ibi in titulo scriptum fuit passas fuisse sanctas virgines sub Zumahil præside. Era tamè aut annus signatus non fuit. Sed cum Octobris dies vigesimus primus ibi signetur, & in quintam feriam eo anno incidisse sit super additum: ex consueta nostra astronomica computatione constat, anno Domini octingentesimo quadragesimo, sanctas virgines in Christi confessione fuisse coronatas. Is enim annus post triginta integras cycli solaris conuersiones, nonus fuit in trigesima prima. Fuit autem bissextus, habuitque literas dominicales D.C. Et cum mensi Octobri deseruiret, dies vigesimus primus in quintam feriam incidit.

Vndecimo Cal.) Cũ diuus Eulogius in anno, vt ostendimus, aberrasset, inde etiã 7 diem non potest rectè signare. Et in Vuardi quidè martyrologio vigesimũ secundum Octobris diem festum harum sanctarum virginum occupat, quod & in breuiarijs nostratibus

Trãslatio sanctarum virginum. Legerense cænobiũ. Stephanus Gariuayus.

Najara vrbs. Castrum vetus.

nostratibus seruetur: sed regum diplomata, ut mox apparebit, diem xxj astruunt. Et omnes ferme Hispanie ecclesie earundem virginum festum concelebrant, tanta fuit in eisdem martyrii prestantia & illustris claritas.

8 Quarum corpora.) Hinc postea educta in Legerense sancti Saluatoris cenobium, quod non procul admodum distat (ut diximus) sunt translata. Et quanquam vno illo Inigui Ariste regis, quod supra retulimus, diplomate satis haec sit testata translatio: libet tamen duo alia apponere, quae ex eodem Legerensi monasterio descripta cum multis alijs habuimus. Ex quorum altero constare poterit xxj. Octobris, non xxij. sanctas virgines occubuisse.

Annus Domini
M. xxij. dies Oc-
tobris xxj.

ERA millesima sexagesima die duodecimo Kal. Nouēbris, Sāctius maior rex Nauarreg, & Castellę, & Aragonię facit ad corroborationē ordinis sancti Benedicti domino & magistro suo Sāctio episcopo donationē de Legerēsi cenobio, quod est fundatū in honore sancti Saluatoris, & cōtinet mēbra virginum & martyriū Christi Nunilionis & Alodię cū innumerabilibus sanctorū reliquijs. Cōsiderans enim semper de inimicis suis triumphasse, & omnes illos per circuitū suum sibi subiugasse: vidēs etiam, quod post Maurorū inuasionē laici, seularis quę ordo ecclesias totius Hispanię habuerunt, eas ecclesiasticis viris tradere decreuit. Et audiēs beati Benedicti doctrinā vbiq; rutilare: cogitauit qualiter in regionibus suis eam posset trāsplantare. Et mittens ad Cluniacense cenobiū, euocauit inde abbatē Paternū, & cum illo gregē monachorū, quos in ascysterio sancti Ioānis Baptistę constituit. Nunc verò prædictus rex Sāctius prædicto domino & magistro suo Sancio episcopo deuotamēte cōmendat, & cōcedit prædictū monasteriū Lejerense, cū possessionibus, quas antecessores reges ei dederunt, & alij quatenus in eo ordinē monachorū cōstituat, vbi corpora parentū regis requiescāt. Facta charta vt supra in præsentia multorū, qui venerant adorare Deū, & celebrare festiuitatē sanctarum martyrum in prædicto monasterio, regnāte clarissimo rege præfato Sancio in Castella, in Pampilonia, in Alaua, in Aragonē, in Suprarbi, in Ripacorcia, in cuncta Gasconia, in Leycut. Testes.

Eximena regina mater regis.

Regina donna Munia Maior Garfia.

Ranimirus Gundissaluus.

Bernardus Mattus Aragonensis episcopus.

Sancius abbas Lejerensis, & episcopus Pampilonensis.

Paternus abbas sancti Ioannis.

Eneco abbas Homiensis.

Senior Exemeno Garces.

Senior

Senior Garcia Lopeiz, & Fortunio Sainz, & Acenar Fortunionis, & Fortunio Ofluaz, & Garcia Fortunionis, & Lope Sainz.

ANNO etiam millesimo trigesimo secundo, idem rex eidem monasterio huiusmodi diploma concessit.

ERA millesima septuagesima septima, Cal. Ianuarias feria tertia. Ego Sancius gratia Dei rex, dono vobis domino & præfulei sanctissimo domno Sancio, vel omni collegio monachorum cenobio Lejerensi, sub aula sancti Saluatoris, vbi sunt corpora beatissimarum virginum & martyrum Nunilionis & Alodię, necnon reliquię apostolorum & martyrum, quę ibi reconditę sunt: Dono, inquam, vobis in valle de Ostella, propè villam quę dicitur Portiella, monasterium, quod dicunt sancti Ioannis cum suis terminis: & in Pampilonia parrochiam de sancta Cecilia: & in valle de Garonio monasterium, quod dicitur Zeyazahassa.

Ego rex Sancius serenissimus, regnans in Pampilonia & Aragonia, in Suprarbi, & in Ripacorcia, & in omni Gasconia, atq; in cuncta Castella, & Legionē, siue in Astorica, confirmo.

Munia Mayor regina, conf.

Ranimirus proles regis, confirmo.

Garfia frater eius, confirmo.

Gundissaluus frater eius, conf.

Fernandus germanus eius, confirmo.

Martinus Aragonensis episcopus, conf.

Sancius Pampilonensis episcopus.

Arnolfus Ripa Corciensis episcopus:

Munio Alauensis episcopus.

Iulianus episcopus Castellensis.

Pontius episcopus Ouetensis.

Fortunius Sancij dominator Caparroso.

Fortunius Sancij dominator Falces:

Acenarius Fortunionis dominator Vgarte:

Garfia Fortunionis dominator Funes.

Lope Eneconis dominator Arruesta.

Fortunio Vxuaz Cantabrienfis.

Don Petro sub imperio regis imperans Najara:

Valasius Fenestella expalatio regis exarau, & accepi pretium propter hanc scripturam quinque modios tritici.

Exemena regina Vetula ancilla Dei, degens in Reperus, confirmo.

PAVCIS post martyriū harū sanctarū virginū annie, regina fuit Hispanię, quę

H ij

Annus Domini
M. xxij. dies
Decēbris. xxvj.

alterius nomine Nunilo vocaretur. Id cum in nostris historijs non sit scriptum, Oueti in camera sancta, de qua iam diximus, video esse testatum. Ibi nanque inter prisca regum nostrorum donaria arca etiam est duorum pedum longitudine, tabellis pretiosissimis achatitis lapidis auro circumclusis coagmentata & fabrefacta, gemmis etiã undique diues. In fundo, qui est argenteus, hanc habet inscriptionem, quam ipse fidelissime transcripsi.

SUSCEPTVM PLACIDE MANET HOC IN
HONORE DEI, QVOD OFFERVNT FA-
MVLII CHRISTI FROYLA, ET NVNILO
COGNOMENTO SCEMENA. HOC OPVS
PERFECTVM EST ET CONCESSVM EST
SANCTO SALVATORI OVETENSIS. QVIS
QVIS AVFERRE HOC DONARIA NOS-
TRA PRAESVMPSERIT, FVLGINE DIVI-
NO INTEREAT IPSE. OPERATVM EST,
ERA DCCCCXLVIII.

NEQVE dubium esse potest quin donum sit Froila regis secundi. Nam prater opulentiam, quae regia planè est: multa sunt alia, quae id aperte testentur.

CORPORA harum sanctarum virginũ hinc postea Bononiam fuisse translata Vasceus scripsit. Sed nemo dubitat nunc etiam in eodem sancti Saluatoris Legerensiscanobio asseruari.

¶ Caput octauum.

- 1 **E**X vico Ausinianos.) Meminit huius oppidi etiam alibi, nullibi tamen plenius. Nos quod de eo praeterea dicere possimus, nihil prorsus habemus. Multa autem seorsum de Florae martyrio in epistola ad Aluarũ secũda commemorat.
- 2 In veritate.) Hispanismus merus.
- 3 Quam quæritis.) Virgilij est hemistichium, quod sciens volensque Eulogius, sicut alia huiusmodi interseruit.
- 4 Tribibus catenarum.) Catena aliquando in usum pesuli deseruit.
- 5 Infra cortem.) Latinum vocabulum probatis authoribus notũ, regum nostrorum vetustiora diplomata frequenter usurpant. Significat autem illud patentis loci in domo spatium longius ab habitatione semotum, quod Gallinis alædis & alijs huiusmodi visibus sepitur.
- 6 Tuccitanæ vrbs.) Non pauca Romanorum monumenta, inscriptique lapides, qui in oppido, quod nunc Martos in Betica, non longè ab vrbe Iacn vulgè dicta vocamus, planè docent Tuccitanam olim coloniam inibi fuisse: quemadmodũ in Hispaniæ antiquitatibus plenè docuimus.

Tucci vrbs.
Martos oppidũ.
Iacn vrbs.

Offaria.) Hoc oppidũ, quanquã præclarũ dicatur, nullã sui memoriã reliquit. 7
Artemiam nomine.) Prater hos duos filios, habuit etiam Artemia filiam nomine Auream, & ipsam quoque martyrem: de qua in fine libri tertij. Adulphi verò & Joannis martyrum multis modis est celebratissimum. Multe per Hispaniam ecclesie eorum festum diem celebrant. Is est Septembris vice simus septimus. Uuardi martyrologium eodem die Cordubæ passos fuisse memorat. In de Romanũ nuper ab Maurolico abbate exauctum, videtur traductum. Ado Viennensis in Gallia præsul eisdem etiam eodem die in suo martyrologio posuit: vnde Equitinus episcopus in suo catalogo retulit. Manifestum autem hic ex diuo Eulogio est, eos viginti annos & eo amplius hos omnes martyres præcessisse: siquidem initio huius regis passos commemorat.

Iterum venio crucifigi.) Verba sunt Christi ad Petrum apostolum, Romam, 9
cũ ibi crucis supplicium passus est, vementem: ut in martyrii eius historia legitur. Quam hinc iam intelligimus esse vetustissimam. Et sacellum hodie etiam Romæ visitur, eo ipso in loco, quod Christus hæc dicens diuo Petro apparuit.

Tunc nos etiam ex antro.) Diximus iam de vtriusque carceris Corduben- 10
sis discrimene.

Sicuti iam alibi.) In epistola ad Aluarum, quæ suo loco reddetur, ibi latius 11
hæc omnia perscribuntur. Ibi etiam die vice simo quarto Septembris occisas fuisse tradit. Annus verò facillè astruitur, ex epistola ad Pompelonensem episcopum. Cordubensis ecclesia eodem die festum harum sanctarum celebrat. Uuardus, Romanũ exauctum, & Adonis martyrologia, Equilini etiam antislitis catalogus earundem meminerunt. Sed desijt hic iam Eulogius hebdomadæ dies nominare, vnde indubitata certitudo temporis poterat sequentibus adhiberi. Sed satis ad fidem & historiæ veritatem est, sanctum martyrem hæc retulisse.

¶ Caput nonum.

VA Faustus.) De inclyta Toletana vrbe iam diximus. De sacris his tri- 1
bus martyribus Cordubensibus celeberrima est in omnibus Hispaniæ eccle-
sijs memoria, insigni festiuitate cõsecrata: & copiosa historia in lectionibus matutinis
repetita. Martyrologia omnia, & quicumque de sanctis scripserunt, eorum insignem
habent mentionem. Sed variat alicubi festus dies. Alibi vice simus octauus Septembris: ali-
bi Octobris tertius decimus signatur. Ubique leguntur exusti. Illud diligenter est ani-
maduertendum horum sanctorum martyrum cineres ad hæc usque diui Eulogij tem-
pora Cordubæ asseruatos fuisse.

Campaniæ Cordubensis.) Campaniæ nomen peculiariter ab Romanis olim
ei Italiæ regioni fuit attributum, quæ Neapolim, Capuam aliasque vicinas vrbes ha-
bebat: & quòd campestris tota esset & plana, ita est appellata. Alioqui Campa-
nia pari ratione quacunque similis regio dici potest. Nos certè Hispani id nomen
in plana quæque transulimus. Nam planities illa in Vacceis, quæ longo tractu
protensa Campos nunc, olim Campi Gothorum, vt est apud Rudericum Toleta-
num, nuncupabatur: Campaniam vocatam in Compostellana historia, ante

Faustus & socij
martyres Cordu-
benses.

quadringentos annos scripta reperio. Sed peculiare magis fuisse videtur, ut Cordubensis planities, tantopere ab Strabone fertilitatis nomine commendata, Campania diceretur. Nomen adhuc paululum immutatum, cum Campinam vocemus, perdurat.

3 In supradicto sanctuario.) Sanctorum trium Fausti & comitum templum intelligit.

4 Era Dcccxc. Hoc loco in vetusto codice, ad signandum numerum nonagesimum, nota quadam fuit & literarum colligatio peregrina, nobisque Hispanis penitus ignota: ut Gothicam fuisse appareat. Ea fuit huiusmodi. L. litera, quinquagesimi numeri nota vulgaris, fuit posita. Inde, X. adiuncta, sed cui minutula altera, L. superiori ex parte superioris apicis cohereret: ita ut quadragesimi numeri haec vulgaris nota XL. compleretur: & ex notis utrisque quinquagesimi & quadragesimi numeri, integer nonagenarius esset perfectus. Eam ego notam ad eum modum innoxam in vetustis quatuor sacrorum conciliorum codicibus, quos habent sancta ecclesia Toletana & Regium diui Laurentij monasterium ordinis sancti Hieronymi ad oppidum Escorial vocatum, ad me antea obseruaueram, & quae esset liquido deprehenderam. Quae omnia mihi hic sigillatim demonstranda fuerunt: ut si quis in vetustum diui Eulogij codicem incidisset, minime haereret, aut dubitaret: sed manifestam veritatem illico intelligeret, sequentiaque omnia probe digesta conspiceret.

¶ Caput decimum.

1 Vit praeterea.) Ex satis humili exordio sublimiori postmodum oratione diuius Eulogius insurgit: ut iuxta Horatii praecipuum fulgorem ex fumo proferret. Voluit edim plenius stylo grandiori horum martyrum historiam continuare: & spiritus verè Christiani, verè ad martyrium anhelantis ardorem dicendo proferre. Id non sine pia animorum commotione, pijs lectores non vno loco animaduertent.

Videtur F. Laurentius Surius Cartusienfis in fragmentum diui Eulogij incidisse. Tomo enim quarto de probatis sanctorum historijs totum hoc caput cum nomine authoris inseruit. Ibi semper Natalia non Sabigotho Aurelij vxor nominatur. Surius autem more suo dictionem hic quoque & sancti martyris stylum limauit. Id monuisse oportuit, ut nemo miretur, minimum illa orationis filo ab his discordare, quae nos religiose admodum nihil prorsus immutando, ut erant in exemplari conseruauimus. Si quae autem diuersa in Surio referuntur, suis hic nos locis annotauimus.

2 Illius vel illius.) Hispanismus.

3 Ut in parte stramentum.) Obscurè significat, pondere catenarum a fini cli tellas subuersas & deiectas, ita ut in caudam defluerent: eo enim crura retrorsum a sello insidentis inclinata fuisse videntur. In Laurentio Surio longè diuersa haec referuntur, & paulo post celestis per somnium visiones adnectuntur. Ego nihil prorsus in nostro exemplari deesse video: ut haec super addita olim ab aliquo existimem. Postmodum etiam siliarum Aurelij nomina Felicitas & Maria apponuntur. Desunt verò quae de consulto

F. Laurentius Surius diui Eulogij fragmentum vidit.

sulto Aluaro Eulogius prosequitur. In supplicio tamen Sabigothonis plura referuntur.

Serenissimi praceptoris.) Diximus, quae modestae ratione Aluarum, qui condiscipulus fuisse, praepceptorem suum vocet Eulogius. Serenissimi etiam titulum additum, nobilitatem in Aluaro astruere demonstrauimus.

Monasterium sancti Sabbæ.) Celebratur in libris de sanctorum Patrum vitis hoc caenobium: & ipse sanctus Sabba, ubique de sanctis eremi cultoribus agitur, est notissimus. 4 Aluarus. 5 Monasterium sancti Sabbæ.

Martyrij sui breuiarium.) Hac voce Plinius & Suetonius vtentes docet, quodcunque opus, & in historia praesertim, summatum, & per compendium scriptum sit, ita solere appellari. 6 Breuiarium.

Insulam.) Catachrisis illorum temporum est, quales aliae plerumque.

Reuelatis vultibus.) Apparet profecto Christiani moris tunc ex Pauli apostoli doctrina fuisse, ut non in ecclesia solum, sed itinere ad ecclesiam caput saemina velarent. Poterant etiam honestatis causa, & ne ab Sarracenis pulsarentur, velatis capitibus saemina Christianae misero illo captiuitatis tempore incedere.

Illico viros interrogat.) Aurelium profecto & Felicem, qui cum vxoribus processerant.

Osculatis manibus eius.) Cum sacerdos non esset, reuerentiae tamen ergo, ab martyre futuro veluti benedictionem sacerdos etiam Eulogius petebat. Nisi credas iam tunc hunc morem hodiernum capisse, ut nos Hispani osculari manus & dicamus, & facere aggrediamur.

Vsibus.) Quasi dicat quibusdam veluti experimentis.

Sexto Cal.) Multis locis apparet Adonem archiepiscopum hos diui Eulogij libros legisse: & in horum martyrum mentione praesertim: siquidem quauis sub compendio, omnia tamen digniora retulit, quae hic ab Eulogio commemorantur. Caterum referente Equilino episcopo, non Sabigothonem, sed Nataliam eius loco nominat. Sed neque Ado, neque Surius fragmentum recte diem aut mensem notarunt, qui Augusti viccesimum septimum his martyribus tribuerunt.

Pilemelariensi caenobio.) Cum iterum susus huius caenobij metio occurrerit: tunc nos de eius situ, quae oportet dicemus: id erit libri tertii cap. duodecimo. In Surio praedictum ab Aurelio refertur, se ibi sepeliendum.

Apud Genesum martyrem.) Metonymia, qualis illa Horatii: Scripta palatinus quaecumque recepit Apolo. Et multa huiusmodi, quibus Christiani frequenter vtimur.

Et Sabigothonis incolunt.) Locus hic in veteri codice fuit mutilus, & lineae integra cum dimidia vacua relicta, ut si quando posset suppleri. In Surio neque capitulum saltem mentio est.

¶ Caput vndecimum.

Contribulis noster. Tum hic, tum etiam superius hac voce vsus Eulogius, indicat planè habitationis tantummodo vicinitatem.

- 2 Rojana.) Neque hic quid dicam, tamen si exquisierim, reperio. Eodem quoque silentio Fraga locum & Lejulensem vicum, qui paulo post nominantur, praeteribo.
- 3 Eliberi.) Corruerant nomen huius urbis Gothica tempora: cum Illiberi Romani protulissent. Ex illa corruptela maiorem postea Arabes inuenerant, Elberiam nominantes: unde nos tandem nunc Eluiram pronuntiamus. Fuit enim urbs haec non longe ab inlyta vrbe Granata, in colle, qui nunc Eluirae mons appellatur: cum urbis etiam porta, quae eò ducit, Eluirae nominetur. Illud animaduersione dignum, vero simillimis videri, illi prisca Hispanorum lingua oppidum significauisse. Inde tot urbium, sed in Batica praesertim, nomina id in principio retinebant. Illiturgi, Illiberi, Illipula, Illipa: et alia huiusmodi. De quo nos in Hispaniae antiquitatibus.
- 4 Quinque milliarios lustros.) Viginti longo circuitu significat.
- 5 Tertio decimo Cal.) Dies in Usuardo, Adone, Equilino, & Cordubensi breuiario concordat. Is est Augusti vigesimus.

¶ Caput duodecimum:

- 1 **S**ancti Cypriani.) In sancti Pelagii historia huius etiam basilicae mentio erit.
- 2 Decimo septimo Cal.) Dies est Septembris quintus decimus, qui aperte in veteri exemplari notatur. Usuardus, breuiarium Cordubense, Ado & Equilinus paucis diebus variant. In Adone & Equilino Emilianus, non Emila scriptum legitur. Et recte sane non longo interuallo post Christophorum & Leouigildum hos duos martyres coronatos scripsit Eulogius.

¶ Caput decimum tertium.

- 1 **Q**uam adhuc.) Notat hic quoque modicum temporis interuallum. Et nullus eadem dies intercessit.
- 2 Parapanda.) Ignotus nunc vicus.
- 3 Fanum illud.) Templum hoc Cordubense intelligit Arabicae structurae, quod hodie perdurat, maiorisque ecclesiae dignitatem obtinet: & sua magnitudine, columnarum multitudine, marmorum praesentia, operis subtilitate, & multis alijs sui partibus admirationem, atque adeo stuporem spectantibus praebet. Jam enim fuerat edificatum ab rege Habdarrabgman secundo, & Isen eius filio. Authores sunt Rasis & Rodericus Toletanus antistes in Arabum historia.
- 4 Decimo sexto Cal.) In sequenti post Emilam & Hieremiam die hi martyres perimuntur: quos nullum breuiarium commemorat.

¶ Caput decimum quartum.

- 1 **T**unc iam proculdubio.) Aut significat neminem deinceps tam ex Christianis, quam ex Sarracenis ausum fuisse non deferre ad iudices quemcunque audisset

audisset pseudo prophetae Mahometo maledicentem: aut certe permissum Sarracenis fuisse, ut quem Christianum ita maledicentem audirent, ipsi protinus non expectata publica damnatione, impune interimerent.

Quod quibusdam.) Docent ad hunc modum sacri theologi martyrium diuum Dei esse, quibusdam peculiariter à Deo tributum. Illud autem est animaduersione dignum diuersam hanc esse ecclesiae Hispanorum persecutionem, ab illa Cordubensi, in qua captus est diuus Eulogius. Tempora id docent euidenter. Et libri primi cap. primo nos exquisitius docuimus.

¶ Caput decimum quintum.

Nobiscum vel fugere.) Hoc nanque erat imbecillioribus, & qui martyrio impares erant, permissum diuinae legis indulgentia.

Plurimi etiam.) Contra hos tum primo libro, tum etiam in Apologetico diuus Eulogius fusiùs disputat.

Nos quoque authores.) Hanc grauissimam insectationem pertulit diuus Eulogius, quasi futuri martyrii praeludium. Vt non subito gladii ictu tantummodo mactaretur: sed carnifices quoque eius ipsi Christiani, ipsi fratres existerent, quotidiano conuicio illum proscindentes.

Præsenti concilio episcoporum.) In tanta calamitate, & dira ecclesiae persecutione conuenerant praelati, ut de remedio, si possent, quoquo modo provide-
rent. Et etiam iusserat undique metropolitanos, quod max apparet, conuenire. Nationale ergo, uti vocant, concilium hoc fuit: nisi conciliabulum tali authore congregante malis appellare. De hoc exceptore postea lib. 3. cap. 3.

Inhibitum esse martyrium.) Haec quae sequuntur, ad finem usque periodi decretum ab concilio editum continent, subobscurè tamen. Consiliū enim praesulum in concilio fuit (ut miserè laboranti & periclitanti ecclesiae hac ratione prospicerent) edicere quidem & precipere, quod regi, quod proceribus placere posset leuiter intuentibus. Ceterum cum vererentur quippiam, quod Dei summi maiestatem & Christianam religionem offenderet, constituere: ita decreti verba attemperarunt, & consultò quasi fa-
brefecerunt: ut nihil impium, si quis penitus rimaretur, assererent. Hoc est quod in sequentibus prosequitur diuus Eulogius. Et multò quidem erant omnia in exemplari obscuriora: & quae multo cum labore, adhibito etiam sapientissimorum hominum iudicio & lima, fuerunt dilucidiora aliquanto, vna, aut altera voce tantummodo adiecta, reddenda.

Inculpabile.) Hoc est culpa prorsus non caruit. Sententiā enim suā iam hic profert diuus Eulogius. Et de hoc ipso edicto libellis etiam & schedis euulgato loquutus videtur libro primo ad finem. Quanquam manifestum est de altera diuersa ab hac Sarracenorum perturbatione initio libri huius capite primo scribere: ut ipsius sancti verba tum hoc, tum etiam illo loco, & initio septimi capituli aperte declarant.

SCHOLIA IN LIBRUM SECUNDUM.

7 Quinimo nisi legitima satisfactione.) Hoc ait. Necessse fuit profecto imbecillibus satisfacere: ne edicto scandalizarentur, si forte id tantummodo, quod ab Sarracenis volebat concilium intelligi, ipsi etiam intelligerent. Oportuit ergo, ut ipsi, imbecillibus inquam & pusillis, satisfaceret: tum legitima interpretatione ad eos & propter eos adhibita, tum etiam causis explicatis, quæ ad eum modum edictum conformare compulsi essent.

¶ Caput decimum sextum.

1 **D**enuo pontifex.) Cordubensem Episcopum intelligo, quem nusquam proprio nomine designat. Apparet autem iterum antea hunc ipsum presulem in vincula fuisse coniectum: Reccassredi tumultu, ut ego existimo.

2 Ingredi foris.) Hoc est, domi se continerent nobiles Christiani, pedem inde eferre non audentes.

3 Pendentia stipitibus.) Quatuor martyrum Emile & Hieremie, Rogelli, & Seruio Dei, qui postremi passi sunt, intelligi necesse est. Ceterorum nanque, ut ex superioribus liquet, non supererant, exusta partim, partim sepulta. Quod ad sequentem temporis peruestigationem hic iam annotasse oportuit.

Nos autem.) Hinc apparet diuum Eulogium, hunc librum secundum hoc ipso tempore, quo Mahomad regnare cepit, scripsisse. Nondum enim sequentia, quæ tertio libro prosequitur, fuerant. Quod plenius etiam super addita hoc loco oratio demonstrat: in qua præterea latere se dicit, cum scriberet.

¶ In orationem.

MOS fuit ab Gothorum temporibus ductus, ut Hispani scriptores, opera sua oratione ad Deum suscipiant, aut inciperent, aut clauderent. Id in diui Illesonsi opere de laude virginitatis sacratissime virginis Mariæ, & in sancti Iuliani archiepiscopi Toletani libris apparet.

63
DIVI EULOGII CORDUBENSIS, MARTYRIS,
doctoris, & electi Archiepiscopi Toletani, Memorialis sanctorum liber tertius.

PRAEFATIO.

VM IGITUR PRAECEDENTIVM VOLU-
minum series affatim impiorum crudelitatem, quæ diu inexpugnabilium virorum constantiam enisa est fatigare, digesserit, veroque assertionis gressu ortus, et artes, actusque belligeros percurrat sanctorum: plus aliquid reor sæuitiæ in nos commissum tertius hic liber non sine ingenti vulnere pandet. Nec me quidem supercilio arrogandi hac occasione uti intendant, quod tantæ materiæ parui admodum, & (ut ita dixerim) vilissimi ingenioli fulcimen adhibuerim, aut fortè non res veras nos elucubrasse condemnent. Qui eo intuitu operis huius concinnauius structuram, quo nimirum omnia æquitate districti iudicis in futuro nouimus diiudicanda. Quem nec fallere abdita cogitationum, nec qualitas operum potest. Nam ego, qui scio suo quæque oneri coram Domino subiacere: cur proprijs diu grauatam substantiam meâ molibus, externo pondere deprimere vellem? aut quid commodi cõpicto mendatio mihi conferri sperarem, ex omni postmodum verbo rationem pensurus? Sed hinc agitur tenuis scientiæ venulis mens contenta, quod rem, non dicam magni fluminis tantummodo, verum etiam immensi æquoris affluentia necessario irrigandam attetât: quæ vix paruissimi stilicidij sudorem irrorans, quasi quasdam coactitij, & extorti liquoris guttulas profluit. Nec ab re fessi viatoris comparatione impetiar, qui vigore virium eneruatus, sæpius in itinere sedes, eò vehementius conlassatur, quò crebrius per loca varia compaufatur. Ita & nos totius vbertatis expertes scientiæ, quasi debilitato gradu per inuia loquutionis residemus, pigroque (ut ita dixerim) gressu vix opusculorum limitem contingentes, ubiq; finem loquendi optamus. Et tunc magis magisque debilis viator quaffatur, cum se iam de peruentione itineris gaudere sperans, denuò ex improviso emergere sibi adhuc inopinatum conficiendum cernit spatiû. Vnde & nos, qui iam finisse opusculum credebamus, ac veluti procellosum mare in naufragio transmissum remigio, lætabamur, & optati portus salui fruebamur quiete: nunc aliud fortuito contuemur superuenisse, quod operæpretium præmissis opusculis sit addendum. Tēdimus igitur

Comparatio.

7 tur paritate facundia coarctati, tendimus imminentium persecu-
tionum casibus occupati: & quasi in contrarium vento surgente, in al-
tum nos demum deuolutos pelagus, inhorrescimus. Confidimus au-
tem eius nos incunctanter bonitatis iuuamine prosperari, qui dignos
nos eorum visu, & amicitia diiudicauit, vt quorum fruebamur dulce-
dine, etiam trophæis imbueremur.

Initium regni Mahomad regis. Cap. I.

AETERVM, vt in fine secundi operis annotatum est,
adepto Mahomad patris imperio, confestim in promptu
odium contra nos prorumpens, ipso die, quo fascibus infu-
latus, solium regnatura conscendit, Christianos omnes pa-
latio abdicans, indignos aulae principali ministerio promulgauit.
Quos iterum post non longo interuallo sub tributario censu praescri-
bens, plures praemio regali priuauit, qui dudum militaribus vescebantur
annonis. Et quia scriptum est, Secundum iudicem populi, sic & mi-
nistri eius, ipsis per idem tempus gubernacula urbis committit, qui
consimili zelo controuersiae aduersum Dei populum laborantes, cum
vbique affligerent, euerterent, & opprimerent: vt non solum vatem
suum nullatenus infamari praesumerent, verumetiam terroribus con-
puli abominabilem confiterentur culturam. Sic quoque mæror im-
portabilis & persecutio truculenta vndique nobis obuians, pleros-
que praeruaricationis laqueo immergebat.

*Præuaricatio illius exceptoris, qui pridem sanctos anathematizari com-
pulerat. Cap. II.*

MULTI autem sua se sponte a Christo diuertentes adhære-
bant iniquis, sectamque diaboli summo colebant affectu,
sicuti ille spurius, & sanctorum benedictione indignus, de
quo in libro secundo meminimus agit. Qui secularis re-
uerentiae pompam rebus praeponebat caelestibus, inauditaque libidi-
ne pro Deo officium venerans, post biseno mense, quo sanctos ana-
thematizari decreuerat, nosque foedis conuitijs impetierat, honore
deiectus est. Gratia itaque disertudinis linguae Arabicæ, qua nimium
praeditus erat, solus est Christianis a consulibus in officio exceptoris
detentus, post aliquos menses, & palatio, & ministerio est abdicatus.
Quod factum non leuiter ferens, cum se deiectum aspiceret, priua-
tumque tanta dignitate altius suspiraret, praestantius Deo mori, quam
non

non viuere saeculo eligens, continuo fidem sanctæ Trinitatis spernens,
cedit sectæ pueritatis, & nequaquam se Christianum vult iam vl-
tra videri. Quapropter in deteriora conuersus, qui nusquam simpli-
cia meditatus fuerat, exul Christianis effectus, adunatus gentilibus,
crebroque discursu illud impietatis delubrum, quasi vnus est ministris
diaboli frequenter ingreditur, expulsus de templo domini, quod dum
adhuc fidelis existeret, sera ac pigra visitatione incoluit. Scriptum est
enim, Non habitabit in medio domus meæ faciens superbiam, & qui ^{Psal. 100.}
iniqua loquitur, non direxit in conspectu oculorum meorum. Idem ve-
rò post negationem in honorem pristinum restitutus, palatio refor-
matur: quo pædica & hamus cæteros illiciendi existens, foret alijs in
praeruaricationis scandalum, qui causa gloriae temporalis sibi fuerat
laqueus.

De destructione basilicarum. Cap. III.

INTEREA cum saepius contra Dei cateruam saeva princi-
pis conspiratio inolefceret, affligeretque vbique Christi-
colas, & nec sic omnes generali dilapsu, vt fidebat ad ritum
suum prorruerent, iubet ecclesias nuper structas diruere,
& quicquid nouo cultu in antiquis basilicis splendebat, fueratque te-
poribus Arabum rudi formatione adiectum elidere. Qua occasione
satarapæ tenebrarum inde capta, etiam ea templorum culmina sub-
rruunt, quæ a tempore pacis studio & industria patrum erecta, penè
trecentorum, a diebus conditionis suæ, numerum excedebant annorum.

De seditione provinciarum. Cap. IIII.

TQVIA vndique dibellionum insurgentia bella magnam
ei molestiam inferebant. nam libere in cunctis Hispaniæ vr-
bibus, quas vigore potestatis & egregij potentia intellec-
tus, largoque munere praemiorum pater suus acquirendo
domauerat, & obsederat, hic priuilegium dominandi gerebat. Praeser-
tim cum & ex aliquibus locis caesum, & fugatum exercitum suum cer-
nens vbique imminui, vbique se gemeret in deteriora conuerti. Iccir-
co contra nos diu meditatum in futurum differebat perditionis inte-
ritum, tardoque ac pigro impetu ecclesiarum operabatur ruinas. Nam
nullos credo Christianorum (nisi ista difficultatis obstarèt repagula)
secum pateretur morari. Quinimo, vt iam alibi praemissum est, si com-
modam regnandi haberet licentiam, ludæos etiam a se repellere com-

Pelleret. Quò folius gentis suæ comitatu vallatus, his præesse solummodo mereretur, cū quibus inextricabilia æterni barathri lueret tormenta, nec alterius diuersitate religionis vnitas damnabilis culturæ scinderetur. Ex qua, Deo vocantem, & per splendentia fidei sanctæ mysteria compungente, plures admodum recedentes, & pietati adherentes, mortemq; specie firmiori propter Christum excipientes, idem ingemiscebat: præter eos, qui nimia carnis impediti formidine, ardua cordis contritione Christo regi sub clamide adhuc militāt.

De odio suorum aduersum regem, & de ipsius auaritia, & de tributis Christianis impositis. Cap. V.

CVMQVE ecclesiā Dei flāmis inuidiæ inurendo, interno cogitamine corrosus tabesceret, & suorum pacē affectret, hæc & huiusmodi cōtra nos exercere disponderet: in nullo tamen diuinam dispensationem humana procacitas præualet immutare. Quæ eum cunctis odibilem, vniuersis exosum, omnibusque execrabilem reddens, etiam domestico, & vt ferunt pellicum suarum odio, vel maledicto impetitur. Verum vt scriptum est, Rex iustus erigit terram, vir autem auarus destruit eam, hic idem inauditis cupiditatum fascibus ardens, militum annonas demuliat: tribunorum coarctat donaria, lunaremque præmiorum discursum imminuit. Et cum sibi vilia admodum, & penè exigua à vicinioribus locis reddi veatigalia cerneret, quia videlicet si culpa vulgi is ad sceptrum Deo dispensante admotus est, tamen huius meritorum improbitate vrbes ac nationes in stimulum recalcitrationis inductæ, non ad integrum tributis prouinciarum eum perfrui patiuntur: ideo in nos arma districtioris conuertens, & vt lutum platearum dominij planctu contribulat: quorundam Christianorum eius optioni fauente nequitia (si tamen Christiani & non magis operarij iniquitatis appellandi sint) qui vt priuilegium chirographa exigendi obtineant, sortem Domini fideliumque conuentum suo vadimonio vel crimine à rege mercātes, importabili census onere colla aggrauant miserorum, quotidie plebem Domini pessimantes. Illa proculdubio plectendi in futurum sententia, quæ talium condemnans excessus, ait, Et qui pessimant plebē tuam, inueniant perditionem. Quibus vtique secundū veritatis edictum felicius erat grauatis molarum pondere collibus profundo mergi, quam tanto pusillanimes perturbari scandalo, aut tantam vim gregi paruo inferre, cui patridare regnum complacuit. In quorum conspectu

Prouer. 29.

Christiani quidā Christianorū per sequutores,

Ecclef. 36.

Matth. 28.

Luc. 11.

pectu Deus non est, & à quorū intuitu iudicia Dei sublata sunt. Semper inuidi, semper iniqui, vbique malitiosi, in alterutram iracundi, in aliorum euersione pacifici, in confederationibus infidi, in conspirationibus conciti, in circunventionem versuti, in apparatu noxietatis aptissimi. Pro se inuicem disparati, ad perdendum cæteros adunati, ad decipiendum excitati, ad miserendum pigri. In incessu tumidi, in assertione superbi, in promissione dubij, in datione auari, in largitione parci, in acceptione auidi. Id promittentes, quod dari nequeat, id conferentes, quo frui non liceat. Qui non dormiūt, nisi malefecerint, & consurgere ad iniquitatem festinant. Qui lætantur cū male fecerint, & exultant in rebus pessimis. Et cū se Christianos esse pronuntiant, Christum quotidie in membris eius crucifigunt, ludæ proditoris documenta sectantes, qui præceptorem venaliter distrahendo, pecunias crucifigens, sibi quidem laqueum perditionis effodit, mundo autem libertatem debitam contulit. Hi verò se eidem incorporantes, cum redemptos eius crudeli accusatione affligunt, & (quod non sine graui cordis mei vulnere profero) quos tueri debuerant, quia sumus inuicem membra Christi, eum (proh dolor) negare compellunt.

Prouerb. 22.

De insultatione Procerum contra martyres. Cap. VI.

HIS interim imminentibus malis, & huiuscemodi ærumnis ecclesia vapulante, ferunt ob hoc regem ingenti crapulatum lætitia, ampliora fidelibus scandala irrogaturū se promittere: & vt alibi taxatum est, dira incurfatione, molestiaque contriturum, si commodum regnandi successum diutius obtineret: adeò vt plerique procerum olim decedentium martyrum subsannantes constantiam, nobis referrent: quò nunc abiit illa vestrorū virtus agonistarum? quò aufugit magnanimitas? qua absorpta temeritas delitescit? vbi se eneruata fortitudo abduxit? qui dudum concitis gressibus certatim ad expugnandum dogmatistem nostrum occurrentes, debita vltione perempti sunt? Nunc adsint, nunc veniant, modò properent, si diuinitus inspirati, illud in veritate cōseruent certamē.

Cap. primo.

De Fandila martyre. Cap. VII.

DM ergo in nos huiuscemodi irrisionibus insultarent, & hoc deludio nostrā penè cōsumantā cladibus fatigarēt miserā: adolescēs quidā Fandila ephæbus, aspectu decorus, honestate vitæ probabilis sanctus, & timoratus presbyter

inter has cædes, sæuaque discrimina, hostium aditumque; primus exercendi martyrium sub huius tyranni priuilegio patefecit. Hic itaque ex vrbe Accitana progenitus Cordubam discendi gratia veniens totam penè pubertatem ibidem sub pædagogi traditione peragens, cõfestim vt adolescentiam adiit, monastica oblectatus conuersatione, illico monachis se Deo iugiter militaturus admiscuit. Qui aliquibus locis peragratis ac demutatis, in quibus ardens deuota mens requiescere non poterat, vltimò se in Tabanense cœnobium contulit. Ibi ali-
 quandiu sub regulari disciplina, vel regimine Abbatis Martini demorans, perfectius in timore Domini claruit. Et quoniã summę humilitatis magnæque obedientię erat, iccirco gratia sanctitatis, qua cęlitus refulgebat, diu implorãtibus ac rogãtibus monachis cœnobij sancti Saluatoris, quod haud procul à ciuitate Cordubæ in parte Septétrionis ad radicem mellaris pinaculi situm est, ad officiũ sacerdotale præelectus inuite, & (vt ita dixerim) violenter instantia vel præiudicio Abbatis sui sanctum ministerium suscipit, & nihilominus ieiuniorũ, vigiliarum, orationumque solito propensius labores adaugens, ambulat de virtute in virtutem visurus Dominum in Sion scalis meritorum euectus. Cuius venerabilem vitam, cunctis que necessario imitabilem conuersationem, cum affatim digno laudum præconio eorundem fratrum atque sororum, quibus præerat, relatione pandatur, eo tamen magnificentius declaratur, quo florentissimam iuuentutẽ animo robustiore transgrediens, gladio martyriali non cunctatus fuerit subdere. Igitur comitante ipsum perfectione timoris Domini, cũ omnia terrena despiciens mentem cælo suspenderet, cuperetque dissolui melius, & cum Christo manere, quàm rebus herere caducis, quodam die obfirmato vultu iudici astans, prædicat euangelium, impudicum exprobrat vatem: cætumque noxiæ combinatum culturæ pædoribus (nisi resipiscens pietatis fidem apprehendat) vlticibus luiturum pœnarum incendijs protestatur. Hinc carcere trusus, & vinculis coarctatus, latronum mansionibus alligatur, principali postmodum sententia decollandus. Quod factum iudex regio intimari auditui non differens, accenditur igne furoris immensi, & quodam hebetatus horrore miratur stupidus, quæ esset illa victrix audacia quæ tantæ gloriæ non expauerit regem, tamque sublime vanitate & superbia caput, atque (vt se putabat) super omnia excellens talibus non reuerentiæ ausibus propulsaret. Quamobrem eodem momento sub voce terribili episcopum comprehendi decernit. Sed ipse fugæ præuentus remedio saluatur. Nam ferunt iam tunc eum

Accitana vrbs. 1

Tabanense cœnobium. 2
Abbas Martinus.

S. Saluatoris monasterium. Pinna Mellaria.

Psal. 83.

Episcopus Cordubensis in carcere duci iubetur.

nulla

nulla intercedente dilatione punire decreuerat. Iusserat etiam omnes Christianos generali sententia perdere, sæminasque publico distractu dispergere, præter eos qui sprete religione ad cultum suum diuerterent. Et nisi hoc edictum consultu satrapum quassarerent, qui pro eo quod nullus sapiens, nemo urbanus nullusque procerum Christianorũ huiuscemodi rem perpetrasset, iccirco non debere vniversos perimere asserebant, quos non præit personalis dux ad prælium. Et hinc credo iam funditus Christianismum nostrũ partim gladio, partim præuaricatione extingueret. Fortissimum verò athletam gladio interficiẽs patibulo vltra annum suspendi præcepit.

Graue Christianorum periculũ.

Gesta Anastasij, Felicis, & Dignæ martyrum. Cap. VIII.

VEM sequens alio die Anastasius presbyter, qui ab ineunte ætate apud basilicam sancti Acifeli Cordubensis discipulis, & literis eruditus vsque ad plenam iuuentutem ibidem in diaconatus officio degens, post monastica vita, qua ductus fuerat spreto ministerio oblectatus incenibus egerat, demum sacerdotio applicatur. Concito gressu palatium petens adstat consilibus; hostemque fidei veridicis assertionum stimulis feriens gladio cõfestim abscissus suspenditur. Cum quo & Felix monachus ex oppido Complutensi progenitus natione Getulus, & quadam occasione in Asturias deuolutus, vbi & fidem catholicam, & religionẽ monasticã didicit, eodem die hac professione decissus affigitur.

1 Sancti Acifeli basilica.

2
3
4
5
Oppidum Complutense.

Asturiz.

CVMQUE dies illa maximum curius sui explens metabulũ, iam penè in horam nonam diurgeret: virgo quædam adolescentula merito, & nomine Digna ex collegio venerabilis Elisabeth, cuius rationem liber secundus ediderit, Deo reuelante & cõfortante ad palmam processit. Paulo nanque ante martyrium suum assistere sibi per somnium videt puellam habitu & specie percomptam angelico, rosas ac lilia manu gestantem. Quam cũ de nomine, causaque sui exploraret adventus, Ego sum (inquit) Agatha olim propter Christũ diris attrita supplicijs, & nunc veni partem tibi purpurei muneris huius conferre. Accipe libens donarium, & viriliter age in Domino, nam reliquias rosarum & liliorum, quas in manibus seruo, post te ex hoc loco data sum migraturis. Tali denique virgo sacratissima visu ac munere illustrata, cũ è dextera colloquentis rosam susciperet, auris admixta cęlestibus ab oculis intuentis eleuabatur. Hæc autẽ puella cũ pro summa humilitate, atque obedientia inter cõuerginales vltima se iudicaret, essetque incõparabili apparatu obsecundatrix, nunquã tamen

6
Elisabeth abbatissa.

Agatha Dignæ apparuit.

Dignæ humilitas.

appellari se Dignam patiebatur, dicebatque cum lachrymis, Nolite me Dignam vocare, sed magis indignam, quia cuius meriti sum etiā nomine debeo insigniri. Et cum à die reuelationis suæ amore compuncta martyrij tacito cogitamine, quibus ad id posset indicijs aspirare, sapius ruminare cœpisset, fit affatim lætior horum instructa martyrio, quo quasi his præcedentibus hæc firmiori gressu succederet ad coronam. Ideoq; apertis silenter cœnobij claustris, cū iam beatos pēdere comperisset martyres: cōcito gradu iudicem petēs cur fratres suos præcones iustitię trucidauerit assertione intrepida percontatur. An quia (inquit) Dei cultores existimus, sanctamq; fideliter colimus Trinitatē patrem, & filium, & spiritū sanctum vnum, & verum Deum fatentes, & omne quod ab hac credulitate dissentit, non solum negamus, verumetiam detestamur, maledicimus, & confundimus, idcirco confodimur? Hæc & his similia sancto, & immaculato ore diserte puella, nihil cunctatus arbiter licitoribus decolladam committit, qui mox delicatis inferunt iugulum collibus. Nec mora cōsternatis corruēs membris equuleo deorsum versa suspenditur ceterisq; translu men adsciscitur. Hoc nāque ordine hi tres vocati Anastasius, scilicet presbyter, Felix monachus, & Digna virgo beata eodē die dispariter ceciderunt, xvij. Calendas Iulij, Era Dcccxcj.

Annus Domini
Dccclij. dies Iu-
nij. xiiij.

Benildis matrona martyr. Cap. IX.

DENIQUE hos sequens Benildis fœmina ætate iam pro- uecta, & vt ferunt non medie timorata, sub professione cæ- terorum occubuit xvij. Calendas Iulij, Era qua supra. Quo- rum cadauera post aliquot dies ingenti concremata incen- dio, ad vltimum fluij proiectu dispersa sunt.

Annus Domini I
Dccclij. dies Iu-
nij. xv.

Sancta Columba martyr. Cap. X.

COGIMVR vel numerositate certantium, vel debita spō- sione votorum, in longam dictionis seriem stylum proten- dere. Hinc est quod, vltra quam putabamus, in magnum co- dicem materies aucta opusculi, penè modum mediocrita- tis excesserit. Quia post tot funera, & importabilium grumnarū discri- mina, nullum prorsus talia opinaremur aggressurū. Nos tamen ab in- choatis nullatenus reticemus, quò cunctorū rationes vt promisimus enarremus.

INTEREA fuit virgo quedā nobilis & decora Colūba nomine, ex oppido Cordubēsi progenita, præfati abbatis Martini, & Elisabeth, de quib⁹ in præcedētibus memorauim⁹, soror. Quę cū inter bona parentū tenerrimè

Martinus & Eli-
sabeth.

tenerrimè in annis puellaribus degens propositum Elisabeth sororis suæ, quod cum viro suo Hieremia, adhuc vulgò admixti, gerebant agnosceret, qui longe antequam monasterium peteret, multis se Christo religionibus inter cōuentus populi consecrarunt: persepe genitorū relicto cōsortio, domum sororis frequentius visitans, talibus se cōsignandā votis exoptat, anhelaq; huius propositi verna cupit existe- re. Confestim itaq; terrena omnia spernere desiderat: sed aduersatur puellę intentioni genitrix repugnatura. Quæ etiā contra sobolē Eli- sabeth eiusq; virū fœdis iracundię motibus excitata, grauitèr cōque- ritur, quòd ita adolescētis illiceret animū: quod sicut se, & istā disper- deret, mundūq; flore suo vernantem dissipato matrimonio relinque- tes, in solatio exterorum id cuperent congerere.

INTER hanc autem conflictationem (vt vulgi mos est) disquiri- tur ad copulam nuptialem puella: crebrisq; interpellationibus sæcu- laritate inuoluere exoptat, cælestium thalammorum nuptijs diuinitus assignatam. Et cum nec illa consentiret, nec mater desisteret, quo ni- hilominus nuptiū traderetur: ipsa mater (Dei prouidētia) ex impro- uiso molestia egritudinis occupata, sub celeri vocatione mūdo exem- pta recessit. Remanet Dei famula, non tam matris obitu contrista- ta, quàm lætior gratia suæ deuotionis sine cuiusquam præiudicio adimplendæ.

VERVM nonnullo tempore in sancta religione apud vrbē vtrif- que sororibus versantibus cōtinuo expleto iam proprijs (vt diximus) sumptibus Tabanēsi cœnobio, eo se viri cū mulieribus Christo mili- taturi cōferunt. Ibi sancta virgo terrenis se exuens, hæret cælestibus, & mentē ad studiū scripturarū conuertens, fit admodū eruditior in- uestigandi, ac differendi sentētiarum obscura. Crescit beatæ virginis sanctimonia, & latè diffusa cœnobij fama, etiam procul sitarum ad se vrbū discursus inuitat, quo talium exēplorum magisterijs imbueren- tur. Hæc autem virgo sub fratris sui Martini, & Elisabeth, regimine manens, præcellit meritis, & gratia honestatis omnibus præit. In con- uersatione laudabilis, in humilitate sublimis, in castitate perfecta, in charitate firma, in exorando attēta, ad obediendū apta, ad miserandū clemens, ad indulgendum facilis, ad prædicandum diserta, ad instruē- dum prompta. His quoque virtutibus clarens cunctorum in se prouo- cabat affectum, omnibus normam speculumq; sanctitatis existens. Et quia crebro aduersarij tentationibus propulsabatur, ideo frequēti- oribus se corā Domino flectibus maçtat: verens ne diu cōgesta laborū vilissimi prædonis irruptione perirēt. Hinc ad maiore sanctitatis cau-

Hieremias mar-
tyr.

Tabanense ma-
nasterium.

Martinus & Eli-
sabeth.

Sanctæ Colum-
bæ laus.

telam erigitur, metuque hostis adacta, solertius ad summam virtutū districtiori vita contendit. Hanc sæpe ægrimonij tentator macerat, immittit fastidium, speciem virorum præterdit, longum astruit victum, diuersisque fatigat phantasijs. Quibus horribili metu compulsaluget immaniter, ne lapsu mortis à consortio dirimetur sponsi, cuius tanto se ardore charitatis asserebat interius esse conflagratam, vt quasi excisæ carnis cicatrice pro eius desiderio mente vulnerata existens, nisi solo eius intuitu in cælis nullo modo se perhibebat posse sanare. Nullum vnquam peccatorem quanuis grauioribus oppressum peccatis sermone suo læsit, de nullius actibus iudicauit, de nulli desperauit salute, nec quenquam licet fœdis infamatum despexit rumoribus. Scio (referebat) versutias dæmonum, scio insolentias hominum, qui interdum ipsum maledictionis subsannatione impetunt, quem probatum dignioribus meritis habet omnipotens. Multa sunt enim iudicio condemnata humano, quæ diuino sunt probata, & sanctificata consilio, & plerunque opinionibus suis transgrediuntur homines diuinam sententiam: dum cuius meriti apud illum quisque per maneat, nesciant. Et tamen iam quasi præfagi occultorum, vel dignū prædicent, vel reprobum infamēt. Cùm vtique inculpabilius, si ad se reueterent, iudicarent: etsi quanto, vel quali oneri vnusquisque subiacet, vel quo sit debito reus intēderent, nullatenus culpabiliter de incognitis disputarent. Sed agunt nonnulli hæc, quò in veritate exprobatio diuina contra nos olim prolata firmetur, quæ ait, Attendite, & auscultate. Nemo quod bonum est loquitur, nullus est, qui agat penitentiam propter peccatum suum, dicens, Quid feci? Qui proprii facinoris trabe neglecta, de festucis aliorū solliciti permanentes, quod leui susurrationis aure captauerint, verū nihilominus, & nullatenus incredidili esse affirmant. Nūquam autē virgo clemētissima sine causa iram admouit, nisi cū forte aut infantulis, aut aliquā è sororibus negligentē aspiceret, quas solo intuitu oculorum redarguebat humiliter. Nunquam aliquādo in cuiusquam prorupit contumeliam, nunquā os eius vaniloquio est occupatum, nusquā aniles & otiosas fabulas suis passa est admitti auditibus. Christū corde, Christū ore sapius meditans, illam frequētius cum omni affectu canebat antiphonā, quā in laudē sanctorum beati patres suauiter cantu aptauerunt, Aperi mihi Domine paradisi ianuam, vt ad illam patriam reuertar, vbi mors non est, vbi dulce gaudium perseuerat. Cum his colloqui delectabatur, quorum mens spiritali virtute succincta, mortificata cum vitijs, & concupiscentijs mēbra gerebant, nec cuiquā se, nisi forte spiritalibus

viris,

viris, & id per rarum, ac seruis visendi præstabat accessum. Quia claustra foeminarum à cellulis monachorum altis interiectis disparata macerij, licet vnus patris gubernaculo regerentur, hæc tamen sequestratis se mansiunculis retrudentes, nulli omnino contuendi se facultatem præbebant. Sed si subinde aut fratribus congrua instaret necessitas, aut hospitum pia impetraret humanitas, sola venerabilis Elisabeth per fenestram se exhibebat cernendam, quæ prior, & totius erat mater vera monasterij.

QVODDAM igitur tempore petijt à consororibus Colūba, vt inter ipsa claustra in quodam angulo cellula sibi daretur, quò secum sola demorans immunis à cæterarum strepitu fieret. Annuunt pro rogatu sanctæ sorores, præbentque adminiculum suo consensu augendi virginis sanctitatem, quæ aliquam etiam inde percipere confidebant mercedem. Vt enim præmio dignum est sanctæ conuersationis studium, ita & erga pie viuentes religiosus affectus. Nec distat à factis bona consensio, quæ non virtute animi, sed virium quassatur defectu: vt cū forte non fuerit vigor corporis talia exercēdi, sit mētis intentio similibus delectandi. Cōmunia sunt enim operis sancti cōmercia, & eo sūt Christo gratissima, quo simpliciter in charitate perfecta ad nostrum referimus commodum fraternæ sanctitatis studium.

DENIQVÈ indepta benedictione sororum, exors omni cœnobialium actione curarum virgo venerabilis, contemplatione Dei, & meditatione scripturarū multum temporis perseuerans, post crebra suspiria, & fletus immensos, in quibus speciali munere supra plurimos cælitus eminebat, denuò ad instruēdos diuinis partibus cōuirginaliū animos reuertitur ad cœtum. Ferunt nanq; illā persepe ternas, & quaternas horas, nec non vsque in mediū diem in oratione decumbere, & cū nulla resonarent suspiria, nulloq; singultu membra incuterētur, in magno tamen silentio fletum promebat. Adeò vt subtus matta, in qua illa prostrato corpore exorabat humectum lachrymis pauimentum ostenderetur. Maximum etiam in obsecrationibus stando expēdens curriculum, in tantā subito ferebatur theoriā, vt geminatus ex utroq; oculo riuulus lachrymarū ad mentū descēdēs, in vnū cōuersus meatū, crebra stillatione guttatim quasi è tecto in humū influeret.

INTEREA cum furor persecutionis, qui in excidium ecclesiarum fremebat, hanc foeminarū collectā vrbi admoueret, in prædiolū, quod dudū sibi in confinio basilicæ sancti Cypriani extruxerant, sese cōferunt retrudēdæ. Hic iam constituta beatissima virgo incōparabiliter flebat, lugebatq; vbertim, & suā quietē, quā gerebat in mōtibus,

I iij

Elisabeth.

Recludit se sancta Columba.

Tabanensis cœnobij euersio. Basilica sancti Cypriani.

& tumultus quos in vrbe incurrerat. Semper tamē, & corde & lingua clamabat, Tu nosti Domine, quia diē hominis non cōcupiui super terram. Semper prædicabat, semper orabat, semper psalmos canebat, semper in ore eius laus, & benedictio Domini resonabat. Et quia virginum mansio præfati sanctuarij parietibus cohærebat, tantumque obiectu maceræ à vestibulo altaris dirimebatur, si quem forte cantū sanctorum laudibus resonantem per natalitia martyrum audisset à clēricis psallentibus, confestim quadam iucunditate cælestium desideriorum compuncta profumpebat in lachrymas: vt non minus illam introrsus crederes proclamare, Sitiuit anima mea ad Deum viuū, quādo veniam & apparebo ante faciem Dei, fuerunt mihi lachrymæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus. Ipsi etenim nexibus corporis, quibus in hac peregrinatione mens sancti cuiusque retenta, ab illa ineffabili claritate sanctorum cum magna supernorum desideriorum siti exusta se iungitur, velut obstantibus murorum repagulis ne ad ciuitatem viuentium concito, quo vult gressu pertingat: quasi è regione onus membrorum sibi credēs, resistere plorat & dicit, Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus. Cum illo utiq; esse desiderat, cum quo Apostolus resoluta iam mortalitate cupiens permanere, dicebat, dissolui & esse cum Christo melius est.

VERVM indefinenter his votis sancta Columba insistens, cum plus aliquid, vt reor, in semetipsam cruciatus, ipsa inferret, quam furens imploderet carnifex, vigiliarum, ieiuniorum, atque orationum scilicet continuando labores: quasi parua essent ista omnia, proprio & vltoneo in se voto illata tormenta, velut de suis etiam meritis, et si maiora exerceret, non confidebat. Ac metuens ne centesimum virginitatis suæ fructum vacuum apud patrem commodi reperiret: ad ineffabile martyrij indubia lucrum aspirat, quod peccatores etiam directo tramite in regnum mittit cælorum, dicente euangelio, Regnum cælorum vim patitur, & violenti diripiunt illud. Hinc iam ardentius in amore Christi succensa, concitis ad eum gressibus, cui fideliter seruiert, anhelans peruenire, quibusdam etiam reuelationibus ad id frequenter impulsā: quoddam die irrupto latibulo, referatis tacitè foribus in forum digrediens, licet incognita viarum vrbe existeret, prouido tamen exploratu, quo iudex moraretur, addiscit. Ibi cum peruenisset, eiusque astaret obtutibus, dat professionem catholicæ fidei, profert euangelicam veritatem, iniquum dogma retundit, auctoremq; magni esse sceleris talia præsumentem annuncians, ipsum

ipsum denuo arbitrum quare se talibus sacrilegijs combinaret, blandis admodum verbis hortatur. Cuius speciem verbaque miratus, illico eam in palatium ducens, satrapum concilio representat, ibi adhuc profitetur, prædicat, admonet, omnes suę potius debere saluti consilere, quàm vanis insistere deceptionibus, quibus eam trāsuertere conabantur. Dicebat etiam, non talem Christus habet sponsam, quę immutari de pristina compactione arrarum eius præualeat. Nam quis ditior illo est, vt vos me copijs rerū credatis illicere? Quis pulchrior eo est, cuius speciei forma præ filijs hominum claret, vt vos me nuptu terreno arbitremini oblectandam? Quis cultus vel secta euangelicæ fidei veritate sanctior est, quæ per totum orbem Apostolorum vobis promulgata, æternæ spei credentibus præmium repromittens, omne prophetismum, quod ab illa dissentit, anathema esse in veritate non dubium est. Quam obrem relicta vanitate, verum euangelij ducem requirite, quo melius filij lucis, quam genimina tenebrarū, mortisque soboles appellemini. Ille etenim dixit, qui sequitur me, nō ambulabit in tenebris, & omnis qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum.

IGITVR cum fortissimam virginis constantiam consules vniuersi aduerterent, & neque immutari posse talibus imbutam oraculis cernerent, neque hortatum assertionis eius ferre valerent: continuo ante fores palatij eam trucidari præcipiunt. Quam cum summa reuerentia foro constituentes, non se prius decollari permisit, quàm præmio licentem virgo sacratissima honoraret. Sicque pronior ceruicē inclinās, in lapsu iuguli delicatum corpus sternitur. Nec mora, vt erat lineis indutum, cadauer sporta immisum alueo proijci principes mādauerunt, nec sicut cætera occisorum cadauera, aut pro foribus neglexerunt, aut equuleo suspenderūt xv. Calen. Octob. Era. Dcccxcj. Quod post sextum diem illesum & integrum quorundam solertia monachorum diuinitus nobis allatum est, dignoque officio in Basilica sanctæ Eulaliæ virginis & martyris, quæ in vico Fragellas constituta est, honorabilem meruit sepulturam. Hoc nobis ad fidem de ea relatum est. Cæterum tu sacratissima, quæ utiliter ecclesiam catholicam & viuens conuersationis exemplo, & moriens celso meritorum intuitu patrocinio: esto memor cultoris tui, erue me laqueis mundi abstrahere perturbationibus sæculi, & confer post mortem requiē paradisi. Per dominum nostrum Iesum Christum, qui viuit cum patre & spiritu sancto, vnus & immortalis Deus, per infinita sæculorum. Amen.

Psal. 44.

Ioann. 8.

6 Sancta Colūba iugulatur.

7

8

Annus Domini Dcccij. dies Septembris. xvij.

9 Sancta Eulaliæ basilica.

10 Fragellas vicus

¶ Pomposa virgo & martyr. Cap. XI.

GITVR cū ad multorum notitiam ipso die rumor con-
summati martyrij prædictæ virginis peruenisset, & non so-
lum totam ciuitatem, verumetiam viciniora loca inferpe-
ret: virgo quædam venerabilis nomine Pomposa, ex cœno-
bio sancti Saluatoris, quod ad radicem Pinne Mellariæ constitutum
est, quo dudum se cum parentibus, fratribus & cognatis Christo mili-
tatura contulerat: ex quo antea beatissimus Fandila eiusdem loci sa-
cerdos olim descenderat: mox vt illud martyrium à dicentibus com-
perit, alio die cita occurrit. Hæc nanq; virgo beata parētum, & pro-
pinquorum sanctam conuersationem, quam gerebāt in Corduba (ex
qua erant progeniti) cernens, cōfestim auidamente tali se voto asig-
nans, cū his simul mundum spernit, labentia deserit, integritatem
promittit, māsura que perenniter toto nititur conatu appetere. Qua-
propter parētes eius, distracto patrimonio, præfatum cœnobiū conf-
truentes, in eo loco, qui ex eo quia ab antiquitus congestos in illa cel-
siori rupe apum industria fauos, qui vsque hodie permanent, maiores
nostri viderunt, Pinna Mellaria vocatus est. Ibidem autem se ad exer-
citiū vitæ monasticæ collocantes, tradunt beatam hanc virginem
inter illam suorum conuentum pulchriorem gratia sanctitatis floruis-
se: & quæ vltimum per ætatem gradum tenebat, sit ceteris excellen-
tiori culmine innocentia ac simplicitatis merito sublimata. Tantoq; in
scripturarū meditatione fortissima permanebat, vt si fieri posset,
non diebus, non noctibus à lectione vacaret, nisi quarundam ingruen-
tium tempestatum impediretur procellis. Si quid fortè ad suam exag-
geratum sentiret iniuriam, illa quæ macte humilitatis gratia promi-
nebat, cuncta patienti animo sustinebat. Instabat vigilijs, ieiunijs, &
orationibus crebrius incubabat, quibus fauente Domino inuiolabili-
ter votum posset conseruare promissum. Plura sunt quæ de eius san-
ctitate referente nobis famulo Christi Felice monacho, eiusdem cœ-
nobij Abbate cognouimus, quæ obtentu euitandi fastidiū relinquen-
tes, ad illud, quod eam sine dubio cælo præmisit, quam properè festi-
namus. Cū enim summæ sanctimonie studium gereret, seruiret que
Deo fideliter, mox vt beatæ Columbæ martyrium comperit, illico in-
terius igne conflagrata martyrij, sit admodum lætior tali nuntio re-
creata. Et quibus ad id posset pertingere passibus, tacito & singula-
ri cogitamine ruminat. Et o miram vocationem Domini, & supernæ
dispositionis aditum patefactum, quo nullus prædestinatus martyria
martyrij

Monasteriū san-
cti Saluatoris.
Pinna Mellaria.

Fandila martyr.

Pinna Mellaria
vnde dicta.

Felix Abbas Pile
Mellariensis.

martyrij gloria defraudatur: quo nemo cœtui sanctorum ascriptus,
humana potest illaqueatione teneri. Ferunt nanque quod multo sa-
tis ante hoc tempus hæc virgo ad martyrium conuolasset, nisi quibus-
dam suorum impediretur repagulis, qui eam, causa sæuientium perse-
quutionem, alta seruabant custodia. Sed quid in se potest habere cus-
todia conditio miserabilis? quando, sicut scriptum est, nisi Dominus
custodierit, in vanum vigilant, qui humaniter se quippiam custodire
arbitrantur. Etenim ipsa superueniente nocte, cōsummata in Dei lau-
dibus nocturna vigilia, vnus è fratribus suis cæteris quiescendi gra-
tia regredientibus ad cubile, quasi diuinitus moneretur, & certè non
sine prouidentia Domini, arrepta claue, portam monasterij incōsue-
tus aperuit, minimoque tantummodo clauo superposito retrusit. Ad
quam illa silenter accedens, & clam hostium reserans, vadit per tene-
bras noctis cælesti lumine illustrata. Totumque illud iter vasta horri-
dum solitudine ante lucis crepusculum transiens, clarescente mane
urbem ingreditur, seseque obtutibus iudicis præsentari non differt.
Ad quem sanctæ fidei rationem proponens, vatemque impudicum sim-
plici exhortatione confundens, confestim ille gladio trucidandā de-
cernit, sicque ante fores palatij constituta exempto capite consterna-
tur xiiij. Calen. Octob. Era Dcccxcj. Cuius cadauer in flumen projij-
cientes, quorundam mercenariorum studio in quadam fouea congef-
tum desuper multo puluere tumulatur. Ex quo iterum, Christo fauen-
te, post dies penè viginti, industria quorundam monachorum inde
abstractum, ad prædictum beatæ virginis Eulaliæ sanctuarium repor-
tantes, digno ibidem sacerdotum & religiosorum ministerio, ad pe-
des sanctæ Columbæ humatum est. Quod nihilominus diuina credi-
mus dispensatione peractum, vt quæ se in vita sua tanta charitate di-
lexerant, morte etiam ac sepultura indiuisæ manerent, regnante do-
mino Iesu Christo in sæcula sæculorum.

Psal. 116.

Anuus Decelij.
dies Septembris
xvj.

Sanctæ Eulaliæ ba-
siliæ.

¶ Abundius presbyter & martyr. Cap. XII.

X HOC autem tempore, decem mensibus interiectis,
quidam presbyter Abundius nomine, de vico Ananellos,
qui est in montana Cordubensi, exortus, ibidemque sa-
cerdotium suum peragens, ferunt, quorundam commen-
to, vel fraude gentilium, ad martyrium fuisse pertractum. Sed ille Dei
famulus cū se quadam vocatione in sacrificiū verum cælitus aptari
conspiceret, quo nolens ducebatur, grato animo adiit. Ac sic interro-

Ananellos vi-
cus.

MEMORIALE SANCTORVM

gatus à iudice, intrepida responsione rationem fidei pandens, vltimo scelerosum dogmoristem, eiusq; cultores veridicis assertionum obiectis inculcat. Ideo que sub celeri indignatione peremptus, canibus & bestijs deuorandus exponitur v. Idus Iulij. Era Dcccxcij.

¶ Martyrium sanctorum Amatoris, Petri, & Hludouici. Cap. XIII.

AVCEDENTI denique tempore, quidam presbyter adolescens nomine Amator, qui olim ex oppido Tuccitano cum genitore & fratribus suis Cordubam discendi gratia aduentarat, & Petrus monachus, ac Hludouicus cōtribulis noster, & frater Pauli Diaconi, cuius martyrium liber secundus exponit, ex ciuibus Cordubensibus orti, vno se foedere colligantes, ad prædicandam euangelicam veritatem aptarunt, ideo que celeriter sub præcedentium professione perempti sunt. ij. Calen. Maias, Era Dcccxcij. Quorum corpora fluuiatibus immersa gurgitibus, Deo fautore, post aliquot dies littori exponuntur, & cum penitus nullam suæ quietis sanctus sacerdos notitiam dederit, manet tamen cæteri sancti venerabiliter in præcognitis locis repositi. Nam beatus Petrus in Pinnæ Mellariensis cœnobio tumulatur, Hludouicus in vico Italicensis prouinciæ nomine Palma, quæ Singilio flumine præsidet, digniter requiescit.

1
Tuccitanū oppidum.

2
Hludouicus Pauli martyris frater.

Annus Decelv. dies Aprilis. xxx.

3
Pilemellariense cœnobiū. Italicensis prouincia. 4
Palma oppidum.

¶ De Vitessindo martyre. Cap. XIII.

A tempestate Vitessindus quidam vir ætate iam plenus, ex prouincia Egabrensi, qui nescio ob quam persequutionem dudum fidei sanctæ lapsus incurrerat, dum ad exercitium nuper indepti cultus adhortaretur, abnegat se eiusmodi sacrilegio manere infectum: quod vel carnis infirmitate, vel circunventione diaboli, subito sibi susceptum est: illo momento cū talia fateretur sub celeri indignatione peremptus est, Era qua supra.

1
Egabrum.

Annus Domini Decelv.

¶ Helias presbyteri, Pauli, & Isidori monachorum martyrum. Cap. XV.

PRAETEREA Helias presbyter iam senex ex prouincia Lusitania, cum Paulo & Isidoro monachis adhuc iuuenili ætate florentibus, sub priorū professione perempti sunt xv. Calen. Maij, Era Dcccxcij. Quorum corpora patibulis eleuata, post multos dies Bætico sinu conduntur.

Prouincia Lusitania.

1
Annus Domini Decelv. dies Aprilis. xvij.

LIBER TERTIVS.

¶ De Argimiro monacho, & martyre. Cap. XVI.

INDE præterea Argimirus quidam confessor vir nobilis & ætate iam plenus ex oppido Egabrensi cognationem ducebat, & quoddam tempore Cordubæ patritiæ Censor à rege præfectus extiterat, cū se motus ab administratione iudicij, otium cœnobilij incoheret quietus, quorundam ethnicorū dolo vel odio circunuentus, accusatur coram iudice de subfatio vatis sui, & exprobratur de professione diuinitatis filij Dei, quodq; isto omnipotentem nullum alium fateatur, & illum vanitatis auctore, ducem que asserat perditorum. Continuo Dei seruus sub grandi & ferocissimo iudicis motu coniectus ergastulis, arctius coarctatur. Quæ coram se post aliquot dies iubens adistere, dum suis adhortationibus & lenocinijs quoddam verborum, profano ritui mancipare studet, nec præualet: pertinacem in sancto proposito militem Chritti equuleo viuente imposuit, ense que transfossus peremit iij. Calendas Iulias, Era Dcccxcij. Cuius corpus cū post multos dies ex præcepto iudicis de patibulo deponeretur, cuiusdā religiosi solertia sancti Aciscli basilicæ deportatur, ac digno sacerdotum ministerio propè tumulum prædicti martyris, & sancti Perfecti humatum est.

1
Egabrum. Corduba patritiæ. 2
Ceforis munus.

Annus Domini Decelv. dies Iulij. xxvij. Sancti Aciscli basilica. Sanctus Perfectus martyr.

¶ De Aurea virgine, & martyre. Cap. XVII.

A tempestate virgo quædam nobilis nomine Aurea sanctorum Adulphi, & Ioannis martyrum, de quibus in præcedentibus memorauimus, soror. Quæ à tempore collisionis eorum deuotionis præmio fungebatur, cū reuelatis sacræ religionis studijs in cœnobio Cateclariensi, quod antiquitus sanctæ & gloriosæ virginis Mariæ nomini dedicatum est, cōmaneret per annos ferme triginta, & amplius, cunctis fidei suæ notitiam donans, nec vllis adumbrata pauoribus, conuersationem Christianismi sui patulo gerebat congressu. Et quia erat stemmatis ortu præcincta, grandi que fastu Arabicæ traducis exornabatur, nullus exterorum virginis fidem incurfare audebat, donec quidam suorum ex prouincia Hispanensi, vnde genus trahebat, diuinitus vt arbitror cōcitati, quo iam debita ante mundi constitutionem virgini corona martyrij pararetur, & præstantissus in cælestibus de consummato lætaretur triumpho, causa explorandi ad se perlati rumoris fidem, ac propositum virginis, venientes, callide contribulam suam gratia sospitandi sese inuisere mentuntur. Quam non solum Christianam, verum etiam sacræ deuotio-

1
Adulphus & Ioannes martyres.

2
Cateclariense monasterium.

Prouincia Hispanensi.

3 nis insignitam stigmatem contuentes, confestim de ea iudici referunt
 4 questionem. Qui & ipse iure natiuitatis eidem virgini concretis ad-
 hærebat profapijs. Tali ergo stimulatus relatione, suis eam assistere
 iubens obtutibus, quare se tam nobiliter aucta famulari fidei Chris-
 tianæ degenerem reddiderit, vilique proposito tam præcehi generis
 infecerit infulam clementi admodum exhortatū compellat. Sed pote-
 ris (inquit) quam prope totis absolui pædonibus, debitamque in-
 1 terpolatæ originis recipere claritatem, si tui gerens consultum fidei
 nostræ cultibus intimis te votis admittendam elegeris, summisq; no-
 2 bis affectibus parens, quod sequimur sequaris, & quò ducimur ire cõ-
 tenderis. Si verò & contempnos nos, & etiam quæ colimus abrogaue-
 ris, & illos quos hactenus æmulata es, intuitu fidei sectare decreue-
 ris: post varia diræ cruciationis tormenta, post multiplicium dolorū
 immensa supplicia, quæ merito tanti criminis rea repedes, postremo
 turpissimæ mortis supplicium incurres. Ferunt eodem momento vir-
 ginem sub iudicis obiurgatione celsisse, & omne sibi imperatum li-
 4 benter exequendum polliceri. Et quia melius de rebus non expertis
 silendum est, quam procaciter incognita ventilare, cuius rei obtutu
 hæc ipsa negatio martyrem futuram subreperit, vtrum formidine
 carnis, an causa disponendi rem familiarem, incompetus testificare
 non audeo, nisi forte ex subsequutis euentibus, quibus postmodum
 obstinanter in professione perdurans, promeritam adeptæ est lau-
 ream, vt sese coniectura arbitratus humani haberet, carnis illam infirmi-
 tate non subcubisse credamus.

IGITVR post auditam iudex oris eius professionem, qua iuxta
 omnes ritus legis suæ degere sponponderat: illico obeundi, quocunq;
 vult, sibimet libertate collata, è vestigio domum regreditur. Ac sicut
 prius militans Christo nullatenus à proposito sanctæ fidei desuevit,
 nec à fidelium contubernio se passa est disgregari, quin potius illorū
 persæpe se cœtibus conserens, quos pietatis religio perlustrabat, cõ-
 dignis flectibus affectuque interno lapsum linguæ deplorās, spei suæ
 veram fiduciam ad Redemptoris alligat indulgentiam, si forte reatu
 præuaricationis obnoxiam famulam non repellat, qui adulteram ab
 exitio lapidationis eripiens, Petrum à maris fluctibus incubantem
 Apostolico functurum primatu receptat, furemque patricidio coin-
 quinatam suo comitatu paradisu lustraturus admittit. Nec obesse
 fidebat prælargæ, & incõparabili Domini pietati inutilis famulæ mo-
 mentaneum crimen, apud quem multimoda miseratio, & redemptio
 copiosa & exuberans, præuenit gratiæ dono indignos, & quibus stre-
 nu

nui laboris stipendia nulla suppeditant, cõsulta pietate iustificat. Au-
 get præterea virgõ sancta compunctionem, studium lamentationis
 multiplicat, votis vota congeminat, & duplicato mœtore, affectuq;
 mentem perurgens, ne supremo examine aut de scelere cõdemnatæ
 æterno mancipetur supplicio, aut à consortio fratrum suorum Adul-
 phi scilicet, & Ioannis martyrum beatorum congruis meritorum re-
 pagulis detrudatur, felicibus votis adnititur.

EXENCLARO intrepidoque processu frequenter ecclesiam
 adiens, iam iamq; in virtute Domini roborata, terrenis abstracta con-
 tagijs: & cælesti curiæ anhelat ascribenda: si fortè cuiusquã redidiuõ
 contestationis euentu in ius denuo mitteretur. Sed hæc callidus ve-
 terator non leuiter ferens, cum fideliori conciliatu nuper elapsam,
 creatori suo nunc quàm antea militare intelligit, nec in aliquo peni-
 tus profuisse circumventionis suæ præstigium cõtuetur, quin iniecto
 stupore nescio cuius hebetudinis, trāsuersam virginis linguam à pro-
 fessione veritatis leuiter & perfunctorie contestauerat ore, non cor-
 de fuisse sublatam aduertens: haud dubie condæmonibus de extenua-
 to cursu conqueritur dicens. Hæc celebs pridem me labijs fortuitu
 honorans, modo cor eius præcinctum virtute superna, grandi obiec-
 tu à meis disparatur illecebris. Et iccirco quendam in persecutione
 beatæ virginis, pruritans denuò, ad perquirendam tyronem fidei suæ
 compulit.

NONNVLII interea gentilium eius explorantes conuersa-
 tionem, nihilominus iuxta priorem habitum Christi famulam repe-
 rientes, illico de ea coram iudice questum deponunt, crimen asserunt,
 dolosque prætendunt, & vt tanti abusus præsumptioni vindex occur-
 rat, talesq; ausus legali auctoritate percellat, peruersis linguis contē-
 dunt. Qui protinus vehementi ira commotus, ferocium truculento
 satellitum ministerio suis eam attrahere conspectibus iubens, illico
 exhibitam de contemptu nuper adepti cultus redarguit, de neglectu
 promissi comminatur propositi, & cur tanti iuris decretum non reue-
 rita sit, horrifonis percontatur clamoribus. Tum virgo, quæ se none-
 rat ad tale iam diuinitus electam certamen, vt erat prudentioribus di-
 ferta facundijs, sancto iam perlustrata respectu, iudici refert. Nunquã
 à Christo Deo meo separata sum, nunquam à religione pietatis eius
 discessi: nūquam prophanationibus vestris vel ad momentum inhesi,
 licet dudum coram te, lapsu quoddam sermonis, lingua succubuerit.
 Erat autem cor meum fiduciam habens in Domino, qui me suarū pro-
 missionum introrsus adminiculis erigebat dicens, Qui credit in me, IOHANN. 14.
 etiam

Aurea iterum ac-
 cusatur.

Aurea fidē ab-
 negat.

Aurea peniten-
 tia.

etiam si mortuus fuerit uiuet. Inde quauis verbo tenus laqueum preuaricationis incurrerim, uiuido tamen sancte credulitatis tenore cor premitum gerebam. Nam statim quo a te digressa sum, & votis & affectibus lachrymosis quem ab infantia mea didiceram cultum exercui, fidem seruauit, propositum gessi. Restat ergo iam nunc, ut secundum profanationis uestrae ritum, aut gladio vindice puniar, aut si inultum praeterire factum huiusmodi potest, de reliquo tota me libertate ad coherendum Christo domino pretermittite. Tunc immanissimus arbiter virginis assertione succensus, facturus de ea regi relationem ergastulis mancipauit, ingentiq; vinculorum onere coarctauit. Quam alio die per decretum principis gladio trucidans, confestim exanime corpus eius cuiusdam homicidae patibulo, qui ante paucos dies affixus fuerat capite deorsum suspendi praecipit, cuius beatum cadauer cum caeteris furum membris, qui tunc ob flagitium interempti sunt Baeticis immersum gurgitibus nullum haecenus comparendi vestigium praebuit. Christus autem Deus, & dominus noster qui est adiutor bellantium, & martyrum coronator, qui dat laesis virtutem, se quoque requirendi affectum insinuans, prouidam pulsandi ianuam misericordiae suae confert, intentionem multimodo rerum effectu secundum placitam sibi dispensationem praescitam, & praedestinata ante mundi principium, ad coronam martyrii famulam suam in pace suscepit. Cui est honor & gloria, virtus, & potestas in saecula saeculorum. Amen. Coronata est haec virgo xiiij. Calendas Augusti, Era qua supra.

Aurea iugula tur

Ann° Domini
Dccclvj. dies
Iulij xix.

FINIS LIBRI TERTII.

Scholia in librum tertium.

¶ Caput primum:

Militaribus uescebantur.) In Sancio martyre de his Christianis nobilibus Sarraceni regis tyronibus iam dictum est.

¶ Caput quartum:

Et quia undique.) Rasis Omarum Hacanis filium contra hunc Mahometum regem rebellasse scribit, ipsumq; ab regis exercitu in praelio interemptum.

ptum. Vixit deinceps, eodem authore, quietus in regno. Rudericus, Toletanos aduersum regem insurrexisse, in Arabum historia scripsit. Victi sunt, & magna strage delicti Toletani, cum rege Ordonio, qui suppetias eis ferebat. Crediderim Omarum Toletanorum ducem fuisse.

Caelum, & fugatum.) Ego diuo Eulogio magis crediderim, quam Rasi, qui omnia ei pacata & prospera ubique euenisse commemorat. Quanquam cum primo praelio susus eius exercitus fuisset: potuit deinde & ipse vincere, & rebelles domare.

¶ Caput quintum.

Vnaremque premiorum.) Stipendium intelligo, quod singulis mensibus militibus persoluebatur.

Chirographa exigendi.) Hoc est, ut tributis per chirographa exigendis praeficerentur.

¶ Caput septimum.

Ex vrbe Accitana.) Vrbs haec nunc Guadix in Granata regno vocatur. Nec est huius loci causas, & testimonia asserere, quae in Hispaniae antiquitatibus congesimus, ut eandem esse Guadixiensem urbem, & Accitanam Romanorum olim coloniam probaremus.

Se Tabanensi.) De hoc monasterio, de isto etiam altero sancti Saluatoris, superius crebra fuit mentio. Pinna Mellariae retro quoque meminit, sed suus adhuc erit locus de illa dicendi capite. xij.

Fortissimum vero athleta.) Diem & annum hic praetermisit Eulogius. Ex vsuardo, Adone, & Equilino Idus Junij suere, hoc est tertius decimus eius mensis. Et si quidem die insequenti Anastasius est passus, ut proximo capite scribitur: planum etiam ex Eulogio fit, tertio decimo Junij sanctum Fandilam fuisse trucidatum.

¶ Caput octauum.

Vem sequens alio die.) Insequentem nullo interiecto diem, hoc est crastinum intelligi debere, ex die caedis sancti Fandila indicatur.

Spreto ministerio.) Diaconi ordinis, cuius est praesertim, ut uocabulum ipsum Graecis sonat, in ecclesia ministrare.

In cenibus egerat.) Locus, quantum ego capere possum est corruptus. Nam neque cenibus uocabulum quid significet reperio: neque tamen quo pacto emendare possim, succurrit. Et in veteri ita plane fuit scriptum. Nisi forte quis legendum credat scenibus per. S. & tabernacula uelit intelligi, unde & Scenitae Arabes dicuntur.

Natione Getulus.) Getulia Africa pars est. Hinc autem opinio illa ortum habuit, ut ex Sarracenorum progenie editum hunc diuum credatur. Potuit profecto ex parentibus Christianis nasci. Erant enim in Africa, tametsi ab Sarracenis occupata, Christiani, quemadmodum in Hispania Mozarabes.

- 5 In Asturias deuolutus.) Hinc quidam hunc nomine & re ipsa Felicem martyrem in Asturijs passum scripsere.
- 6 In horam nonam.) Computatio est Romanorum, in sacris etiam euangelij uisitata. Huius autem sancti martyris festum nonnullae Hispaniae ecclesiae celebrant, totumque hoc de Digna uirginis in somnio iisdem penè uerbis in lectionibus referunt. Unde constat diui Eulogij libros legisse, quicumque ei festiuitati historiam comparauerunt. Et nos etiam quaedam in libro de sanctis martyribus Justo & Pastore scripsimus: sed cum nondum diui Eulogij scripta uidiſsemus.
- 7 Nolite me Dignam.) Vera humilitas ex sui cognitione deiecta, in calum tamen usque ad Dei cognitionem effertur. Multa sunt autem, quae perfectam nobis nostrae cognitionem praestare possint. Sed illud unum est, quod ad eam ipsam me saepe perducit. Nunquam me totum mihi plenè cognoscendum offero: introspicere me uindicque omni ex parte non sustineo: & aliquid incompertum reliquisse, me ipsum misere fallens, penè exulto. Hoc, qualis sim, demum mihi ostendit. Hic miserabilis pudor me conspiciendi, memetipsum mihi plene conspicuum facit. Hoc ipsum olim miseriam nostram deplorantes, hoc epigrammate complexi sumus.

Si quando interno me totum lumine lustrem,
Vestigansque animum cernere me cupiam:
Conscia mens qualem sit me ostensura, veretur,
Atque mei partem subtrahit illa mihi.
Cum delusa tamen memè occultasse putabat:
Me miserum, tunc me plenius aspicio.

In commune autem ad sui cognitionem mentem etiam tetraſtico olim excitauimus, ex illa sponsi in canticis adhortatione: Nisi te noueris, o pulcherrima mulierum: egredere post uestigia gregum tuorum, pasce haedos tuos.

Tu nisi te agnoscas (mens o pulcherrima rerum,
Quas toto pulchras condidit orbe Deus)
Pro desiderio, quod tete ad sidera tollet,
Turpis terrarum sollicitabit amor.

¶ Caput nonum.

I **C**orum cadauera.) In sancti Zoily, apud Carrionem nobile oppidum, monasterio ordinis sancti Benedicti corpus sancti martyris Felicis Complutensis in argentea theca seruatur, & magna religione colitur. Eo fuit cum sancti etiam Zoily corpore translatum, quod in uetustis canobij monumentis, quae ego ibidem legi, traditur. Et tamen hic uidemus eius cadauer per ignem & aquam fuisse dissipatum. Potuit tamen pia Christianorum diligentia ossa non penitus incendio consumpta

consumpta de flumine extrahere. Id utique fuit facile cum igne desiccata supernatarent.

¶ Caput decimum.

Qum viro suo Hieremia.) Libro. 2. cap. 4. aperte ostendimus hunc eundem esse Hieremiam, qui martyr eo capite scribitur. Vide quae ibi apposimus.

Huius praepositi uerna.) Hoc est: cupiebat relictis parentibus in monasterium Hieremiae transmigrare, & taquam uernacula ancilla ei adherescere.

Vt subtrus matta.) Intertextum ex sparto seu iunco stramentum. Inde apud Ouidium in fastis Scirpea matta.

Theoriam.) Graecum est uocabulum: quae si tu dicas contemplationem. 4

Sancti Cypriani.) Et haec basilica intra urbem fuit. 5

Foro constituentes.) Manifestum hinc est forum ante fores palatii extitisse: ut id platea fuerit, quod arcis muris obseptum, ante tamen quam ipsam arcem ingrediamur, cum fluminis prospectu expanditur. Aut illud forte uacui soli, quod inter turrim, quam Leonum uocant, & episcopalis domus hortos intersacet, Turis Leonum, forum fuit. Sed illud alterum uero propius est.

Cum summa reuerentia.) Intellige sanctam martyrem cum summa grauitate & modesta uultus constantia ad martyrium uadentem, ministros & carnifices traxisse. In quibus quae potuit esse reuerentia?

Non se prius.) Tanquam quae summum in morte pro Christi fide obeunda beneficium esse intelligeret, etiam carnifici, quanquam immerenti, aliquid eidem largiendo, uoluit gratificari. Hoc inuit: nec tamen quid ei dederit explicuit.

Sanctae Eulaliae.) Duas habuit olim Hispania hoc nomine martyres, Emericensem alteram, alteram Barchinonensem. Neque enim audiendi sunt, qui uenam ex utrisque facere uoluerunt. Contra quos in nostra historia fuisse disputauimus. Neque tamen utrius fuerit basilica, indicauit. Neque de oppidulo Fragellas habeo, quod dicam. 9 Eulalię duae

Cæterum tu sacratissima.) Quemadmodum sancte huius martyris uita & eadem copiosius atque etiam facundius diuus Eulogius perscripserat, ita etiam pia prece hic in fine uoluit ipsam compellare. Et utroque quidem fuit uirgo dignissima. Ut enim eius uita eximij sanctitatis exemplis plena, constantiaque in morte admiranda, maiorem historie seriem, praestantiorisque styli splendore promerebantur: ita quoque ingentem in celis dignitatem adeptam, presentius & maius suis ferre patrocinium apud Deum poterat, quod auide deberet exposci. Et haec profecto insignis uita mortisque in hac uirgine praestantia, haec digna eius inuocatio, cui principium iam hinc fecerat Eulogius: faciunt ut credam, hanc nostratam Cordubensem Columbam, non illam alteram ex Sennonibus Gallicanam, esse, quae tanto opere ubique insigni cum religione Hispania tota concelebrat. Et sunt praeterea plures etiam aliae cause quae me permoueant, cum

K ij nulla

Sanctam Columbam Hispanam Hilpani colimus.

nulla sit, quae contrarium posuit persuadere. Quae enim, rogo, causa nos potuit incitare ut Gallicanam martyrem longe ex Senonibus, hoc est ex remotissima Gallia, quantum ad Hispaniam pertinet, regione solummodo auditam, tanto cum cultu veneremur? Celebritas credo martyris eius, cuius martyrologia uno penè verbo meminerint, Equilinus paucula scripserit: cum breuiaria nostratia minimè in lectionibus, aut in die festiuitatis eius concordent. Fuit profectò Sennonica Columba virgo sanctissima, martyr strenua: sed ipsa in calis residens, inde nos nunc libenter audies, optat nos veritatem inuenire, & confirmare: & illum legitimum cultum, qui ut ab Hispanis Hispanae diuæ debetur, eidem asserere. Is verò cultus tantus est, & tanto opere insignis, ac penè singularis, ut non alianigena, sed alumnae tributus debeat videri. Delubra sunt in agris per Hispaniam quam plurima, sanctae Columbae nomine sacrata, quae populorum eximia veneratione statis diebus solenni ritu frequentantur. Parentes, deuotione in hanc diuam permoti, eius nomen filiabus imponunt. Burgensis ecclesia inter dignitates, ut dicunt, habet sanctae Columbae abbatem. Habet eodem nomine & honore primariae dignitatis sacerdotem ecclesia Segoncina. Sacellum quoque huius diuæ ibidem in summo templo est structura nobile, cultu eximium, & prouentibus insigniter locuples. Quanquam utrobique corrupto iam nomine sancta Coloma, non Columba vocetur. Haec tanta veneratio, tam varius cultus religionis, plurimorum tot signis testata deuotio, tot testimonijs declarata, & tam pia animorum propensione semper exaugeta: cur externa, & non patria, cur alienigena, & non ciui, cur peregrina, & non domestica & penè tutelari diui tribueretur? Indigenam habebamus, quereremus externam? Propria aderat, alienam aduocaremus? Nostratem profectò diuam nos colimus, Hispanam martyrem veneramus, & vernaculum in ea, iureque quoddam communis patrie nobis a diuina patrociniū merito exquirimus legitima religione. Sed dies, inquis, quo sanctae Columbae festiuitas in Hispania celebratur, Decembris nimirum ultimus, sanctae Columbae Senonensis est natalitius, non Cordubensis, quae si coleretur, septimum decimum Septembris debuit occupare. Dicam equidem quod sentio. Primum variant hic breuiaria Segoncinum nanque octauo Ianuarij die, Cauriense tertio Aprilis sanctam Columbam habent. Sed ego credo, cum sanctam Columbam Cordubensem nostratium aliqui celebrare vellent, nec diē, quo passa esset martyrium, scirent, & ultimo Decembris Columbam coli cernerent: Cordubensem arbitrati, cum diem ei sine discrimine attribuerunt. At lectiones Senonensis martyrium referunt. Nimirum quemadmodum dies natalitius nostratium diuæ erat incognitus, ita etiam vita & passio, quae non passim in diui Eulogij libris legebatur. Inde quod ad manum erat, nomenque idem veluti proprium dabat, arripuerunt. Hoc ipsum in sancta Marina nostrati, hoc est Galliciensti, sacrum videmus. Nihil erat proprium, quod legerent, diuæ Margaritae historiam ex parte ei accommodarunt. Haec habui, quae de nostrae huius sanctae Columbae cultu rem: liberum interim iudicium eis relinquens, qui aliter sentire maluerint.

¶ Caput

¶ Caput vndecimum.

ALio die cita occurrit.) Hinc planè deprehendimus, cum alium diem, ut in capite nono Eulogius nominat, crastinum debere intelligi.

Haec nanque sacra virgo.) Haec omnia usque ad studia & sacrarum scripturarum meditationem tanto opere in veteri exemplari fuere corrupta: ut nullus penè sensus eliceretur. Nos quoquomodo potuimus emendauimus, unum atque alterum verbum superaddentes.

Qui vique hodie permanent.) Permanent etiam usque in hoc tempus, in quo haec scribimus. Neque enim dubium est, quin de eo sublimiori colle & rupe diuus Eulogius intelligat, quae quarto ab vrbe milliario in vicinorum montium vertice supereminet, supra nobilem fundum, qui dicitur el Albayda. Saxum ipsum San Albayda. cū Mirandae rupes appellatur. Ibi apes in petrae foraminibus quotannis mellificant. Rupes Sancij de Miranda. Ad culminis eius radices fons dimanat permagnus, qui vicinos hortos citriorum omnium generis arboribus confitos rigat. Situs est monasterio admodum opportunus, & vestigia edificiorum cum ruinis, non vno loco apparent. Meminisse autem oportet capite octauo diuum Eulogium hoc monasterium haud procul ab vrbe constituisse. Ideo hanc rupem ipsum signare credendum est. Alioqui insignem locum ad Guadiati fluminis ripas intelligere potuimus, qui ab apum per rupes mella conscientium multitudinem, Apiaria vulgo nominatur. Sed locus vigesimo ferme ab Corduba distat milliario.

Maeste humilitatis.) ^{in veteri} Lavente. ⁱⁿ voce cum Livio vititur.

Valta horridum solitudine.) Et conj. ⁱⁿ iam per oliuos & saxa itinere preruptum.

Sicque ante fores palatij.) Vides iterum, forum a arcem ipsam extitisse.

Era Dcccxcvij.) Ita aperte fuit in vetusto codice, sed describentis vitio manifestum. Si quidem sanctae Columbae martyrium Pomposam eodem ipso die concitavit. Et capite etiam sequenti is scriptor is lapsus planè conuincitur.

¶ Caput duodecimum.

Decem mensibus interiectis.) Annus insequens iam nunc denotatur. Is fuit obtingentissimus quinquagesimus quartus.

Ananellos.) Frustra, quid de hoc vinculo dicere possim, inquiram.

V. Id. Iulij.) Is est dies eius mensis vndecimus. Perendie celebratur huius martyris festum: quia nimirum superiores dies alijs erant sanctorum festiuitatibus impediti. Vsuardi martyrologium anteuertit, & Junij octauo reposuit.

¶ Caput decimum tertium.

EX Tuccitano oppido.) De hoc oppido retro dictum iam est.

K iij

Resistantur obic
tiones.

2 Hludouicus.) *Aspirationem habuit semper in exemplari hoc nomen. Et ita ex diplomatibus imperatorum, qui hoc nomine fuere, scribit semper. F. Onuphrius Panunius in Caesaribus.*

Italica. 3 Italicensis prouinciæ.) *Longum esset referre, quibus rationibus probari possit, Italicam urbem eo ipso olim situ extitisse, qui nunc cum magnis ruinis Hispalis uetus appellatur, & ex aduerso penè ei urbi trans flumen opponitur. In nostris Hispaniæ antiquitatibus, quicquid ad id ipsum inuenire potuimus, congesimus.*

Palma. 4 Palma.) *Retinet hoc ipsum nomen id oppidum, quod Comitatus caput, et emporijs est admodum celebre. Illud etiam ad celebritatem & singularem in primis amœnitatem habet insigne, quod inter amnium est, Singuli fluuiio Bætini ab altero eius oppidi latere intrante. Distat à Corduba miliaribus triginta duobus. Palmam autem prouinciæ Italicensis, hoc est diœcesis, fuisse intellige. Nam episcopum eo tempore quemadmodum superioribus retro seculis habebat. Sic capite sequenti Egabrensem diœcesim prouinciã appellat.*

¶ Caput decimum quartum.

1 **E**gabrensi.) *Egas Græce capra dicitur. Latini olim Græcum huius urbis nomen retinebant. Nam quo loco Plinius libri tertij capite primo oppida Cordubæ viciniora commemorat, pro Bæbro emendatiores codices, antiquis adiuuantibus exemplaribus, Egabro habent. Nos Hispani Græcum uocabulum interpretati, Cabra nunc id oppidum nominamus. Penè namque festis testimonijs in præfato de Hispaniæ antiquitatibus opere, Simus, Egabrum priscum, id ipsum quod nunc Cabra est, oppidum fuisse, iust à Corduba miliaribus sex & triginta. Insigne est oppidum, quod Comitatus nomen & titulum præbeat, quod situs amœnitate præcellat, quod celebratissimam illam voraginem propè habeat, quam nos Simam appellamus: quæ inter tesqua & rupes hians, nullum vulgo fundum habere creditur. Itaque in prouerbum iam abiit. Montes huic oppido vicinis Rasis florum & odoris causa magno opere celebrat. Et ea sua uolentia hodie quoque iucundissima uerno tempore perferuntur. Episcopum olim habuit.*

¶ Caput decimum quintum.

1 **XV.** Cal.) *Is est dies Aprilis decimus septimus: quo eodem eorū meminisse Vsuarius: apud quem Helens, non Helias legitur. Adonis martyrologium eodem die habet: item Romanum nuper ab Maurolico exauctum. Meminit etiam libri undecimi ultimo capite Equilinus.*

¶ Caput decimum sextum.

1 **C**onfessor uir nobilis.) *Apparet Argimirū, publicè aliquādo ante martyrij tēpus Christianā fidem, & Mahometi pseudoprophete falsitatē professū fuisse.*

fuisse: unde confessoris nomen & gloriam iam retulerat. Nam confessores, ut notum est, nomine à primæ uis nascentis ecclesiæ temporibus uisitato dicebantur, qui ita sese apud iudices gessissent, nec tamen mortem subissent, quamuis supplicijs essent grauibus affecti.

Censor.) *Qui fuerit apud Arabes hic magistratus ignoramus. Umbram aliquam saltem Romanæ censuræ fortè habuit, ex ciuium censu: unde hoc ei nomen potuit diuus Eulogius accommodare.*

¶ Caput decimum septimum.

Sanctorum Adulphi.) *Artemiæ igitur, de qua libro secundo capite octauo, filia.*

Per annos ferè triginta.) *Probè omnia consonant. Finitio enim regni Habdar raghmanis passos Adulsum & Joannem retulerat, & nunc post eorum martyrium consecrasset Deo Auream in monasterio memorat.*

Insignitam stygmate.) *De stigmatum metaphora iam diximus libri secundi capite primo. Erat autem sacrarum virginum insigne, ut alibi etiam diximus, uelut capitis, aut nigrum, aut rubeum, ut ex concilio Toletanis constat. Nigrum nunc gestant: tristitiam uidelicet de morte domini nostri Iesu Christi testantes. Rubeus color sanguinis etiam eius pretiosissimi, quo redempti sumus, memoriam potuit respicere.*

Non expertis.) *In ueteri expertis tantummodo fuit: sed descriptoris haud dubie uitio. Cum sensui aperte refragaretur. Ideo nos negationem adiecimus.*

Prætermittite.) *Connuendo finito.*

XIII. Cal. Aug.) *Julij dies undecimogesimus, anni octingentesimi quinquagesimi sexti, in quem usque diem diuus Eulogius produxit historiam. Eam uidetur postea continuasse, cum in Apologetico sanctos martyres Salomonem & Rudericum adiecit, qui anno insequeuti quinquagesimo septimo mense Martio passi fuere. Inde totis duobus annis, quos diuus Eulogius superuixit, nullum martyrem fuisse crediderim. Neque enim scribere de his prætermisisset.*

Salomō & Rudericus martyres.

FINIS SCHOLIORVM LIBRI TERTII.

Argumentum operis sequentis.

DECREVERAT diuus Eulogius in hoc opere vitam & martyrium sanctorum Ruderici & Salomonis tantummodo scribere. Id enim initium indicat, & tandem in fine operis apparet. Verum quia instabant ad huc pusillanimes quidam Christiani, qui propter imbecilles zelo quoddam, sed non secundum scientiam, commoti, martyribus vltro sese iudicibus passionis causa offerentibus detrahebant: iterum aduersus eos hoc opere insurgit, tanquam non satis haberet in primo libro contra hos valide pugnasse. Tractat autem locos quosdam ex his quibus iam responderat, & denuo alia refutat argumenta. Erat autem misere corruptum exemplar, lassato nimirum iam descriptore, & negligentius omnia excipiente. Hinc fuit hic multo magis in emendando sudandum. Neque tamen nobis permisimus, nisi vnum aut alterum verbum addere, permutare, transponere. Diximus autem iam, authorem indiculi luminosi id opus in defensionem martyrum scripsisse iisdem rationibus dilutis.

Titulus hic fuit in veteri.

IN NOMINE DOMINI INCIPIT LIBER APOLOGETICUS sanctorum martyrum Eulogij presbyteri.

PROLOGVS.

DVM STUDIO PROMENDI MARTYRVVM gesta operis huius breuitatem extruere intentarem, meumque exilem in indagatione praeliorum sanctorum stylum immitterem: confestim oblatrantium stolidorum opiniones recolens, qui proprium de eo pro captu scientia ferentes iudicium, non vt prioribus, his quoque reuerentiam martyribus exhibendam esse decernunt: nisus sum in exordio operis aduersus eos respondere. Quo contigit, vt in vigorem Apologetici gestorum pertransiret materies. Et licet suprema pars comentarij martyrum gestet agonem, & qualiter trophaeis victoriarum milites Dei claruerint, penultima series libelli exponat, pro eo tamen quod in principio delatorum maledictis occurri, potius Apologeticus sanctorum, quam gesta solummodo martyrum appellari decreui: vt totum pro parte designans, mox limen lectionis recessum aperiret voluminis, ne pro toto nominans partem, in aliud, quod non existimaret, prudens lector impingeret, foretque tunc facilis detrahendi infensis occasio, dum aliud nomen, aliud proderet volumen. Percurrant ergo lectores mei simpliciter, quod fidelis deuotio nostra in defensione martyrum pio Redemptori dicauit: nec ritu belluino laborem nostrum maliuo-

la intentione subsannent, quoniam scriptum est, Omnis detractor eradicabitur. Licet enim opus nostrum reprehensionibus dignum sit, Deo tamen, non inuidis, arguendi nos manet iudicium, cui cum velle suppetit indulgendi, protinus subest facilitas exequendi.

Incipit textus opusculi.

Et hoc etiam fuit in exemplari.

GREGIA beatorum certamina martyrum feliciumque monumenta virorum, qui Deo fauore totius vanitatis repuentes affectum, specimen belligerandi precipuum mortalibus reliquerunt, licet a prudentioribus timoratis indagare sit congruum, & iure a iustificatis quoddam priuilegio sanctimoniam exponi sit ratum, non tamen abnuenda est vox peccatorum vera promentium, quando quidem non solum alienigenarum, vt Hietro & Hiram consultum intenditur, dum & ab vno Moyses expositam iudicij formam custodit, & ab alio Salomon in aedificatione templi industriam accipit. Verum etiam in rationabili animali humaniter facundiam exercitare conceditur. Quare ergo culpabilis iudicetur talia presumens, cum in veritate dignus sit premio benedictionis, veritatem enarrans? Etsi sanctitas remunerat iustum, dignumque efficit concionari sancta sanctorum: quare non tueatur pietate peccator magnificans iustum, dummodo ad multorum profectum studet patefacere victorias beatorum? quae si fuerint oblitteratae silentio, nullum poterunt fidelibus pie conuersationis exhibere exemplum: vt elucubratis electorum trophaeis tam possint desides excitare ad praelium, quam certantes informare, perfectionis intendere terminum. Nam cum omnes sancti terreno non egeant laudationis praconio, qui iam caelestium exuberant muneribus praemiorum, necessario tamen eorum meritis applicatur, quicquid bonitatis suorum gratia exemplarium mortalibus operatur.

Exo. 18. 3. Reg. 5.

Num. 12.

PROMAM igitur dominorum meorum gesta victricia, & in quantum posse caelitus mihi collatum est, in talibus rebus conatus meos expendam, quia non dubij de clementia Redemptoris, non solum culparum talibus studiis remedium speramus, verum etiam eorum, quos votiuo celebramus stylo, consortium adipisci confidimus, dicente Domino, Qui vos diligit, me diligit: & qui vos recipit, me recipit: & qui recipit prophetam in nomine prophetae, mercedem prophetae accipiet: & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet: & iterum in psalmis, Mihi autem honorificati sunt amici tui Deus.

Matth. 10.

Psal. 138.

APOLOGETICVS MARTYRVM.

SED priusquam eorum exequar trophæa insignia, operepretium resistere credidi imperitis, qui ore blasphemus horum temporum martyribus derogantes, non esse illos confimiles prioribus martyribus volunt. Illa denique (aiunt) gentilitas olim simulacrorum cultibus dedita, varijsque imaginum sacrilegijs occupata, milleno extitit idolorum portento subacta, & quot mundialium mirata est species rerum, tot sibi instituit formas Deorum. putans non alias obtineri posse temporarium commodum, ob quod suum miserabile summis viribus expendebat conatum: nisi haberet numerosam obseruantiam numinũ. Cuius errore decepta, crudeli persecutione resistentem, ac aduersantem sibi Christianam vexabat militiam conuitijs, lacerationibus, flagris, equuleis, incendijs, bestijs, fluctibus, ac diuersis generibus tormentorũ: sperans à cultu religionis reuocari posse supplicijs animas, quas spiritali cõflictu introrsus iam eruditas, nouerant etiã facillimè materiales debellantium euincere pugnas. Sic hebes dum inuictissimam fortissimorum militum virtutem admiratur, de immensis quoque miraculorum ostensis obstupescens, insultat: dæmonicis deputãdo præstigijs, quæ cæcata mente pietatis nequibat effectum aduerte re. Erantq; vt apud plurima legimus exemplaria, beatorum occasiones conuertendi ad Christum, prodigia ipsa signorum. Nam isti tyrones, & nostrorum temporum confessores ab ictu mucronis celerem tantummodo excipientes interitum, nullam furentium acerbiter perpepsi tortorum, non sub diutinum desudarunt stimulum. Præsertim cum ab hominibus Deum colentibus, & cælestia iura fatentibus compendiosa morte perempti sint. Vnde fat eis est, si præteritorum curationem adepti sunt criminum, quod non terfit cathenarum stridor, ferri onus, squalor carceris, nec diuersa pœnalitas persequētis.

IGITVR hæc vana paruipendentium adinuentio congrua necesse est legum auctoritate retundatur: & in quantum Dominus iuerit, veridico assertionum ariete impellatur. Vt mens religiosorum sacratissimis imbuta oraculis, discat ex veritate nouicios, sicuti pifcos venerari patronos, quos generali deuotione per mortem gloriosam ire cernit ad cælos.

QVID enim celere militibus sanctis excidium officit, per quod ad id cursim peruenit, quo per varia & aspera tormenta olim catalogus beatorum accessit? Aut quid interest, quo mortis genere ex hac vita mortis excedat: quando, vt scriptum est, iustus quacũque morte præoccupatus fuerit, anima eius in refrigerio erit? Aut quid obest, vtrum per longa cruciamina, an subitaneo obitu decidat: quando vna eademque

Aliæ obiectiones.

Respondet vltimæ obiectioni.

Sapientia.

APOLOGETICVS MARTYRVM. 78

eademque res est, quæ vtrosque coronat, zelus scilicet Dei, & amor regni perpetui? An non perfecti exequutores præceptorum Christi censendi sunt, qui subitanea mortificatione accensi, rerum oblectamenta spernentes, etiam parentum, filiorum, coniugum, fratrum, cunctorumque affectiones affinium ad punctum temporis abnegarunt? & quid inter vniuersa supplicia cruentius morte est? Quid terribilius, quam micantem ante oculos cernere gladium, ceruicibus confitentium protinus illapsurum? Aut quid per longa certamina nisi mors sanctis martyribus quæritur? Illa vtique mors de qua Psalmista canit & dicit, Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. Non enim diu patienti, sed vincenti corona promittitur. Et feliciori pertinacia beati agonis terminum præstolans, de spe salutis æternæ quoddammodo magis animatur, dicente Domino: Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Siue autem dilationibus, siue fortuitis casibus passionum strenuis militibus propter Christum pugnantibus prope seu tarda mors occurrat: hoc solummodo aduertendum est, si causa fidei passionem excipiant, si propter Christum coronatorem martyrum, vt in æternum saluentur, animas perdere anhelant, sicut scriptum est, Si quis voluerit animam suam saluam facere perdet eam, & qui perdidit animam suam propter me, in vitam æternam custodiet eam. Nam etsi culpis obnoxij maneant, & ex qualibet sorde vitiorum infecti ad martyrium veniant, nihil impedit: cum omnibus martyriali trophæo deletis ad Christum coronandi accedat. Idem enim est per multa tormenta in nomine crucifixi animam in morte tradere, & semel vno ictu propter ipsum occumbere, qui dixit: Si quis perdidit animam suam propter me, in vitam æternam inueniet eam. Et licet scriptum sit, quod per multas tribulationes oporteat nos conscendere ad regnum, vtique cū suppetunt, sustinendum est vsque ad obitum. Sin verò celeritas persequentis intercident, expeditam confessoribus Christi intulerit mortem, & in hoc nullatenus gloria eorum mutilanda est, quia perseuerauerunt vsque in finem.

FRVSTRA ergo zelo Dei accensus ad brauium festinaret miles egregius, & casso conatu in primordiali exercitatione vires suas expenderet, si ab imperatore emeritæ victoriæ triumphis defraudaretur, pro eo quod in procinctu & in ipso belli auspicio palmam de tyranno obtinuit, neque eam diutina, & laboriosa conflictatione cõquisiuit, aut per multimodum concertationis discursum adeptus. Illis vtique laboriosis vexationibus, & non expeditæ victoriæ corona deberetur, si magis prolixitas pugnæ, quàm festinatum trophæum pensaretur.

Psal. 115.

Matth. 10.

Matth. 16.

Act. 14.

Comparatio.

tur.

APOLOGETICVS MARTYRVM.

tur. Qualitas itaque, non quantitas intentionis obseruanda est dis-
currentis ad præmium, cū quoquomodo rei desideratæ capiatur ef-
fectus. Vnus tamen idemque est rex æternus, pro cuius amore tempo-
ralibus se passionibus sancti omnes submitunt. Quid enim latroni
euangelico obstitit, quod fraterno cruore illitis manibus crucem af-
cendit? Aut qualibus inter ipsa mortis dispendia miraculis corusca-
uit, qui (vt ita dixerim) totius vitæ suæ metam latrocinijs, rapinis, præ-
disque exegit? Et tamen sub vnius confessione momenti tanto scele-
re non solum eruitur, verumetiam dignus comitatu Redemptoris
primus paradisi possessor habetur, dicente Domino, Hodie mecum
eris in paradiso. Etsi nemo maiorem habet dilectionem, quā qui ani-
mam suam pro amicis suis ponit, quantò excellentiori charitate ferē-
dus est, qui pro Deo suo decertat vsque ad mortem? Nam & paterfa-
miliās non vna hora colonis in vineam missis, æquam mercedem dis-
pensans, non magnopere de temporis curat diuersitate, quia in exer-
citatione laboris non expertem à priorum intentione vltimorū mer-
cenariorum operam compensat. Multi autem erant nouissimi primi,
& primi nouissimi, & multi venient ab Oriente, & Occidente, & recū-
bent cum Abraham, Isaac & Iacob in regno cælorum.

Lucæ. 23.
Ioann. 17.

Matth. 10.

Matth. 8.

Secunde obiectio
ni respondet.

Miracula initio
nascens fidei ne-
cessaria.

Marc. 16.

Matth. 10.

MIRACVLORVM verò insignia ideo olim inter supplicia per
eosdem athletas Dei virtus mundo præstabat, vt prodigiorum virtu-
tibus, vel mitigaret furem infaniam, quæ beatorum constantiam
fatigabat, vel incredulum genus ab infidelitatis errore conuerteret,
qui cælestium iura scripturarum obduratis præcordijs respuebat.
Eratque illo tempore multoties necessarium Dei testes signis corusca-
re virtutum, quoniam rudem per æuum diffusum Christianismum
nunc instructione verborum, nunc exercitatione scripturarum, nunc
ostensione signorum, nunc etiam trophæis inclytis passionum cona-
bantur radicitus fieri firmum in cordibus credentium populorum, si-
cut scriptum est: Euntes per vniuersum mundum, prædicate euange-
liū omni creaturæ, qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui
verò non crediderit, condemnabitur. Signa autem eos, qui credide-
rint, hæc sequentur, in nomine meo dæmonia eijcient, linguis loquē-
tur nouis: serpentes tollent, & si mortiferum quid biberint, nō eis no-
cebit. Super ægros manus imponent, & bene habebunt. Illi autē pro-
fecti, prædicauerunt vbique Domino cooperante, & sermonem con-
firmante sequentibus signis. Et iterum, Euntes prædicate dicentes,
quia appropinquabit regnum cælorum. Infirmos curate, mortuos sus-
cite, leprosos mundate, dæmones eijcite, gratis accepistis, gratis
date.

APOLOGETICVS MARTYRVM.

date. Hæc prima fidei nostræ rudimenta fuerunt, harum exercitatio-
ne virtutum, quasi lactantium paruulorum auspicia, tenerrimo eius
& confortata est & nutrita: vt ministerio signorum vel augetur multi-
tudo fidelium, vel roboraretur fides credentium, ac veluti quædam
instrumenta ferramentorum fuerunt, per quæ ornamenta ex auro ar-
gento, torques scilicet, monilia, regumque diademata componen-
da, aptanda, & compingenda, formata sunt.

ITA QVE gratia cōfirmationis catholicæ fidei in primordio sui
portenta atque miracula Christo cooperante profusus esse ostēsa vi-
demus: & ideo non miracula fidem præcedunt, aut fides miraculis ce-
dit: ad quorum efficientiam nisi per fidem non peruenitur. Sic Moy-
ses legifer sanctus, alternatione diuini colloquij dignus, fide grandis
effectus est. Sic Deo credulus Abraham iustificari promeruit, dicente
scriptura, Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiā,
& amicus Dei appellatus est. Sic iusti ex fide viuunt, & omnes sancti
per fidem regna vicerunt, operati sunt iustitiam, adepti sunt repro-
misiones, obturauerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, su-
gauerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes facti sunt
in bello.

Miracula per fi-
dem fiunt.

Iacob. 2.

Ad Hebræ. 11.

VIDES ne (o tu quisquis ille es, qui contra assurgis) quod hæc
omnia instrumenta fidei sunt, & quasi clientulo famulatu piæ religio-
ni subiecta, vt ex hoc nunciam te in veritate credere oporteat, non
prodigijs atque portentis, sed integritate fidei, & professionis con-
stantia excellentiores fieri martyres: illudque tantummodo in eis sit
admirandum, quod animo fortiori mortem exceperūt propter Chris-
tum? Qui dixit: Qui perdidit animam suam propter me, in vitā æter-
nam inueniet eam. Sanè omnium virtutum radix ac fundamentum fi-
des est, quæ certantes adiuuat, vincētes coronat, & cælesti dono quod-
dam defectu signorum remunerat. Nihil est enim quod synceræ fidei
denegetur, quia nec aliud à nobis Deus, quàm fidem exigit. Hanc dili-
git, hanc requirit, huic cuncta promittit & tribuit. Fides (inquit) tua
te saluum fecit, & esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam
vitæ. Nihil ergo fidei subtrahit, nihil ei impossibile esse depromit.

Alloquitur aduer-
sarios Eulogius.

Matth. 16.

NEC magnopere de prodigiorum insignibus confidendum est,
quæ plerumque ab infidelibus exeruntur, vt in Exodo scribitur, Fecerunt
& malefici per incantationes, sicut & Moyses. De qua questione
sufficiens vt opinor in illo Memoriali sanctorum opere disputatum
est. Siue enim Dei testes, miraculis emicēt, siue absque prodigijs bea-
tum certaminē expediant, nihil interest, cū ab eis hoc cælestis auctor
solūmodo

Viuidā nimirū &
operibus plenā, in-
telligit diuus Eu-
logius, qui de mar-
tyrū fide loquitur,
qua viuidiorem
nullā reperies, si-
quidē per ingentē
charitatem ope-
ratur. Illā enim
maiorē charitatē
esse Christi astru-
xit, cū animam
suam ponat quis
pro amicis suis.

solummodo expetat, vt vsque ad finem constantiam spei suæ non deferentes, viriliter agonem consumment, quo in æternum catalogis adunati sanctorum, de perpetuitate salutis exultent: dicente Domino, Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.

SIMPLEX profectò dispositio nostra extiterat, vt victorum victorias depromentes, compendiosæ breuitati studeremus, sed repagulis insolentium præpeditus, nisus sum hoc apologeticum incertis assertoribus dare, & ideo fortè, vltra quam debui, modum excessi historiarum. Contra quorum prauitates paulisper adhuc veniendum est, quo fidelis conuentus discat, votis ardentioribus plus amare quod credit, dum ex auctoritate sacræ legis & veritatem religionis, & errorem impiæ nouitatis compererit.

Tertia obiectio. DICUNT enim, quòd ab hominibus Deum, & legem colentibus passi sunt, nec ad sacrilegia idolorum, sed ad cultum veri Dei inuitati, perempti sunt, & ideo non vt priorum martyrum, horum martyria veneranda sunt. Deum ergo & legem isti vanitatis cultores vltimo modo habere credendi sunt, qui euangelicæ institutionis per totum orbem vitalia diffusa præcepta non solum non credunt, verum etiã omni zelo peruersitatis magnum discrimen ea fatentibus ingerunt exosum & iniquum putantes Christum verum Deum, & verum hominem credere? Ac sic irrisione nefaria quotidie Dei sortem infamantes, ritum sacræ religionis vbique laceffunt, irridunt, & maledicunt: spem creditatis & fidei suæ in cuiusdam pestilentiosi ac dæmoniosi homunculi diuinationibus collocantes. Qui ab spiritu immundo præreptus iniquitatis mysterium vt verus antichristi præcursor exercens, nescio quam nouitatis legem pro suo libito, & instinctu dæmoniorum perditio vulgo instituit. De quorum impietate beatus Paulus apostolus patulis prophetismi oraculis sancto reuelante spiritu Thesalonicensibus dicit. Pro eo quod charitatem veritatis non receperunt, vt salui fierent, ideo mittit illis Deus spiritum erroris, vt credant mendacio, & iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati in omni seductione. Idem quoque ad Romanos refert, Reuelabitur enim ira Dei de cælo super omnem impietatem, & iniustitiam hominum, eorum qui veritatem in iniustitia detinet, qui quod notum est Dei, manifestum est in illis, & cum cognouissent Deum, nõ sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euauerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Qui commutauerunt veritatem Dei in mendacium, & coluerunt, & seruiuerunt vanitati, potiusquam

Dicit obiecta.

Mahometis abominanda peruersitas.

1. ad Thessa. 2.

Ad Rom. 1.

creatori,

creatori, qui est Deus benedictus in sæcula. Propter quod tradidit eos in reprobum sensum, vt faciant quæ non cõueniunt: repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia: plenos inuidia, homicidijs, contentione, dolo, malignitate: susurrone, detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inuētores malorum, parentibus non obedientes, insipientes, incompositos, sine affectione, absque fœdere, sine misericordia. Qui, cum iustitiam Dei cognouissent, non intellexerunt, quoniam qui talia agunt, digni sunt morte, non solum qui faciunt, sed & qui consentiunt facientibus. Nam & beatus Petrus princeps apostolorum firmissimum ecclesiæ catholicæ fundamentum, vtpotè cui ab ipso Redemptore dictum est: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: ita in suis epistolis ait. Fratres, habemus firmiorem propheticum sermonem, cui benefactis intendentes, quasi lucerna lucenti in caligoso loco, donec dies luceat, & lucifer oriatur in cordibus nostris. Hoc primum intelligentes, quod omnis prophetia scripturæ propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritu sancto inspirante loquuti sunt sancti Dei homines. Fuerunt verò & pseudoprophetae in populo, sicut & in vobis erunt magistri mendaces, qui subintroducunt sectas perditionis, & eum, qui emit eos, dominatorem abnegantes, superducent sibi celerem perditionem, & multi sequentur eorum luxurias: per quos via veritatis blasphemabitur, & in auaritia fictis verbis de vobis negotiabitur. Quibus iudiciũ iam olim non cessat, perditio eorum non dormitat.

Matth. 16.

2. Petri. 1.

Ibidem. 1.

QVAE omnia, sicut hæc beata apostolorum annuntiatio cõtinet, non solum eidem pseudoprophetae, sed & illis, qui eum reuerenter accipiunt, conuenire, multi peritissimorum mecum intelligunt, nec nos tanta de sanctis scripturis contra eum, eiusque sequipedas frustra cõgesisse aduertunt. Quippe quem iam vident sacræ legis præconio prædictum, ac veri magistri docentis oraculo denotatum. Multi pseudoprophetae surgent, & seducent multos. Nihil certè de nostra in eum exprobratione arguerent, quem tot patrum auctoritate impugnari cernerent.

Matth. 24.

QVAPROPTER hoc in loco non mihi absurdum esse videtur, si præcedentium de eo doctorum testimoniũ proferam, vt quomodo eum tunc ecclesiastici viri diiudicauerint, & qualiter illum fide & professione coluerint, quantusq; & qualis apud nostros extiterit, melius ex eorum dictis agnoscant, qui nunc cum non sano sensu legem illum adduxisse, aut Deum in veritate coluisse asseuerant.

Cum

2 CVM essem olim in Pampilonensi oppido positus, & apud Lege-
rense cœnobium demorarer, cuncta que volumina, quæ ibi erant, gra-
tia dignoscendi incomperta, reuoluerem: subito in quadam parte cu-
iusdam opusculi hanc de nefando vate historiolum absq; auctoris no-
mine reperi.

3 EXORTVS est nanque Mahomat hæresiarches tempore Hera-
clij imperatoris anno imperij eius septimo, currente Era Dclvj. In
hoc tempore Isidorus Hispalensis episcopus in catholico dogmate
claruit, & Sisebutus Toletus regale culmen obtinuit. Ecclesia bea-
ti Euphrasij apud Iliturgi urbem super tumulum eius ædificatur. Tole-
to quoque beatæ Leocadiæ aula miro opere, iubente prædicto prin-
cipe, culmine alto extenditur. Obtinuitque prædictus Mahomat ne-
fandus propheta principatum annis decem, quibus expletis mor-
tuus est, & sepultus in inferno. Exordia verò eius fuerunt talia. Cùm
esset pupillus, factus est cuiusdam viduæ subditus. Cùmq; in negotijs
cupidus fœnerator discurreret, cœpit Christianorum conuentibus
assidue interesse: & vt erat astutior tenebræ filius, cœpit non-
nullas collationes Christianorum memoriæ commendare, & inter suos
brutos Arabes cunctis sapientior esse. Libidinis verò suæ succensus
fomitè, cùm patrona sua iure barbarico in ira congressus est. Moxque
erroris spiritus in speciem vulturis ei apparens, os aureum sibi osten-
dens, angelum Gabrielè esse se dixit, & vt propheta appareret, impe-
trauit. Cùmque repletus esset tumore superbiæ, cœpit inaudita bru-
tis animalibus prædicare, & quasi ratione quadam, vt ab idolorum
cultu recederent, & Deum incorporeum in cælis adorarent, insinua-
uit. Arma sibi credentibus assumere iubet, & quasi nouo fidei zelo, vt
aduersarios gladio trucidarent, instituit. Occulto quoque Deo iudi-
cio (qui olim per prophetam dixerat: Ecce ego suscitabo super vos Cal-
deos, gentem amaram & velocem, ambulatam super latitudinem ter-
ræ, vt possideat tabernacula non sua. Cuius equi velociores lupis vel
pertinis, & facies eorum vt ventus vrens, ad arguendos fideles, & ter-
ram in solitudinè redigendam) nocere eos permisit, Primum nanque
fratrem imperatoris, qui illius terræ ditionem tenebat, interimunt,
& ouantes de triumpho victoriæ, gloriosi effecti, apud Damascum Sy-
riæ urbem regni principium fundauerunt. Psalmos denique idè pseu-
dopropheta in ore insensibilium animalium composuit, vitulæ scili-
cet rubræ memoriæ faciendæ. Araneæ quoque muscipulæ ad capien-
das muscas historiam texuit. Vpuppæ præterea & ranæ cantus quos-
dam composuit: vt fœtor vnus ex eius ore eructaret, garrulitas ve-
rò

Pampilonensis
ciuitas.
Legerense mo-
nasterium.

Annus Dcxvij.

Diuus Isidorus.
Sisebutus rex.
Templū sancti
Euphrasij.
Iliturgi ciuitas.
Sanctæ Leoca-
diæ templum.

Mahometis prin-
cipium.

Abat.

Mahometis deli-
rantia scripta.

rò alterius in eius labijs non desineret. Alios quoque ad condimen-
tum sui erroris in honorem Ioseph, Zachariæ, siue etiam genitricis
Domini Mariæ stylo suo digestsit. Cùmque in tanto vaticinij sui er-
rore duraret, vxorem vicini sui nomine Zeid concupiuit, & suæ libi-
dini subiugauit. Quod scelus maritus eius sentiens, exhorruit, eam-
que prophetæ suo, cui contradicere non valebat, permisit. Ille ve-
rò quasi ex voce Dominica in lege sua illud annotauit, dicens. Cum-
que mulier illa displicuisset in oculis Zeid, & eam repudiaffet, socia-
uimus eam prophetæ nostro in coniugium, quod ceteris in exemplū,
& posteris fidelibus id agere cupientibus, non sit in peccatum. Post
cuius tanti sceleris factum mors animæ, & corporis illius simul ap-
propinquauit. At ille interitum sibimet imminere persentiens, quia
propria virtute se resurrecturū nullo modo sciebat per angelum Ga-
brielem, qui ei in specie vulturis apparere, vt ipse aiebat, solitus
erat, resuscitaturum se tertia die prædixit. Cùmque animum infe-
ris tradidisset, solliciti de miraculo, quod eis pollicitus fuerat, ar-
dua vigilia cadauer eius custodire iusserunt. Quem cùm tertio die
fœtorem vidissent, & resurgentem nullo modo cernerent, angelos
ideo non adesse dixerunt, quia præsentia suorum terrentur. Inuen-
to igitur salubri (vt putabant) consilio, priuatum custodia cadauer
eius reliquerunt, statimque vice angelica ad eius fœtorem canes
ingressi, latus eius deforauerunt. Quod reperientes factum resi-
duum cadaueris eius humo dederunt. Et ob eius vindicandam ini-
uriam, annis singulis canes occidere decreuerunt: vt meritò cùm
eo habeant illic participium, qui pro eo dignum meruerunt subire
martyriū. Digne ei quidem accidit, vt canū ventrem tantus ac talis
propheta repleret, qui non solū suā, sed multorū animas inferis tradi-
disset. Multa quidē & alia scelera operatus est, quæ nō sunt scripta in li-
bro hoc, hoc tantū scriptū est, vt legētes quātus hīc fuerit agnoscat.

ECCĒ qualibus præstigijs deditū vulgus, quātāq; impietatis du-
cem, pleriq; non metuunt sub nomine pię religionis cenferi. Asseren-
tes, quòd ab hominibus Deū colentibus, & legē habētibus, isti tyro-
nes nostrorū tēporum milites occisi fuere, nulla discreti prudētia, vt
saltim prouido cogitamine aduertāt, quia si talium cultus aut lex ve-
ra dicendā est, pro certo vigor Christianæ religionis infirmabitur.

ET SI, quod in veritate fatendum est, notitia sanctæ fidei totius
mundi compita penetrauit cunctas nationes terræ peragrans: nul-
lam iam partem orbis expertem luminis eius fore confidimus. Præ-
fertim quia in omnem terram exiuit sonus apostolorum, & in fines

L orbis

Mahometis
mors.

orbis terræ verba illorum, & omne aliud euangelium præter quod apostoli gentibus tradiderunt, anathema magis esse, quam verbum salutis fatemur, sicut dicit apostolus. Si quis vobis euangelizauerit præter quod accepistis, anathema sit. Et veritas ore suo discipulos contestatur, dicens, Multi pseudoprophetæ surgent, & seducant multos, & dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. Et iterum, Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sunt. Qua consequentia credendum est, dæmoniosum & mendacio plenum veritatem proferre? fallacijs obuolutum legem donare? nemus peruersum fructus bonos exhibere? Ille interim nefandus de malo cordis suo thesauro proferens malum, & vulgo insipienti ducatum impietatis ministras, vterque præcipitium in chaos æternum pœnas luiturus incurrit. De quo atq; eius similibus dominus per Oseã loquitur dicens, Ipsi regnauerunt, & non ex me principes extiterunt, & non cognoui.

DENIQUE inter cæteros post ascensionem Domini hæresum auctores, solus hic infautus nouæ superstitionis sectã instinctu diabolici condens procul ab ecclesiæ sanctæ cõuentu deciscitur, auctoritatẽ priscæ legis infamans, prophetarum vaticinia respuens, sancti euãgelij veritatem conculcans, & apostolorum doctrinam detestans, qui ridiculum potius quàm rerum necessariarum causas per eandem sectã suam insinuans, ore blasphemus docuit Christum Dei verbum esse, & spiritum eius, & prophetam quidem magnum, nulla verò deitatis potentia præditum, Adã similem, non Deo patri equalem. Qui ob meritum sanctitatis sancto repletus spiritu, per virtutẽ Dei miraculis claruit signis atque portentis enituit, nihil ex propria maiestate, aut deitate præualens, sed vt vir iustus & pia seruitute Deo cohærens, votis supplicibus ab omnipotente multa impetrare promeruit. Sed & alia inaudita vanitatis scelera prædicans, adinuentione versi pellis, à quo obsidebatur inuenta, qui se eidem transfigurauit in angelum lucis, delubra in quibus pessimum dogma suum coleretur extruxit, constituens in vltimo idolatriæ situ turrem altiori pinaculo cæteris ædibus prominente, ex qua populis veneno nequitia suæ illectis sacri-legi furoris concionaretur decretum. Quod hodie suæ impietatis sacerdotes ab illo edocti obseruant. Ita vt more asselli dissutis mandibulis, impurisquẽ patentibus labijs horrendum præconium non prius emittant, quam obseratis vtroque digito auribus, quod alijs exequendum annuntiant, quasi quoddam edictum sceleris, idem ipse eorum propheta audire non patitur. Quem impietatis rudium dum diuæ

Ad Gal. 1.

Math. 24.

1. Ioan. 4.

Oseã. 8.

Mahometis de Christo seruatoris nostro nefariũ iudicium.

Maurorum templa.

Maurerũ sacerdotes de turribus proclamantes.

diuæ memoriæ auus meus Eulogius aure captaret, ferunt continuo vexillo crucis frontem præmuniens, cum gemitu, hunc psalmum solitum fuisse cantare. Deus quis similis tibi? ne taceas neque fileas Deus, quoniam ecce inimici tui Domine sonuerunt, & qui te oderunt, leuauerunt caput. Nos autem mox vt fallentis vocem præconis audimus, confestim oramus. Salua nos Domine ab auditu malo, & nunc & in æternum. Et iterum, Confundantur omnes qui adorant sculptilia, & qui gloriantur in simulacris suis.

CVIVS QUIDEM erroris insaniam prædicationis deliramenta, & impiæ nouitatis præcepta quisquis catholicorum cognoscere cupit, euidentius ab eiusdem sectæ cultoribus perscrutando aduertet. Quoniam sacrum se quippiam tenere, & credere autumantes, non modo priuatis, sed apertis vocibus vatis sui dogmata prædicant. Multa etiam apud quosdam nostrorum scriptorum inueniet, qui zelo Dei armati aduersus ipsum vatem impudicum prudenti exarserunt stylo. Sed & nos in illo memoriali sanctorum opusculo huius sectæ errores ex parte digessimus, refutauimus, & confodimus.

RESTAT iam nunc expeditis Apologeticis beatorum, vt aliquid de victorijs eorum ad æmulationem catholicæ plebis pandamus. Beatus igitur Rudericus presbyter ex quoddam vico Egabrensi progenitus, in eadem vrbe sanctæ legis doctrinam, gradumque sacerdotalem promeruit. Huic duo fratres fuerunt, sed ex his vnus fidem Christi rectius tenens, alter gentilico deprauatus errore, catholicam spreuit religionem. Qui sicut discors à fide sancta manebat, ita semper discordanti conflictatione ob diuersarum rerum occasiones cum fratre catholico mouebatur. Nam quadam nocte, nescio qua occasione tumultuaria in alterutrum litigatione se conferentibus, & in sese inuicem fœda simultate bachantibus sanctus sacerdos litem medijs sedaturus interuenit. Qui omnes nimio iam furore accensi, cæca indignatione sacerdotem inuolunt, & magis nescientes, quàm volentes, eum vsque ad necem lacessunt. Ex qua cæde valde contritus, dum omni destitutus vigore, contracta membra lectulo reponeret: profanus ille frater feretro illum imponens, per vicos & vicinia quæque vehentium humeris duci, ac reduci fecit, & vt verus imitator diaboli fraudulenta machinatione super exanimem sacerdotem testimonium iniquitatis composuit, dicens, Hic frater meus presbyter visitatione Dei compunctus, fidei nostræ cultum elegit, & sicut cernitis, iam in vlti

Eulogius dicit Eulogij auus.

Psal. 81.

Psal. 96.

7 Rudericus presbyter martyr. Egabrensis ciuitatis.

mis agens, noluit prius mundo discedere, quam vobis id notum existeret. Ita cum eò loca diuersa peragrans, hæc & his similia criminosis de eo verbis narrabat. Nesciente ipso prorsus, imò nec sentiente, quid contra se vir ille iniquus aptabat. Dei verò dispensatione post nonnullos dies molestijs ægritudinis sacerdos erutus, ac viribus reformatus, cum subdola nefandi fratris molimina cognouisset: exemplo Domini, qui ad informandos nos insidias declinauit Herodis: siue sancti euangelij non surdus auditor, quo de ciuitate in ciuitatem, causa vitandæ persecutionis, delitescere iubemur: relicto proprio rure, alibi se Christo libere contulit seruiturus. Quasi posset temporale euadere supplicium, cui diuinitus à constitutione mundi prædestinatum parabatur martyrium: aut sicut ad tempus sese occulendo in sequutorem sefellit profanum, ita quoque abesse posset oculis pij Redemptoris, & vocatoris sui ad regnum. Per idem ergo tempus grauitè in nos præfidialis grassabatur insania, ita vt nonnullas apud Cordubam olim patritiam, nunc autem florentissimam regni Arabici urbem basilicarum turres euerteret, templorum arces dirueret, & excelsa pinnaculorum proferneret, quæ signorum gestamina erant, ad conuentum canonicum quotidie Christicolis innuendum. Denique cum exoptatum patris sui libitum progenies iniqua cognosceret, vt quibuscunque modis ac viribus posset, Dei ecclesiam infestaret: omnem crudelitatis adnsum erga filios lucis tenebrosa proles alacriori voto exercet: minusque se putat adipisci meritum, nisi summo furore exarferit in euerfionem fidelium. Prædixerat quippe hoc veritas sancta auditoribus suis dicens, absque synagogis facient vos, & omnis qui interficit vos, arbitrabitur se obsequium præstare Deo. Et iterum, Hæc loquutus sum vobis, vt in me pacem habeatis, in mundo autem præssuram habebitis.

IGITVR DVM ob rei familiaris necessitatem ex interiori montana Cordubensi, quo se pridem beatus sacerdos, intuitu latendi, contulerat, in nudinas descendisset, in quibus rerum distractio exercebatur: ab iniquo fratre obuius agnoscitur. Quem vt cernit stigmata piæ religionis ferentem, non medijs laceffitum iniurijs ad vicem exquisiti muneris iudici offert, deponens aduersus eum coram arbitro questum præuaricationis sectæ Mahometianæ, quam se dudum veraciter coliturum, fuerat confessus. Dei verò miles cælesti iam munere illustratus, non sicut olim aduersarijs tergum exponit, sed magna præditus fortitudine, nunquam se à Christo

Corduba regum Sarracenorum sedes.

Turres templorum & cymbala.

Ioan. 16.

Ibidem.

Montana Cordubensia.

Rudericus ab fratre impio accusatus.

* IO

fuisse decisum, nunquam peruerso dogmati aliquando consensisse, iudici refert: seseque non solum Christianum, verum etiam Christi facturum esse ministrum. Quem primò iudex blandis reuocare affatibus putans, poteris (inquit) rerum affluentijs, & dignitatum fascibus honorari, & quæ tibi imminet, sententiam mortis euadere, si te pristinis votis rediuiuo ardore reformans, missum ab omnipotente in veritate prophetam nostrum credideris, Christumque testaueris Deum non esse. Cui beatus sacerdos ait, Illis inquam, iudex, hæc obseruanda proponere, qui fortè legibus vestris dediti, ritibusque profanis immerfi, potiori intuitu commodum temporale, quam æternum affectant honorem. Nobis autem quibus viuere Christus est, & mori lucrum, cui sanctus ille Clauicularius regni futuri dicebat, Domine ad quem ibimus, verba vitæ æternæ habes? Qui discipulum in carcere commonebat, dicens, Beatus qui non fuerit scandalizatus in me: vt quid perennis fontis poculum relinquemus, hausturi gurgitem cæno mendacij ac vitiorum sordibus turbulentum? aut qua vltione procacitas punienda est filiorum, qui pia parentum iura spernentes, iniustum victrici contubernium expetunt? His verbis iudex vehementi furore commotus, applicari martyrem ergastulis iubens: habeat, inquit, cum damnatorum custodia, horrida macerandum antra carcerum excipiant: parricidarum & furium solatio fruatur, & omni penitus solatio destituta, vel sic peruicax elidatur temeritas.

ADIT DEI famulus hilari vultu exultantibus animis specum illum reorum, qui verè sciebat auctorem suæ salutis vbique inuocatum adesse, nec aliquo posse abesse situ: cuius dominatio omnem penetrat locum: qui etiam potenti diuinitatis imperio olim sectatoribus suis fidele promissum dederat dicens, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi. Hæc sunt, diabole, minaces sæuitiæ tuæ leges, hi sunt exquisiti terrores. Sed dictum est nobis, nolite timere eos qui occidunt corpus, quia non habent quid amplius faciant, sed potius eum timete, qui potest corpus & animam perdere, & mittere in gehennam. Et iterum tradent vos in concilijs, & in synagogis suis flagellabunt vos, & ad præfides & reges ducemini propter me in testimonium illis & gentibus. Qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Si ergo potes congregare aduersus animam, & pertinacem in confessione sua spiritum supera. Videbis me magis per tormenta proficere, & cum tu plus exarferis, plus semper deficies, & felicior me facies peruenire ad gloriam.

Philipp. 1.

Ioan. 6.

II

Matth. 11.

12

REPERIT verò in carcere Rudericus beatum Salomonem, què ob confessionem nominis Christi dudum crudelitas persequentium ibidem religauerat. Simili quippe & ipse crimine impetebatur, eo quod sanctæ religionis cultum spernens, aliquo tempore sectæ Mahometianæ hæssisset. Ex templo indiuiduo voto nectuntur, ac sibimet inuicem consolationis suffragia ministrantes, ab alterutro se ad peragendum agonem armantur, id in commune statuentes, vt calcatis mundi affectibus, pia quotidie seruitute Deo inhæreant. Fit concursus in Dei timore vtrorumque assensus, macerantur membra ieiunijs, fatigantur vigilijs, limantur cilicijs, meditationibus compunguntur, orationibus refouentur, sicque ardore quodam cælestis patriæ conflagrati, dissoluti cupiunt, & esse cum Christo, festinantes faciem eius videre, cui seruiert. Pro cuius amore defectum temporis non verètes, vitam hanc, vt quoddam discrimen immane, refugiunt.

IGITVR permanentibus sanctis in exercitio officiorum cælestiũ, & reddentibus quotidie pio Redemptoti cæremonias laudum: pro summis delicijs antrum illud habebant. Quapropter zelo ductus iniquissimo iudex, feruli edicto custodes carceris arguit, eosque ab inuicem diuelli præcepit, & ne à quoquam visitationis gratia illustrentur, totis vesaniæ suæ furoribus iussit. Sed in nullo te iuuas diabole, quando per hoc discidium constantiam putas fatigari sanctorum, quibus vnum idemque pro Christo moriendi manet indissolubile votum. **13** Nam hi confessores beati ordine & natione dissimiles, charitate nõ impares diuerso licet tempore certaminis campum aggressi, vno tamen eodemque fidei ardore flammati, specimen beatæ passionis egregium orbi instituunt.

INTEREA non post multos dies obtutibus suis iudex eos exhiberi præcipiens, illico ad ritum suum inuitat, ac de rerum copijs & dignitate honorum suadendos attentat, quos ante mundi cõstitutionem electos & prædestinatos in adoptione filiorũ Dei diuinitas sancta perscripserat. Quorum pertinaciam in Dei professione considerans, post secundam & tertiam exhortationem ex decreto regis fore plectendos statuit. Prius tamè quam egredierentur ad publicũ, cõuinctorum se pedibus aduoluentes rogant, vt continuis obsecrationibus iuuaretur, ne tètatione humana prærepti, retrorsum respiceret, & ab intuitu percipiendi vexillũ victorię turbaretur. Ita pacis osculo recõciliati, qui nunquã fuerat litigio separati, omnes præ gaudio lachrymãtes sanctorũ se fauorib⁹ tueri exorãt. Sicque vrgētib⁹ ministris voto alacriori profiliũt, celerit⁹ pperãtes ad locũ quo passionẽ cõsumarẽt.

Et

Et cũ iam hora decisionis instaret, iterum à iudice blandius exhortantur cũ specie diuitiarum, honorumque sublimium, quibus vtiq; fruerentur, si reuerterentur. Abnuunt sanctis, sicuti à principio, iudicis optionem, ita vt sanctissimus Rudericus quadam vegetatus animositate superno iam munere perlustratus, audacter ei respõderet, dicens. Quomodo nos cogis relicta pietate declinare in deuium, qui sanctæ fidei sacramentis instructi, fortiter ignorantiam vestram deflemus, quos tanto videmus errore infectos? Nam nos ad eò hanc sectam detestabilem iudicamus, vt ne nostris quidem eam incolendam canibus pateremur, quantò magis nosmetipsos fallacissimis eius figmentis subdamus. Aut quare copijs rerum aut dignitate honorum labentium oblectemur, in ipso forsitan oblectationis momento intercidente morte protinus omnia amissuri? qui nouimus apud Christum coronatorem nostrum rerum ineffabilium opes manere, quas oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendunt, se diligentibus repromissas. Ideoque celeriter crudelitatis tuæ in nos exere vltionem, quos cernis nullatenus à confessione Christi desistere vsque ad mortem, vt & quæ debentur hostibus Dei, tibi accrescant in cumulũ, & diu nobis dilatam cito proueniat præmium.

HINC acrioribus frendens scelerosus iudex clamoribus, vltimã suæ crudelitatis sententiam promens, perduelliũ, inquit licitoribus, properate abscindere colla, & debitã in capite contemptorũ celerius retorquete vindictam. Sic super crepidinem aluei constituti, crucis **14** signaculo se præmuniunt, & sic denuo ense prostrãtur. E quibus prior Dei sacerdos occumbens, præuius triumphator cælũ intrauit. Quod ideo iudex fieri voluit, vt si fortè horrore decisi cadaueris beati Salomonis animus flecteretur: quem post varias deceptionum illecebras constantem & fortissimum comprobans, vltimo gladio vindice trucidari præcepit. Hæsit tamen suo collo non funditus vertex incisus, quia expeditiorem beato Ruderico, quam huic Salomoni framea intulit obitum.

SED quia cælorum regna adeuntibus animabus nequit obistere callidus serpens, adhuc contra exanimata corpora bellum exsuscitat. Quasi mortua superare posset cadauera, cùm iam nullus esset spiritus, qui potius irideret, quàm sentiret tormenta: aut quasi aliquis titulus putaretur victoriæ, cum defunctis bellum inire. Vt ergo passionibus Christi communicarent martyres, instinctu ferocitatis à diabolo præses armatus, sub cuius dira crudelitate totius dignitas Cordubensis tunc grauiter vexabatur, iubet corpora

L. iiii. martyriali

Sancti martyres trucidantur.

Ingens in occisos sanctos multitudo.

Salomō martyr.

Ad Philipp. 1.

Ruderici & Salomonis sollicita humilitas.

martyriali cruore perfusa vestigijs in versis configi, ac deinceps flu-
uiali abyssu recondi. Eadem nocte ingenti lapidum onere alligata, se
paratim vastissimo gurgiti immerguntur. Sperabat miser elementis
imperare vndarum, quæ præstantius intendere nouerāt creatoris im-
perium, vt creditas sibi opes martyriales non solum à belluis conser-
uarent, verum etiam erepta saxorum pondere membra placido remi-
gio fluctuum ad locum quietis veherent.

Dicit Eulogij pic-
tissima audacia.

15 EGO interim peccator Eulogius, qui gesta beatorum meo elucu-
branda stylo dudum decreueram, cū rumor consummatæ passionis
eorum vbiq; discurreret, expletis missarum solennijs, ipsorum inui-
senda corpora quadam vegetatus audacia adij, ac propius quam cæ-
tera spectantium turba accedere non veritus sum. Et testis est Redem-
ptor meus, qui hoc commentarium discussurus est, quia non mētior,
quod tanta decoris pulchritudine decissa illa cadauera fulgabant, vt
crederes, si à quoquam sciscitarentur, protinus loquutura.

Inuentio sancto-
rum corporum.

16 NON NVLLI etiam è turba gentilium venientes, sumebant la-
pillos fluminis, qui cruore martyrum erant aspersi, & lymphis abluē-
tes proijciebant in pelago, ne Christianis in emolumentum existerēt
17 lipsanorum, nesciētes quod nihil obesset ab his partem adimere, qui-
bus totam decreuerat Dominus passionem donare. Nam credita al-
garum latibulis membra, & altis abyssorum gremijs deputata, quæ
tam celanda, quàm pabula piscibus ministranda susceperant illico di-
uinitus ad superos reuocata, nō solum ne queunt retineri, verum etiā
leniori spiramine reciprocanti fluctuum alternatione, quæ dispersa
tenebantur, incolumbia littoribus exponuntur. Sanè beati sacerdotis
suis non hæserat ceruicibus caput, quia semel illud vno ictu fatelles
auulserat. Et ideo alibi vertex, & alibi corpus iactatum, vnoq; in lo-
18 co sabulo opertum ab accolis viculi, quo vehentibus vndis expositū
fuerat, reperitur.

Tertius vicus.
Santi Genesij mo-
nasterium.

Funus sancti Ru-
derici.

19 INTEREA dum situs quietis sanctorum notitia penè dierum vi-
ginti tempus excederet, nec vllum apparendi darent indicium: quo-
rundam ex improviso relatione gentilium proditur, referētibus hoc
cuidam presbytero, apud viculum Tertios commanenti, quo monas-
terium sancti Genesij fundatum est. Quo nuncio idem sacerdos com-
pulsus beatum cadauer suæ deportandum ecclesiæ pergit. Cui redeū-
ti ingens fidelium turba occurrit, vtpote summo triumphatori debi-
tum honorem dependere anhelans, qui talia pro Deo suo in exemplū
20 catholicorum non contempserit sustinere, & quia defectu solis cras-
sum tenebrarum chaos illabebatur, totumq; mundi aspectum nox

cæca

cæca mutauerat, ministerio obuiantium populorum multimoda lam-
padum face tenebrosus horror expellitur, aded vt nimio splendore
omnia illustrante, rediuuium ostentauerit nox illa diem emergere.
Flebant omnes præ gaudio, miscebatur tripudijs luctus, & nulla con-
trahente mœstitia vultum, pium refundebat pupilla lamētum. Adest
& venerabilis pontifex, felicium stipatus agmine clericorum, votis
ardentioribus talibus interesse festinātes exequijs. Qui mox sanctas
reliquias adeunt, & inclitus Papa caput detegit, & osculis sancta mē-
bra demulcet. Redolēt secreta cubiculi, quo prius beatum corpus sa-
cerdos intulerat, miro suauitatis odore, cūctaque cellulæ pauimenta
etiam ablato puluere ferunt aliquandiu suauissimi odoris olfactum
respirasse. Fit omnibus in stuporem, quod inhumatum corpus nulla
putredo insumperit, nulla pestis infecerit, nulla tabes corruperit, nul-
la bestiarum altitiumue rabida fames discerpserit, nec propriæ cutis
qualitatem tot dierum interiecta capedo degenerans immutauerit.
Sicq; sacerdotum & religiosorum officio sanctum corpus è cellula
sacerdotis humanum ecclesiæ inferentes, dant cuncti hymnorum ce-
lestium clamorem egregium, resonant ora fidelium congruenti car-
mine melos, præstrepunt omnes diuinæ cantionis euphoniā, implē-
tur atria Domini murmure sancto psalmorum, feliciumq; laudum
odam omnes quasi ex vno ore persoluunt: & suaui concentu omnibus
percrepantibus, largoq; fomite luminum totius aulæ penetralibus
relucentibus, regem Christum militia comitante cælicolum ad spec-
taculum illud, exequijs innuebat interesse sanctorum.

21

Santi Salomonis
martyris corpus
inuentum.

EXPLETA igitur functione sanctissimi Ruderici, fit ardentior
cunctis intentio requirendi beati Salomonis corpusculum, quod re-
latione multorum impetu fluminis salo credebatur esse trāsmissum.
Nam hæc opinio prouidum magis Christicolarum ausum inhibue-
rat, quam furens conspiratio præsidis, quæ acrioribus vleiscendū le-
gibus exploratorem reliquiarum promiserat. Etenim cū nullum latē-
tis corporis instaret indicium, moueretq; omnes spes beneficiæ
Dei, qui reuelare obstrusa, & aperta condere consuevit, prærogatiua
quoddammodo diuinitatis potentia, qua in cælo & in terra, in mari &
in abyssis omnia quæcunque vult ordinat, disponit, & facit: subito
per quietem, quo situ corpus martyris delitescat, prædictum admo-
net sacerdotem. Cumq; sacerdos monētem de loco sui latibuli scif-
citaretur, seseq; instrui quæreret, quod explorandi tenere debuif-
set indicium: in illa inquit ripa fluminis, quæ vico Nymphiano adscif-
citur, ibi à comitantibus inter fructera tamaricum proiectus, cespi-

Vicus Nymphia-
nus.

L v tis

ris limosi perfruor vili sepulchro. Pergit securus ad locum sibimet diuinitus demonstratum ille sacerdos nec aliter, quàm quod ei reuelatione ostensum est reperit. Quod illico summis reuerentiæ obsequijs comptum ad vicum Colubris deportans, venerabilium Dei sacerdotum officio in basilica sanctorum Cosmæ & Damiani honorifice tumulatur. Consummauerunt autem beati martyres agonem suum tertio Idus Martias, Era Dcccxcv. regnante domino nostro Iesu Christo in sæcula sæculorum. Amen.

ECCLE patroni mei reuerendissimi, milites Christi, testes idonei, bellatores egregij, victores potissimi, tutores gregis catholici, detractoribus vestris obuius veniens, eisque pro vigore virium mearum resistens, gesta quoque victoriarum vestrarum ad exemplum fidelium ordinaui, vt tam proficeret cupientibus ire ad regnum, quàm mihi occurreret ad expiationem facinorum. Quia non displicere vobis, quæ de vobis vera disposui, existimo: quinimo grata vobis, Christoque digna obtentu vestro futura credidi, cuncta quæ in hoc opere ædidi. Vnde obsecro vos ego peccator Eulogius, pauper meritis, exiguus sanctitate, & culpa multimodus, vt digna intercessio vestra tuitionem mihi, & inter ingruentia mundi scandala præbeat, & inter supplicia inferorum, quæ pro meritis expauesco, defensionem exhibeat: sanctificando me gratia huius opusculi, dignumque efficiendo, quod sordidus sordidaui. Et si fortassis error contrarius fidei in qualibet parte libelli emerit, Dominus vestro interuentu mihi parcat, vos quaeso, quibus innocentia cordis mei non latet. Præsertim cum non nesciam, prudentes plerunque incurere sermonis lapsum, vbi animus non gerit errandi affectum.

EXPLICIT DEO FAVTORE LIBER APOLOGETICVS pro gestis sanctorum Eulogij peccatoris.

Scholia

Vicus Colubris.

Basilica sanctorum Cosmæ & Damiani.

Annus Domini 222
ni Decclvij.
dies Martij. xiiij.

Ita fuit in exemplari.

Scholia in Apologeticum sanctorum martyrum.

Quod fraterno cruore.) Aduerte receptam illorum temporum fuisse opinionem, sanctum latronem fratrem interemisse. Nam alijs etiam locis hoc ipsum diuus Eulogius innuit.

Et apud Legerense cœnobium.) Huius monasterij meminit etiam in epistola ad Pompelonensem episcopum, vbi nos de ipso, & de vrbe, plura dicemus: perdurat enim adhuc incolume.

Exortus est nanque Mahomat.) Annus Heraclij imperatoris septimus, idem fuit Iesu Christi domini nostri sexcentessimus decimus septimus. Annus Era hic notatus annum vnum super adijcit. Neque vlla tamen est repugnãtia. Nam vnus anni discrimen inde potuit prouenire, quod vnus Heraclij annos emergentes, vt aiunt, alius computet vsuales. Sed non est huius loci hæc exquisitius rimari. Hæc autem, quæ de Mahometi inijt, progressibus & sine ex eo codice Legerensis cœnobij Eulogius se refert habuisse: vsdem verbis leguntur in paruulo, eodemque vetustissimo codice literis Gothicis in membrana descripto, qui est in bibliotheca huius nostræ Academiæ Complutensis. Quanquam abscisum solum aliquot lineas in principio abstulit. Exemplar etiam conciliorum ante sexcentos annos scriptum, quod ex monasterio sancti Emilianii de la Cogolla in Regium diui Laurentij del Escorial aduectum est, eandem hanc habet historiam.

Ecclesia beati Euphrasij.) Diuus Euphrasius vnus ex septem episcopis fuit, quos primos Petrus & Paulus apostoli Roma in Hispaniam miserunt. Multi diui Jacobi Zebedei apostoli discipulos fuisse tradunt. Ego in hoc exprobat. authoribus nihil compertum habeo. Quod potui in nostra historia peruestigauit. Illud omnes affirmant, Hispanorumque ecclesie serme omnes in matutinis legunt diuum Euphrasium fliturgi & prædicasse, & obiisse. Fuit autem fliturgi oppidum ad Batim fluium supra Cordubam, cuius Liuius, Polybius, Strabo, Plinius, & Ptolomeus meminerunt. Eo autem loco situm fuisse Plinius memorat, vt credi recte possit, eodem situ, aut non longè collocatum fuisse, quo urbem nunc, Andujar dictã, esse videmus. De quo latius nos in nostris Hispanie antiquitatibus diseruimus. Illud hic operepretium fuit aduerte: tempore etiam Gothorum huius diui beatum corpus, cum templo eidem dicato ibidem permansisse. Nunc nec aliqua saltem in ea ciuitate eius memoria retinetur. Aucta opulentum illud diui Benedicti cœnobium Samos appellatum, de quo plura in Cordubensibus dicemus antiquitatibus, huius diui corpus in oppidulo dicitur asseruari. Et sepulchrum quidem magna religione vidimus ab accolis venerari.

Toleto quoque.) Rudericus Toletanus, & Lucas Tudensis, atque alij rerum nostratum authores huius templi structuram ab hoc rege cœptam, & miro opere, ita enim scribunt, perfectam celebrant. Et sequentibus deinceps temporibus, neque antea vnquam

Mahometis initium.

Septem primi Hispanie Episcopi.

fliturgi.

vnquam, concilia in eo templo celebrata fuisse videmus. Creditur autem hoc ipsum esse templum sancte Leocadiae, quod extra urbem hodie perdurat non longe ab flumine Tago. Nam duo alia eius Diuina intra urbem videntur.

6 Qui ridiculum potius.) Iisdem verbis libro primo vsus diuus Eulogius fuerat. De illo autem Sarracenorum ex turribus clamore, de quo paulo post diuus Eulogius mentionem etiam Indiculi Luminosi author fecit.

Ruderici regis aureus nummus.

7 Igitur beatus Rudericus.) Rudericus verum est nomen, quod in Roderici nos Hispani corrupimus. Nam nummum aureum Ruderici, ultimi Gothorum regis, vidi, qui cum eius vultu haec in in orbem literas habuit inscriptas. IN. DEI. NOMINE. RUDERICVS. REX. Et parte auersa circum crucem. EGITANIA PIVS, in antiquissimis libris manu scriptis semper Rudericus legitur. Et Ruderici archiepiscopi Toletani subscriptiones autographas nonnullas in publicis archiuis per totam hanc metropolitanam Toleti ditionem vidimus, vbi Rudericum se, non Rodericum nominat.

8 Quae signorum gestamina erant.) Mirum est Arabes huiusmodi aenea cymbala in templis Christianorum ante hanc direptionem permisisse, qui alia multo magis impietati suae tolerabiliora, et apud hunc auctorem cernimus, vetarent. Pretio antea redemptum hoc ipsum, et tributo imposto donatum crediderim: nunc vero impietatem cum auaritia certantem vitiose. Et de cymbalo eius temporis, quod hodie perdurat, suo loco diximus.

9 Denique cum exoptatum.) Habdarrabman patrem, et Mahomad eius filium reges intelligit.

10 Ad vicem exquisiti muneris.) Haec verba quem sensum habere possint, nec diuinando assequi possum, nec quomodo emendari possint succurrit.

11 Qui discipulum in carcere.) Hoc ideo dicit, quia diuus Ioannes Baptista cum iam in vinculis positus discipulos suos ad dominum Iesum misisset: haec ipsa verba eidem, quem hic discipulum appellat, nuntiare iubentur.

12 Haec sunt diabole.) Verba esse videntur Ruderici demoni, insultantis. Deesse vero aliquid videtur, quo haec ab illo dici significaretur. Alioqui prosopopoeia subito irrumpens, constare non potuit.

13 Ordine & natione dissimiles.) Non dubito, quin de sint etiam aliqua, quae de patria, et vita instituto Salomonis tradiderat. Nam qui potuit nunc Eulogius haec referre, nisi securus se iam necessaria, ut haec intelligi possent, retulisse.

14 Et super crepidinem aluei.) Hinc perspicue intelligitur, forum ad Batis littus fuisse. Nam cum in forum essent hi duo martyres, et occiderentur, deducti ad ripam decollantur. Et diui Eulogii cadaver in alueum fluminis praecipitatum non longe ab arce, ut in eius vita annotauimus, iacuit. Ante arcem platea haud dubie forum habuit et tribunal, ut ibidem dictum est.

15 Ac propius quam caetera turba.) Haec erat sancta diui Eulogii audacia, haec digna futuro martyre magnanimitas. Cum caeteri Christiani infidelibus immixti

se continerent, ne mortis periculum adirent, si ad contemplanda martyrum cadavera propius accederent: ipse vnus contempto mortis metu, Deum in sanctis suis laudaturus, turba se eximens, ad patibulum ferme ipsum progreditur. Satis vero apparet, quantum discrimen illa eius adirent fortia vestigia: quum Arabes adstarent, nomini Christiano et martyrum gloria tanto opere insensu, ut, quod sequitur, etiam minutulis eorum sanguinis guttis irascerentur.

In pelago.) Ita fuit in veteri, et quamuis credam fluuij aquam qualencunque significari: non tamen tacebo, quod ea Batis pars, quae a solis porta aut paulo superius, ad pontem aut paulo inferius, hoc est ad arcem, veteris urbis moenia, ut suo loco dicemus, alluit, peculiari nomine nunc vocatur Pelagus. Et cum ex re ipsa hoc nomen inditum, aut potius adaptatum fuerit: quia nimirum toto eo tractu flumen ipsum laxius stagnet, et in pelagi formam protendatur: credi facile potest, eodem etiam tempore ita fuisse nuncupatam, proprioque nomine hic diuum Eulogium vsus fuisse.

Lypsanorum.) Libenter diuus Eulogius Graecis nominibus vtitur, Graece idem est, quod apud Latinos reliquiae.

Ab accolis viculi.) Deesse nomen proprium oppiduli existimo. Nunquam enim ipsum author solet praetermittere.

Apud viculum Tertios.) Et vici et monasterij meminit Aluarus in diui Eulogii vita: et idem diuus alibi non semel. Sunt autem Genesij duo, martyres ambo, ambo in Dei ecclesia perelebres, Romanus alter, alter Arelatensis. Vtriusque martyrium vno eodemque die, hoc est Augusti xxv. recolitur.

Et quia defectu solis.) Assurgere tetat hoc loco oratio. Et peccus illud diui Eulogii, Deo plenum, et sanctorum gloria cupidissimum, interna deuotione instinctum, feruentius prorumpit. Nec deest eloquentiae nativitas, sed verbis, quod fuit temporis, destituitur, et modo, quod fuit regionis, caret.

Et inclitus Papa.) Aliquot etiam retro saeculis Papae nomen, quod patrem significat, Episcopis quibusque iam commune fuerat. Prudentius ad Valerianum episcopum scribens in Hyppoliti martyris passione. Rorantes saxorum apices vidi, optime Papa. Et multa Sidonii Apollinaris epistola episcopis scripte, hunc titulum praefertunt. Postea vsus tenuit, ut hoc nomen summo Pontifici Romano totius ecclesiae Christianae capiti solummodo, per antonomasiam quandam, tribueretur.

Era Decccxcv.) LXXXV. fuit in veteri: sed perperam profecto. Era enim nonagesima quinta fuit notanda, quando quidem Mahomad rege regnante, quod supra dixerat, interfecti sunt hi duo martyres: qui postremi omnium passu hoc tempore ante Eulogium videntur, anno Domini octingentesimo quinquagesimo septimo.

JN

IN NOMINE DOMINI INCIPIT LIBER DOCV-
 cumentum martyrij Eulogij presbyteri, quod in carcere posi-
 tus virginibus Christi Floræ & Mariæ ergastulo manci-
 patis dicauit.

PROEMIVM OPERIS SVBSEQVENTIS.

QVI COPIIS RERVM, ET MVLTIPlici
 quæstu pecuniarum exuberant, quicquid in rebus ter-
 renis affectant, facile consequuntur. Sed multo aliter
 est penuria & fame vexatis, qui vix quotidianum victû
 operoso sudore capeffunt. Diues enim cogitauit & fe-
 cit, pauper cogitando defecit. Ast ego illis longè inferior egestate
 scientiæ laborantibus. & eorum, qui exigua literarum paritate sub-
 nixi sunt, nimium vltimus, hoc opus abiecto satis (vt ita dixerim) sty-
 lo sensuque digestum, ex eo documentum martyrij appellauit, ex quo
 quorundam virginum animos reorum mancipatarum specui ad con-
 summandum cursum certaminis imbui: seu quia pro futurum fore ce-
 teris talia exquirentibus credidi. Non igitur facundiæ nitore, quæ
 mihi oppido deest, materiam libri succinxi, non leporem venusti ser-
 monis in extructione eius intendi. Sed quomodo per huius instru-
 menti virtutem Deum possem propitiari, meoque me reatu absolue-
 re: quoniam scriptum est: Qui conuerti fecerit peccatorem, saluat
 animam eius, & suorum cooperit multitudinem peccatorum. Et ite-
 rum, Qui ad iustitiam erudiunt multos, fulgebunt sicut stellæ in per-
 petuas æternitates. Inde hoc proemium & præsentibus & futuris pre-
 cem humilem defert lectoribus, vt simplici studeant percurrere ani-
 mo, quod simplex depromit oratio, simplexque dictauit inten-
 tio. Et si fortassis in aliquibus sanæ doctrinæ sententiam meam obsta-
 re repererint, nescientiæ id, non voluntario errori ascribant: melius
 que emendando indulgeant, quam reprehendendo derogationibus
 vacent, quia non erit ad culpæ meæ titulum coram Domino referen-
 dum crimen, quod non est vitroneo lapsu commissum.

EVLOGIVS SERVVS CHRISTI VIRGINIBVS SA-
 cris Floræ, & Mariæ carcere compeditis salutem.

PARVVM hoc opus instructioni vestræ, vt reor, necessa-
 rium, sanctæ in Domino Iesu Christo sorores, operepre-
 tium condere visus sum, quod Deo fautore vobis fiet pro-
 ficuum,

ficuum, mihi que & nunc & in futuro examine surget in testimonium:
 Vel quia ipsius dono, & sancti illustratione spiritus organum linguæ
 meæ præconio veritatis repleti confido: vel quia cœptum voluminis
 huius laborè ab eo & perfici & sanctificari spero: vel quia fecisse vos
 magna & laudabilia verbis prædico, sensibus admiror, literis effero:
 superasse vos viros, superasse clericos fateor. Excessit virtus vestra
 præclara monumenta virorum, & in excelsis elatum laboris vestri ve-
 xillum dat omnibus piæ operationis documentum. Incitando desi-
 des ad triumphum, imbecilles armando ad prælium, debiles roboran-
 do ad bellum, tergiuersantes hortando spe vincendi redidit ad
 castra pugnatorum facere reditum, & vniuersæ ecclesiæ specimè pro
 veritate moriendi exhibēdi signiferum. Propterea non discedet laus
 vestra de ore hominum vsque in sæculum. Siquidem præconabilis est
 virorum victoria, excellentior tamen foeminarum extollitur palma:
 & cum magnum sit in viris victoriæ signum, plerunque gloriose offe-
 rūtur mares triumpho adorearum. Maioris verò est admirationis lau-
 de colendum foeminas rem fecisse virorum, quippe quæ sexus sui fra-
 gilitatem oblitæ, celsa virtutum appetere non verentur. In qua subin-
 de fortium vigor lassatur. Denique hac magnanimitatis virtute olim
 legales foemina Esther & Iudith subnixæ fuerunt, quæ propter salua-
 tionem populi Dei hostium sese periculis iniecerunt. Nam vna earū
 Aman in perniciem Israel nefaria machinantem persuasit regi crucifi-
 gendam. Altera sopitum quiete vitiorum Holofernem saluo pudore
 peremit. Et sic cum excellenti victoriæ medias pugnatorū acies scin-
 dens, suum reuisura populum voti compos regrèditur. Vnde vos que
 so, sorores meæ, vt harum exemplo succinctæ, in excidium aduersarij
 Dei animosum spiritum erigatis: & vt tam vos quam cateruam fide-
 lium à perditionis æternæ laqueis eruatis. Cœptum anhelate iter per-
 ficere, quia hæc via facilius & velocius vos ad thalamum sponsi vestri
 perducet. Est enim angusta & arcta semita: sed compendiosa celerita-
 te vos sub vnius horæ spacio ad sponsi vestri peruenire faciet gaudiū.
 Non desit sacrario pectoris vestri primæus ardor bellandi, quin po-
 tius quotidianis incrementis intra mentium vestra sum recessus sit ad
 auctus, solenniter crepitans. Quasi ex vno ore ambæ clamate. Mihi
 autem absit gloriari nisi in cruce domini mei Iesu Christi, per quem
 mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.

NON vos, sorores meæ, sæculi blandimenta decipiant, qui Chris-
 tum dominum ore Apostolico audistis dicentem, Nolite diligere mū-
 dum, neque ea que in mundo sunt. Si quis diligit hunc mundum, non
 est

Ad Galatas. 7.

1. Ioann. 1.

DOCUMENTVM MARTYRIALE.

est charitas patris in eo. Quia omne quod in mundo est, concupiscentia carnis & concupiscentia oculorum est. Et superbia vitæ quæ non ex patre, sed ex mundo est. Et mundus transiet & concupiscentia eius.

Psal. 61. Non vos copia rerum illiciat, quia scriptum est: Nolite sperare in iniquitatibus, & in rapinis: nolite concupiscere diuitias, si affluant, nolite cor apponere. Et iterum, Nolite sperare in incerto diuitiarum. Nō vos carceris squalidus horror auertat, quæ verè scitis prophetas, Apostolos & beatos martyres per carcelaria vincula ad cælestem patriam peruenisse. Multisque secreta mysteriorum in antro positis reuelata sunt. Non vos contubernium scortorum exturber, quoniam

1. ad Timo. 6. scriptum est, Sicut lilia inter spinas, sic amica mea inter filias: & Dominus quidem cum iniquis deputatus est, & inter vtrunque latronem affixus est. Non vos furentis iudicij terror immutet, quoniam nec capillis de capite vestro sine iussu patris vestri auelletur. Non vos conuicia iniuriarum deterreant, quoniam scriptum est, Nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias eorum ne metuatis, sicut enim vestimentum, sic comedet eos vermis. Et sicut lana, sic deflorabit eos tinea. Non vos supplicia illata poenarum marcescant: non immanitas dolorum exuperet: non vulneribus tormentorum vigor fidei vestræ succumbat, quia scriptum est, Nolite timere eos qui occidunt corpus, animæ verò in nullo possunt nocere: sed potius eum timete, qui potest corpus & animam perdere, & mittere in gehennam. Dominus & magister vester hoc iubet sorores meæ, & ex eius deifico ore ista prolata sunt. Iam non est ultra quod metuas pusillus grex, quoniam complacuit patri vestro dare vobis regnum. Roboretur prorsus vehementius humana fragilitas, & exerta manu in certamine pro Deo suo exerceat pugnas. Ipse dabit auxilium, ipse victoriandi conferet meritum, qui tali auditoribus indixit præceptum. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi.

Canti. 2.

Psal. 51.

Matth. 10.

Lucæ. 12.

Matth. 28.

Psal. 124.

COMMUNATVR certè hostis publica vos venalitate dimittēdas, foroquē imponendas, & nefarijs vulgarij prostituedas obscœnitatibus, crudeli exequatione nundinaliter distrahendas. Sed neque huiuscemodi obsecro cedatis furoribus, quia non derelinquet Dominus virgam peccatorum super fortem iustorum, vt non extēdant iusti ad iniquitatem manus suas: ipse enim vos prouidus scrutator secretorum vestrorum vestriquē vigoris collator, propulsari tētationum molestijs non sinet. Quibus probari, & non succumbere posse vestrū spiritum sperat. Quod si (quod absit) persecutoris voluptas improba intercesserit, & vim corporibus inferens, dicata Deo membra libidinose

DOCUMENTVM MARTYRIALE. 89

nose inuitas oppresserit. Procul sit tantū ab appetitu animi perniciofa consensio, quia non polluet mentem aliena corruptio, quam nō scēdat propria delectatio. Quapropter in harum tētationū discrimine, quarū graui cōfliktatione hinc inde prominētibus bellis imbecillitas humana vexatur, dū corporis integritatē amittere veretur, vel perditam perijsse dolet: etiā coram Domino præmia integritatis sue mereatur. Nec (dum inter homines vim perpeffa iam caro turpis notam infamiae subijsse verecundatur) crimen est: sed id potius intuendum, idquē omnibus modis affectandum est, quod nos Deo inculpabiles reddat, non autem metuendum quod vulgus de nobis iudicium feret. Quoniā nō vacabitur mercede incorruptionis mēs, etiā carnis integritate adempta: dummodo permaneat sub testimonio sui opificis castitas interioris hominis illibata. Nam quantunlibet aduersarijs cedat infirmitas carnis, quibus datum est corpora trucidare, tormentis affligere, stupris coinquinare, poenisquē diuersis addicere: in nullo tamen animabus sanctitatis propositū conseruantibus possunt nocere. Quia vt beatus ait Hieronymus: corpus sanctarum mulierum non vis maculat, sed voluptas. Et iterum sanctissimus Augustinus. Non amittit corpus sanctitatē, manente animi sanctitate, etiā corpore oppressio: sicut amittitur corporis sanctitas, violata animi sanctitate, etiā corpore intacto. Sic Ioseph, sic Hieremias, sic Daniel, & tres pueri multiquē Hebræorū fideliter Deū colētium illa tēpestate venundati sunt: & tamē a verbo Dei non recesserunt. Quia nullum in statū deuenerunt, quo Deum suum non inuenirent, illum vtique ipsum, cuius in mēte & intē

Hieronymus.

Augustinus.

Ionas.

Malchus monachus.

4
tione passionem ferentes, & dum cæderentur, & dum secarētur, & dū lapidarētur, & dum venderentur: Christi passionē cogitabant, qui impij post multa sæcula proditoris discipuli diltrahēdus erat cōmercio. Deniq; Ionas propheta Dei nutu ponto de nauī proiectus, belluinis faucibus raptus, ex improviso carceri horrifico mancipatur. Sed tamen expertus omnis rationis monstrum illud rationabiliter creatori suo obsequens, mysticè tantummodo conseruandum sibi vatem creditum fore intellexit, & inde non demoliendam pernīciter alui sui specubus reuerendam prædam reposuit. Vt quæ erat prophetæ causa periculi, fieret postea nationibus credituris in sacramentum mysterij: & ex eo infractus visceribus, & incolumis permaneret, ex quo triduanī temporis sepulturam mortis portendebat Domineæ, quod abrogans Dei sui mandatis parere, Tarsum maluit navigare. Sic Malchus monachus in captiuitate victrici dextera castitatem tuetur, crudelium quæ Dominorum iugo exuitur: dum pro eo,

M interce-

intercedente pudicitia, armata vngula feruit, immani feritate impiū cōterens Dominum, qui pudicum in antro suo immunem reliquerat Malchum. Sic Paulinus Nolanæ vr̄bis episcopus vir eximie sanctitatis, & incomparabilis meriti, propter vnicū viduæ filium sponte subijt feruitutem, exemplo veri magistri commotus: qui dum liberū & cōæternum frueretur cum patre & spiritu sancto cuncta disponendi imperium, nec præiret genitoris potestas maiestatem prolis cōæuæ (quia natura diuinitatis indiuisibiliter persistente, diuersitas personarū inconfusa manebat, vna eademq; patris & filij & spiritus sancti substantia existente) non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniēs, formam serui accepit, humiliavit se vsque ad mortem, mortem autem crucis.

Ad Philip. 2.

QVAPROPTER sorores meę, hoc Dominicę passionis exēplar ante oculos cordis statuentes, & eius vestigia iugi meditatione sequētes, omne tēporale suppliciū pro nihilo reputate. Quia licet sit asperū & amarū, breue tamē est atq; fini cōtiguū, & sub vnius momenti spatio aut qui infert perit, aut sustinēs deficit. Quia pœnæ si acriores sunt, citò ingerunt patiēdi defectū, si verò leuiores sunt, facilius tolerantur. In vtroq; semper gloriādi vobis manet trophæū: in vtroq; semper felicitatis cumulatur profectus, dū per multimodā excruciationē veluti aurū igne probatū, puriores anime vestre, decidentibus scorijis vitiorū, redduntur, & acrius pœna grassante, maturū laureādis vobis infert interitū: incunctāter vos nihilomin⁹ ad verū præmittēs solatiū, de quo per prophetā dicitur: Dabo eis solatiū verū, pacē super pacē.

IN huius igitur vitæ corruptione, quā talibet quisq; nostrorū tranquillitate fruatur, cōmodis vegetetur, prosperitate feratur: ex eo tamē quia peregrinamur à Dño, magis desolationē esse, quā pacē, in veritate fatendū est. Quia cuncta, quæ tēporalibus rebus hæret, & vario mundi lumine perlustrantur, nihilomin⁹ vanitati corruptioniq; succumbunt, & faciliē à statu suo labuntur, dicente Salomone, Omnia vana sub sole.

Eccl. 1.

HINC vehementius pijs Deo affectibus supplicandū est, sanctisq; frequenter studijs insistendum, & quasi lucerna in caliginoso loco lucente diuinarum scripturarum præcepta sanctorumque iura verborum è tenebris nostre peregrinationis, quibus à Domino, & beatorū confortio separamur, contemplanda sunt, & seruanda, donec dies luceat, & lucifer oriatur in cordibus nostris. Vnde, si libero aspectu Deum cernere anhelamus, prius fide corda purificanda sunt, operibus cōsecrāda, & muro charitatis hinc inde vallāda, quibus profectō illius

1. Petri. 1.

illius sacri euangelij sponse in cunctanter cōdigni habeamur, quā dicitur: Beati mūdo corde, quoniā ipsi Deū videbunt. Inde quęso vos beatę virgines, ne perdatis coronā vobis paratā, nec vos à charitate Christi cuiusquā rei mūdialis oblectatio segreget, sed æquo animo cū Apostolo prædicate dicētes: Quis enim nos separabit à charitate Dei: tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculū, an gladius? Sicut scriptū est, quoniā propter te mortificamur tota die, estimati sumus vt ouis occisionis. Sed in his omnibus superamus, propter eum, qui dilexit nos. Certus sum enim, quia neq; mors, neq; vita, neq; angeli, neq; principatus, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq; profundū, neq; instantia, neq; futura, neq; creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quę est in Christo Iesu dño nostro. Quin potius ista omnia propter eternā retributionē alacrioribus animis votisq; ardentioribus, & quęreda sunt, & ferenda. Manet enim vnicuiq; apud Dominum reposita laboris sui corona: & pro qualitate certaminis repensabit ille fructum mercedis.

Matth. 5.

Ad Ro. 8.

EQVIDEM nec nos diuino beneficio extorres fieri credimus, nec expertes, aut ingratos celesti munere speram⁹: quia licet inuiti, tamē pro nomine suo sumus deuincti, & alto ergastulorū laqueo deligati. Repleta sunt penetralia carceris clericorū cateruis, viduata est ecclesia sacro presulū & sacerdotū officio. Horrēt diuina tabernacula squallidā solitudine: aranea texit tēplum, tenēt cūcta silētium. Cōfusi sunt sacerdotes, & ministri altaris, quia dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omniū platearū: & desinētibus in cōuentu hymnis cantionū celestium, resonāt abdita carceris murmure sancto psalmorū. Non promitt cātor diuinū carmē in publico: nō vox Psalmistę tinnit in choro: nō lector cōcionatur in pulpito, non leuita euāgelizat in populo, non sacerdos thus infert altaribus. Quia percusso pastore, dispersionē intulit aduersarius gregi catholico, priuata prorsus ecclesia omni sacro ministerio. Et licet hæc inuiti sustineamus, non esse tamen immunem coram Domino detentionem nostram confidimus.

Miseria ecclesie persequutio.

Thre. 4.

7

QVANTO vos nobilior gloria præstatiōrque corona, o sanctę sorores meę, expectat, quę spōte sæculo, & fluxibus eius renūtiantes, zelo Dei armatę, intrepido gressu cōtra hostē fidei libero exilistis processu. Dignę quidē munere diuino, condignę autē prophetalis oraculo, quo dicitur, Qui sponte obtulistis de Israel animas vestras ad periculum, benedicite Domino. Proferentes testimonium veritatis in auctorem sceleris, & institutorem peruersi dogmatis, victricia contra eum arma assumite. Ieiunijs, vigilijs, orationibus, & clamoribus

1ed. p.

M ij diebus

diebus ac noctibus insistentes. Rogo vos, sanctæ sorores, ne desistatis à cœptis, ne cessetis ab inchoatis, ne resiliatis à præliorū auspicijs, quia non inchoatibus præmiū, sed perseuerantibus datur. Ne respiciatis retro, nec primam fidē irritam faciatis, nec manū super aratrum tenētes, ab itinere regio in deuium declinetis. Festinate ad mercedē laboris vestri vos accingere, cōtendite ad culmē perfectionis ascendere. Quia post victoriā miles coronatur strenuus. & iam consummato labore, cōductis mercenarijs merces dispensatur. Nam & qui certat in agone non coronatur, nisi legitimè certauerit. Certare verò legitimè est, omnibus à corde exclusis labentiū rerum affectibus intuitu capessendi regnū cælorū, aut cū iustitia viuere vsq; ad mortē, aut non timere propter iustitiā mortem. Nā cum iustus rediuiuā semper demoniorum vsq; ad obitum perferat litē, nec desint ab eo tentationes vsq; ad finē, recepturus pro qualitate certaminis in futuro mercedē, quantum sanctitate præcellat, nō pergit securus, non vadit ad Deū intrepidus. Ille verò, qui sectādo iustitiā, pro iustitia mori eligit: celerē instātibis bellis defectū imponit, æternūq; indubius ad regnum ascendit.

8 Sit qualis vult, & ex quibuslibet vitiorum laqueis seu peccatorū foribus venerit, etiam si illotus baptisate ad martyrium conuolauerit, nihilominus coronatur.

NE terreamini, sorores, furoribus persequentium, neque formidetis à faciebus eorū, neq; enim timere vos faciet dñs vultū illorum. Vobiscū ille est, qui vos armavit, idem propter vos pugnat, qui incitauit. Nec adiuuare desistet ille ipse, qui vos ad hunc peragendum agonem elegit, quo deuictis aduersitatum stimulis secum iure perenni conregnare faciat temporibus infinitis.

10 VERVM ad eos veniamus, qui vos ab hac intētionē inhibēdas esse putarūt, & illā primordiale confessionē vestrā infringere, & negare iusserūt, quā vos incitante Christo spōte coram iudice protulistis. Nos autē talia vos agere interdiciamus, quia Deo est obediendum, potiusquā hominib⁹. Magister enim noster fūdatores ecclesię apostolos nostros ad prædicationē euāgelij informās, hoc eis dedit præceptū. Si quis me confessus fuerit, & verba mea in generatione ista adultera & peccatrice: hunc & filius hominis confitebitur, cū venerit in gloria patris sui & sanctorum angelorum. Non oportet, sorores meæ, votum vestrum irritum facere, quia scriptum est: Siquid vouisti Deo, ne tarderis reddere. Displicet enim ei infidelis, & stulta promissio: sed quodcunque voueris, redde. Multoquē melius est non vouere, quam post votum promissa negare. Non erit Deo inultum, vt post confessionem

fehsionem veritatis, denuo veritati repudium detis. Illudq; os quod testimonium veritatis proferendo, diuinitus sacratum est, mendacio polluat. Qui enim ista vos facere iubent, nihil aliud quam mentiri suadent. Et qui ad hoc mentes vestras inclinare contendunt, nihil aliud quam veritatem negare compellunt. Nulla itaque differentia est inter mendacem, & veritatem negantem. Quia eodem reatu mihi videtur astringi vera abrogans, qua & falsa depromens. Mendax enim nititur falsum commentum loco veritatis inserere: vera autem obtegens, silentio suo falsitati administrat vigorem. Hinc euenit, vt veritas celata non pateat, & falsitas subnixæ præualeat. Vtrumque verò vnum sunt, & ob hoc impunita non erunt: Scriptum est enim, Testis falsus non erit impunitus. Et iterum, Os quod mentitur occidit animam. Quare ergo sanctissimæ sorores, vos metipsas interficere, vestrarumque animarum parricidas fieri non timeatis? Neque enim aliud agit, quā hominem occidit, qui seipsum occidit, & grauioris culpæ criminibus obnoxius iudicatur licetor animarum, quam corporū. Quoniam elisa caro quandoque surgit pro meritis cum anima regnatura in gloria: vitijs autē anima interempta secum pariter carnē pertrahit ad gehennam.

NVNQVID mētite estis in eo quod patulis assertionibus in aduersariū fidei catholicæ protulistis? Nūquid omnē cōuitium quod in ipsum præuiū antichristi dixistis, non verū & certū est? virū dæmoniosum, Sathanæ ministrū, mendacio plenum, mortis ac perditionis perpetuæ filium. Nunquid non omnis catholica ecclesia identidē quod & vos Deo testimonium refert?

PROPONUNT certē vobis expugnatores sancti propōiti, eremitatem ecclesiarū, cōpeditiōnē sacerdotū, dispersionē ministrorū: & quod nō est nobis in hoc tēpore sacrificiū, nec holocaustū, nec oblatio, nec incēsum, cūcta vastante sacrilega manu, omniaq; turbante fauore tyrannico. Sed respondendū est eis, sacrificium Deo acceptabile esse spiritum contribulatū: & quod in anima cōtrita, & in spiritu humilitatis ita à Domino suscipiamur, sicut in holocaustis arietum & taurorū, & sicut in millibus agnorū. Quia non est cōfusio confitentibus eum. Vos ergo sorores beatæ, iam in illo reti Dominico captæ estis, quod in dextera nauigij ad præceptū magistri missum, plenū magnis piscibus littori expositum est. Ad hoc reseruatū, vt scrutiniō Apostolorū foris malis proiectis, perenni vos societate iūgamini electorum catalogis. Si verò sciscitante iudice, negaueritis vos maledixisse vatem, maledicemini: nec detestatas fuisse, quod Dñs detestatus

M iij est:

est, duplici peccato eritis obnoxia. Vnum erit mendacij, negando veritatem, quam iam confessi estis: aliud subtrahendo coram inimico iustitiam verbum confessionis. Et certe quae non maledicimus, est contrario benedicimus: & quae non detestamur, quasi fauendo nostrae societati admittimus.

VND E insistendum est, sorores meae, ut cepta bella cum diuino auxilio in pace animarum vestrarum consummetis, nosque potiori interuentu de caelestibus tueamini. Quonia si sic vobis pius Dominus non deest auditor, facilius tamen eius contubernijs coherentes, quicquid ab eo petieritis impertietur. Quia sic immaculata virginitas liberis passibus Dominum sequitur, sic munda castitas a Redemptoris sui consortio non auellitur: sic etiam purpureo martyrij aspersa cruore sertis diadematum victrix amicta comitatur. Deus enim ecclesiam suam a molestia vastatoris defendet, nos quoque sicut voluerit inuicta potestate de vinculis istis eruet, & custodiet, sedibusque proprijs miseris restituet. Vos tantum sorores, perseuerate usque ad mortem carnis, ut non solum animarum periculum euadatis, verum etiam in vitam aeternam eas custodiat, dicente Domino: Qui perdidit animam suam propter me, in vitam aeternam custodiet eam. Tunc autem quo putato inculpabiles essetis, si communi cum nostra ecclesia silentio in hac re vteremini, non detestando publice, quem frequenti impugnatione blasphematis occulte? Nec statueret vobis Dominus ad reatum, quod sola cordis meditatione, non oris professione ipsum referretis in forum? Emulando magis praetextum huius nostrae ecclesiae, quae hoc tempore contra ipsum vatem iniquum clandestinis agit inuentionibus? Pro eo quod praepediente facinore elapsa aditione Gothorum respublica, quae olim in Hispania aucta felicitate ecclesiarum, & summa dignitate pollente sacerdotum, ab eis moderantibus gubernabatur: in istius nefandi cultorum priuilegium vatis occulto iustoque Dei iudicio transuecta est. Quoniam quaecumque Dominus nobis intulit, in vero iudicio fecit, Et haec omnia propter peccata nostra, atque, ut scriptum est, hereditas nostra versa est ad alienos, domus nostra ad extraneos. Aquas nostras pecunia bibimus, & ligna nostra pretio comparauimus. Serui dominantur nobis, neque est qui redimat nos de manibus eorum. Qui grauissimo iugo colla prementes fidelium, omne a regni sui finibus, sicuti cernitis, genus excludere moliuntur Christianolum: nunc pro suo libito tantummodo exercere nos sinentes Christianismum: nunc dira seruitute foetere facientes ritu Pharaonitico sudorem nostrum: nunc intolerabiliter a nobis vestigalem extorquentes chirographum: nunc publicum imponentes miserorum ceruicibus esse sum:

Matth. 10.

Hispaniae deuastatio.

Thre. 4.

Exodi. 5.

sum: nunc rebus nos abdicantes, crudeliter detrimentis atterunt rerum. Et ita vario oppressio genere orthodoxorum fatigantes conuentum, diuersoque persecutionis incursum gregem affligentes Dominicum, gratum se Deo suo nostris iacturis credunt prestare obsequium. Quanto tunc praestantiore nobis gloria a Domino prestaretur, si desidia respicientes, documento vestro excitati, talia peragere festinarem, nec nos sub diuino impiae gentis laborare stimulo pateremur. Sed nos miseri eorum oblectati sceleribus non incongrue Psalmistae denotamur oraculis, qui ait, Commixti sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum, & seruiuerunt sculptilibus eorum, & factum est illis in scandalum. Heu pro dolor, quia esse sub gentibus delicias computamus, iugumque cum infidelibus ducere non renitimur. Et inde ex quotidiano usu illorum sacrilegijs plerumque vtimur, magisque ipsorum contubernia affectamus, quam ut exemplo Loth patriarchae relicto Sodomitico rure in monte saluemur.

AT vos, beatae virgines, postquam strenue bellatrices ad publicum proficiscitis certamen, & coram regibus & principibus mundi intrepida confessione repulistis iustitiae hostem: pugnandum est vobis usque ad mortem, quia hoc genus certaminis in morte glorificatur, & tunc brauium miles accipit, quando moritur: eoque fit de corona victoriae certus, quo se ardentibus bellis iniecerit moriturus. Sic vos obitum distrahentes corporeum eternum vitae perennis emetis statum, luci perpetuae mancipatum, dumque caelestia pro terrenis mutando acquiritis, & dispensando labentia, in aeuum mansura percipitis: praecipuis meritorum vestrorum exemplaribus ecclesiam catholicam informatis, quo mundana abdicando, supernis rebus intendant. Manet igitur vobis, sorores meae, ex utraque parte victoriae commodum, manet ex utroque latere premiorum indefinentium lucrum: & hinc non indecenter illud Psalmistae vaticinium vestris iustis laboribus extat paratum, quo dicitur: Gloria & diuitiae in domo eius, & iustitia eius manet in saeculum saeculi.

SED iam me in portu silentij constituto, priusquam volumen finem appetat, & sancto inspiramine educatis arma praeliandi ministrare desistat: tecum mihi paululum loqui libet, o virtutum meritis flores Florae sanctissimae soror, ut nostrae familiaritatis verbum auditu placido captas, secretario cordis recondendum admittas. Nostrumque consultum sanctificatis mentibus tuis, ut pij patris praecipuum reponas. Audi ergo filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui: quoniam concupiscit rex speciem tuam. Non itaque vocatio tua ceterorum similis est. Siquidem tu lupino creata coitu, & oue matre

M iij progenita,

progenita, quasi ex sentibus rosa frondescis. In nullo tibi æthnicum semen obsistens, cum tamen Christiano ædita partu, conceptum diuinitus, piæque matris magisterio dominum Iesum Christum ad eò credula mente colueris, ut propter nomen eius acrioribus cæsa flagellis, pristinam nullatenus professionem repuleris. Noueras enim sp̄sum tuum dixisse: Tradent vos in concilijs, & in synagogis flagellabunt vos: & ad præsides regesque ducenum propter me in testimonium illis & gentibus. Qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Hinc iam tibi proposita auspice Deo gloria cœpit te comitari martyrij. Hinc nominis tui magnifica toto orbe fama diffundi, hinc pro te rumor agonis, populos nationesque peragrās, cœpit pluribus innotescere. Denique euulsam ictibus flagellorū venerabilis tui verticis cutem, rimāque qua cæsaries pulchra defluerat, ego persecutionis tuæ tempore intuitus sum, dignante te illud mihi ostendere veluti proximo patri puritate reuerentiæ tuæ. Et blāda manu attractans, quia osculis ipsa vulnera non crederem esse demulcenda: postquam à te discessi, diu alteque memet reputans suspirarij. Exponente verò coram me diffusa cælitus gratia oris tui ingentia dolorū tuorum, casusque periculorum, qui te presserant, & quomodo septa custodia, qua mancipata extiteras, diuinitus patefacta nocturna tibi silentia aditum effugiendi præstiterint: reputaui conformem te esse Petri apostoli passionibus per hæc eademque gesta, quæ cunctis ostenderas. Quippe quæ tunc diuinitus absoluta, post sexennium de ciuitate in vrbe, de vico in oppido per multa & varia exilia, atque latibula remedio fugæ contenta fueras. Et que prius intuitu euadendi enormes moles transcenderas: nunc quasi monenti Christo sponso tuo ac tibi dicenti, Vbi pascis, vbi cubas in meridie soror mea? iterum venio crucifigi: rediuiuo præliandi aucta regressu, forum adis, publicum petis, teque intrepida, confitendo Christum, & detestando fidei aduersarium, iudici offers, fortiterque ei resistens, laudans Christum tuæ salutis authorem pietatis extollis religionem, ac deinceps impudicum vatem infamans nullatenus vera potuisse prædicare, mendacio plenū denuncias: & ob hoc congrue Dauidicum carmen decantas: loquebar de testimonijs tuis Domine in conspectu regum, & non confundebam. Et iterum, Bene nūciaui iustitiam tuam in ecclesia magna. Ecce labia mea non prohibebo Domine, tu cognouisti. Iustitiam non abscondi in corde meo, veritatem tuam, & salutare tuum dixi. Non celaui misericordiam tuam, & veritatem tuam à synagoga multa. Ac si patenter diceres, Testimonium veritatis tuæ Domine hæctenus timore carnis celauit:

II

Cant. 1.

Psal. 39.

celauit: iam nunc, tuis armata viribus, patefaciam, quia sic timere nescit Deicola, sic trepidare ignorat mens tuo munere opima. Hæc ideo, Christi famula domina soror mea Flora, tibi disposui, ut tantarum virtutum beneficia recolens, ne tuis collata cælitus meritis perdenda reputes, ne conculcanda pertractes. Festina ad brauium, curre ad præmium, dum tempus capeffendi instat potissimum. Paratus enim est sponus tuus dominus Iesus Christus titulum tibi conferre perfectionis, si pugnare vsque ad mortem non cessaueris: si pro eo mori sicut à principio elegisti vsque ad supremum contenderis: si hanc perfunctoriam pœnalitatem gaudijs oblectata supernis pro nihilo perderis. Quia non sunt condignæ passionis huius temporis, ad superuenturam gloriam, quæ reuelabitur in vobis. Certabonum certamen, soror mea virgo beata, et si acrius vulnereris, non cedas. Quia hæc vulnera æternæ sunt felicitatis auspicia, & sempiternis conferunt defectum doloribus. Cuncta permanent incolumia. Mors hæc vitam donat, cœtibus sanctorum agglomerat, & statum perennitatis fideliter ac viriliter in agone perseuerantibus præstat. Verum quia se pridem claudi iam liber sperauerat, cum me tibi singulariter verbum facere, o soror Flora, olim gesta primordialis martyrij tui cogeret: nunc ad utrasque reditum faciens, adhuc paululum communiter vobis loquens, quod mereamini præmiū, diseram, & sic deinceps prolixo sermone finem imponam.

Ad Rom. 8.

INENARRABILIA sunt sorores meæ præmia vestra, egregia multum nimis reposita munera. Accipietis enim à Domino fructum virginitatis centesimum, & gloriosi martyrij inenarrabile com modum. Occurret vobis obuiam sancta & venerabilis regina mundi virgo Maria, florentissimis virginum choris ornata. Aderunt etiam fortissimi milites Dei confratres vestri Perfectus, Isaac, Sancius, Petrus, Vualobonus, Sabinianus, Vuistremundus, Habentius, Hieremias, Sisenandus, Paulus, & Theodemirus, qui vos præcesserunt cum signo fidei, & victoriam de hoste tulerunt, vobisque ianuā peruenienti ad regnum aperuerunt, dignum itineri vestro præparentes occursum, atque dicentes. Venite sorores sanctissimæ, ingredimini thalamum sponsi vestri, quem eo tenus dilexistis, ut propter illum mori nō timeretis. Iam enim hyems transijt, imber abiit & recessit, quia temporalis tribulatio à vobis deuicta discessit. Properate sanctę sorores, festinantes cum iucunditate faciem eius cernere, cui in veritate famulastis, pro quo mori non recusastis, ut in æternum viuatis. Percipite mercedem vestri laboris, & sumite lauream gloriosi certaminis.

12 Martyres Cordubenses, qui in per fuerant coronati.

DOCUMENTVM MARTYRIALE.

13 Quis tunc existimare gaudium tuum poterit o soror Maria? Quis illi⁹ felicissimæ horæ diffusam cælitus mentibus tuis lætitiã compensabit? cum inter eos leuitam agnoueris Vualobonsum, quem tibi pia parentalis affectio germanum generauit? Quis vtrarumque vestrarum tripudium mortalibus coniecturis aut verbis humanis expediet? quæ diuino iam gremio constitutæ, inter affluentia diuitiarum paradisi locatæ incunctanter illius remunerationis donaria capietis. Quia oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Dominus diligentibus se. Vnde obsecro vos, sanctissimæ sorores meæ virgines prudentissimæ, quæ semper oleo castimonie redundantem, ornatissimo lampadum cælestium emicantis fulgore, quãdo tabernacula Domini intraueritis, vt mei memores esse digne mini, dum thalamum vestri adieritis sponsi, eiusque amplexibus incessabili merueritis fruitione coniungi, tuemini me precibus, defen-
14 sate meritis gloriosis. Prosit mihi peccatori huius mediocritas succincta libelli, quem spiritali vestro flagrans amore vestræ salutis consulens ædidi: quod per eum vos institui, quod ad perficienda bella Domini incitauit, quod vt in conflictu non deficeretis ense prædicationis armaui: quod illecebras, quas fugere debeatis ostendi: quod præmia, quæ mereatis disposui: quod in laudibus vestris prout potui me verfaui. Vos nolitis quid a vobis petierim, quid charitatis intuitu vobis indixerim. Vt digno interuentu vestro omnivitiõ caream, culpis exuar, nesciamque delinquere: quo fideli famulatu omnipotenti Deo meo cohærens, fruatur post transitum tam vestrum, quàm Dominorum meorum consortio, in quorum defensione & laudẽ opus condidi memoriale sanctorum, quod immanitas persecutoris me compulit relinquere imperfectum, Christo fautore quandoque nihilominus cõsummandum. Opitulationem sanè per paruam voluminis in fine adieci, quã & verbis simplicibus edidi, & vestro necessariam proposito fore percensui. Vt crebra meditatione vestris eam memorijs alligantes, tam pro vobis iam cælestis aulae liminibus vestigium cordis super tenentius quã pro totius ecclesie catholice commoditate Domino offeratis, nostrique mentionem, prout textus exorationis poscit, loco vltimo faciatis. Ita vos Deus pacis ad perfectũ sanctificet, vt animas & corpora sine querela in aduentum domini Iesu Christi seruetis, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

EXPLICIT. DEO GRATIAS.

Item

DOCUMENTVM MARTYRIALE. 94
 ITEM ORATIO EIVSDEM EVLOGII AD SVPRADICTAS VIRGINES.

DOMINE Deus omnipotens, qui sperantibus in te es solatium verum, timentibus te remediũ indefessum, & te diligentibus perpetuum gaudium: accende igne amoris cor nostrum, & flamma tuæ charitatis pectoris nostri exure recessum, quo valeamus cœptum consummare martyrium. Vt dilectionis tuæ in nos vigente incendio, decidant à nobis incentiua peccaminum, & male suadæ titillationes procul effugiant vitiorum. Vt dono gratiæ tuæ illuminatæ, cuncta mundi oblectamina valeamus despiciere, & te puris mentibus ac votis simplicibus vsquequaque diligere, timere, desiderare, & quærere. Da nobis Domine in tribulatione auxilium, quia vana est salus hominum. Da fortitudinem præliandi in hoc certamine, & de Sion intuitu liberandi nos respice: quatenus passionis calicem tua prosequentes vestigia, possimus iucundo ore ebibere. Tu enim, Domine, Israelitas tuos olim sub diro Aegyptiorum iugo gementes, non solum potenti dextera liberaisti, verum etiam Pharaonem, & exercitum eius in medio mari demersum, ad gloriam & honorem nominis tui omnino contriuiisti. Da fragilitati nostræ in hac congressione inuictum resistendi inimico præsidium. Confer inter
15 acies dæmoniorum & hominum contra nos insurgentium inexpugnabile dextera tuæ auxilium. Oppone in defensionem nostram numinis tui scutum, & vsque ad mortem propter te viriliter dimicandi præbe suffragium, quo valeamus effusione sanguinis nostri passionis tuæ reddere debitum. Vt sicut pro nobis tu ipse dignatus es mori, ita nos quoque condigno pro te martyriali obitu facias interire: vt tormenta æterni supplicij per temporalem gladium euadentes deposita sarcina carnis ad te mereamur peruenire felices. Adsit etiam domine absque obstaculo catholice plebi, tua virtus pijsissima, defendens ecclesiam tuam à vastatoris molestia, omniumque sacerdotum tuorum corona sanctitatis & castimonie ope subnixa, post illibatum sacre officiositatis ministeriũ cælestem adire iubeas patriã. Inter quos seruum tuum Eulogium, cuius post tuum munus documentis instrui mur, literis edocemur, solatijs confouemur. prædicationibus animamur: omnibus peccatis mundatum, sceleribus vniuersis abstersum fidelem tibi efficitõ famulum, tuo perenniter obsequio mancipatum. Quo in hac mortalitate placitum tibi exhibens famulatum condignus tuarum in futuro habitus muneribus gratiarum saltem, vel vltimum

num requiescendi obtineat loculum in regione viuorū. Per Christum dominum nostrum, qui tecum uiuit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

Scholia in documentum martyriale.

- 1 Iriginibus sacris Floræ & Mariæ.) Diximus iam Gothorum tempore sanctimoniales fœminas varijs nominibus fuisse compellatas, quod in concilijs Toletanis ostenditur. Inter cœtera, sacrarum virginum nomen fuit eisdem tributum, sed enim non hinc has duas, sacras virgines appellat diuus Eulogius cum altera tantum fuerit sanctimoniales. Sed quia martyrio iam destinatae, tanquam sacræ victimæ, multo iustius hoc nomen promerentur.
- 2 Triumpho adorearum.) Verrius Flaccus seu Festus Pompeius, Adorea, laus: quia gloriosum putabant qui farris copia abundabat. Sed præsertim ea gloria hoc vocabulo postea significabatur, quæ bellicis rebus fuisset comparata. Inde videlicet, quod imperatores re bene gesta, frumenti genere, quod adorem vocant, solerent donari. Plinius lib. 18. cap. 3. Gloriam denique ipsam à farris honore adorem appellabant. Et capite octauo eodem libro meminit publicorum donorum, quæ ex farre cõstarent. Et diuus Eulogius amat plerunque eiusmodi inusitata vocabula, quod alibi etiam annotauimus.
- 3 Rem fecisse virorum.) Hispanismus.
- 4 Illum utique ipsum.) Hic locus misere fuit in exemplari lacer & deprauatus. Nullus prorsus erat sensus. Nos, quo quomodo potuimus, emendauimus, & suppleuimus.
- 5 Si acriores sunt.) Ex antiquorum philosophorum subtilitate, hoc est desumptum, ut ex Ciceronis tertia Tusculana apparet. Et non ab simile est illud Senecæ. Dolor decidit, ubi quo crescat non habet.
- 6 Repleta sunt penetralia carceris.) Misera illa Reccafredi episcopi tempora deplorat, de quibus Aluarus in diui Eulogij vita.
- 7 Non lector concionatur in pulpito.) Concionari vocat aliquid in ecclesia, aut ex sacris literis, aut ex sanctis doctoribus & concilijs ad fidelium institutionem legere. Hoc erat proprium lectorum. Nam inter missarum solemniam epistolam subdiaconus, diaconus, quod utrunque nunc etiam fit, euangelium legebat. Homilias, hoc est sacras conciones ad populum habere, hoc episcoporum & doctorum tantummodofuit.
- 8 Sit qualis vult.) Hispanismus, sease qual quisiere.
- 9 Etiam si illotus baptismate.) Theologi sacri baptismum flaminis vocant martyrium.

Verum ad eos veniamus.) Eos nimirum innuit, cõtra quos primo libro, & seorsum in martyrum Apologetico depugnauit, qui malè sanis argumentis retrahere Christianos à publica confessione volebant. Et has duas virgines horum vesanis, ut apparet, monitis lubrico vestigio veluti labantes nutasse, in ipsarum passione libro primo, & in epistola ad Aluarum scripsit. Ideo validius confirmadas, & hoc errore fortius extrahendas putauit.

Euulsam ictibus.) Quæ sequuntur, fusius in harum duarum virginum passione diuus Eulogius narrat, ubi etiam de martyribus, quos hic nominat, latè perscripsit.

Aderunt etiam.) Horum omnium martyrium sanctas has duas virgines præcesserat, ut libro secundo constat.

Profiti mihi.) Epilogus concinne adhibitus, & artis integumento artificiosior.

Quod immanitas persecutoris.) Quo tempore ab Reccaffredo Episcopo missus est diuus Eulagius in carcerem, nec librum secundum finierat, quem postea, ut ibidem narrat, expleuit.

Da fragilitati nostræ.) Sumptum haud dubie ex pia oratione, qua in sacratissime virginis Mariæ officio, ut vocant, ad sextam viuimus. Concede misericors Deus fragilitati nostræ presidium.

Argumentum epistole sequentis.

VM in Galliam iter diuus Eulogius faceret, apud hunc antistite fuerat diuersatus: qui beati Zoily martyris Cordubensis ab eo reliquias petierat. Eius sue peregrinationis historiam hic retexens, reliquias Zoily, & Aciseli etiam transmittit: calamitates, quas Cordubensis perpetitur ecclesia, multorumque martyria recensens. Titulos in hac & in ceteris epistolis, quemadmodum in Veteri codice fuerunt, reliquimus. Et hic ille Vuiliesindus episcopus est, cuius multam mentionem facit Inguu Ariste regis diploma, quod in Nauarrorum historia Garinayus apposuit: de quo in Numilone & Alodia iam diximus.

REVERENTISSIMO ET SANCTISSIMO DEI MINISTRO domino & patri meo Vuiliesindo Pampilonensis sedis Episcopo, Eulogius presbyter salutem.

LIM, BEATISSIME PAPA, CVM DIRA sæculi fortuna, quæ fratres meos Aluarum & Isidorum a genitali solo abducens, penè in vltiores Togatæ Gallia partes apud Hludouicum regem Baioariæ exulare fecit: cū me etiam propter eos diuersas adire regiones, & ignota atque laboriosa itinera subire compelleret. Quoniam stipata prædonibus via, & funeroso quondam Vuilihelmi tota Gothia perturbata erat incurfu (qui aduersum Carolum regem Fræcorum eo tempore auxilio fretus Habdarraghmanis regis Arabum tyrannidem agens, inuia & inadibilia cuncta reddiderat) ad partes Pampilonenses deuersus, putaueram me inde citò migraturum. Sed ipsa iterum, quæ Pampilonem & Seburicos limitat Gallia comata, in excidium prædicti Caroli contumacioribus ceruicibus factionibus comitis Sancij Sancionis erigens, contra ius præfati principis veniens, totum illud obsidens iter, immane periculum cōmeantibus ingerebat. Eo tempore magnā mihi consolationem beatitudo tua in ipsa peregrinatione exhibuit. Et verè summi magistri typum gerens, & in veritate eius præceptis obediens, non distulisti hospitio recreare, quem tibi vera charitas Iesu Christi commendauerat, dicentis: Hospes eram, & collegistis me. Ita thesauros meritorum apud patrem in cælis collocare studens, præbes necessaria destitutis, foues omnia, vniuersa tutaris: adeo vt in illo exilio meo, nihil præter affectuosam peregrinorum fratrum & destitutæ familiæ præsentiam suspirarem. Lugebam ego sæpe, sed tu pater

Aluar^o & Isidorus Eulogij fratres. Gallia Togata. Hludouicus rex Baioariæ.

Vuilihelm^o dux Gothia. Carolus rex. Habdarraghman^o rex.

Seburici populi. Gallia comata. Sancio Sancionis comes.

ter assiduè consolabaris mœrentem, flebam multum, sed tu pia compassione releuabas prostratum. Quandoquidem iuxta Apostolū mecum infirmabar, mecum tristabar, plangebasque vbertim, cū ego plorare. Cumque me vno residere loco multiplex dolor non sineret, libuit mihi loca visitare sanctorū, quo deiectum summis mœroribus animum releuarem. Et maximè libuit adire beati Zachariæ acyleriū, quod situm ad radices montium Pireneorū in præfata Gallia portarijs, quibus Aragus flumen oriens, rapido cursu Seburim & Pampilonam irrigans, anni Cantabro infunditur. Quod famosissimis in exercitatione regularis disciplinæ studijs decoratū, toto refulgebat occiduo. Sed tu pater iuuas anhelantem, & salutari cōsultu instruis ab eundem, pioque fratrum comitatu foues pergentem. Prius autem, quā ad eundem locum accederem, plures apud Legerense monasterium cōmorans dies, præcipuos in Dei timore viros ibidem manere cognoui. Deinde alia atque alia loca peragrans, tandē diuino munere ad illud, quod sæpius desiderabam, perueni cœnobiū. Præerat quippe ei tunc Odoarius Abbas, summæ sanctitatis magnæque scientiæ vir. Qui, vltra quā referri potest, nos dignè suscipiens, omnē erga nos humanitatem exhibuit. In illo etenim beatæ congregationis collegio, quod pene cœtenarium numerū excedebat, veluti sydera cæli, alij quidem sic, cæteri verò sic, diuersis meritorum virtutibus emicabant. Florebat in nonnullis perfecta charitas Christi, quæ foris mittit timorem, plerisque alto culmine extollebat humilitas, qua sese vnusquisque iuniore inferior reputans, imitatores præceptorum Dei fieri contendebant. Multi etiam cum essent corpore imbecilles, virtute tamen magnanimitatis subnixi, alacrioribus animis iniunctam exercebant obsequiū. Sic quoque in aliquos principatum suum obedientia (quæ omnium virtutum magistra est) vindicans, suos non patiebatur executores degenerare. Sed supra vires grandia exercere compellebat, quoscumque suo munere illustrauerat. Operabantur omnes certatim, alter alterū inuitans, cōtendebat præcellere. Augebatur inuicem ardor placendi Deo & fratribus, & vnusquisque propriæ artis industriam ad communem profectum exercitabat. Exercebant alij peregrinorum & hospitium diligentius curam, & quasi declināti Christo ad hospitia eorum, omnibus aduentantibus obsecundabant. Cū vero tot essent, nullus murmurans, nemo arrogans intererat. Studebant cuncti silentio, totamque per noctem furtiuis precibus incumbētes, nocturnum chaos peruiligi meditatione vincebant. Magna se circumspectione vallantes: ne Psalmistæ denotarentur oraculis: qui ait: Dormierunt somnū suum, & nihil inuenerunt.

8 Monasteriū sancti Zachariæ. Pirenei mōtes. Aragus fluius. Cātaber fluius.

10 Legerense cœnobium.

11 Odoarius abbas.

SED quid referre de sanctorum virtutibus lingua potest mortalis, qui in terris positi angelice degunt? Et qui licet inter homines conuersentur, propositum verò gerunt caeleste? Cū quibus paululūm comorans, cum ab eis vellem discedere, omnes solo prorurūt, pro se exorare deposcunt, & cur tam cito à me desererentur, supplici prece conquirebantur. Præstabat quippe tunc mihi charissimus filius meus Theodemundus diaconus comitatum: qui ab exordio itineris mei usque in vltimum inconuulsibiliter contubernio meo cohærens, mecum totius discrimina illius peregrinationis confecit. Regredientibus ergo nobis præbent sodalitatē abbas ille venerabilis Odoarius, & Ioannes Præpositus: per totum usque in vesperum diem, colloquiū de diuinis scripturis gerentes, sic quoque ab inuicem datis osculis discedentes, ad te, Apostole Dei, est vestigio repedauimus, cuius informatione tanta honoris venerabilitate ab illis patribus excipi meruim⁹.

Theodemundus diaconus. 12

Ioannes Præpositus. 13

Elisabet Eulogij mater. Niola & Anullio sorores. Ioseph frater. 14

Sancti Zoyli reliquie. 14

Cæsaraugusta. 15

Maguntia. 16

Senior episcopus. 16

Complutum. Segoncia. Sisemundus episcopus. 17

Venerius episcopus. Tolerum. 18

IGITUR cū propriū reuifere aruū, piæ matris Elisabeth seu fororum duarum Niolæ & Anullonis, iuniorisque fratris Ioseph vrgerer affectu: cogis, vt adhuc remaneam, nec finis abire mererem. Sed vtroque vulnerē percussum cor meum tu iam mederi non poteras: cui & peregrinatio fratrum, & desolatio domesticorum quotidianū afferebant lamentum. Ita de nostra charitate confusus, rogas vt Cordubam repetens, ipse reliquias tibi sancti martyris Zoyli dirigerem, & hoc munere Pampilonenses populos illustrarem. Illico me satisfacere petitioni tuæ, respondi: & huius rei debitorem me vobis esse in veritate promisi.

CVMQVE à vobis egrederer, festinus Cæsaraugustam perueni, causa fratrum meorum, quos vulgi opinio negotiatorum cohortibus interesse nuper ab vltioris Franciæ gremio ibidem descendentes iactitabat. Deinde vrbem appropinquās, negotiantes quidem reperi, peregrinos autem meos eorum relatione apud Maguntiam nobilissimam Baiariæ ciuitatem exulasse cognoui. Et verū fuisse hoc negotiatorum nuncium, regredientibus Deo fautore succedenti tempore ab interiori Gallia fratribus nostris, didicimus.

ALIQVANDIV verò apud Seniores pontificem, qui tunc rectis vitæ moribus eandem urbem regebat, demorans: postea Complutum descendi: raptim per Segonciam transiens ciuitatem, in qua tunc præsulatum gerebat vir prudentissimus Sisemundus. Et cū ab antistite Complutensi Venerio digne susciperer, post quintum diem Tolerum reuertit. Vbi adhuc vigentem sanctissimum senem nostrum facultam spiritus sancti & lucernam totius Hispaniæ Vultremirum episcopum

pum comperi. Cuius vitæ sanctitas totum orbem illustrans, hætenus honestate morū celsisq; meritis catholicum gregem refouet. Multis apud eum diebus degimus, eiusque angelico contubernio hæsimus.

CVMQVE in domum me reuocassem, cuncta incolumiā reperi, genitricem scilicet binasq; sorores: & vltimum nostrorum omnium etate Ioseph: quem sæua tyranni indignatio eo tempore à principatu deiecerat. Suscipit peregrinum suum destituta familia, & quasi è sepulchro suscitatum latentibus animis gaudet reuifisse post longum tempus Dominū. Ego verò semper in omni colloquio meo te patrē extollēs, semper inter familiares sermocinationes tuā beneficentiā recolēs, semper tuæ charitatis affectum corde gestans, mētis vlnis amplector.

ET quia intercidente terrarum prolixa capedine, multis abinui cem disparatur spacijs, obstante quoque alio chaos immane, quo ego Cordubæ positus sub impio Arabum gēnam imperio: vos autem Pāpilonā locati, Christicolę principis tueri meremini dominio: qui semper inter se vtrique graui conflictu certantes, liberum commitantibus transitum negant: inde est, vel quod non debitum vestræ bonitati dependimus famulatum: vel quod non pio desiderio vestro satisfacimus in transmissione reliquiarum, seu quia non quibuscunque tales tantasque opes committere duximus ratum. Nunc autē, quia Deo dispensante, donus Galindo Enniconis ad propria remeans, suos reuifere fines exoptat: per ipsum vobis præfati martyris reliquias destinauimus. Sed & sancti Aciscli, quas à nobis non postulastis, transmisi mus, vt vos sponfionis vestræ votum feliciter adimplentes, eorū beatæ memoriæ cōstruendo basilicā, nobis Deo fautore propter hanc obedientiā patrociniū illorū occurrat ad veniam. Christo vobis omnia repensante atque donante, quæ in nobis egistis, & quæ erga nos operati estis: quem vestrum in nos olim exhibitum non latet obsequium, & pia remuneratione centuplicatum vobis valet rependere commodum, qui dixit: Qui vos recipit, me recipit: & qui vos spernit, me spernit: & qui recipit prophetā in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedē iusti accipiet. Cūcta tibi pater reposita sunt coram Domino, omnia apud illum, quæ pijs laboribus tuis debētur, salua & incolumiā perseuerat, recipiēda ab eo tempore necessario, cū iustus iudex aduenerit, vnicuiq; reddere pro qualitate laborū, aut præmiū, aut supplicium.

DENIQVE beatissimē pater, nolumus vos ignorare tribulationē nostrā, quā his diebus nostro præpediēte deliquio sustinem⁹, vt solito nos propēsius orationū clypeo defendētes, vestrę intercessionis irre-

N pudibili

Vultremirus archiepiscopus Toleranensis, & eius laus.

20 Ioseph Eulogij frater.

21 Pöpela Christianæ ditionis iam facta.

22 Galindo Enniconis.

23

24

pudiabili merito, quod multum apud Dominum valere confidimus, & profundo tædiorum labyrintho erui mereamur. Etenim anno presentis, qui est Era octingentesima octuagesima nona exardescens seuus aduersus Dei ecclesiam furor tyrannicus omnia subuertit, cuncta vastauit, vniuersa disperfit, retrudens carcere episcopos, presbyteros, abbates, leuitas, & omnem clerum: & quoscunque illa tēpestate capere potuit, ferro deuinctos, quasi mortuos sæculi sub terraneis specubus immerfit. Inter quos ego ille peccator amabilis vester deuinctus sum, & vna pariter omnes horridos ergastulorum luimus squalores. Vidua uit ecclesiam sacro ministerio, priuauit oraculo, alienauit officio: & non est in hoc tempore nobis oblatio, neque sacrificiū, neq; incēsum, neq; locus primitiarū, quo possimus placare dominū nostrum: sed in anima cōtrita, & in spiritu humilitatis reddim⁹ Christo vota laudationis, ita vt à conuentu desinente psalmodiæ cantu, resonent pene tralia carceris murmure sancto hymnorum. Quæ omnia prudenti relatione dōnus Galindo vobis enucleatim poterit enarrare: quia nos partim mœrore depressi, partim fastidium impolitæ orationis vitantes, suis limitibus schedulam coarctauimus, ne in modum commentarij breuitas transiret epistolaris.

Martyres Cordubenses.

PROPTER futurarum autem generationum sæcula illustrada, & vt expertes nostrarū tribulationum & ærumnarū non fierēt, saltim vel pauca è plurimis perstringamus. Quidam enim presbyterorum, diaconorum, monachorum, virginum, & laicorum repentino zelo diuinitatis armati, in forum descendētes, hostem fidei repulerūt: detestantes, atque maledicentes, nefandum & scelerosum ipsorum vatem Mahomat: & hoc modo contra eum animosum spiritum erigentes, testimonium protulerunt. Virum hūc, quem vos sūma veneratione excolitis, & cuius sectam prestigiosam instinctu demoniorum elicitam, tanto honore suscipitis: magum, adulterum, & mendacē esse cognouim⁹, eiusque credulos æternæ perditionis laqueis mācipandos cōfitemur. Quare ergo vos, cū sitis homines prudentissimi, talibus sacrilegijs cōmunicatis, & nō potius euangelicā veritatē intenditis? Hęc & his similia, prout spiritus dabat eloqui eis, in cōspectu regum & principū confitentes, omnes gladio vindice interempti sunt. Quorum decisa corpora stipitibus suspendentes, post aliquot dies igne cremarunt. Eorumque cineres fluuijalibus aquis perdendos merferunt: pleraque verò inhumata præ foribus palatij relinquentes, volucris, canibusque deuoranda exposuerunt, adhibitis custodijs militum, nequis Christianorum intuitu humanitatis carnibus nudata cadauera, sepeliret:

sepeliret, sicut scriptum est: Posuerunt mortalia seruatorum tuorum escas volatilibus cæli, carnes sanctorum tuorum bestijs terræ: effuderunt sanguinem eorum velut aquam in circuitu Hierusalem, & non erat qui sepeliret. Quorum nomina diesque allisionum in fine epistolæ digereimus. Huius rei causa nos deuincti manemus, propter hoc compediti existimus: nostro deputantes instinctui, nostræque informationi ascribentes, quicquid illi diuinitus illustrati egerunt. Vnde quæsumus, vt suffragia orationum vestrarum in defensionem nostram adhibeatis, nostrumque carcerem omnibus monasterijs vestris innotescere faciatis: & vt pronipia exoratione inuigilent, iubeatis: ita post peractum luctamen mundi de æterno premio exultetis.

Psal. 139.

SANE salutationum officia, quæ dudum, alias proferendo, omifimus: nunc cernua mente persoluimus, vosque feliciori serie temporum vigere exposcimus. Petentes, vt salua honoris vestri reuerentia, non dedignemini nobis salutare amabiles & charissimos patres nostros: id est, Fortunium Legerensis monasterij abbatem, cum omni collegio suo. Athilium Cellensis monasterij abbatem, cum omni collegio suo. Odoarium Serafiensis monasterij abbatem, cum toto agmine suo. Scemenum Igalensis monasterij abbatem cum omni collegio suo. Dadilanem Hurdaspalensis monasterij abbatē, cum omni collegio suo. Salutamus etiam cæteros patres, quos in peregrinatione nostra tutores & consolatores habuimus, omnemque scholam dominicam in osculo sancto.

Fortunius abbas Legerensis. Athilium Cellensis abbas. Odoarius Serafiensis abbas. Scemenus Igalensis abbas. Dadila Hurdaspalensis abbas.

In nomine Domini, regnante in perpetuum domino Iesu Christo, anno incarnationis eius octingentesimo quinquagesimo, Era octingentesima octuagesima octaua, decimo quarto Calēdas Maias, Perfectus presbyter occubuit.

Martyrū Cordubensiu nomina.

Sequenti verò anno, qui nunc est, Era octingentesima octuagesima nona, tertio nonas Iunias, Isaac monachus decidit, post quem Sancio Laicus de pppido Alauensi, nonas Iunias in hac ipsa Era, martyriali obitu triumphauit.

Deinde Petrus presbyter, Vualabonfus diaconus, Sabibinianus, Vuifremundus, Habentius, & Hieremias monachi, vno die, vnaque hora septimo idus Iunias, in Era supradicta interempti sunt.

Sifenandus verò diaconus decimo septimo calēdas Augustas eadem Era prostratus est.

Paulus diaconus decimo tertio calēdas Augustas, Era qua supra allisus est.

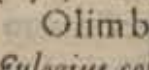
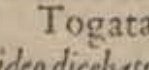
Theodemirus monachus, octauo calendas Augustas eadem Era occisus est.

Isti sunt, qui tradiderunt corpora sua in morte propter testimonium veritatis, vt in æternum viuerent. Siquidem & duæ virgines Christi Flora & Maria, nobiscum ob eandem professionem nunc in ergastulum detruserunt, & quotidie de interitu comminantur.

Sic fuit in exemplari.

DATA DECIMO SEPTIMO CALENDAS
DECEMBRIS PER GALINDVM EN-
NICONIS VIRVM ILLVSTREM,
ERA OCTINGENTESIMA
OCTVAGESIMA
NONA.

Scholia in epistolam superiorem.

- 1 Ampilonensis sedis episcopo.) Verum nomen urbis est Pompelo, vt est apud Strabonem, Plinium, & Ptoleum. Paulatim autem corruptum in Pampilonia fuit. Nos Hispani corruptius adhuc proferimus Pamplona. Est autem urbs in Vasconibus Hispanis notissima, regni Nauaræ caput & arx munitissima. Strabo, quauis id plane non scripserit, satis aperte tamen ab Pompeio conditam fuisse dicit, siquidem Pompeionem, quasi Pompeiopolim, hoc est Pompeii ciuitatem dictam docet. Et nomen ipsum urbis suum profecto refert conditorem.
- 2 Olim beatissime Papa.) Quantum ex his, que paulo post memorat diuus Eulogius, colligi potest, apparet hanc eius peregrinationem in Caroli Calui regis Francorum initia incidisse. Caput autem mortuo patre Imperatore Hludouico regnare hic Carolus anno Domini octingentesimo quadagesimo, vt in prisca Annouij annalibus habetur. Decem igitur postea annis, aut paulominus hæc epistola scribitur, vt in fine notatur, & in Numilone & Alodia nos disquisuimus. Vnde non immerito olim potuit hic dicere, & quondam etiam paulo mox dicet. De nomine autem Papæ, retro iam diximus.
- 3 Togatæ Galliæ.) Cisalpina Gallie pars, que Italia coniuncta fuit, Togata ideo dicebatur, quod togis incolæ quemadmodum Romani vterentur, Plinius lib. 3. cap. 14.

4 Hludouicum

Hludouicum regem.) Præposita ad hunc modum a spiratione scriptum fuit in exemplari. Quæ lectionem ex antiquis monumentis vbiq; sequitur E. Onusfrus Panuinius. Neesse est autem hic Hludouicum Hludouici piij Imperatoris filium Caroli Calui Francorum regis fratrem nominari. Illi enim moriens pater Germaniam hereditario nomine reliquit, & postea etiam eidem est in arbitraria diuisione post bellum inter fratres confirmata. Authores ex antiquis sunt Regino Prumicusis, & Annonius annalium scriptores. Vnde Paulus Æmilius, & Robertus Gazuinus desumpserunt. Vuolfangus porro Laxius lib. de gentium migrationibus septimo diplomata etiã huius Hludouici regis adducit, quæ per hosce annos concessa sint: in quibus se Baioariæ regem compellat. Ideo Baioariæ regem hunc diuus Eulogius vocat. Est autem Baioaria corruptum nomen, quod Paulus Diaconus & ceteri inde scriptores vtuntur. Verum nomen Boiaria est a Boijs populis, qui ad Noricum in Germania habitauerunt, quorũ Cesar libro primo & septimo, Plinius lib. 3. cap. 24. & alibi meminit. Eam suis finibus vndique clusam describit Paulus Diaconus lib. rerum Langobardicarum tertio, cap. 29.

Hludouicus Imperator.

Boiaria.

Et funeroso quondam Vuilihelmi.) Nihil prius in hac epistola quam series temporum, & ratio chronologiæ est attendenda. Hinc enim & nihil discors apparebit in Gallorum historia, quod alioqui poterat lectorem diligentem interturbare. Rursus etiam recte sibi constare diuum Eulogium, nec discrepans quippiam narrasse apparebit. Cum tamen nisi tempora cum rebus gestis ita dilucidentur, diuersum quiddam & repugnans sanctus martyr recensere videatur. Temporibus autem & rerum gestarum seriem ex his potissimum annalibus Gallorum desumemus, quæ sunt cum vita Caroli Magni iam pridem Colonia excussi. Illorum author nomen suum non prodidit: satis autem apparet, sui temporis historiam texuisse: quo pluris est eius fides & auctoritas facienda. Is igitur anno Dccc. xxvii. de Hludouico Imperatore Helysachar presbyterum & abbatem, & cum eo Hildibrandum atque Donatum comites ad motus Hispaniæ Marcæ componendos mittit. Ante quorum aduentum Aizo Sarracenorum auxilio fretus multa eiusdem limitis custodibus aduersa intulit: eos que assiduis incursionibus adeo fatigauit, vt quidam illorum relicti, que tue-ri debebant, castellis, recederent. Defecit ad eum filius Beronis nomine Vuiliemundus, & alij complures nouarum rerum gentilitia leuitate cupidi, iunctique Sarracenis Ceritaniam & Vallensem rapinis atque incendijs quotidie ipsestabant. Cumque ad se dandos ac mitigandos Gothorũ, atque Hispanorũ in illis finibus habitantiũ animos Helysachar abbas cũ alijs ab Imperatore missis, multa & propria industria & sociorũ consilio prudenter administraret: Bernardus quoq; Barcinonæ comes Ayzonis in fidijs, & eorum, qui ad eum defecerant calliditati, ac fraudulentis machinationibus pertinacissimè resisteret, atque eorum temerarios conatus irritos efficeret: exercitus à rege Sarracenorum Haddarraghman, ad auxilium Ayzoni ferendum missus, Cesar augusta venisse nuntiatur. Super quem Abumarbã regis propinquus dux constitutus, ex persuasione Ayzonis haud dubiam sibi victoriã pollicebatur. Contra quæ

Helysachar abbas.

Ayze dux.

Vuiliemundus.

Ceritania. Vallenfis.

Bernardus Barcinonæ comes.

Haddarraghman rex. Cesar augusta. Abumarbã Sarracenus.

X ij Imperator

Imperator filium suum Pipinū Aquitaniæ regem cum immodicis Francorū copiis mit-
tens, regni sui terminos tueri præcepit. Quod ita factum esset, ni ducum desidia, quos
Francorum exercitui præfecerat, tardius quã rerū necessitas postulabat, is, quem duce-
bant, ad mare peruenisset exercitus. Quæ tarditas in tantū noxia fuit, ut Abumar-
ban vastatis Barcinonensium & Gerūdensium agris, villisque incensis, cunctis etiã,
quæ extra vrbes inuenerat, direptis, cum incolumi exercitu Casaraugustam se recipe-
ret: prius quã à nostro exercitu, vel videri potuisset. Et quia tot retro annis hi Guilli-
elmi motus occiperant, ideo diuus Eulogius Quondam dixit. Intelligo autem bellum,
quod tunc seri captum fuerat, ad Caroli Calui regis tempora, dum aliud ex alio germi-
nat, succreuisse. Fratres etiam Eulogij Hludouici tempore in Galliam abierant: ibi vs-
que ad Carolum Caluum eius filium perstiterant. Hoc Carolo iam regnante Pompelo-
ne Eulogius fuit. Aliter temporum, quæ ipse magis innuit, quam signat, ratio consta-
re non potest. Et de Carolo Caluo loqui Eulogium liquet. Is enim ab anno Domini Dccc
xl. ad Dccclxxviij regnum Francorum tenuit.

Gothia. Gothiam autem vocat eam Gallia ad Narbonem partem, quæ quod Gothis fuerat
semper subdita, Gallia Gothica fuit appellata.

6 Sed ipsa iterum, quæ Pampilonem.) Seburici populi sunt, ut hinc & pau-
lo post apparet, in Pireneis, & inter Vascones cõputandi. Ab Seburici ciuitate nomen, ut
mox videbimus, habuere. Eorum in antiquis Geographis nulla mentio. Longè enim di-
uersi sunt ab Sebusijs, seu Sebusianis, quorū Cæsar & Cicero in oratione pro Quintio
meminere. Illi ad Narbonē, hi ad occasum longè disiti fuerunt. Illi Gallia, hi erant Hispa-
niæ. Intellige Verò Galliam Comatã, quæ ab comæ nutriendæ studio nomen accepit, cū
Seburicis ita cõiungi, ut in finibus Hispaniæ ea parte Seburici essent postremi. Aragus
enim fluuius totus est Hispanorū. Et ad Aragum Seburim urbem fuisse confestim Eu-
logius memorat.

7 Factionibus comitis Sancij Sancionis.) Comitibus huius nomen Hispaniæ
esse videtur, & illorum plane temporum, in quibus iam apud Nauarros & proximos
Celtiberos patris cognomen filij retinebant. Inde sunt vsitatisima prisca temporibus
solenni hoc more cognomina, Fernandez, Rodriguez, Gõcalez, & multa huiusmodi à
patre in filium deriuata. Sed quis hic Sancio fuerit: aut qua de causa aduersus Caro-
lum Caluū rebellauerit, nusquam in prisca Gallorum, aut nostris, aut Aragonensium
annalibus legitur. Neque ego quid hic possim dicere aliunde habeo.

8 Acysterium.) Monasterium. Diximus de hoc vocabulo initio libri primi.

9 Quibus Aragus flumen.) Paululū immutato nomine nunc Arga vocatur.
Non longè ab Vayona Gallia vrbe propè Azpeletã oppidum oritur. Ut rectè ab diuo
Eulogio dictū sit, in Gallia ingressu nasci. Inde Pompelonem veniens, infra Lerin oppi-
dum Egam flumen intrat. Vnde manifestum est Egam eum esse fluuium, què hic diuus
Eulogius Cantabrum nominat. Seburis autē vrbs ad Aragi ripam & ante Pompelonē
profecto, ut hinc apparet, fuit: eius tamen nec nomen nunc extat, nec situs, qui fuerit,
intelligi potest.

Legerense monasterium.) Huius etiam cænobiij meminit in martyriū apo-
logetico. Nūc verò Sã Saluador de Leyri appellatur, & octauo ab vrbe Stella, xxiiij.
ab Pompelonensi milliario distat. Vidi autem multa prisca regum Nauarræ &
Aragonensium monumenta, eidem monasterio concessa, qui ibidem seruantur, in qui-
bus Legerense monasterium semper nominatur. Et fuerat iam antea ab rege Iūigo Arist-
ta constructum. Quod in Caroli principis Nauarræ historia, & in Aragonensium an-
nalibus legitur. Et inter cetera illud Sancij maioris diploma in Numilone & Alodia
iam retro appositum, oppidorum meminit, & prædiorum, quibus superiores reges idē
cænobium ditauerant.

Præerat quippe ei.) Sunt qui dicāt huius Odoarij abbatis se quædã opuscula
excussa viderisse. Certè Ioānes Tritemius eius inter scriptores ecclesiasticos nō meminit.
Charissimus filius meus.) Spiritualiter filium nominat, quem in Christo, ut
diuus Paulus inquit, genuerat: erudiens, instituens, & ad eum vsque dignitatis in
ecclesia gradum prouehens.

Ioannes Præpositus.) Nostris temporibus monasteria Benedictina, & Cister-
ciensia præter abbatem, priorem etiam, ita appellant, ex prisco suo instituto habēt. Hūc
nimirum præpositum vocat diuus Eulogius.

Reliquias tibi.) Alibi iam annotauimus, corpora sanctorum martyrum Zoily
& Aciseli Cordubæ ad hæc vsque tempora perdurasse. Quod etiam hinc & ex sine e-
pistolæ astruitur. Nam neque illustrari Pompelonenses, nisi insigni aliqua missa reli-
quiarum portione poterant, nec basilica aliter ædificanda, quod postea fit, peteretur.
Neque pleno dono ditare Episcopum Eulogius potuit, nisi horum martyrum corpo-
ra integra penè Cordubæ haberetur. Fuit autem sanctus Zoilus Romanorū Imperato-
rum tempore martyriū Cordubæ perpeffus. Puteus nūc religiose suspicitur, in què pars
viscerum eius proiecta fuisse memoratur. Eius corpus Agapio Cordubensi episcopo
Gothorum regum tempore fuit reuelatum. Vnde etiam translationis eius festum cele-
bratur. (Carrionem demum multis post Eulogium annis, quemadmodum in Felice Cõ-
plutensi martyre diximus) fuit translatum.

Ab vltioris Franciæ.) Boiariã, seu Baiuariã Germaniæ superioris partē,
rectè vltiorem Franciam nominat. Nam Francorum tunc & regnum & nomen ad
Germaniam vsque vltimam protendebatur. Est autem Maguntia notissima in Ger-
mania superiori ciuitas.

Cæsaraugustam perueni.) Huius vrbs magna nunc est celebritas, & eius
Plinius, Ptolemæus, Antoninus, & alij meminerūt. Cū Salduba antea prisca & Hispa-
no nomine diceretur, ab Augusto Cæsare facta Colonia, nomen accepit. Quod ip-
sum cum ceteris eius vrbs antiquitatibus egregie, ut alia omnia, Hieronymus
curita, in eadem ciuis, in suis Aragonensium annalibus persequitur. Neque tam ea
commentatione patriam suam illustrat, quàm quod tam inlyto alumno possit gloria-
ri. Suauissimū nanque ingenium, iudicium in literis rarum, Latine & Græce lin-
guæ singularis cognitio, peritã totius antiquitatis insignis, egregia in scribenda
suorum

10
Legerense cœno-
bium.

Lib. 1. cap. 9.

11
Odoarius abbas.

12

13
Monasteriorum
præpositi.

14

Sanctorum Zoily
& Aciseli cor-
pora.

Agapio episco-
pus.

15

Maguntia.

16

Cæsaraugusta.
Lib. 1. cap. 41.

suorum historia laus, & diu in magnis negotijs probata prudentia dignissimum effe-
re, ut Philippus rex catholicus summi in sacro Inquisitionis senatu secretarij, ut vo-
catur, munere viru grauisimū exornaret: postquā iam pridem ab suis Aragonēsisibus pu-
blici historici prouinciam publico regni totius decreto acceperat. Ego etiam iure optimo
gloriosior, magnam mihi cum illo multis iam annis & benevolentiam, & familiaritatē
intercedere: historiaeque meae, & huius etiam ex parte laboris censorem ab Regio sena-
tu mihi tributum. Ut meritō possint iam mihi quae scripsi, cum tanto viro placuerint,
non displicere.

17 Complutum descendi.) Recto itinere Caesar augusta Cordubam proficiscen-
tibus Segoncia primum, inde Complutum, Toletum tandem est pertransendum. Segō-
ciae nomen in Tito Livio non semel legitur. Strabo etiam & Plinius eius urbis memi-
nere. Nunc immutato paulisper nomine Sigüenza dicitur, cui suus episcopus domina-
tur. Insignisque est eo praesertim titulo cathedralis ecclesia, quod sanctae Liberatae cor-
pore, & magnificentissimo tumulo illustratur. Altera fuit Segoncia in Baetica versus
fretum Plinio nominata. Visuntur eius ruinae nō longe ab Lethaei fluminis ripa, hodie-
que Gisgonza loco nomen est. Complutum id planē oppidum esse, quod nunc Alcalá
de Henares appellatur, in quo nos haec commentamur, multis usque grauibus testimo-
nijs astruximus, in opere, quod de sanctis martyribus Iustorū Pastore superioribus an-
nis euulgauimus. Hinc autem, cū episcopum etiā hoc oppidum adhuc tempore diui Eu-
logij haberet, maxime probatur, id quod nos etiam ibi contendimus, sanctam illā ba-
silicam, qua diuorum Iusti & Pastoris corpora olim condita fuerant, semper Christia-
norum fuisse, neque eis ab Mauris fuisse ademptam. Quoniam verō diuus Vibicius
pio furto eadem corpora Oscam iam hoc tempore asportauerat: ideo diuus Eulogius ip-
sorum hic non meminit: proculdubio, si adforent, non praetermissurus. Supplici venera-
tione eadem sancta corpora reueritus, suae quoque deuotionis participem Vuiliefindū
effecisset.

18 Post quintum diem Toletū reuertī.) Reuertī, inquit, quia Corduba pri-
mum egressus, illac quoque iter fecerat. Quintum diem memorat, vel ab eo, quo Se-
goncia fuerat profectus, vel ab eo quo Complutum intrauerat. Alioqui Compluto To-
letum bidui iter tantummodo est. Toletum verō urbs Hispaniae celeberrima nō semel
ab Titoliuo nominata, ab Plinio & Ptolemaeo memoratur. De qua, ut de Carthagine
Sallustius, praesertim nihil hic, quam pauca referre. Quū praesertim suo loco, in Hispa-
niae nimirum antiquitatibus, multa fuerimus exequuti.

19 Vuistremirum episcopum.) Ingenti gloriae Toletanis Mozarabibus Chris-
tiani profectus fuit, talem ac tantum virum hoc tempore episcopum habuisse: sed Cordu-
bensibus meis inde etiam multum praestitissimae laudis deriuatur: diuum videlicet Eu-
logium eodem ipso tempore habuisse, qui multorum episcoporum suffragio & Toletani
populi sanctis studijs dignus haberetur, qui Vuistremiro, quali bone Deus antistiti suc-
cederet. Idque circumspēcto iudicio & matura deliberatione factum prorsus est: eū ex
hac apud se commoratione Toletana Mozarabum ecclesia nobili experimento didicif-
set,

set, quem virum dignis studijs & populi voluntate requireret. Debet autem sancta
ecclesia Toletana plurimum diuo Eulogio, quod sanctissimi praesulis hic memoriam cō-
seruauerit: Aluaro itidem Cordubensi, qui ad hoc usque seculum nostrum notitiam
electi antistitis transmisit, qui martyr esse tādē promeruerit. At verō cū haec tenus
dicat Eulogius, intelligere licet, eo ipso anno, quo scripta haec fuit epistola, viuere adhuc
Vuistremirum archiepiscopum. Itaque sequentibus annis electum fuisse diuum Eulo-
gium Toletanum antistitem, hoc est martyrio suo propiore, manifesto deprehēdimus.

Quem saeva tyranni indignatio.) Quemadmodum primo libro vidimus, 20
Habdarraghman rex quoscūque Mozarabes Christianos, qui muneribus publicis fun-
gebantur, aut sibi in palatio quaqua ratione inseruiebāt (quorū nō erat exiguus nume-
rus) magistratibus priuari, palatio eijci, annomis regijs carere precepit. Inter hos Ioseph
quoque diui Eulogij frater, ut apparet, fuerat mulctatus. Hoc profectō vocat à princi-
patu deiici, ad sanctum Ioseph patriarcham, Aegyptiorum olim principatum vicarium
obtinentem, alludens. Quem enim alium principatum potest in misera Mozarabum
(Christianorum seruitute innuere?

Christicolae principis tueri meremini dominio.) Carolus Magnus 21
imperator, Caroli Calui, qui nunc regnabat, auus Pompelonem Mauris iam pridem
ademerat, & aliquoties rebellantem ipse, & Hludovicus Pius eius filius restituerat.
Qua de re innominati illius authoris annales ita habent. Anno Dccclxxvij. Imperator
Carolus Magnus Pompelonem Nauarrorum oppidum aggressus, in ditionem acce-
pit. Et paulo post, Pompelonem reuertitur. Cuius murum, ne rebellare posset, ad solum
usque destruxit. Et anno Dcccvi. In Hispania verō Nauarri & Pompelonenses,
qui superioribus annis ad Sarracenos defecerant, in fidem recepti sunt. Et anno Dccc
xxiiij. iam sub Hludouico Caroli Magni filio imperatore & Gallorum rege, Aebus
& Asinarius comites, cū copijs Vasconum ad Pompelonem missi: cū peracto iam sibi
iniuncto negotio reuertentur, &c. Vbi manifeste apparet Pompelonem recupera-
tam hac expeditione, si forte defecerat: sin minus pacatam in tumultu, si quis fuerat
exortus, fuisse.

Galindo Enniconis.) Hic Galindo Iniguez aut Nauarrus, ut vulgaribus no- 22
minibus utar, aut Aragonensis fuit. Nam in vtriusque gentis priscis annalibus Galin-
di nomen, & inde dubitū cognomen saepe in proceribus legitur. Hieronymi curitae an-
nales libro primo non semel testantur. In antiquis etiam regum vetustissimorum di-
plomatibus Galindi nomen inter ceteros proceres reperitur. Ex his mihi sequentia vi-
dere contigit. Era Dcccix. hoc est anno Domini octingentesimo octuagesimo primo
die Aprilis xxij. Hordonus rex huius nominis secundus cū Geluira uxore donaria quā
plurima auro & argento pretiosa, item vicis & alia ecclesiae Compostellanae, vbi diui
Iacobi corpus est tumulatum, dedere. Subscribit, & cōfirmat inter ceteros proceres Ga-
lindus. Item Geloyra regina Veremundi regis secundi, ut ipsa de se inquit uxor, Al-
fonsi quinti mater, die Augusti decima octaua Era M. lv. hoc est anno Domini mille
simo decimo septimo, eidem ecclesiae plurima donauit. Inter ceteros praesules subscripsit,

N v &

Et confirmat Galindus Abbas. Et his omnibus magis amplum est Froyla regis Alfonso quarti filij diploma vigesimo quinto Octobris Era Deccl. hoc est anno Domini nonagesimo duodecimo eidem ecclesie concessum: in quo cum ceteris proceribus Galindus etiam confirmat. Quae tria diplomata in archiuo eiusdem sanctae ecclesiae asservantur. Libuit autem hic haec cogessisse, ut nobilis huius apud nos familiae, cui Galindo, seu Galindez cognomen est, antiquitas certis testimonijs astrueretur. Cum autem hoc loco, et paulo post in exemplari Galindo in nominatiuo fuisset scriptum: in fine denuo Galindum in accusatiuo habuit.

23 Eorum beatæ memoriæ construendo basilicam.) *Vsitato tempore diu Augustini vocabulo, quo et ipse, et alij nonnulli vtuntur, memoria martyrum locus dicebatur, vbi martyres colebantur. Hic diuerso aliquantulum sensu, cōsueto nimis et vulgari, ponitur. Videtur autem diuus Eulogius ex concilij Africani seu Carthaginensis quinti decreto hoc ipsum deponere. Eius haec sunt verba. Item placuit, ut altaria quae passim per agros, aut vias, tanquam memoriae martyrum constituuntur: in quibus nullum corpus, aut reliquiae martyrum condite probantur, ab episcopis, qui eisdem locis praesunt, si fieri potest, euertantur. Et paulo post. Et omnino nulla memoria martyrum probabiliter acceptetur, nisi aut ibi corpus, aut aliqua certe reliquiae sint: aut vbi origo alicuius habitationis, vel possessionis, vel passionis fidelissima origine traditur.*

Memoriae martyrum.

Concilium Africanum quintum.

24 Denique beatissime pater.) *Quae sequuntur omnia de ecclesiae nostrae calamitatibus, sanctorumque martyrio, retro libro primo et secundo leguntur: atque ibi si quid opus fuit annotauimus. Repetit verò hic eisdem verbis quaedam diuus Eulogius, quae in Documento martyriale posuerat.*

25 Quae dudum alias proferendo.) *Apparet aliam ante epistolam sine salutationibus Eulogium ad hunc eundem Vuitesindum scripsisse. Hoc credo intelligit. Ego verba haec vt erant in exemplari reliqui.*

26 Odoarium Serafiensis monasterij abbatem.) *Sub sancti Zachariae nomine et tutela cenobium hoc fuit conditum. Hoc alterum nomen Serafiense, quo nunc vtitur, loci fuit aut regionis.*

27 Hurdaspalensis monasterij.) *Non dubito, quin id cenobium intelligat, quod nunc de Vrdax appellamus. Situm est trans Pireneos Galliam versus, non admodum longè ab urbe Vayona distitum. Et cum Eulogij tempore ordinis diui Benedicti fuerit, nunc est Praemonstratensis.*

Argumentum epistolae Eulogii ad Aluarum.

MITTIT ad Aluarum documentum martyriale, quod virginibus Florae et Mariae scripserat, priusquam eisdem legendum traderet. Christiana modestia et insigni circumspectione, vt in fine apparet, commotus.

CHARISSIMO FRATRI MEO ALVARO Eulogius.

SEMPER mi frater recordatione peccatorum meorum compunctus, luctum non amitto quotidianum. Quoniam ex frequenti usu non deest à me peccandi affectus, super his quoque vehementi carceris mœrore confectus, non minus ex improviso tædium mihi occurrit: ex eo die quo serenitas vestra praemonuit, ne à glorificatione militum Christi desisterem, ne primam de eis sententiam meam irritam facerem. Quia propterea quod illi viriliter inimico iustitiae restiterunt, crudelitas nos tyranni carceralibus mancipauit etrumnis, nostris deputando hortamentis, quod in eos diuinitus inspiratum est. Quasi futura foret haec nobis occasio facilis vituperandi (quod absit) quos olim laudaueram, laudandosque verbo & stylo extuleram. Qua de re coactus sum huius opusculi laborem aggredi, quod fortè & nostrae credulitatis de victoria eorum futuris generationibus redderet testimonium, & istis virginibus propter veritatis professionem nobiscum deuinctis, spei certam praerberet adminiculum. Quod ego pro arbitrio meo Documentum Martyrij credidi appellandum. Tuum est autem, frater charissime, huic volumini auctoritatem donare, quia priusquam earundem virginum adiret obtutus, tuo elimari cum iudicio volui: ne fortè erroris nescientiae in aliquibus repugnaret catholico dogmati.

Aue in domino Iesu Christo frater

charissimè.

Scholia in epistolam primam ad Aluarum.

Quo me serenitas vestra praemonuit.) *Haec serenitatis compellatio, quae non semel vtitur author ad Aluarum scribens, facit, vt eum nobilem admodum*

dum fuisse credam. De ea autem postea in Veremundi regis diplomate dicemus.
Quia propterea.) Eandem causam vinculorum suorum hanc fuisse in superiori epistola retulerat. Alvarus in eius vita ab Reccaffredo episcopo missum in carcerem tradit Eulogium. Nimirum in idem utrunque recidit.

Argumentum epistolae sequentis

Audat opus ad se missum, & iudicium de eo ferre tum modestiae causa, tum operis praestantia detrectat.

ITEM ALVARVS AD EVLOGIVM.

IVMINOSVM vestri operis Documētum ex illis Orientalibus, de quibus legitur, pomis valde bonis elegāter collectum, atq; ex vitalibus succis, & ex quadrifido fonte virtutum operosa arte confectum, iuxta congenitum literarū studium mihi perlegi, & non discutiendo, sed admirando, textum totius opusculi laudabilis percurrere. Et quod ex thesauro sapientiae Dei à docto scriba noua, & veteri reconditione prolatum est, altè profunde que totum rimavi, nihilque dignum, quod tanto repēderem operi, in tenuissimo pectore pauperis tui inueni. Verè ad instar illius Ioseph reconditum triticum tempore necessitatis dispensas, & fame veri laborantibus alimoniam victum impertiris, atque adipe spiritali arida corda pinguescis. Quicquid enim de sanctis scripturae fontibus à quoquā potuit vnquam hauriri, à te assumptum, discussum est, atque digestum. Et planè nobis omnibus aliquid mutire volentibus silentium deinceps manet impositum. Eloquenter nanque atque splendide oratorum more, imò scholastica eruditione totum opus digestum, & humana pariter ac diuina instructione perfectum, nō discussione indiget, sed potius laudari inquiri. Nec egestate laborantibus scientiae seipsum discutendum committit, sed in corda infularum praconijs digna, & virtutum laude cothurnata alto se extollendum boatu infundit. Quod verò meo, quod saepe probasti, scientia egeno iudicio tantum fulgorem committis, licet humilitati vobis congenitae hoc notum sit assignari. tamen cauendum est, ne fulgor materiae, & authoris splendor furuo inficiatur horrore. Praesertim quia tenebrae discutiuntur à luce, & horrida semper caligo splendore fugatur nubium, quas densas grassedine aureum iubar serenat. Nec cōpertum est, vt vice contraria discutiant tenebrae lucem, aut densus aër suo subdat iudicio solem. Ego verò, mi Domine, opusculum Dei ecclesia dignum, & Christo opifici & coronatori martyrum in primordio sui votiua cordis oblatione sacratum, non

non humano audeo subdere iudicio, quod certum noui inspiratione diuina ex arcano pectoris vestri prolatum. Et ideo sicut per vos spiritus sanctus loquutus est, ita & nomen, quod ipse author bonorum cōfessione, imò electione vestra imposuit ei, vt perenniter hæreat, & perpetua memoria vigeat, nostra quam consulis pusillitas videt. Rapitim cursimque ipsum opusculum legi, sed ad rescribendum illud retinere dubitavi, ne fortè culpabilis vestro fuisset amori. Peto autem, vt in alio quaternione apertiori manu illis sororibus scribatur, & illud ad me pro rescribendo denuo reuertatur.

Stholia in epistolam superiorem.

EX illis Orientalibus.) Alludit ad paradisi terrestris descriptionem, quae I Genesis. 2. capite habetur.

Infularum praconijs digna.) Hoc, quantum ego assequi possum, intelligi vult, 2 episcopis potius & summis sacerdotibus dignis doctoribus opus tradidi debuisse iudicandum. Ipse enim Alvarus laicus (ita loqui consueuimus Christiani) cum esset, ad eum iudicium sacrorum operum, quale hoc diuini Eulogij erat, pertinere non poterat. Quae sequuntur in hac periodo, misere fuerunt in veteri Codice deprauata. Nos quoquo modo potuimus restituimus.

Cothurnata.) Elata & sublimia. Poetae more loquitur. Sumpta audacius 3 ex tragicorum habitu metaphora, qui cothurnis sublimes efferebantur.

Argumentum.

Martyrium duarum virginum Florae & Mariae celebrat, quod libro secundo latius commemorat.

CHARISSIMO IN DOMINO IESV CHRISTO fratri meo Alvaro Eulogius.

MAGNIFICAVIT Dominus misericordiam suam nobiscum, mi frater, & facti sumus lætantes. Quia quibus verbum vitae in lachrymis seminauimus, in gaudio victoriarum fructum metisse videmus. Videmus enim virgines nostras de bellato principe tenebrarum, conculcatis mundialium oblectamentis affectionum, accensis ad orearum lampadibus, obuiam profilijisse spōso ac regi caelorum. Et quia semper se hostiam viuam, sanctam, Deo placentem praeparauerunt, ideo caelestis aulae limina adeuntes, intrauerunt inuitante Christo ad nuptias, cantantes canticum nouum, atque dicentes: Dignus es, domine Deus noster, accipere gloriam & honorem, quoniam redemisti nos de potestate tenebrarum, & fecisti nos condignas sortis sanctorum tuorum, & transtulisti in regnum tuum aeternum.

num. Et cum hoc gaudium vniuersalis ecclesia de illarum victorijs ha-
beat, præcipue tamen ego præ cæteris quodam tripudio iucunditatis
2 extollor, quoniam non in vacuum eis, iam pene quorundam exproba-
tione à gradu suo labentibus, documentum illud martyriale porrexif-
se conspicio. Quia licet ab initio mundi & vocatio, & sanctificatio ea-
rum à Deo patre nimirum processerit, habet tamen intentio nostra in
earum instructione suam coram Domino mercedem repositam, qui
largitionem argenti calicis remunerari promisit in nomine suo impè-
sam. Nam decimo & amplius die priusquam ad martyrium ducerentur,
solam dominam meam Floram, instinctu fratris sui, iudex ille ini-
quitatis auditioni suæ aduocans, post agnitam eius inuictissimam pro-
fessionem, qua ipsum iudicem Christi ancilla denotans, aduersarium
fidei intrepida responsione deiecit: in carcerem eam iussit reuerti.
3 Quapropter claustra, quibus detinebantur, ego appropinquans, quæ
iudicis ad eam interrogatio fuerit, vel quæ ad iudicem responsio eius
extiterit? dominam meam humiliter sciscitatus sum. Illa verò, vt erat
angelico decorata aspectu, supernæ claritatis gratia fulgens, hila-
ri vultu, ore pudico, iam quasi quibusdam cælestis patriæ gaudijs ve-
getata, subridens retulit mihi. Dum hodie iudici præsentarer, præcep-
tor, astante haud procul è contra fratre meo illo aduersario fidei nos-
træ, cuius persecutione in hunc lacum decidi: exquisita sum, vtrū eum
agnoscerem? Quem ego fratrem meum esse carnalem proferens, qua-
re (inquit) iudex iste cultor fidei nostræ probatissimus manet, & tu
Christum profiteris? Respondi, ante octennium, ô iudex, & ego tene-
bris ignorantia occupata, paternis legibus seruiens, gentilitio famu-
labar errori. Sed illuminante me pietatis auctore, elegi fidem Christia-
norum, propter quam certare disposui vsque ad obitum. Et quæ est,
inquit iudex, hodie sententia tua, in illud quod dudum coram me pro-
fessa es? Exprobationem videlicet sui vatis abstrusis interrogationi-
bus exprimens, qua ipsum auctorem sectæ peruersitatis olim amota
formidine detestata sum: cum iterum è latibulis meis ad passionem re-
grediens, forum petij, ac iudicem adij. Identidem aio, iudex, quæ &
primò me exponentem audisti. & si me adhuc disquisieris, ingentiora
prioribus de eo referam tibi. Tunc inflatis buccis, turgenti gutture,
stridentibus lingua sermonibus de interitu me comminans, in ergastu-
lum iussit reuerti. Hæc postquam meliflua oris sui relatione mihi do-
mina mea retulit, verbis eam, quibus porui, confortari, de spe prome-
rendæ coronæ admonui, eiusque angelicum obtutum reclinis cerui-
cibus adoravi: deinde precibus eius, & felicibus meritis me commen-
dans

dans, reuerētissimis illius colloquijs recreatus, latibula carceris mei
reuifi. Vnde quæso fraternitatem tuam, charissimè domine, vt ad pos-
teriorum memoriam gesta passionis earum breui tantummodo ordi-
nare digneris stylo, ita semper illarū protegi merearis suffragio. Ipso
autem die, quo gloriosarum nobis relatus est sub confessione nomi-
nis Christi interitus, omnes ad orationum arma currentes, horam no-
nam in Dei laude persoluimus. Ac deinceps auctis tripudijs vesperti-
num, matutinum, & missale sacrificium consequenter ad honorem &
4 gloriam nostrarum virginum celebrauimus, cunctique nos illarum pa-
trocinio tutandos fouendosque commisimus. Et quia vniuersorum
spes non perfunctorie in earum meritis collocata est: ideo, sicuti cer-
nitis, fauens Christus earundem victorijs & interuentibus gloriosis,
post sextum diem, quo illæ coronatæ sunt, nos vinculis absoluit, &
carcerali claustra exemit. Nā & quibusdā familiaribus hoc, antequam
pateretur, condixerunt sororibus, vt mox, postquam Christo coronatori
suo adlisterent, pro nostra liberatione interuenirent. Et sic quidem il-
le octauo Calēdas Decembris explentes martyrium, nos tertio earū
dem Calendarum sole dimittimur: magnificantes & benedicētes no-
men Dei nostri, qui confortauit in certamine sanctas virgines suas Flo-
ram & Mariam, & vicerunt: nosque per digna illarum merita libera-
uit in pace, qui est benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

Scholia

Accensis adorearum.) Hoc est palmarum & glorie triumphalis. Dixi-
mus de hac voce in ipso martyriali documento. Manifestum autem est, quæ
seruatoris nostri parabolam respiciat.

Quorundam exprobatone. Hoc nimirum est, quod retro iam in ipso ad
2 has virgines opere annotauimus.

Illam vero vt erat.) Huiusmodi piæ commemorationes, quibus frequenter
3 tur diuus Eulogius, quauis martyrum ardore caleant, tamen in ipso sancti huius pec-
tore qualis diuini amoris ignis exardesceret, satis ostendunt. Flagrat profecto his per-
lectis pius animus, sed cum de martyris flamma accensum se videat, maius profecto
incendium ex verborum huiusmodi face subdi sibi persentit: vt author de suo pror-
sus igne ignem in lectorum cordibus videatur accendere. Esto nanque tepide alius
absque hoc deuotionis seruire hoc ipsum commemoraret: res eadem cum essent, tamen
nullam penè in lectorum pectore scintillam excitarent.

Matutinum & missale sacrificium.) Non facile possit quispiam intelligere,
4 quo pacto in carcere retrusi Christiani missam celebrare, aut ipsi decenti loco & appa-
ratu possent, aut ab impijs custodibus sinerentur. Horarias preces, solenni more sub-
missa

missa voce concinnere certè potuere. Verù enimuero, Deus optimus maximus piæ suorum deuotioni non deerat, & quo pacto consolari seipsos & armare diuini sacramenti perceptione possent, benignus prouidebat. Nam in documento martyrij planè dixit horarias preces Christianos ecclesie ministros in carcere positos solitos fuisse decantare.

Argumentum.

Narrat Baldegotoni Floræ sororis martyrinæ, cingulumque eius ei transmittit. Cum autem iam omnia susius & narrata sint libro secundo & epistola superiore, atque utrobique, quæ necessaria visa sunt, annotata: nihil hic reliquum fuit, quod scholys indigeret.

EVLGIVS SERVVS CHRISTI CHARISSIMAE
in domino Iesu Christo sorori nostræ Baldegotoni,
salutem.

OTVM tibi fit domina soror, quia consummauit martyrium suum in pace domina & sanctissima patrona nostra soror tua Flora octauo Calèdas Decèbris die, tertia feria, hora nona, vnà pariter cū cōsocio sua beata Maria Cuteclarèsi religiosa (quæ inter illos priores Martyres fratrem in cælum præmiffit Vualobonsum diaconum) perseuerantes in sancta professione vsq; ad mortem. Inde charissima soror, iubemus te tanta cōsolationis ope suffultam manere, quanta sine dubio credimus illas inter cælicolas & beatarum virginum choros collocatas manere. Tenentes victorię palmas, quotidie ante thronum agni, canticum nouum cantantes, atque dicentes: Dignus es domine Deus noster accipere gloriam & honorem, quia redemisti nos de potestate tenebrarū, & per gloriosum martyrij trophæum transtulisti nos in regnum tuum. Tu verò dilectissima stude vitam tuā dignis & Deo placitis moribus exornare, quibus in æternum valeas cum Christo regnare, & beatarum virginum cōsortijs inhærere. De cetero direximus tibi pro memoria venerabilis sororis tuæ Floræ cingulum, quo illa in carcere vsa est. Vale in Domino, et ora pro nobis charissima soror.

Argumentum

Pus memoriale martyrum appellatum ad Aluarum mittens, quando cæptum, intermissum, & tandè finitum fuerit, memorat. Censuram & limā eius exposcit. Primum autem eius operis librum solummodo nunc missum: & hinc & ex Aluari responso apparet. Quando in carcere positus diuus Eulogius ad Aluarum scribit.

Charissi-

CHARISSIMO IN DOMINO IESV GHRISTO FRATRI
meo Aluaro Eulogius.

LIM, mi frater, tranquillitate vegetatus domestica, & pacatis familiaribus curis, cuncta mihi commodius prosperabantur. Verùm dum subito omnes ex martyrio beati Isaac turbaremur, totaq; vrbs tantæ rei nouitatem stupefceret: cœpere omnes tam clerici quàm laici magnanimitè colere quod actum est, summoq; honore tanti prædicatoris extollere cōstantiā. Sed dum coalescens calor diuinus multos incēderet, ageretq; cateruas fidelium in forū descēdere, ac præmissa fidei cōfessione, hostē ecclesie detestari: illico iracundia tyranni sæuientis omnes externi, inaudita versibilibitate sentētiās mutāt, detrahūt, maledicūt: auctoresq; magni sceleris esse, & eos qui talia agunt, & qui eis fauent, annūtiant: paucis admodum, sicut ipse non nescis, talium sacrilegio sequestratis, qui primā sententiā suam nullatenus à venerabilitate sanctorum immutauerunt. Qua de re nisus sum huic insistere operi, & pro captu viriū, Domino adiuuante, succinētā huius mediocritatē formare libelli: vt suum de nobis reddēs futuris generationib; testimoniū, aut mēdaciū infamiā, aut laudis ab eis suscipere titulū. Cū nos obtētū eius præmiū deforis iustitiæ nihilominus à Domino speremus accipere. Quod opus iam penè expeditum, cū me furibunda optio præsidalis horribilibus carceribus applicaret, turbata omni familia mea irruptione fatellitū, vt erat cartulis & pitacijs diuersis dispositū: arbitratus sum, quod per varia fuisset dispersum. Sed illud tunc Dño cōseruante, nūc inter angustias carcerales, ipso demū iuuante, nō solū perfici, verum etiā alibi trāscribi pmeruit, seseq; nō prius alteri quā tibi innotesci elegit. Quia ceteris magis nō audet publicari, quā nolit: ne detrahēdi occasionem in culta materies aduersarijs præbeāt, ne ridiculum oratio impolita perosis exhibeat. Hinc ad te, frater charissimè, arbitriū sciētiole meę iustissimū, opus ipsum vilibus adhuc mēbranis digestum primo pcurauit trāsmittere, vt fraterno elimatū iudicio, si probaueris, pateat: si reprobaueris, taceat. Ac deinceps tunc iā illabili gressu cuneos susurronum armata dextera scindat, & ad fideles suos victoriādo accedat: vt simplici exhortatione catholicū imbuēs gregē, quicquid gloriæ promeruerit, vestris laudibus admittatur, vestręq; parti tota eius benedictio applicetur. Sin verò turbinib; fug obuolutū segnitie silētio eum decreueris perēni sopire, nullū mutū irridere, nemo tacentē poterit infamare. Vnde quæso serenitatē vestrā, vt intuitu charitatis, qua vtriq; incōuulsibiliter copulamur, electione arbitrij nostri hoc opus memoriale sanctorū vocatum percurrendo emēdetis, recēsendo excolatis. Et si nomi-

O nis

nis sui meritum geret, vestro testimonio roboratis. Ita cum eisdem ipsis, de quibus loquimur, sanctis, adscripta nominis vestri memoria in celesti pagina, gaudeatis, dum mihi, vel in ultimo angulo paradisi, gratia interuentus eorum, situm praestiterit quiescendi. Amen. Vale in domino Iesu Christo serenissime frater.

Scholia.

- 1 **A** Ut mendatij infamiam.) *Ex fiducia veritatis ita loquitur subobscurè.*
- 2 **C**um nos obtentu eius.) *Et hic non admodum perspicue loquitur, & tamen zelo fidei, & veritatis etiam fiducia haec dicuntur.*
- 3 **P**itacijs.) *Tabellae Graecè pitacia dicuntur. Omnia autè in quibus scribebatur, tabellas prisca vocabant, tametsi membrana esset aut charta.*
- 4 **P**ervaria.) *Aliquid deesse videtur, discrimina, aut loca.*
- 5 **Q**uia cæteris.) *Subtile quiddam cum dicere cuperet, non potuit effugere obscuritatem. Cum indigne (inquit) seruat opus se suppressi: horret tamen in vulgus exire. Cupit, & pariter timet euulgari. Videtur pauculis verbis comprehendere voluisse, quod librum suum alloquens, non paucis versibus Horatius exequitur.*
- 6 **I**llabili gressu.) *Hoc est firmo, & quod labascere iam non formidet.*
- 7 **V**ictoriando.) *Quatum illo tempore vocabulum sicut & illud paulo post inconuulsibiliter, & multa huiusmodi, quae omnibus nota annotatione nostra non indigent, cum praesertim catalogum ipsorum iam in ipso operis vestibulo apposuerimus.*

Argumentum.

Superiori respondens Aluarus, opusque magno opere laudans, rerum praestantiam, & orationis extollit grauitatem. Ut edat hortatur, sublimitatem vero dictionis affectans, in affectationem per Cacozeliam incurrit.

RES CRIPTVM ALVARI AD EVLOGIVM.

Reuerentissimo patri Eulogio Aluarus.

REPRIORASTI, mi domine, emolumenta priorum: & anteriorem iamque oblitteratum fulgorem catholicum, ceu fontem obturatum vitae aeternae, saturum, ex Iesu pectore scaturientibus profluens venis, reserasti fidelibus vniuersis. Ille enim, qui aetatis nostrae huius miseratus errorem, athletarum suorum occultum propallauit agonem: ipse magnum praeter omnibus inspirauit doctorem, quem talium verisimum accingeret laudatorem. Vigore nepe aethereo, non mundiali caduco accinctus, & eloquentia pariter diuina humanaque ornatus, & in hortatione martyrij primus accurris, & in defensione ecclesiae ante alios milites palestra aeternae

aeternae defudans, bella Domini praelians, praeter cunctis assurgis. Verè namque ille spiritus corda vestrae prudentiae tetigit, qui olim missus apostolis ecclesiam diuersis donis ornauit. Et qui heroas, de quibus loquimur, armavit ad pugnam, aptauit ad gloriam, & ad perennem perduxit coronam: ipse fidei vestrae constantiam, ac linguae disertae facundiam seu sapientiae profluentem doctrinam plus solito acies in rebus sibi placitis, eo dogmatibus imbuit munere, quo sibi notum est soli placere. Et licet philosophica dictio, & Tulliani fontis redudans oratio trimodum illud loquendi genus pro insita naturali cautela retinet, tamen maiori laude habendum est, quod apostolico more digestum est. In vno enim & paruo, ut videtur, volumine & lumine inenarrabile profers caeli, & venustatem sermonis non modice representas humani: dum & oratorum florem aspergis rethoricum, & porrigis legentibus cibum diuinum. Tibi lacteus Liuij subditur amnis, tibi dulcis cedit illa saecularis lingua Catonis, feruens quoque Demosthenis ingenium, & diues Ciceronis olim eloquium, floridusque Quintilianus. Et dudum praekonatus stylo in rebus perditis & caducis, & labilis aui rotatu decursis, omnisque mille generibus exulta doctrina, comparata luculentissimo operi, obsoleta est, & infecta. Terrestris quippe nitor aequiparatur ex nulla parte caelesti, & immortale ingenium immortaliter extollitur laude. Nescit namque finiri cum saeculo, quod collatum est dono superno. Bonum enim homo de bono thesauro profert ea, quae bona sunt, & doctus a Deo scriba de thesauro Dei profert noua, & vetera, de quibus summi patris regat familiam.

ORNASTI (mi sanctissime) nostrae aetatis vltima tempora, & sequentibus generationibus, odorem nectareum propinasti: ut a generatione in generationem nostrae aetas laudetur, & nomen tuum redoleat in vniuersis finibus terrae. Nec vigor diuinus humano praekonio indiget: & quod per se extat laudabile, haud dubium quin in prima gloriosum sit facie. Pulcher enim, mox ut videtur, licet a longe videatur, amatur: & ignicomus centri viator confestim ut oritur, caeli oculus comprobatur: nec operoso indiget visu, qui non videntibus oriendo praebet aspectum.

QUOD verò humilitati seruiendo, meo subdis iudicio, quod diuino instruxisti oraculo: licet ob nostram aedificationem tua dicta inficias, & satius veritatem a suo tramitis gressu in obliquum mergas: tamen cauendum est iterum, nedum humilitati nimium seruis, infringas iudicium veritatis: dum infimum, & quem tu inficium multotiens comprobasti, tantae materiae superponis, & pretiosum a vili non solum non secernis, sed quod magis est verendum, caeno limoque

O ij inuoluis

inuoluis. Verum quia nostrę censurę (quę nulla est) hunc tacendum, publicandumue iniungis: patienter perfer nostram sententiam, & ipsum codicem sydereo splendore coruscum ad multorum remedium solida, si dici fas est, literis in æternum. Egisti autem, beatissime pater, carmen sonorum, quo mortis metus excantatus effugiat, & antiqua glacie duratus animę stupor frigusq; pellatur: quo calor vitę, & ignis ille Deificus, quem Christus venit mittere, ardeat, & extincti carbones, vel corpora mortua, flante ex quatuor partibus mundi spiritu, uiuant, & lumen Arabico dolo extinctum recipiant. Macete virtute, macete glorię semper habendus, qui non solum linguę in laudibus confessorum soluisti officium, verumetiam ob oris gratiam in præmium confessorum ex parte sentis supplicium: & inter sæua claustra & arcta custodię verbum regni serens, feliciori polles victoria. Præconandus sæculis vniuersis, qui & in supplicijs positus linguam nõ cohibet, & pro omnibus solus non tacet. Splendescet, & ampliori lumine, quo fulges, clarescet: quia reposita tibi sunt præmia, & centuplicata te manet corona, nosq; tuo suffragio, quo semper fouisti, tuere.

Scholia.

- 1 Vo sibi notum est.) *Obscure aliquantulum, vt alia quedam, dixit. Eo te munere Deus donauit, quod illi repensum, solet illi placere. Nouit autem ille solus, & quod tandem hoc munus sit, & quo pacto eodem donati, in ipsius obsequio gratum eidem & iucundum refundant.*
- 2 *Trimodum illud.) Triplex dicendi genus rethores distinguunt, sublime, mediocre, & infimum. In idem penę recidunt Asianum, Rhodium, & Atticum.*
- 3 *Lacteus Liuij subditur amnis.) Titi Liuij plenam, & dulci quadã equabilitate redundantem vbertatem, lacteam primus Fabius appellauit. Inde diuus Hieronymus lacteo illum eloquentię fonte manare dixit.*
- 4 *Illa sæcularis lingua Catonis.) Non video cur secularem Catonis linguã appellauerit. Nisi fortę in nomine Catonis mendum insit, aut in epitheto, vt singularis legendum sit.*
- 5 *Et dudum præconatus.) Hunc authorem, quem maximę omnium nominatiõ oportuit, reliquit sine nomine. Nec diuinare datur, quem inuuat. Et coniunctio quidem deerat in exemplari, fueratq; superaddita prisca admodum & Moçarabi scriptura, sicuti & multa alia sepe. Et manifestum vtique est coniunctionem ab Aluaro interpositam: neque enim quę sequuntur Quintiliano tribui possunt.*
- 6 *Et ignicomus centri viator.) Tragicum planę est epitheton, quemadmodum & poeticum etiã est, solem cæli oculum appellare.*
- 7 *Tua dicta inficias.) Hoc est, hoc colore, quod dicis, intingas, & hoc pretextu vtaris. Et satius aduerbium, mox additum, pro cautius positum crediderim.*

8 Verumetiã

Verumetiam ob oris gratiam.) *Subtile, & inde obscurum, præter quã quod ipsa verba nescio quid perplexum inuoluunt. Sensus est. Non solum debito officio linguę sungenis, confessores laudando: sed præmium etiã laudabilis huius officij assequeris, confessoris iam sustinendo supplicium. Ob martyres laudatos eo munere a Deo afficeris, vt penę iam martyr efficiaris.*

D. PETRVS PONTIVS LEONIS A CORDVBA
PLACENTINVS EPISCOPVS SVMMVS PER REG-
na & ditiones Philippi. II. Regis catholici de fide Christia-
na inquisitor, Ecclesię ciuitatiq; Cordubensi bene in
Domino valere, martyrum suorum gloriam digne
suscipere, & ipsorum patrociniõ inuocantes,
digne perfrui.

QUANTVM STVDIA NOSTRA OMNIA,
& diutinos in literis impensos labores, dignitatis, in quam me immerentem Dei benignitas euexit, & muneris iniuncti ratio suo iure assidue vendicent: nos tamen in diuorum Hispanorum scripta peruisiganda & illustranda vehementer propensi, partem aliquam studiorum nostrorum, curam etiã & diligentiam eo semper libenter contulimus. Cumq; diui Benedicte per Hispaniam monasteria, propter insignem vetustatem huiusmodi opibus ditissima esse reputarem: tum etiã sanctã Ouetensem Ecclesiã usdem in primis locupletem esse semper existimaui. In misera enim Hispaniã nostrã Gothorum tempore vastatione, fugientibus nostris, & tutiora loca petentibus, eo conuectos pariter cum sanctorum reliquijs libros etiã quãplurimos memineram. Vtrobique igitur prisce nostrorum authorum, & sanctorum præsertim codices per annos aliquot indagare summa industria & diligentia curauimus. Nec desuit studio huic nostro felicissimus euentus: piãq; sedulitatem benigne Deus iuuat, atque prouexit. Nam præterquam quod multa in sacris nostratibus concilijs scitu dignissima, neque tamen vnquam antea visa inuenimus, commentaria etiã in sacros libros egregia nonnulla sumus assequuti. Vnus tamen diuus Eulogijs, a nobis hac indagine repertus, omnem nostrum laborem, tametsi multo maior fuisset impensus, abunde profecto compensasset. Quis enim sperare saltem auderet, tãto se thesauro beandũ? Audierã ego sanã, & alicubi legerã, huius diui nomẽ, & quę scripsisset tenui quadã memoria tantũ veluti olfecerã: sed nec votis quidem concipere poteram, me eius aliquando scripta adepturum. Et cum nullum alium mihi dari mallet, de nullo tamen minus cogitabam. Tanti igitur thesauri compos tandem factus Deo Opt. Max. in primis gratias agebam, qui mihi homini Cordubensi Cordubensis diui scripta sanctissima, & in his tot Cordubensium martyrum triumphos, nunquam

O ij quam

quam speranti, & minimè reputanti repente obtulisset. Sed enim quanuis scripta ipsa per sese erant dignissima, quæ multis de causis plurimi fierent: me tamen illa vehementer commouit, quod præstantissimam alioqui ciuitatis nostræ gloriam, hinc mirum in modum augeti videbam: donumque etiam hinc me habere, quod digne ego eidem tribuerem, quodque illa libentissimè acciperet, magno opere gaudebam. Nam præterquam quod Cordubæ natus, educatus, & primis literarum rudimentis Latineque lingue cognitione institutus, tantum eidem me debere intelligo, quantum patriæ clarissimæ quisquam vnquam potuit: quod etiam paterna stirpe totus ex primo vrbis Maurorum temporibus expugnatore progredior, nescio quo maioris charitatis & propensissimi affectus incitatione in ipsam semper seror, & eius gloria mirificè recreor. Gratias deinde sanctæ quoque Quetensî ecclesiæ, quas potui persolui, quæ has nobis diuitias per tot secula conseruauisset, & mecum nunc easdè libetèr cõmunicaasset. Verùm enim uero quoniam nos Cordubæ nostræ laus & gloria impensius sollicitabat, ne diutius hoc illa eius incremento carere permitterem: ededi cupidus operam dedi, ut quam primam exemplar ipsum, quod mihi Quetenses benigne commodaauerant, describeretur. Ad magno nobis & domesticis nostris labore cõstitit. Gothicis enim literis scriptum cū esset, nisi longo usu legi multa non poterant. Adde incredibilem codicis uetustatem, qui cū alijs, quos ante sexcentos penè annos scriptos fuisse constabat, collatus, paucis retro annis illi prorsus scripti fuisse uidebantur. Tanta erat uetustas, & priscorū characterum, atque membranæ & ipsius etiam cõpaginationis manifesta differentia. Quod quemadmodū ad codicis fidem & auctoritatè multū habuit momentū: ita ad describendū ingentem attulit difficultatè. Itaque desperantibus aliquādo domesticis nostris, quibus eam curam & operam demādaueramus: nos ipsi suppetias in præclaro labore attulimus, & nostra manu nonnulla, in quibus ipsi herēbāt, descripsimus. Et quæ admodum hunc laborè libetèr nos ipsi suscepimus, ita etiā illum alterū multo maiorè emendandi, & scholijs illustrandi reuera non subterfugissemus: nisi nos pastoralis cura, & ecclesiæ nostræ Placentinæ, cui nos, etsi indignos, præesse Dominus uoluit, varia negotia distinerent, ac præpedirent: & nisi vicariam operam in hac parte Ambrosius Morales cuius noster, & Corduba dignus, idēque regius Philippi secundi domini nostri historicus præstitisset. Is, quo est in diuorum Hispanorum uitas & res gestas illustrandas studio & diligentia, hunc laborem non impar suscepit: qua uerò est in Cordubam nostrā charitate, auide amplexus est. Ut totum hoc, quicquid hîc est, est autem per maximum dignitatis & gloriæ Cordubensis incrementum, non alijs eidem quā Cordubenses tribuerent. Diuus Eulogius primum seipsum dedit, nobilitate, doctrina labore uerè Christiano, scriptis libris, memoria nostratium martyrum conseruata, & demum suo martyrio præstantissimum. Nos eius scripta ex perpetuæ obliuionis tenebris eruisimus, & nunc in lucem damus: quod Dei munere nobis contigisse & pie credimus, & magno opere letamur. Nosser Ambrosius, quod totus liber ubique declarabit, ut emendatiora, locupletiora, & magis perspicua sancti martyris opera egerentur, nullum laborem recusauit. Uestrum erit sacerdotes grauisimis

Patres

Patres reipū. nostræ amantissimi, munus hoc nostrum ad ueram Cordubæ communis patriæ gloriam comparatum, beneuolo & leto animo suscipere: sanctorum martyrum uestratum gloriam penè rediditā iucundissimè recolere, & iugi semper ueneratione reuereri: Dominum in ipsis assidue laudare: ipsorum exemplis insistere: patrocinia subinde implorare & promereri: eximiamque hanc nostræ ciuitatis laudem, ac uerè celestem præstantiam digno cultu & Christianis obsequijs semper magnificere. Ita demum fiet, ut & vos hinc magnum religionis fructum, pietatisque emolumentum capiatis: nosque nostro hoc munere, digno illo equidem per sese, maius tamen aliquid, Deo bene fortunante, tribuisse letemur.

Valete uiri præstantissimi, clarissime vrbis
ciues dignissimi.

OPERVM DIVI EVLOGII
FINIS.

O iij

Ambrosius Morales pio lectori.

IUSTISSIMIS de causis quae sequuntur, diui Eulogij operibus visum est adnectere. Nam & Dei gloria in quoruncunque martyrum caedibus celebrior utique & mirabilior praedicatur: atque ex omnibus etiam inuictae patientiae, multarumque virtutum exempla sumuntur. Argumenti praeterea indiuisa cognatio postulabat, ut qui non multis post annis sub iisdem impijs Arabum regibus Cordubae passi sunt martyres, superioribus adiungerentur: & qui loco, causa &, quod maius est, feruentissimi spiritus similitudine coniungebantur, in posteritatis memoria non separarentur. Iam vero cum diui Pelagij martyrum tota Hispania sit celeberrimum, vix tamen passionis eius exigua, & penè iam deleta vestigia perdurabant. Diuae Eugeniae tenuis quaedam memoria, eaque inter paucissimos permanebat. Dominici & sociorum eius nec fama saltem vlla apud nostrates Hispanos fuerat. His omnibus incitatus atque permotus, haec diuo Eulogio super addenda iudicavi: non dubius, quin pijs omnibus per Hispaniam, & ubique in commune, seorsum Cordubensibus nostris futurum foret gratissimum.

Admodum Illustri et Reuerendissimo

Domino Antonio Morali, Tlaxcaltensi in noua Hispania Episcopo, Ambrosius Morales Cordubensis Regius Historicus eius auunculus.

S. P. D.

X quo semel ad te, Praesul optime, de diui Eulogij martyris Cordubensis operibus recens inuentis, & mox in lucem prodituris scripsi: sancta quadam cupiditate cibum pretiosissimum degustandi incensus, tam longe positus, auidissime per literas percunctaris, an iam excussa in vulgus exierint: obnixè me obtestans, ut quam citissime ad te transmittantur. Ego vero quam primum possum, non mitto solum, sed hanc etiam partem postremam huius editionis, quae tota nostra est, tibi dedicare constitui, tuam peculiarem esse volui, tuique nominis auspicijs in publicum exire. Pusillus sane labor, exiguum munus: sed inde profecto magnum, quod ad laudandum dominum in sanctis eius sit opportunum. Nostrum autem totum est, quicquid hic tibi offerimus. Etenim quanuis nostro labore sanctissimi martyris superiora omnia opera sunt veluti denuo renata, & redidua, nihilque in eis alienum sit, praeterquam quod ab Illustrissimo Placentino Episcopo fuerunt adinuenta: illo tamen nuper vita functo: omnia in me plenius incubuere, nostraque cura, labore & impensa perficienda fuerunt: cum sequentia omnia, hoc ipsum etiam nostrum habeant, quod a nobis inuenta, Hispanae Ecclesiae, atque adeo vniuerso orbi Christiano legenda & fruenda traduntur. Atque eo libentius tibi, Antistites Reuerendissime, hoc quicquid est nostri laboris dicauimus, ut mecum, pro necessitudinis nostrae & communis sanguinis iure, Deo Opt. Max. quas ego digne non possum, gratias agere insistas, quod me in hoc sanctissimo labore versari dignatus sit, & in sanctorum gloriam tantisper impendi benignissime prouiderit. Quanto enim me indigniorem tam sancto ministerio reputo, tanto maiorem persentio Dei misericordiam, qui eidem me destinauerit. Et cum non dubitem, quin sancta quadam inde letitia afficiaris, quod nostrae familiae hoc praecellens: & merito plurimum faciendum Dei benignitate fuerit tributum, ut ex ea sanctorum martyrum nostratum scripta ac monumenta in lucem prodierint: tum etiam inde tibi non modicam Christianae letitiae occasionem oblatam intelligo, quod me, quem valde amas, licet indignum, videas tamen in sanctissimo labore Dei munere non segniter insudasse: unde ipsius (qui est in sanctis suis semper mirabilis) gloria magis ac magis augeatur. Quemadmodum & tui omnes, cum te in hunc praecellens Ecclesiasticae hierarchiae gradum, episcopum factum, sublatum fuisse gaudemus, familiaeque nostrae inde merito gratulamur: multo tamen maiori leti-

DE SANCTA EVGENIA

ad superiorem adiectio probe (vt illorum temporum fuit in carminibus vsus) per hoc aduerbiū copulatur. Huiusmodi verò literas in carminibus, cum alio aliquo quam incipiendi, aut finiendi versus munere funguntur, vt per se aliquid significant: Acrostichas Græci vocāt. Quod his verbis Cicero in secundo de diuinatione explicuit. Tum vero quæ Acrostichis dicitur, cum deinceps ex primis versus literis aliquid connectitur, vt in quibusdam Ennianis, quos Ennius fecit, id certe magis est attentum animi, quam furentis. Et quanquam Ennius huiusmodi versus composuerit, Plautusque etiam in argumentis fabularū, & similes præterea Sybillæ Erythrææ ab Diuo Augustino & Eusebio referantur: nostrorum tamen Hispanorum peculia rem hanc fuisse argutiam, & ab eis in primis adamatam video: cum in vno solum prisco Romanorum temporis, eoque Hispanarum fœminarum, in Hispania saltem naufragio absumptarum epitaphio quesitam animaduertam. Id ex domo Cæsia Aldus in sua orthographia posuit his versibus descriptum, in quibus eius, qui lapidem, titulumque posuit, nomen, IULIUS SECVNDVS primis literis legitur.

IAM DATVS EST FINIS VITAE IAM
PAVSA MALORVM.
VOBIS QVAS HABET HOC GNATAM
MATREM QVE SEPVLCHRVM.
LITORE PHOCACIO PELAGI VI
EXANIMATAS
ILLIC VNDE TAGVS ET NOBILE
FLVMEN HIBERVS
VORSVM ORTVS VORSVM OCCA
SVS FLVIT ALTER ET ALTER
STAGNA SVB OCCANI TAGVS ET
TYRRHENICA HIBERVS
SIC ET ENIM DVXERE OLIM
PRIMORDIA PARCAE
ET NEVERE SVPER VOBIS VITALIA FILA
CVM PRIMVM LVCINA DARET
LVCEM Q ANIMAM QVE

VT

DE SANCTA EVGENIA

VT VITAE DIVERSA DIES FORET Y
NAQVE LETI
NOBIS PORRO ALIA EST TRINO
DE NOMINE FATI
DICTA DIES LETI. QVAM PRO
PAGARE SVO PTE
VISVM OLLIS TACITO ARBITRIO
CVM LEGE PERENNI
SISTI QVAE CVNCTOS IVBET AD
VADIMONIA MORTIS.

AB Gothorum verò temporibus ea voluptas Acrosticharum in carminibus, & in epitaphijs præsertim à nostris frequentius fuit quesita. Sunt enim diui Eugenij tertij archiepiscopi Toletani nonnulla epitaphia, quæ hac ipsa argutia exornantur. Sed nihil æque egregium & omnibus numeris absolutum, quam eiusdem præsulis epitaphium, quod ipse sibi viuens composuit, & cum in principio Acrostichas habeat, habet etiam in fine Telio stichidas. Ita enim Græci literas appellant, ex quibus in fine carminis aliquid connectitur. Quod & apposuimus.

Diuus Eugenius
iij. archiepiscopus
Toletanus.

E XCIPE CHRISTE POTENS DISCRETAM CORPORE MENTE M,
V T POSSIM PICEI POENAM VITARE BARATHR I.
G RANDIS INEST CVLPA, SED TV PIETATE REDVNDATA S.
E LVE PROB^RA PATER, ET VITAE CRIMINA TOLL I.
N ON SIM PRO MERITIS SANCTORVM COETIBVS EXV L.
I VDICE TE PROSIT SANCTVM VIDERE TRIBVNA L.
V IS, LECTOR, VNO QVI SIM DIGNOSCERE VERS V:
S IGNA PRIORA LEGE, MOX VLTIMA NOSSE VALEBI S.

DVRAS sibi compedes cum iniecisset: nullo tamen vestigio titubavit, nullum inconcinne gressum protulit. Hoc epitaphium cum alijs quibusdam eiusdem antistitis, & aliorum carminibus ex Michaëlis Açagræ exemplari habuimus. Diuus autem Illefonus, qui eidem in ecclesia Toletana confestim successit, nonnulla ipsum carmine scripsisse commemorat. Codex etiam sacrorum conciliorum in Regio sancti Laurentij ad oppidum Escurial monasterio ante sexcentos ferme annos

DE SANCTA EVGENIA:

annos literis Gothicis scriptus habetur: vbi Asclepiadeū carmen est, & item Iambicum, quorum Acrostichis scriptoris nomen, locus & tēpus, quibus scribebat explicantur. Tentarunt etiam nostra memoria Hispani poetæ nō inuenuste Acrostichis ludere. Sed ad Eugenię martyrium redeamus.

Habdarraghmā rex. iij.

PASSA est anno Domini nongentesimo vicesimo tertio, Martij mensis die vicesimo sexto, regnante iam Habdarraghmā huius nominis quarto, regni eius anno duodecimo, vt ex chronologia, quā iam non semel iniuimus, constat. Hic verò impius rex initio regni sui indito sibi cognomine, Ananzer Alendin Ala (vt est apud Rudericū archiepiscopum) se vocari præcepit: quod legis diuinę defensor interpretatur. Vt iam tunc mature ostenderet, quanto Christiani nominis odio flagraret. Eodem etiā illud alterū, quod sibi imposuit cognomē Ammiramolin (quod summorum regum inter Sarracenos fuit alioqui cōmune) spectasse videtur: siquidem (vt est apud eundem authorem) rex credentium sonat. Nec mitius sese in Christianos re ipsa, quam nomine ediderat, gessit. Quod huius diuę, & sancti Pelagij cædes inter alia ostendunt.

Rex Ordonius secundus.

LEGIONENSE verò regnum hoc anno Ordonius secundus Alfonsi Magni filius regebat. Nec dum enim Froyla eius frater regnū acceperat. Nec obstat eius inscriptio, quam in Nunilone & Alodia posuimus. Nam nondum rex, sed priuatus adhuc pretiosam illam arcam obtulerat, atque ideo regis nomen ibi non vsurpauit.

IN hoc sacro marmore illud nunc merito admiramur, literas nimium, quę adhuc permanent, durissima, & ipso etiā marmore rigidiore materia esse oppletas. Siue id bituminis genus est, quod initio excauatis literis fuit infusum: siue lapis est nouę formę, quō natura ibidē, tot sæculis, quibus terra obrutum marmor permāsit, ingenerauit.

F. Laurentius Figueroa.

EGO verò primus omnium, neq; alius ante me (Deo Opt. Max. laus, honor & gloria) hoc epitaphium perlegi, & Acrostichas in eo primus animaduerti, diuęq; martyris nomē inde euulgavi, & quę ad epitaphij totius, personarū, temporū rerūq; rationē plene intelligendā necessaria fuerūt, perscripsi ad F. Laurentiū Figueroā Marchionis de Pliego, & ducis de Feriz magnorum principum fratrem, qui diui Pauli monasterio prior tunc Cordubę præsidebat: & quantum natalium splendore præstat, tantundem spectatissima religione, doctrina singulari, concionum sanctissimarum admirabili eloquentia inclytam familiam, & Cordubam nostram illustrat.

De

DE SANCTO PELAGIO MARTYRE Cordubensi.

VOBIS post diuam Eugeniā annis, hoc est Dominicę natiuitatis nongentesimo vicesimo quinto, mensis Iunij die vicesimo sexto, qui in dominicam eo anno inciderat, Cordubę diuus Pelagius, martyrio, per omnem Hispanię ecclesiam vsque hodie celebratissimo fuit coronatus. Cuius gloriosi triumphī fama etsi ad exteras quoque nationes inclyta permearit, & in Saxoniam vsque remotissimam regionem actutum penetrauerit: ibique Rhosuitam clarissimam virginem commouerit, vt sanctissimi huius martyris victoriam heroico carmine insigni cum præconio describeret, ac celebraret: & nostrates etiam prisca historici eiusdem meminerint: ecclesię etiam per Hispaniam multę in lectionibus matutinis martyrii eius seriem retineant: ego tamen hic eam eius martyris historiam apponam, quę, vt suo loco apparebit, ipsis martyrii diebus, ab eo qui & tunc vixit, & inter fuit, scripta videatur: ea in peruetusto codice Gothicis literis in membrana descripto continetur, qui in insigni sancti Petri de Cardena ordinis sancti Benedicti canobio, propē Burgos nobilissimam urbem olim fuerat, & nunc in Regio sancti Laurentij ad oppidum del Escorial asseruatur. Codex etiam sanctę ecclesię Toletanę sanctoralis Smaragdinus dictus, admodum vetustus eandem vsdem verbis habet, sancti Pelagij historiam. Vidimus etiam illam ipsam in veteri Tudensis ecclesię sanctorali. Ibi enim indigenam martyrem, ciuemque suum solenni in sacris pompa Tudenses concelebrāt. Titulum qualis erat in illo veteri Gothico exemplari, & Raguele authoris nomen in margine appositum, sicuti ibi fuerat, reliquimus. Sed de Raguele postea. Vbiq; autem corruptissime omnia erant descripta, præterquam quod ab Raguele obscure multa, quod fuit illorum temporum, videbantur scripta.

Rhosuita de sancto Pelagio scripta.

Monasteriū sancti Petri de Cardena. Burgos. Regiū sancti Laurentij monasteriū.

Nos quaquaratione potuimus, nihil sermē immutantes, emendauimus.

Raguel presbyter doctor fuit huius passionis Cordubensis.

VITA VEL PASSIO SANCTI PELAGII
MARTYRIS, QUI PASSVS EST CORDVBA
ciuitate, sub Habdarraghman rege, die. vj. Calendas Iulij.

ILLVSTRE QVIDEM CVIVSQVE OPERIS tunc habetur exemplum, cum eius narrationis textus ceptum bene tenuerit initium. Quia ex hoc maxime ad laudem prolationis proficit subsequenti, si vltima haud discrepauerint primis: vt quæ fuit cepti causa initij, sit etiam ad complementum operis peragendi. Et licet nostra scriptio martyrium disponere nititur fidelissimi testis, sui tamen primordijs nõ disiungitur, vbi supplicium paratum extitit populis Christianis. Vnde autem orandus est Dominus, vt loquendi nobis in laudẽ sui præbeat initium, quod consummato opere nullum penitus habeat discidium. Quo tandem ille foris resonet in lingua, qui auctor erat intus in conscientia.

IGITVR temporibus illis, cum sæuissima orta fuisset tempestas Christianis, contigit, vt totius Hispaniæ hostes contra Galletiam mouerentur, vt si fieri posset funditus ea subuersa, fideles omnes dominatio possideret externa. Sed non destitit diuinum omnino auxilium, temeritatem reprimens indebitè contra suos venientium. Ad quẽdam itaque locum cum prædicti hostes peruenissent, e contra Christianorum exercitus occurrit, & sese vtrique obuiarunt. Mos est autè regis fidelium Christianorum, vt sua simul secum in expeditione episcopos habeat: Conferto itaque prælio, ita populus Dei in fugam versus est, vt etiam ipsi episcopi cum aliquantis fidelibus captiui tenerentur. In quibus autem vnus nomine fuit Ermoigius, qui ferro vincus Cordubæ carcere mansit clausus. Porro quia diuinitus varia sunt iudicia his, quos omnipotens Deus ad regna vocat caelestia: fessus iste Ermoigius episcopus carceris angustijs, ac ferri oneribus: obsidem pro se suum dedit sobrinum nomine Pelagium, ea quoque spe retenta, vt ipso abeunte, captiuos mitteret, quibus hunc sobrinum redimere posset. Verum solita diuinitus affuere beneficia, quæ hunc Pelagium ita illuminarunt, vt carcerem haberet probationem, vel quotidianorum, sine quibus humana fragilitas viuere non potest, casuum limam. Vt eo etiam sibi hoc ergastulum ad ablutionem induceret peccatorum, quo antea in propria positus patria cum esset, quanuis puer, absque illecebris uitam nequibat ducere incentiuorum. Quia vix homo in honore positus Deo placere

Ermoigius Tudeus episcopus.

Pelagius obses datur.

placere potest, cum sibi, quæ sua sunt, quisque vult vindicare. Vnde Dominus dicit, viam esse arctam, quæ ducit ad vitam, latam verò & spatiosam, quæ ducit ad perditionem. Re vera quanto facilius est ex prosperis ad ima dilabi, tanto unicuique congruentius extat, ad sublimia per aspera & confragosa prouchi. Quinimo vnde morti similis extat, inde angelorum opportunius curiæ associatur.

IGITVR iste beatissimus Pelagius sibi diuinitus hæc omnia inspirata, iuxta quod eius narrant indicia, examinans, caute in carcere viuebat, vbi ferme decem annorum ætate inclusus fuerat, porro qualem ibidem se gerebat, sodales non tacent, & fama non silet. Erat enim castus, sobrius, quietus, cautus, orationibus vigil, lectioni assiduus, Dominicorum præceptorum non immemor, bonorum colloquiorum ascitor, malorum expers, risui non facilis. Elegerat enim sibi magistrum Paulum apostolum in doctrinis vigilantem, deprecationibus instantem, angustijs communicantem, in præfurijs non deficientem. Quapropter solers erat in lectione, ac facilis in doctrina. Eadem quippe illius extabat conuersatio, de illa nihilominus responsio, qua, eo reluctante, si quando fortè quiuis dissimilis fidei garrulus aderat, refutatus abibat. Sic præterea mente vel corpore seruabat integritatem, vt putares eum non nisi futurum martyrium præmeditantem, vtpotè cum talia præberet indicia, quæ nullatenus caelestia amitterent gaudia. Quis verò talem indolem plaussibus non efferret, quam species foris pulcherrima paradisi gena prærogatiua iam decorauerat? Cui sanè intus manebat in structor Christus, qui foris erat formæ illuminator: quo ipsum etiam celebraret magistrum specie vultus, qui mente haud dubie dignum regebat alumnum. Purificabat quoque vas suum, dignum parans habitaculum, in quo post paululum, vt sponsus lætaretur, & de quo sacro laureatus cruore, sibi suisque amplexibus inter sanctorum curias dignus honore famulus iungeretur. Vt bina tam virginitatis, quam passionis vberius corona ditatus, duplicem ferret de hoste triumphum, cum & diuitias aborreret, & vitijs non cederet. Ergo merito duplum pertingit ad brauium, qui cum suis satellitibus hostem calcauerat tetrum. Manens verò sanctus Pelagius promissionibus resistendo fortis, ac vitijs sanè non cedendo laudabilis: quantum interea ille antiquus hostis suis cristatus nequitijs eum irretire nunc apertè, nunc tacite conabatur, tantum propriæ malitiæ calliditate sub ipsius, Deo annuente, prostrabatur pedibus infirmus.

Sanctitatis in Pelagio rudimenta.

HIS verò per trium annorum & semis circulum probabiliter gestis, fortè quoddam die regij tyronis cuiusdam satellites affuere, qui huius beatissimi Pelagij venustiore vultus pulchritudinem suo Domino esse nuntiarunt. Nec immerito pulcher foris intuebatur, quia domino Iesu Christo intus pulchrior diligebatur. Hoc pacto stulti homines, & veritatis nescij, eius formam gurgitibus vitiorum putabant obruere, quam idem Dominus noster inter sanctorum virginum choros suis à dextris pollicebatur stare. Non utique intelligentes miseri Domino non posse contraire, qui nec suum album, aut nigrum vnquam capillum possunt facere.

QVAE interea fama regis auribus innotescens, ei optime, sed non rectè placuit, cum Dei famulus Pelagius in carceris etiam angustijs pulcher apparuit. Rex itaque inter epulas positus apparitores misit, qui futuram Christo hostiam suis sisterent conspectibus intuendam. Sed quia omnipotenti Deo possibilia manent cuncta, dicta factis complentur: & Dei famulum Pelagium præcipientes satellites cum vinculis rapuere, ita ut stridentes in aula regis, cum amputarentur, cathenarum tumultus audirentur. Gaudentes itaque, mente cæci, regi offerre mortali, cuius iam sibi Christus animam nexu desponsauerat inseparabilem regis conspectibus trabea indutum regali obtulerunt, beatissimi auribus pueri musitantes, quod ad tantum perduceretur honorem eius species. Ad quem illico rex inquit. Puer grandis te honoris fascibus sublimabo, si Christum negare, & nostrum volueris prophetam verum esse dicere. Nonne qualibus quantisque potiamur regnis vides? Insuper addam tibi numerosam auri vel argenti copiam, vestes optimas, ornamenta pretiosa. Sumes præterea tibi qualem ex his tyrunculis elegeris, qui tuis ad votum moribus famuletur, sed & cortes offeram ad habitandum, equos ad utendum, delicias ad fruendum. Porrò & de carcere, quantos petieris, educam, & parentibus etiam tuis in hanc, si volueris, regionem aduocatis, immensas dignitates conferam. At verò sanctus Pelagius vniuersa despiciens, ac ridenda esse intelligens: hæc, ait, quæ demonstras, ô rex, nihil sunt, & Christum non negabo, Christianus sum, fui, & ero. Nam hæc omnia finem habent, & cum suis spacijs transeunt. Porrò Christus, quem ego colo, nescit habere finem: quia nec initium habet vllum. Ipse nanque est qui cum patre & spiritu sancto vnus permanet Deus, qui nos ex nihilo fecit, & vniuersa potestate continet.

INTEREA cum eum ioculariter rex tangere vellet: Tolle canis,

tanis, inquit sanctus Pelagius, nunquid me similem tuis effeminatum existimas? Et illico vestimenta, quæ indutus erat, scidit, & fortem in palestra se athletam constituit, eligens digne pro Christo mori, quam turpiter cum diabolo viuere, & vitijs inquinari. Ipsum verò adhuc suaderi posse rex existimans, suis præcepit tyronibus, ut eum suavoribus delinirèt lenocinijs, si fortè apostatado, tãtis acquiesceret regalibus pòpis. Sed ille adiuuante Domino fortis stetit, & intrepidus permãsit, Christianum se solummodo prædicans, eiusq; per sæcula præceptis obsecundare se dicens. Cuius feruentissimū rex spiritū cõtra se persistere videns, atque in suis se desiderijs spretum esse intelligens: ira stimulus, appendite, inquit, illum in forcipes ferreas, ac strictim tãdiu sursum deorsum vicissim leuantes deponite, quousq; aut animã exhalet, aut Christum esse dominum deneget. Quod beatus Pelagius forti animo pertransiens, stabat intrepidus, qui adhuc pro Christo pati penitus nõ recusabat. Cuius cū immobilem rex constantiam videret, iussit eum mēbratim gladio scindi, & in flumine proijci. Qua ministri potestate accepta, per tam immania in eum exerto pugione ludibria debaccati sunt, ut eos puta res sacrificia cõponere de eo, quæ immolari, eis inscijs, in cõspectu domini nostri Iesu Christi erat necesse. Et qui iam electus manebat in cælis, adhuc duriter patiebatur in terris. Nã alius brachiū radicitus amputauit, alius tibias defecauit, alius etiã ceruicẽ ferire non destitit. Interea stabat martyr intrepidus, ex quo guttatim sanguis distillabat, pro sudore profluus. Nullū interim præter dominum Iesum Christum inuocãs, pro quo pati nõ recusabat, dicēs: Domine eripe me de manu inimicorum meorum. Quem sanè diuina potestas nõ deseruit, faciens illum in pœnis confessorem, ac sub gladij mucrone gloriosum in cælis martyrem. Porrò manus, quas ille ad Deum leuabat, illi sceleratissimi gladio amputabant. Inter quæ beatissimus Pelagius fessus anhelabat. Et quia qui hominum miseretur, non aderat: Deum solummodo inuocabat. Clamabat quidem athleta fortissimus, sed præsens certaminis præerat Dominus. Veni inquit, accipe coronam, quam tibi ab initio promisi.

INTER hæc spiritus migravit ad Deum. Corpus verò proiectum est in fluminis alucem. Sed post hoc nullatenus defuere fideles, qui illud quærerent, atque ad sepulchrum honorificè deferrent. Cuius quidem caput cimiterium tenet sancti Cypriani, corpus verò cespes sancti Genesii.

O verè dignum Deo martyrium, hora septima cœptum, vespere autem eodem die consummatum. Quis vnquam tale donum vllis compensa-

P ij re

S. Pelagij constantissima pudicitia

S. Pelagius cruciatur, & discerpitur.

Cimiterium sancti Cypriani. Sancti Genesii cœplura.

Rex visum Pelagium in hæc esse amat.

Sanctus Pelagius ad regem.

re valebit sermonibus. Nam pro carceris squalore reddita est ei cæli gloriar: pro angustijs temporalibus, meruit cæli munera: pro patria, quam reliquit, possidet paradifum, quem optauit. Dimisit sanè parètes, vel fratres: sed nunc angelos habet confortes. Omnis (inquit sermo diuinus) qui dimittit patrem aut matrè, &c. propter nomè meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Sustinuit membris gladium, qui nunc cælorum obtinet regnum.

Oratio ad sanctū martyrem.

O BEATISSIME testis Pelagi, qui inter delicias minasque Christum confiteris, ac blandicijs cedere nolis: eligens magis mori pro veritate, quam viuere sæculo, & carere iustitia. Et, què iam Christus in sorte habebat electorum, promissionibus noluit cedere perditorum. Vnde quæsumus sanctæ martyr ecclesiæ patrocinare, eamque foueto indefesse præfidijs, quam tibi famulari conspicias votorum obsequellis. Quatenus te coram Deo habeat patronum, quem Gallia oriundum, sed martyrij sanguine Corduba tenet gloriosum.

Tenera facti Pelagij in martyrio etas.

IGITUR hic beatissimus Pelagius ætate circiter tredecim & semis passus est annorum Corduba, vt dictū est, in ciuitate Habderraghman rege imperante. Die videlicet dominica, hora decima, sexto Calendas Iulias, Era Dcccclxiij. Regnante domino nostro Iesu

Dies Iunij. xxvj. Annus Domini Dcccclxv.

Christo, qui viuit & regnat cum Deo patre in vnitae spiritus sancti, vnus in Trinitate Deus, in sæcula sæculorum. Amen.

Ratio temporis.

N antiquo exemplari scriptum planè per notas fuit, Era Dcccclxiij. qui fuit annus Domini nongentesimus vigesimus sextus. Sed cū dies Dominicus, in quo diuus Pelagius sit passus, ab Raguele nominetur: & certè pene simus diem Junij vigesimū sextum, vt mox apparebit fuisse, eodem etiā illo vetustissimo codice, & multis alijs antiquis exemplaribus attestatibus: ex nostra Astronomica supputatione (quæ fallere nullatenus potest) Era emendauimus, vt esset nongentesima sexagesima tertia. annumque Domini conficeret nongentesimum vicesimum quintum. Habuit enim is annus qui bissextus non fuit. B. literam dominicalem, qua docemur eo anno die Iunij vicesimum sextum, Dominicum diem fuisse, eū in sequens annus eum Iunij diem, die lune habuerit. Cū igitur ita emendauerimus, dies cum anno, annus cum die rectè concordat. Dicet aliquis. Cur potius annum, quàm mensis diem emendare instituis? Quia is dies nimirū in omnibus breuiarijs martyrologijs, & antiquis exemplaribus huic diuo tribuitur. & quidem festo sancto Iohannis & Pauli impeditus: vt comode & iusta de causa transferri diuus Pelagius retro in diem xxv. aut potè in xxvj. vacuos omni festo potuisset. Relictus eo die est, quia eius fuit proprius.

DE

DE tota illa infortunata expeditione, quæ causam sancti Pelagij martyrio dedit, Sampyrus Asturicensis episcopus, vetustissimus illorum temporum scriptor (ab quo & Rudericus Toletanus, Lucas Tudensis, atque alij transtulerūt) de Ordonio rege huius nominis secundo Alfonsi magni filio loquens, ad hunc modum scripsit. Iterum rex Cordubensis cum alijs Agarenis regibus, & cum multis Sarracenorum exercitibus, contra regem dominum Ordonium venit, ad locum qui dicitur Mindonia, & inter se dimicantes, & prælium mouentes, corruerunt ibi multi ex nostris. Et vt ait David varij sunt euentus belli. Ex hinc in anno tertio innumerabile agmen Sarracenorum venit ad locū, qui dicitur Mohis. Quo audito Pæpilonensis rex Garsia, Sanci regis filius misit velociter ad dominū Ordoniū, vt adiuuaret eum contra acies Agarenorū. Rex verò perrexit cū magno presidio. Et obuiauerūt sibi in valle, quæ dicitur Iuncaria. Et vt assolet, peccato impediēte multi corruerunt ex nostris. Etiā duo episcopi Dulcidius Salmanticensis & Ermoigius Tudensis ibidem sunt comprehensi, & Cordubā adducti. Et pro isto Ermoigio episcopo ingressus fuit obses sobrinus eius sanctus Pelagius Cordubam. Deinde posuerunt eum in carcere, qui postea peruenit ad martyrium.

Clades ad Iuncariam.

Ordonius rex. ij.

Mindonia.

Garsia Nauarrorum rex.

Iuncarie vallis.

Dulcidius Salmanticensis episcopus. Ermoigius Tudensis episcopus. Sanctus Pelagius.

ANNVS huius ad Iuncariam cladis ab Sampyro non signatur. Neque ex presule Toletano, aut ex Luca Tudensi certi quippiam aut signati habere possumus. Historia regis Alfonsi excussa, nec prælii huius saltè meminit. Annales Aragonensium multo post, hoc est circa annum Domini ferme millesimum, contigisse tradunt. Veritas ex superiore Raguelis narratione aliquantisper hoc pacto poterit percipi. Martyrio coronatur Pelagius ad finem mensis Junij, anno Domini nongentesimo vicesimo quinto. Tribus annis cum dimidio in carcere permansisse, non semel Raguel ostendit. Adde anni etiam dimidium, quod pasciscendo, & obsidibus euocandis sit initio consumptum. Prælium igitur anno Domini nongentesimo vicesimo primo, commissum videtur. Hec ideo exquisitius supputare volui, quo temporum series, quæ in nostris historicis misere est obscurata, lucem aliquam veritatis, lumine alicunde illato, posse accipere.

Ratio temporis.

Lib. i. cap. vj.

ILLVD hic etiam annotasse operepretium fuerit. Hunc Raguelè, ipso sancti Pelagij tempore vixisse, vt eius martyrium vidisse potuerit. Nam de eiusdem martyris sodalibus, in carcere simul vinculis se audiuisse asserit, quæ de præclara eius sanctitate scribit. Hoc ipsum etiam inde satis confirmatur. Pauci profectò anni interfuerunt post martyrium sancti Pelagij & legationem Sanci regis de repetendo eius corpore missam. Loquitur autem Raguel de sancti martyris sepultura: tanquam Cordubæ adhuc corpus caputque permaneant, sine vlla, quæ tunc esset, transferendi mentione. Et Cordubensis ecclesiæ presbyter, credo Raguel fuit. Nam epitheton Cordubensis, nō ad passionem in gignendi casu (quod erat ineptam) sed ad scriptorem in nominatiuo (quod fuit pene necessarium) est referendum. Cur ergo fuit in finem transpositum? Nescio profectò: nisi quod multa eiusmodi, contempto Latini sermonis legitimo ordine, in nostratibus illorum temporum scriptoribus passim reperio. Doctoris autem vocabulum, pro authoris positum fuit.

Raguel Cordubensis.

HONESTE autè & satis verecunde Raguel dixit, regem sanctū puerū ioculante P u j riter

iter tetigisse: quod liberius Rhosuita, stupri per vim tentati mentione habita, retulit. **TRONES** autem, regis Sarraceni nobiles pueros aut iuuenes fuisse, libro secundo in Sancio martyre, & alibi etiam, docuimus.

QVANTA semper fuerit huius sancti martyris celebritas, quanta ubique veneratio ex sequentibus patebit. Idem Sampyrus de rege Sancio Ranimiri secundi filio, qui Crassus est cognominatus, ita inquit. Rex vero sancius salubre inijt consilium vna cum uxore Terasia, & cum sorore sua regina Geloyra: vt nuntios mitterent ciuitati Cordubæ, vt peterent corpus sancti Pelagij martyris, qui martyrium acceperat in diebus Ordonij principis sub rege Arabum Habdarraghman. Et dum legatos vna cum Velascone Legionensi episcopo illuc pro pace, & ipsius corpore sancti Pelagij miserūt: egressus rex Sancius ex Legione, venit Galletiā, &c. Addit Toletanus. Rex autem cōstruxit monasteriū Legione, in quo corpus sancti Pelagij statue rat collocandum.

ET Sancius quidē rex sancti martyris corpus obtinuit. Erat enim Habdarraghmani charus, iam inde ab eo tēpore, quo hydropisi seu mōstrosa pinguedine eger Cordubā adierat, Arabū medicorū opem, ab quibus & sanatus est, quæ siturus. Verū sanctas reliquias adueniētes, morte præreptus nō vidit. Eas filius eius Ranimirus tertius tādē excepit. De quo Sampyrus ita inquit. Corpus sancti Pelagij martyris ab Sarracenis recepit: & cū religiosi episcopis in ciuitate Legionensi tumulauit. Rudericus in eo monasterio, quod ad hoc ipsum pater regis construxerat, ab filio refert sepultum.

EGO in his omnibus Sampyri Asturicensis episcopi libentius vtor testimonio, quia iisdem his temporibus, de quibus scripsit, vixit: vt prisca regum monumenta & diplomata in sancta Compostellana ecclesia, item in Ouetensi asseruata, quorū ego multa vidi, testantur. Fons itaque & origo historiae illorum temporum hic est author. Verum autem eius nomen Sampyrus est, non Saphirius, vt quidam proferunt. In regijs enim illis diplomatis, de quibus diximus, vbi de prisco nostratum more cum proceribus regni subscripsit, Sampyrus legitur. Et antiqua omnia exemplaria consentiunt. Tria autē iam habui satis vetusta. Inter quæ insigne admodū illud. S. Ouetensis ecclesie fuit, Gothicis literis in membrana descriptum, quod regis Alfonsi, qui Toletum cepit fuisse aperto constat testimonio. Eius mihi olim copiam idem Illustrissimus Placentinus episcopus fecit.

CORPVS verò sancti Pelagij aliquot post annos Ouetū est translātū: quo tēpore Christiani diram Almā soris Arabū, siue regis, siue ducis vastationem in secundo eius aduentu metuentes, relicta Legionensi vrbe, cū sacris vasis, scriptis, monumētis & reliquijs sanctorum regumque cadaueribus, Ouetum transfugerunt. Qua de re ita scribit Pelagius Ouetensis episcopus, qui post Sampyrum illorum temporū historiam continuauit. Cum verò, inquit, audiuisent & cognouisent Legionenses & Asturicensis ciues illam plagam venturam super eos, acceperunt ossa Regum, quæ erāt sepulta in Legione & Asturica vna cū corpore sancti Pelagij martyris, & intrauerūt Asturias, & in Ouetō in ecclesia sanctæ Mariæ dignissimē sepelierunt ea. Corpus autem sancti Pelagij

lagij posuerunt super altare beati Ioannis Baptiste. Hucusque Pelagius, qui exemplar illud Ouetense cum sua, & Sampyri, & aliorū historia scribi iussit, vt præjato regi Alfonso Toletanorum victori dono daret. Quod cū in ipso codicis initio satis appareat: insunt etiā nonnulla eiusdem Pelagij episcopi manu, vt ipse testatur, exarata. Et in regis illius diplomatis eiusdem episcopi nomen plerumque videmus subscriptum.

ET quāuis in sancti Ioannis Baptiste venerationem cōditam id monasterium initio fuerit: nunc tamē sancti Pelagij nomine cōpellatur, & sacris Deo virginibus incolitur. Sanctum martyris corpus supra manus, vti dicunt, altare theca argentea, quatuor ferme pedum longitudine decentissime repositum, supplex veneratus sum in illa sancta legatione, qua iussu regis catholici Philippi. II. persumētus fui, de qua iam in diui Eulogij vita mētio facta est. Et ego quidem ab rege Fernando huius nominis primo eo sublātū, & diuiti tumulo ad eum modum honoratū sanctū martyrem crediderim. Vidi enim in eodem monasterio eius regis diploma Gothicis literis scriptum, cuius initium fideliter transcriptū apponam cum sua tota illorum temporum sermonis inconcinnitate.

NOS exigui famuli Christi Fredenandus rex & Sancia regina vobis dopnos eximios patronos nostros præcurfor & Baptista Ioannis, necnō & vltimus martyr Pelagius, cuius corpus tumulatū manet iuxta aulā sancti Saluatoris sedis Ouetō. In ipsius Iesu Christi honorē, & hunc sanctum martyre amorem inspirauit Dominus in cordibus nostris, & hanc famulā vernulamque tuā cōiuge mea Sancia spiraculum prudentiæ in cordibus nostris immisit, vt in melius restauraremus ipsius cimeteriū, vbi ipsum corpusculū martyris sanctissimi requiescit. Denique venimus in hunc sanctum locū cum episcopis & proles nostri, & omnes magnati terræ nostræ, & fecimus translationem mirificā ipsius corporis sancti: vt maiori surgat in culmine, cuius anima sublimiori exultat in requie. Ideo quæ nos iam sæpe dicti famuli vestri ad honorificentiam corporis sancti concedimus in hūc locum sanctum profustentatione fratrum & sororum ibidem degentium, &c. Et in fine. Notum die. vj. Id. Nouemb. Era lxx. post millesima. Js est annus Domini millesimus vigesimus tertius.

AT QVE ibi quidē sancti Pelagij corpus magna cū veneratione colitur. Reliquæ verò per Hispaniā ecclesie, paucis exceptis, annuā eius secliuitatem concelebrāt. Sed o negligentiam merito deplorandā, per pauca admodum eius in matutinis legunt historiam. Illud verò monasterium, quod primū ab Sancio rege ad reponendū sancti martyris corpus fuerat Legione edificatum, Almanfore totā urbem deuastante, cū fuisset dirutum: post eius vrbis, canoniq̄ue ipsius instaurationem diui Isidori corpori excipiēdo locum dedit, ab eoque diuo nomē denuo accepit: quod in eiusdē monasterij antiquis monumentis legitur. Sed hæc iactura (si modo iacturam possumus nominare) multis alijs, sijsque magnificis huius martyris templis, quæ hodie per Asturiā, Galletiā, & veteris Castellæ, vti vocant, regiones cernimus, abunde satis est compensata.

DE SANCTO DOMINICO SARRACENO ET SOCIJS MARTYRIBUS, Cordubæ coronatis.

VEREMUNDVS rex huius nominis secundus, Alfonsi quinti pater, huius martyris & sociorum, ut mox apparebit, nobis memoriam reliquit, quam nisi eo auctore, aliunde non haberemus. Eius sequens diploma, in sancta ecclesia Compostellana servatur, quod nos inde cum alijs ceterum ferme hac occasione habuimus. Compostellani Archiepiscopi librum habent manuscriptum, quod eis simul cum dignitate traditur, in quo transcripta sunt tum summorum pontificum, tum etiam priscorum regum diplomata sancta eidem ecclesie olim concessa. Hunc librum congegit Bernardus eiusdem ecclesie, ut vocat thesaurarius, anno Domini millesimo centesimo vigesimo nono. Quod in prefatione ipsemet ostendit Bernardus. Cum autem sancta eadem ecclesia opera nostra aliquando indigeret, eum librum nobis tradi iussit. Inde nos hoc Veremundi diploma, cum alijs multis transcripsimus, quæ rebus Hispaniæ, & veræ temporum supputationi magnam lucem afferre possunt. Quin etiam cum sanctum diui Jacobi sepulchrum postea, tum sancta legatione Philippi regis catholici surgentes, tum etiam religioso peregrinorum more inuisissimus: hoc ipsum diploma in secretioribus huiusmodi monumentorum collectionibus, quæ Tumbos patrio nomine ibi vocant, denovo vidimus.

REGIS VEREMUNDI SECUNDI diploma.

IN NOMINE SANCTAE ET INDIVIDUAE TRINITATIS. Dicendum est, quod cunctis notum manet, quomodo Domino permittente, & peccatis exigentibus, mucro hostilis & crudelitas iniquorum, scilicet Hismaelitica gens, promovit se ex Hispaniæ partibus aduersus Christianos. Et pergens armata venit vsque ad Septimam censam ciuitatē. Et cateruatim eam circum vallans, atque in arcu & sagitta eam obsidens, diruptis muris, & aperta ianua, irruit in ipsam ciuitatem. Et sicut scriptum est, qui conterit multos & innumerabiles, & facit stare alios pro eis: & nec alio loco, nec alio modo moritur homo, præter quod positum est: gladio vindice, & hominum scelere præualente, quos ibi Christianos inuenit, in ore gladij interemit. Et diruta ciuitate, pauci, qui remanserunt ad Spaniam in Cordubensem urbē ducti in captiuitatem, onere cathenarum onusti, atque ferro vincti, & carcere trusi, duos annos & dimidium ibi peregerunt, laudantes & benedicentes Deum vnum & trinum semper viuum & verum. Et quoniã Deo cura est de omnibus, maxime de eis, qui positi in tribulatione cum spe

spe & fiducia Deo animas suas simul & corpora in benefactis cõmendant: voluit pietas diuina, quomodo iam prædestinatione ordinauerat, illorum ærumnis & laboribus, & etiam temporalibus malis finem imponere. Et ut ad eum, cui famulatum exhibuerant, cum palma martyrij tripudiantes venirent: permisit ipsum tyrannum, qui eos captiuos duxerat, de squalore carceris ipsos eijcere, & gladio interfectos, sanguine proprio laureatos, ad regna cælorum, & præmia atque æterna munera à Deo illis præparata, coronandos & remunerandos dirigere. Inter quos fuit vir felicissimus nomine Sarracenus, proles Ioannis vocitatus, qui dimisit hæreditatem & cortem in ciuitate Numantia, quæ modo Zamora nuncupatur: cum nullum superstitem vel hæreditariũ, aut propinquum relinqueret, qui ipsam hæreditatem possideret: sed remanserit sine hærede, & sine alicuius serie testamenti. Dum starent hæc omnia intestata, accepit ea sequissimus princeps domnus Ranemirus indeceter, & tenuit vsque ad obitum suum. His expletis, ego Deo meo trino & vno humillimus princeps Veremudus in regno parentũ & aorum meorum nutu diuino pie electus, & solio regni collocatus, antequam ipsi sancti & electi Dei martyrium acciperent, & adhuc trusi in carcere essent: visum mihi fuit moto pietate in redemptionem anime meæ eos inde redimere. Et iam nuncij mei in via erant, quos pro illis miseram, quando ipsum martyrium consummatũ est. Quando tale nuncium ad aures meas peruenit, quod ipsi sancti iam in regno cælorum essent: placuit serenitati nostræ, ut hæreditatis ipsius supradicti martyris Sarraceni, qui in baptismo Dominicus vocitatus est, ecclesiam facerem hæredem. Quia inutile & inconueniens erat, ut ille esset in regno cælorum, & hæreditatem eius possideret rustica & laicalis conuentio. Ob hoc ego iam sæpe dictus princeps Veremudus propter bonũ testimonium in amore Dei, & in memoria ipsius supradicti martyris Dominici, partem aliquam donare decerno, atque in perpetuum ad habendum concedere mihi visum & cõueniens est loco Apostolico in veneratione ipsius patroni nostri apostoli Jacobi, vbi nunc dilectus Dei Petrus episcopus præsulatum tenebat. Sic do & concedo cortem intus in ciuitate noua propè ecclesiam sanctæ Leocadię in omni gyro, sicut eam ipse sanctus Dominicus obtinuit cum omnibus suis utensilibus, cupis, torcularibus, & tendis in mercatello, & vineis, quæ serui erunt ipsi corti, vbicumque sunt, ab integro eas concedimus. Et azeniam integram in vado, quem dicunt domini Garfiæ, & medietatem in alia in Teliars. Et ibi in Teliars quartam portionem in alia azenia. Et omnes suos hortos, vnum in Aruale, & alium in ripa fluminis Durij. Et

suos ferraginales, vbiq̄que illos habuit. Et alium hortum in Perales. Et etiam cuncta, quæ ipsi domui deseruierunt, tam ex illa parte fluminis Durij terras & vineas, & omne suum debitum, quam quæ ipsi corti deseruiunt. Adhuc dando atque donando adijcimus, quod ipsi corti pertinuit, villam, quam vocitant Alcopam in ripa riuuli Arotoy cū omnibus suis prættationibus, quæ intus & foris sunt, cupis & torcularibus, terris, vineis per suos certissimos terminos. Et omnia quæ ad ipsam villam pertinent, sicut ille eam obtinuit, cum suis iugarijs & porcarijs, qui ibi seruierunt, & modo ibi sunt: siue & peculiare de ouibus, vbiq̄q; sunt, quæ ipsi corti deseruierunt. Omnia supra taxata, quæ resonant iam scripta, iam supradicto Apostolico loco donare, atque concedere curauimus in memoria & veneratione sancti illius iam dicti Dominici, vt habeant inde habitantes & Deo seruietes, atque per singulos dies & annos memoriam illius facientes, & sacrificia & orationes Deo offerentes, temporale subsidium: & illi cū sancto Dei apotolo Iacobo etiam in perpetua remuneratione à Deo recipiant collatum præmium inconuulsum. Si quis tamen (quod esse non potest, nec oportet, & fieri minime credimus) aduersus hanc testamenti seriem ad irrumpendum, vel diruendum, venire temptauerit, siue ex proge-
 16 libet Potestas hanc factionem infringere temptauerit: quisquis fue-
 17 rit, in primis à corpore Christi sit extraneus, & amborum careat lumi-
 18 ne oculorum, & cum Iuda Domini traditore in inferno sit damnatus. Facta à serenissimo & pio principe domino Veremundo serie testa-
 menti. iiii. Idus Februarij, Era post millenam tertia scilicet & decima. Veremundus rex confirmat.
 Sebastianus episcopus confirmat.
 Gundifaluus episcopus confirmat.
 Sauaricus episcopus confirmat.
 Armentarius episcopus confirmat.
 Pelagius episcopus confirmat.
 Petrus episcopus confirmat.
 Fredenandus testis.
 Sauaricus testis.
 Gudesteus testis.
 Felix testis.
 Vimara testis.
 Munius testis:

Anno Domini 18
 Dccc. lxxv.
 Dies Februa. 19
 rj. x.

Quedam

VAEDAM sunt in hoc diplomate, quæ interpretatione magno opere in digere videbantur: quædam etiam ad temporum supputationem animad uertere diligenter oportuit. Ideo vtrunq; libenter sumus exequuti.

Venit ad septimancensem ciuitatem.) Celebre est oppidum ad Durij & Pisoracæ magnorū fluminū confluente. De oppidi nomine, quo nūc etiā com pellatur fama est ab septem sinistris manibus, quas mancas prisca Hispani appellabāt, tractum. Nam mauris hoc ipso bello, de quo regi sermo est, in oppidum irruentibus, septem virgines pudicitie suæ periculo consulentes, sinistras sibi abscidisse ferunt: vt horrendo vulnere & defluentis sanguinis conspectu hostes absterriti, trucidare mallent fœde mutilatas fœminas, quam constuprare, aut in captiuitatē inutiles seruitio ducere. Hoc municipes narrant, eiusque facti testimonium, oppidi insignia, septē manibus antiqua celatura insculptis, proferunt. Huius autem cladis miror in Sampyri, aut Pelagij historia nullam esse mentionem. Lucas Tudensis illam his verbis scripsit: cum de Ranimiro tertio Sancij Crasi filio sermo esset. Factum est autem, vt cū Saraceni securitatem acceperant ab Rege Sancio & filio eius rege Ranimiro, quod non ferrent subsidium Castellanis, direxerunt arma contra comitem Fernandum Gundifalui. Et cum non posset eis dictus comes resistere, ceperunt Sarraceni Gormaz, & Septimancas, & Septempubicam, & multas & horrendas strages perpetrauerūt in terra Christianorum. Eadem habet Toletanus. De anno huius cladis in sine diploma-
 tis disputabimus.

Septimancas oppidum.

Ad Spaniam.) Non dubium est quin plures in Hispania fideles, quam quos Arabes captiuos duxerant, permanerent. Ideo per hyperbolem quædam id est dictū. Spaniam autem pro Hispania scribere, mos fuit illorum temporum, de quo iam diximus.

Duos annos & dimidium.) Tempus diligenter est attendendū. Hinc enim illius rationem postea aperte poterimus inire.

Illorum ærumnis & laboribus.) Pretiosa semper est in conspectu Domini mors sanctorum eius. Ceterum quod hic habetur, ex illorum philosophorum sententia dictum est, qui cum nullum in morte malum esse disputarent, inter cetera mortem malorum omnium & laborum finem esse docebant. Quod ipse Deus, tanquam clementissimus hominum pater & dominus, notum eisdem esse voluit eo ipso tempore, cum vniuerso humano generi meritum supplicium in vno Adam infligeret. Maledicta, inquit, terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea. At ne sempiterna hæc mala crederentur, certa que spes finiendi laboris relinqueretur, super addidit: omnibus diebus vite tue. Et aperte statim. In sudore vultus tui vesceris pane, donec reuertaris in terram, de qua sumptus es. Quasi aperte diceret. Hæc omnia mala merito tuo patieris: ceterum suo illa, vt sempiterna non sint, mortis sine claudentur. Hoc ipsum ego, adolescens cum essem, hoc epigrammate comple-
 xus sum.

Mors laborum finis.

Genes. 3.

DE SANCTO DOMINICO
SVPLICIVM HVMANI GENERIS, AT-
QVE SOLATIVM.

CVM Deus vltices armaret criminis iras,
Totum noxa hominum polluit vnde genus:
Infremuit: rutilæque tonans de vellere nubis,
Atroces tumido concipit ore minas.
Inque homines, hominumque genus maledicta futurum
Congerit, irarum verba cruenta notis.
Atque ait: inuisus nunc te auersabitur orbis,
Inuisumque tibi nunc erit omne solum.
Sudor & imbriferos fundat ni ex ore liquores,
Hinc sterilis victum iam tibi terra negat.
Sed proh benigni placabilis ira tonantis:
Intentat nondum vulnera, iamque fouet.
Afflictis quam certa adhibet solatia rebus?
Quam mulcet dictis tristitia dicta suis?
Ne trepidi, ne spes pauidi ne absomite vestras:
Non plecto æternis crimina vestra malis.
Durate: en dabitur tantos finire labores:
Suplicij iubeo terminus esto, mori.

5 Cortem.) Diximus iam de hoc vocabulo in virginibus Flora & Maria.

6 Numantia, que modo Zamora.) Error fuit illorum temporum communis,
ut Zamoram urbem, antiquam Numantiam omnes fuisse crederent. Qua de re ex-
tat doctoris Ioannis Genesij Sepulvedæ doctissimi viri, & Ciuis Cordubensis clarissi-
mi epistola. Nosque tum in nostra historia, tum etiam in Hispaniæ antiquitatibus su-
sius omnia sumus prosequuti.

7 Vel hæreditarium.) Pro hærede positum est, tractum propius ex Hispani-
no, hæredero.

8 Sæuisimus princeps.) Historici omnes regis huius Ranimiri seuitiam, su-
perbiam, & recordiam notant. Sampyrus ita inquit. Rex vero Ranimirus, cum esset
elatus, & falsilocus, & in modica scientia positus: cepit comites Galletiæ & Legio-
nis, siue & Castellæ sætis acriter ac verbis contristare. Eadem Toletanus atque Tu-
densis habent.

9 In regno parentum & auorum meorum.) Cum Pelagius Ouetensis, cõ-
sentientibus Toletano & Tudensi, regem hunc Veremundum filium fuisse tradat regis
Ordonij, qui frater natus maior fuerit Sancij Craffi: serendum non est, regis Alfonso
historiam, Sancij Craffi filium ipsum dicere. Quanquam mendum fuisse apparet in
codicibus excusis.

10 Pie electus.) Nam aperte tres supradiçti authores regni successionem iure ad
ipsum

Camora non est
Numantia.

Ranimirus. iij.
rex.

Ordoni* rex Ve-
remundi. ij. pater.

ipsum fuisse deuolutam. Ranimiro sine liberis mortuo, testantur. Et procerum omniũ
electione præterea in regnum Legionis & Castellæ est euocatus, cum Galletiæ rex an-
tea esset.

Antequam ipsi sancti & electi.) Et hoc quoque ad futurã supputationem 11
mox ineundã, diligenter est attendendum. Illud etiam, quod sequitur, oportet animad-
uertere. Et iam nunciij mei, &c.

Quando tale nunciium.) Hoc etiam diligenter est notandum ad futuram sup 12
putationem.

Serenitati nostræ.) Hæc honorifica cõpellatio, sicut etiã illæ: gloria nostra, su- 13
blimitas nostra, ab Gothis planè sunt desumpta, ut ex concilijs Toletanis, & Gotho-
rum legibus cõstat. His titulis Reges seipsos nominabant, & alij honoris causa eisdem
ad Reges utebantur.

Qui in baptismo Dominicus.) Hinc facile intelligimus, Sarracenus, cog- 14
nomen esse. Quod etiã multa illorum temporũ monumenta testantur: vbi inter ceteros
regni primores, nonnullos aliquando hoc cognomine subscribentes legimus. Neq; tamẽ
est necesse ipsa regũ diplomata sigillatim cõmemorare, quæ inter Cõpostellana & Oue-
tensia vidimus. In quorũ subscriptionibus ad hæc vsque huius regis tempora frequens
etiã est Dominici nomẽ. Ut ab ipsis Gothis, quemadmodũ alia multa, videatur cõtina-
tum, & inde præter hunc sanctũ martyre, ad tres insignes nostrates diuos (Calciaten-
sem, de Silicibus (quæ de Silos vulgo vocant) & fratru prædicatorũ ordinis instituto
rem peruenisse: quæ admodum ad nos ex his tribus postea dimanauit. Integrum autem
nomẽ huius sancti martyris fuit: Dominicus lañez Sarracenus. Nam cognomẽ lañez,
patronimicum, rege referente, habuit.

Sancti Dominici
plures.

Cupis.) Cubas nos nunc dicimus. Neque oportet tamẽ singula quæ sequuntur, har 15
bara nomina annotare, quæ nostris Hispanis nota sunt & vulgaria. Ferraginales (Cas-
tellanis tantũmodo vsitatũ est vocabulũ: quod Bælici mei nõ intelligerent. Ferraginales
vocant, eas agri portiones, in quibus non ad frumenti copiam, sed ad viridis tantũmo-
do pabuli saginam ordum seritur. Ab Latino farrago ductum videtur.

Ferraginales.

Potestas.) Præclarus fuit illorũ temporũ magistratus, hoc titulo & dignitatis nõ 16
mine insignis: quod vetusta regũ ante hunc diplomata testantur: in quorũ subscriptio-
nibus procerum quorundam nomini additur, potestas, & potestas terræ.

Potestas.

A corpore Christi sit extraneus.) Imprecatio est, nõ excommunicatio. Quo 17
modo & multa huiusmodi sunt intelligenda, quæ in omnibus serme regũ præcorum di-
plomatis apud nos reperiuntur. Quæ non intelligenti esse poterant offendiculo.

Serie testamenti.) Solenne his tẽporibus, & multis postea sequentibus fuit, 18
quæcunque donationẽ rex, aut proceres facerent, testamentum ipsam vocitare. Quasi
hoc nomine maiori iure solidaretur. Regum exempla sunt, quæcunque serme eorũ re-
periuntur diplomata Latine scripta, quibus aut monasteria denuo instituunt, aut insti-
tutis iam aliquid donant. Procerũ hæc vidi magis insignia. Comitibus Fernandi Gudisal-
ui diploma, quo sancti Petri de Arlãça monasterio multa donat. Comitibus Petri Ansurũ

Reges Hispaniæ
sua diplomata
testamenta voca-
bant.

DE SANCTO DOMINICO

*no*ua institutio ecclesie diu & semper virginis Mariae, qua Valle Oleti edificarat. Ioannis Manuelis noua item institutio, qua constructu ab se sancti Dominici caenobium in oppido Peñafiel, multa eidem donans, testatur.

19

Era post millenam.) Annus hic est Dominicae natiuitatis nongentesimus septuagesimus quintus: Februarij dies decimus. Si autem hanc anni notationem cum superioribus coniunxerimus, annum, quo sanctus Dominicus cum socijs passus est, exacte ferme reperiemus: & ad illorum temporum rationem ineundam, certi aliquid & indubitati statuemus. Supputatio autem ad hunc modum procedit. Anno Domini nongentesimo septuagesimo quinto, mensis Februarij die decimo, Veremundus rex hoc diplomate donat sancti martyris bona. Motum vero se, ut donaret, affirmat, illico, ubi martyrem cum socijs passum ex suis nuncijs audiisset. Ait enim: Quando tale nuncium, &c. Placuit serenitati nostrae, &c. Nuncijs vero missis fuerant, martyribus nondum occisis: & illis ipsis nuncijs iter agentibus occiduntur: quod utrunque rex fuisse & perspicue narrat. Hanc autem legationem hoc ipso anno missam minimè crediderim. Neque enim Ianuarius mensis cum paucis Februarij diebus satis esse poterat, ut Legione Cordubam nuncijs irent, ac redirent: cum leucarum nostratum plus centum inter sit, motibus etiam niue tota hyeme obrutis, non uno loco interiacentibus. Neque verisimile porro est, legatos propius Legionem iter agentes, sed Cordubam iam appropinquantes, verum & certum de martyrum cede nuntium accepisse. Nam semel audito fide non erant utique daturi: longiore mora, & propiore fama certius aliquid captantes. Et si quid praeter captiuorum redemptionem in mandatis habuere, Cordubam profecto peruenerunt. Quae omnia aperte declarant, nuncios in fine anni superioris, hoc est nongentesimi septuagesimi quarti ab Rege missos, eodemque ipso anno cum socijs Dominicum martyrio fuisse coronatum.

HINC etiam possumus ferme colligere hos sanctos martyres sub rege Arabum Alhacan, fuisse interfectos. Nam huius regnum, quod ex historia Arabum Rudericus Toletani constat, ad annum Domini nongentesimum octogesimum peruenit: cum decem & sex annos regnasset.

HINC etiam, ratione probe subducta, scire propè modum exacte possumus, quo anno clades illa ad Septimancas cum Castellae vastatione contigerit. Cum enim duos annos & dimidium, in vinculis fuisse hos martyres in regio diplomate tradatur: apparet anno nongentesimo septuagesimo secundo, aut primo fuisse captos.

APPARET etiam Ranimiro mortuo, Veremundum illo ipso anno nongentesimo septuagesimo quarto, quo occisi martyres sunt, regnum Castellae iniisse. Quippe aut ipse semet adfuturum est innata bonitate comotus, ut captiuos Christianos redimeret: aut suorum precibus & lachrymis propere incitaretur. Eratque hoc pium in primis, tum etiam faustum magno opere regni principium. Et hanc quoque festinationem suam rex ipse hic de se prodit. Haec vel ideo praestiterit exquisitius indagasse, quod ingens sit in nostris historicis temporum per hos reges varietas, quae hinc aliquantisper poterit amoueri.

FINIS.

HEROES. MAGNI. VOS.
CORDUBA. VESTRA.
PRECATVR.
SIT. VESTRO. SEMPER.
SALVA. PATRO.
CINIO.

Alhacan Cordu
bercx.

AMBROSII MORALIS CORDVBENSIS
AD SANCTOS CORDVBENSES MARTYRES
deprecatio.

Magnanimi Heroës, quorum violentia cælum
Vim passum rapiens, belligerat moriens:
Quorum mors patriæ tantum truculenta triumpho,
Quantum nullius incluta vita dedit:
Vestra labore suo nunc si illustrata refurgit
Gloria, iam que nouo germine culta viret:
Supplicibus votis, gemituque è corde reuulso
Suspirans, vester vos vocat Ambrosius.
Sustollensque oculos, celsasque ad sydera palmas,
Ingemit: & tacitus vos sine voce rogat.
Quid poscat petitis? Melius vos scire potestis,
Id quod velle miser debeat, & petere.

DE CORDVBÆ VRBIS ORIGINE,
SITV ET ANTIQVITATE.

AM MVLTÀ sunt, quæ diuus Eulogius de Corduba nostra suis o-
peribus interseruit: atq; adeò frequenter multarè in ea vrbe regionum,
oppidorum agrorum, fluminum, similiumque rerum meminit: vt fuerit
necessarium, de eius situ & antiquitate multa hîc apponere. Et Cordu-
bæ quidem vrbis originem, situm, eiusque mutationes, cum reliquis, quæ ad eius anti-
quitatem peruestigandam poterant pertinere: in eo opere, quod de Hispaniæ antiqui-
tibus historiæ nostræ adiunximus, plenius sumus prosequuti. Inde huc nonnulla
transferemus.

SIT A est Corduba in ipso ferme Beticæ prouinciæ meditullio, atque in his eius
populis, qui Turduli ab Ptolemæo, Plinio & Strabone nominantur. Ab ortu ea regio
ad Bastulos seu Bastitanos vsque protenditur: ab occasu Turdetanos cõttingens, Hispani-
lensi tractu terminatur. Habet ad meridiem late patentes campos, qui ad Mediterræ-
neum mare & Herculeum fretum expanduntur. Quæ verò parte Septentrionem Cor-
duba spectat, posita est ad ipsas Marianorum montium radices: quos nunc Hispani
prisco nomine corrupto, Sierra Morena, hoc est Morenos montes dicimus. Ea verò
horum montium pars, quæ Cordubæ imminet, aut saltus Castulonensis est portio,
aut cum eo ad ortum coniungitur. In his montibus, auctore Plinio, Beturia regio, à
Bati flumine nomen accipien, sin duas regiones diuisa, ad Anam vsque fluiuium ex-
currit. Ipse Batis, qui Cordubam alluit, Cirtius olim & Tartessus etiam, vt apud Pli-
nium, Liuium & Strabonem est, dictus, tanta semper celebritate fuit, vt toti pro-
uinciæ nomen dederit: tanta porro est magnitudine, vt ingentia flumina exorbens,
ab Mauris inde nomen acceperit. Guadalquivir nanque, quod huic fluiui nunc no-
men est ab isdem impositum, magnum flumen ipsorum lingua significat. Ab or-
tu verò ad occasum latus Cordubæ australe lambens, ita montes ab plantis dis-
terminat, vt id sibi studio habuisse natura videatur: quo diuersissima soli diserti-
mina se iungeret, & eotantum limite separaret. Hinc montana, quæ ipsa suburbia
pene contingunt, celsis collibus elata, duris cauitibus prærupta, hortis, vineis, olea,
& omnium generis arboribus sunt confita. Inde campestris regio trans flumen
complanata, nuda, glareis & luto friabilis, frugibus tantummodo ferendis est
accommoda. Huius verò tractus quæ sit feracitas, incluta nostræ ciuitatis hor-
rea, tota Hispania celeberrima satis ostendunt. Alterius verò soli montibus præ-
tenti quanta sit amantitas cum insigni fertilitate coniuncta: vix quisquam sa-
tis digne possit explicare. Ipsæ præcisæ rupes, scopuli ipsi, vbi planum quid præ-
non soli (neque enim solum est illud, sed lapidum strues) Verum quicquid id
est plani, Loton suauissimam & siliquam sponte nascentes, satiuas vero oleam,
vitæ, ficum, cerasum, mala pumica & Persica, pruna, & quod magis mirandum sit,
citria mala omnis generis abunde producant. Præstant hoc ipsum magna ex parte son-

Cordubæ situs.

Turduli.
Bastuli.
Turdetani.

Mariani mōtes.

Saltus Castulo-
nensis.
Beturia regio.
Ana flumen.

Batis fluiuius.

Cordubensis so-
liferacitas.

Cordubensium
montiū amani-
tas.

tes, copiose, purissime, suavis, & ad potum salubris aqua, quibus passim penè erumpē
tibus, irrigua omnia circum circa sunt. Hinc valles vrbis propiores non nisi ab pulchri
tudine, ab paradisiacis, ab Regijs hortis, ab rosarum multitudine, aut ab florum aspec
tu nomen inuenere. Hinc vini & olei Cordubæ tanta est copia, atque ad eò exuberan
tia, fructuum omnis generis tanta vbertas, vt hoc vnum aliam quantunuis celebrem
ciuitatem magno opere posset nobilitare. Mala autem citria omnis generis tanto opere
in ea vrbe exuberant, vt aduenis & peregrinis hominibus frequenter sint stupori, non
cumuli solum, qui per plateas venales vili pretio cernuntur, sed etiam qui nouorum
fructuum aduentu, per agros & sterquilimia proijciuntur: decussis non modico impē
dio ex arboribus malis, ne super fortantes flores impediunt. Florum autem ipsorum in
his arboribus tanta vndiquaque intra urbem & per vicina suburbana est copia, tan
ta verno tempore fragrantia: vt non iam, quod de iisdem floribus Virgilius dixit,

Animas & olentia ciues

Ora illis foueant, & senibus medicentur anhelis: sed suauissimo odore
vrbs tota, vicini que agri perfundantur, & ad eam suauolentiā captandā noctu ho
mines peruigiles discurrant. Neq; tamen diutius in Cordubæ amoenitate & vberta
te celebranda sit immorandum. Vnum satis sit testis præstantissimi testimonium. Ipse
sit Musa dux Arabum, Hispania totius victor, qui que eam omnem perlustrauerat,
& vndique percognitam habuerat. De eo Rasis Maurus in Arabum historia his ip
sis verbis, Latine fideliter redditis, scribit. Abibus Aluydi filius, homo qui nullatenus
in re vlla mentiretur, ita scripsit. Quum Musa Cordubam egressus in Africam nauig
gaturus, summis Hispaniæ proceribus deducentibus, iter occiperet: & in collem, vnde
vrbs totius prospectus patebat, venisset: mula, cui insidebat, retro conuersa, aliquan
tulum consistens, urbem tacitus contemplabatur: & tandem in hæc verba cum gemitu
prorrupt. Eheu Corduba, quantum es insignis? quæ & quanta tuæ sunt deliciae? Quā
tū tibi bonorū Deus voluit cōferre? Hæc loquutus, mærens iter cōtinuat. Hucusq; Ra
sis. Probū autē hunc æstimatorē nemo non possit digne censere, ab quo videat ipsam rei
veritatē, ipsam natui soli præstantiā tales gemitus, talē vocē, tantū encomiū extorsisse.

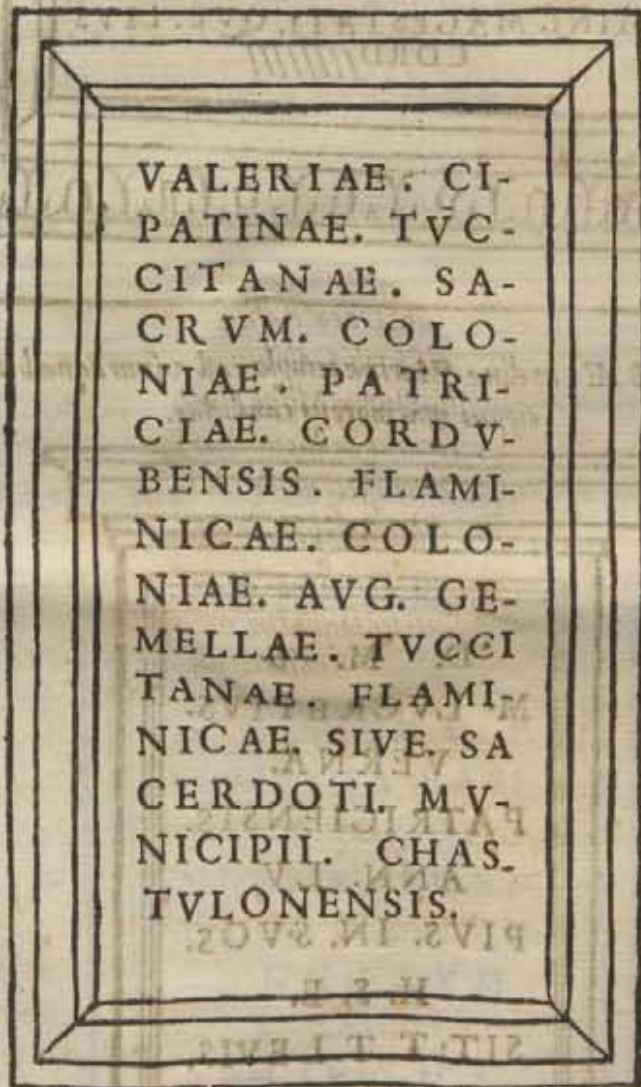
METALLA Cordubensia sunt etiā inter authores celebratissima. Auriferam,
quod mox apparebit, poetæ Cordubam vocant: & es Marianum, hoc est, quod propē
eam urbem in eius montibus effoditur, maxime Plinius laudat: cū argenti viui & sti
bi ditissimas fodinas hodie in eius tractu conspiciamus.

HABVIT ea ciuitas duo nomina, quemadmodum apud Plinium legimus.
Corduba enim, atque eadem Colonia Patritia est appellata. Sed Cordubæ nomen pris
cum fuit & peruetustæ originis, illud alterum quo tempore ei fuerit inditum, suo
loco dicemus. Et verum rectumque vocabulum Cordubam esse Silius Italicus,
Martialis, Prudentius, atque alij poetæ attestantur. Lex enim carminis incorrup
tiora & incōtaminata vocabula cōseruat. Potuit sanē nō omnis huius veritas fideli
ex nūmis, & ex lapidibus astrui. Sūt qui se nūmos vidisse affirmēt. Sed ego harū rerū nō
indiligēs peruestigator, & omnis patriæ meæ antiquitatis in primis studiosus, Romanū

nummum

nummum adhuc vidi nullum, qui Cordubæ nomen habeat inscriptum: cum Colonia
patritia nomen in quam plurimis Augusti, Tiberij & Germanici etiam, quorum non
nullos ipse habeo, conspexerim. Lapidēs, in quibus vtrunque, & alterum seorsum na
men insit, quinque apponam, quorū quatuor primos omnes ipse vidi, & ipse descripsi:
vltimum relatu doctiss. hominum habui.

IN oppido Linares basis est marmorea, nigra, ex ruinis Castulonensis vr
bis admodum vicinæ aduecta, his literis inscripta.

Lapis Castulonē
sis vrbis.

Superioribus annis Cordubæ cum capite & muliebris statuae fragmentis
basis marmorea cum hac dedicatione est eruta.

Q. ij

D. N. CORNELIAE. SALONINAE.
AVG. CONIVGI. D. N. IMP.
CAES. P. LICINI. GALLIENI.
PII. FEL. ET. INVICTI. AVG.
DACICI. MAX. GERMANICI.
MAX. TRIB. POT. IIII. COS. III.
IMP. III. PP. PROCOS. PROVIN
CIAE. BAETICAE. DEVOTA. NV
MINI. MAGESTATI. QVE. EIVS
CORD//////

ipis Cordubens

*COR'DVBAE in diue Marina templo, ad usum aquae benedictae,
cippus marmoreus candidus.*

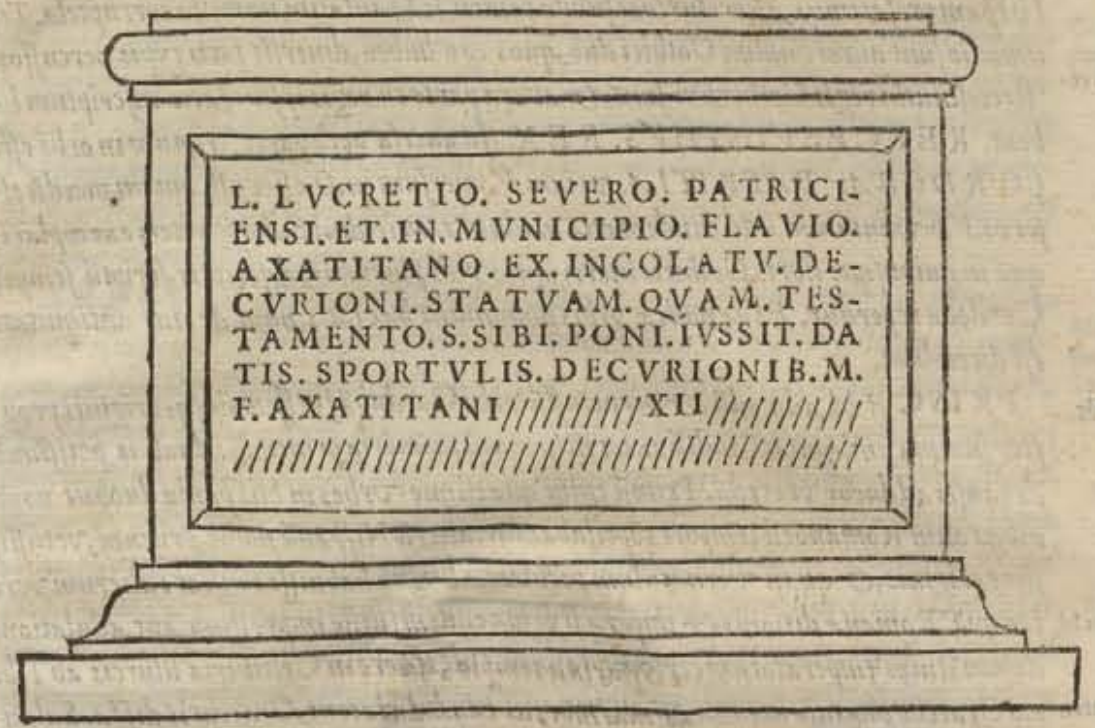

D. M. S.
M. LVCRETIVS.
VERNA.
PATRICIENSIS.
ANN. LV.
PIVS. IN. SVOS.
H. S. E.
SIT. T. T. LEVIS.

LORÆ.

*LORÆ, quod oppidum in medio itinere ferme est, quo Corduba Hispalim
itur, in basi marmorea pro foribus templi.*

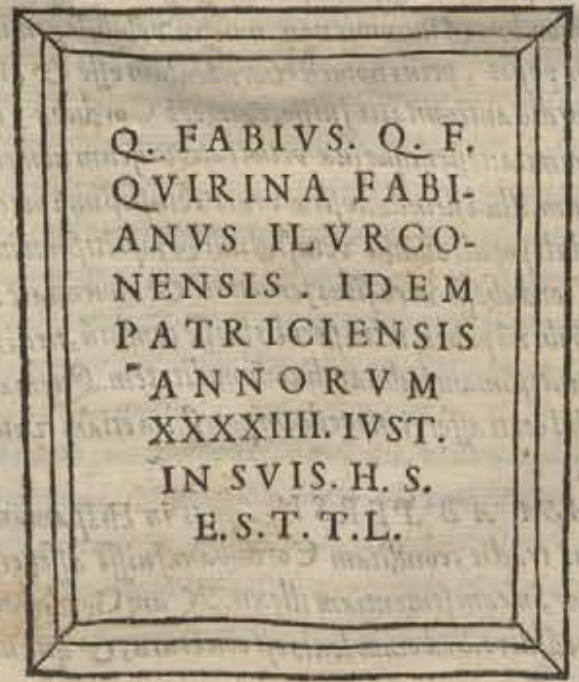
Lora oppidum
& eius lapis.

L. LVCRETIO. SEVERO. PATRICI-
ENSI. ET. IN. MVNICIPIO. FLAVIO.
AXATITANO. EX. INCOLATV. DE-
CVRIONI. STATVAM. QVAM. TES-
TAMENTO. S. SIBI. PONI. IVSSIT. DA-
TIS. SPORTVLIS. DECVRIONIB. M.
F. AXATITANI//////XII//////
//////

*Hispali in vico, cui ab Serpente nomen est, cippus cum hoc epitaphio
visitur.*

Lapis Hispa-
lenis.

Q. FABIVS. Q. F.
QVIRINA FABI-
ANVS ILVRCO-
NENSIS. IDEM
PATRICIENSIS
ANNORVM
XXXIII. IVST.
IN SVIS. H. S.
E. S. T. T. L.

Q. iii PATRICIAE

PATRICIÆ verò nomē libentius in vsu fuit tēpore Romanorum Imperatorum, tanquā honorificentius & illustri de causa, vt postea videbimus, Cordubę impositum. Cordubę vero nomē incorruptum credo cū Romano imperio & lingua, ad Gothorū vsque tēpora permāsit. Tunc demum cępit permutari, vt Cordoua, quę admodum nūc Hispani pręferimus, diceretur: nec subito tamen, sed paulatim immissa corruptela. Testimonio sunt aurei nummi Gothici duo, quos ego habeo, diuersis satis typis percussos. Recesvinthi regis Gothorum sunt, & altera parte cū regis ipsius facie inscriptum habent. RECESVINTHVS. REX. In auersa verò parte scriptum in orbē est. CORDOBA. PATRITIA. vt iam V. versum in O. esset: B. autem nondū esset in V. permutatum. Ad eundem etiā modum, tam in diuisi Eulogij veteri exemplari, quā in quibusque libris Gothicis literis, quos vidi plurimos, descriptis, scriptū semper Cordoba reperitur. Et de nostrę vrbis nominibus hęc satis: nunc de eius antiquitate est dicendum.

Cordubę anti-
quitas.

PRISCAM admodū, & peruetustā vrbē Cordubā fuisse: cuiusq; originis propter summā antiquitatē, nullū extet in hominū memoria principiū: duabus potissimū de causis adducor vt credā. Primū enim quęcūque vrbes in Hispania duobus nominibus olim Romanorū tempore cōpellabantur: alterū Hispanū nomē, priscum, vetustissime originis, & quasi vernaculum peculiari lingue habuisse constat: alterum vero tanquā Romane ditionis & imperij stygia eidem fuisse impressum, aut adulatione dominatium Imperatorum certē expressum. Tales fuere in Celtiberia Illurcis ab Tibero Graccho, mutato nomine, vt auctor est Verrius Flaccus, Gracuris dicta. Salduba in eadē regione Plinio teste, Cesar Augusta postea nominata. Eodē auctore & priscis lapidibus etiā attestantibus, Obuleo Municipiū Pontificense nomen accepit. Attubi, Claritas Iulia: Astigi, Iulia Firma: Tucci, Augusta Gemella: Iliturgi, Forum Iulij: Hispalis, Romulensis Colonia est dicta. Multa sunt eiusmodi apud eum auctore & in antiquis marmoribus & nummis nominum in vrbibus geminationes. In quibus omnibus negare non possis, prius nomen vernaculum esse & Hispanum, equalisque cum vrbis primordio antiquitatis fuisse. Talis est Corduba, quę Colonia Patritia postea est cognominata: testemque suę vetustatis priscum nomen habet, veluti nascēti sibi olim impositum. Illud deinde nostrę vrbis vetustissimā potest antiquitatem astruere: quod cū Turduli populi omnium vetustissimi & sapientissimi in Batica fuisse ab Strabone tradatur, Cordubęs verò situs feracitate & amœnitate tāto opere pręcellat: credi par est, oppidū ibi nō paucis retro seculis fuisse conditū, neq; neglectā ab eius regionis accolis pręstantissimam habitandi commoditatem. Quemadmodū igitur de Cordubę origine nihil certi asserri in medium potest: ita etiam vetustissimā ipsam fuisse, merito creditur.

Hispanę vrbes hi
nomines.

Gracuris.

Cesar Augusta.

Obuleo.

Attubi.

Astigi.

Tucci.

Iliturgi.

Hispalis.

Turduli.

Corduba ab Per-
si, non fuit con-
dita.

QUIDAM AB PERSIS, quos in Hispaniam etiam venisse Plinius ex Varrone tradit, conditam Cordubam fuisse asseuerant. Ipsam vrbis nomen eos, vt opinor, in eam sententiam illexit. Nam Cordubam etiam in Perside ciuitatem fuisse credidere. Sed enim leuis est cōiectura, & quā nullo veritatis funda-

mento

mento subnixam, facile nobis fuerit in historia nostra, occasione oblata conuellere.

APVD auctores nullam priorem Cordubę mentionem inuenias, quā quę apud Silium Italicum reperitur. In catalogo namque earū Hispanię ciuitatū, quę Flāmbali in Italiā transeunti milites miserunt, Cordubā etiā cōnumerauit illo carmine.

Prima Cordubę
mentio.

Nec decus auriferę cessauit Corduba terrę.

SED neque quo in loco condita primū Corduba fuerit, satis cōstare potest, cū duo eiusdem situs nunc appareant: alter quę vrbis ipsa occupat, alter, quem quarto ab vrbe ad occasum milliario clarissimo diuisi Hieronymi monasterio vicinum cum veteris Cordubę nomine desolatum cernimus. Ego non leuibus cōiecturis adducor vt credam, priscam vrbem, eodem quo nunc est iunior ista, situ fuisse. Quod ipsum tunc ostēdemus, cum quę necessario pręmittenda sunt, persequuti fuerimus.

Corduba situs
duo.

SEQUENS igitur post illam Silij Italici, Cordubę mentio insignis admodum est & illustris. Refert enim Strabo, Cordubam ab Marco Marcello quasi conditam, & paulo post magnificentissime auctam. Eius libro tertio hęc sunt verba. Corduba, Marcelli edificium, eo magnitudinis creuit, vt nominis celebritate & potentia polleat. Quę verba doctos homines non paucos permouisse video, vt crederent, hęc primam esse vrbis nostrę originem, & eiusdem Marcellū verū fuisse conditorē. Proinde necessarium fuerit totum hoc diligenter inuestigare, & subtilius expendere. Quod ex Livio atque Appiano Alexandrino constat, Marcus Marcellus, eius Marci Marcelli, qui docuit Hannibalem posse superari, siue nepos, siue pronepos, totam Hispaniā in Prætura sorte obtinuit, eo ipso anno, quo Q. Martius Philippus secundum, & G. seruilius Cępio consules fuere. Est autem is annus ante Jesu Christi domini nostri natiuitatem Centesimus sexagesimus septimus. Totam autem Hispaniam is Marcellus hoc anno suscepit gubernandam: quoniam ex duabus vna prouincia, duobus tantum antea annis fuerat effecta. Idem Cordubam, & hoc ipso anno haud dubie exedificauit. Cū enim manifestum sit, hoc tempore edificatam fuisse: siquidem crebrior iam hinc eius mentio, vt statim apparebit, in historia Romana reperitur, & Strabo Marcelli opus ipsam nominet, neque vllus alius Marcellus, neque superioribus annis, neque multis sequentibus in Hispaniā venerit cū magistratu: planum sit, huic vrbis structuram esse attribuendā. Et hoc proculdubio anno quicquid id operis fuit Marcellus perfecit: non quinq;decimo postea, cū in tertio suo consulatu in Hispaniam rediit. Tunc enim diuisa iterum denuo in duas prouincias Hispania, Citeriorem tantummodo rexit: magnis videlicet bellis implicitam, & quę consulari duce atque exercitu indigebat. Habuitque illo ipso anno vltior Hispania, hoc est Batica cum Lusitania, propriū seorsum Prætorem, M. Accilium: vt est apud Appianum.

Marcus Marcellus
Cordubę cō-
ditor seu instaurator.

Annus ante Christi
natū Clxvij.

SED quid illud tandē fuit quod Marcellus fecit, vt Cordubā aut cōdidisset, aut edificasse dicatur? Dicā quod sentio, quodq; manifesta penē ratione adducor, vt credā. Nouā vrbē in eo situ, qui nūc vetus dicitur, cōstruxit, & a fundamentis totā erexit. Cū oppidū antea esset nō admodū magnū, transferre inde, & alio situ amplificare, cogitauit: nona forma, Romana vtique denuo vrbem condens, ab se vt esset, & dici posset

Quij edificata

edificata perfecit. Urbem igitur, quæ nunc vetus dicitur Corduba, edificauit. Docet hoc profectò eius urbis forma: & tota, quam ruina adhuc ostendunt, structura, Romanum planè opus, & Romanorum consilio totum vndique fuisse abrefactum declarat. Situs nanque totus quadrata forma est, ita vt filo protractus & circunci signatus initio planè videatur. Duplo longior totus est quam lator ambitus. Ego enim probe funiculo dimensus, cum pedes in fronte duo millia quadringentos inuenissem, ab latere quatuor millia octingentos ad amussim comperi. Cui pedes dico, tertiam vlnæ nostratis, qua pannu lintheum, sericumq; metimur partē intelligo: quod ipsum cum pedis Hispani antiqui mensura probe congruit. Hæc autem tam exquisita diligentia situm quadrandi & conduplicandi, tota planè Romanorum fuit, non nostratum Hispanorum, qui vix dum hoc nostro tempore politioris edificationis formam didicere. Prominet præterea media urbe, quadrata etiam forma planities, siue arcem illa habuit, siue forum, quam satis apparet ad perpendicularum fuisse productam. Tantūdem enim ab vtraque fronte distat, superiori latere (nam accliu solo tota urbs fuerat imposta) aliquantisper cū muro coniungitur. Eam curam, & subtilem formæ symmetryeque diligentiam, quis non videt Romanorum esse, non priscorum Hispanorum? Apparent in super quatuor magnarum turrium fundamenta, eiusdem industria Romana & studij in edificando manifesta testimonia: vt quæ quatuor angulis murorū adnectantur. Eiusdem symmetrye Romana simul est indicium, via quadrato lapide constructa, quæ ab inferiori urbis latere, portæ, vt credi potest, coniuncta, in proximum colliculum ducit, vbi magni cuiuspiam edificiij vestigia perseverant fanumque insigne inibi fuisse licet conijcere, cui nobile stramentum & via maior commoditas deberetur. Locus enim ab urbe diuisus, & in plano modice admodum elatus vetat præsidium cogitare.

Cordubæ incrementa.

HÆC omnia hominis sunt studiosissime edificantis, & veluti occiose ad fabricam confidentis. Multum autem ocij Marcellum toto penè eo anno habuisse, Hispaniæ pax, de qua Liuius & Appianus, declarat. Longum verò sit, si commemorare pergam, quanta ex situ eius urbis monumenta Romana superioribus, & nostro etiam hoc seculo sint eruta: quæ planè testantur, Romanam eam urbem fuisse, Marcellūq; perinde Romanum hominem eius fuisse conditorem. Cū verò iam ex superioribus satis constet, antehanc Marcelli edificationem priscum oppidum, quod Corduba diceretur, in ijs locis fuisse: intelligere plane non possumus, num antiquum situm Marcellus suo opere complexus fuerit, an nouum exquisierit. Nisi quod sequētia quædam indicabunt, contempto veteri oppido, ipsum in delectum abse situm totum penitus trāstulisse.

EX edificata ad hunc modum denuo urbe, magnificeque amplificata: frequentior iam eius urbis mentionem Romana habet historia. Creuerat nimirum oppidum antea non admodum celebre, & Romana planè urbs cæpit iam ab Romanis nobilitari. Eo iam paulò post Prætores ad hybernandum exercitum reuocabant, & ad ius petendum populi cōueniebant. Quæ omnia ex Romanis & Græcis scriptoribus collecta late nos in nostra historia prosequimur. Hinc Metellus Pius deuictò Sertorio gregem poetarum

poetarum indidem ciuium secum Romam reduxit. Quod si, vt de eisdem Cicero dixit, pingue quidam & peregrinum resonabant: temporum plane fuit vitium, non ingeniorum. Neque enim Roma cultiores poetas tunc temporis habuit. Hic etiam nobile illud cōtinentia frugalisimæ exemplū Prætor Piso, eodem Cicero referēte, adidit. Quod vtiq; præstiterit ipsismet summi oratoris verbis apponere. Nihil, inquit, nimium vetus proferam. Sunt vestrum iudices, quam multi, qui Lucium Pisonem cognouerunt, huius. L. Pisonis, qui Prætor fuit, patrem. Is cū esset in Hispania Prætor, qua in provincia occisus est: nescio quo pabulo dum armis exercetur, annulus aureus, quem habebat, fractus est, & comminutus. Cū vellet sibi annulum facere, aurificem iussit vocari in foro, ad sellam, Cordubæ: & ei palam appendit aurum: hominem in foro sellam iubet ponere, & facere annulum omnibus presentibus. Nimirum fortasse dicet aliquis hunc diligentem. Hæcenus reprehendat, si quis volet: nihil amplius. Verum fuit ei concedendum: filius enim, L. Pisonis erat eius, qui primus de pecunijs repetundis legem tulit. Ridiculum est nunc de Verre me dicere, cum de Pisonis Frugi dixerim. Verum tamen quantum inter sit videte. Iste cum aliquorū abacorum faceret vasa aurea, non laborauit, quin non modo in Sicilia, verum etiam Romæ in iudicio audiret. Ille in auri semuncia totam Hispaniam seire voluit, vnde prætori annulus fieret. Nimirum vt hic nomen suum comprobauit, sic ille cognomen.

SUPERVENERUNT non multo post bellorum ciuiliū inter Cæsarem & Pompeium tempora, in quibus caput provincie Beticæ totius Corduba ab Aulo Hirtilio, siue is Oppius est, appellatur. Et ad hanc Cordubam, ab Marcello edificatā, de qua nobis sermo nunc est, omnia illa gesta fuisse: multa sunt quæ apertè declarent. Illud in primis, quod pertransito ponte prælium inter ipsum atque urbem nō semel cōmittitur. Sed non est hic locus de his pertractandi.

PAVLO post etiam Augusti Cæsaris temporibus, quibus Strabo & vixit, & scripsit, verè iam is auctor potuit insigni cū præconio affirmare, eo magnitudinis Cordubam creuisse, vt nominis potentia & celebritate polleret. Colonia enim paulò ante fuerat effecta: nec cuiusuis vulgaris Colonie dignitas eidem fuerat attributa, sed quæ nomine & maiestate præcelleret, atque COLONIA PATRICIA, & esset reuera, & vocaretur. Qua de re idem auctor, de Corduba adhuc verba faciens, his verbis scripsit. Eam sane initio habitauere & Romanorum & indigenarum viri docti. Nam prima hæc istos ad locos à Romano populo est dimissa Colonia. En tibi & primā in Hispania, saltem in Betica Coloniam Cordubam fuisse, & cum magna dignitatis præstantia, & veluti prærogatiua fuisse. Vtrunque insigne quiddam est, & ad Cordubensem celebritatem & gloriam singulare. Neque vacat tamen hic quartum hoc sitiusus explicare. Illud vnum tantummodo non præteribo: tantam hanc dignitatem, vt non nisi viri Patritij ex Romanis & Hispanis deligerentur, qui in eam Coloniam immigrarent, & clarissimum vtriusque nobilitatis domicilium ipsam redderent: eo maximè meritò Cordubæ fuisse consequentam, quod fide & tolerantia singulari Iulij Cæsaris partes eo in bello semper fouerit, & ciues Romanos sepe protegerit atque ser-

In oratione pro Archia poeta.

Piso Pisonis Frugi filius. In nona Verrina.

Bellorū ciuiliū tempora.

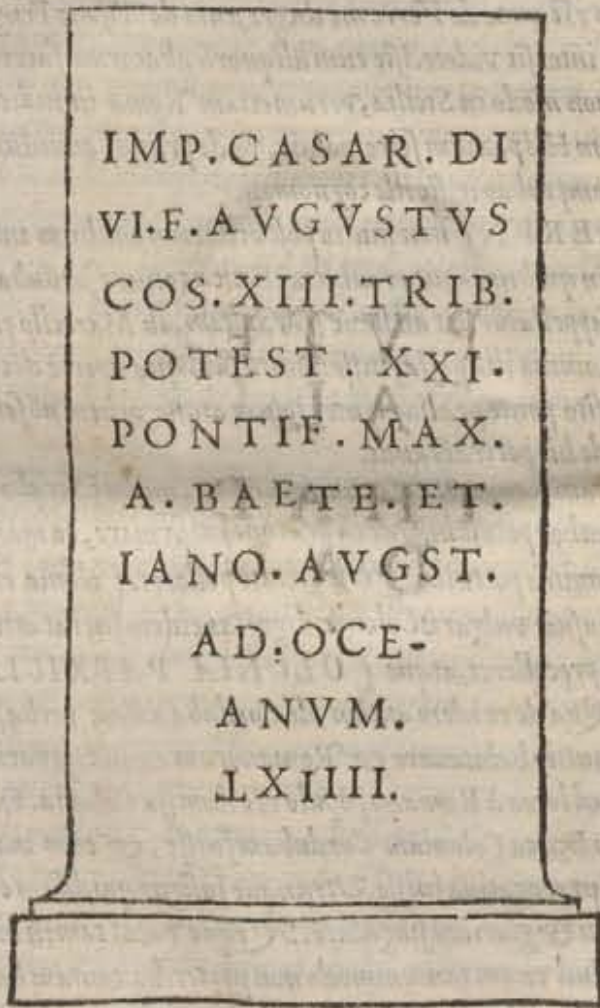
Corduba Beticæ caput.

Corduba prima in Hispania Co-

...arit. Id eius ciuitatis, ex quo primum Colonia facta est, nummi testantur, qui omnes cum COLONIA PATRICA, in auersa parte habeant inscriptum, ciuica corona id ipsum preferunt inclusum. Ciuicam autem seruati ciuis & premium, & insigno apud Romanos fuisse, quis ignorat? Vnde & ab Iulio Casare premij causa Corduba, vt Colonia esset, tributū crediderim. Certè Seneca pater de bellis ciuilibus loquens, Coloniam iam Cordubam vocat: & in Corduba Colonia iam facte nummis facie & nomen Cesaris Augusti cernimus. Et Carteiam quidem aliquanto vetustiore in Betica fuisse Coloniam, ex Lio proprus intelligo. Neque obstare tamen hoc Strabonis dicto is plane intelliget, qui quo ex hominum genere, Partheniorum videlicet & Libertinorum, deducta fuerit, animaduertit.

Lapides duo Cordubæ Augusti tēporis interipti. Tempus. ILLI verò duo insignes admodum lapides ex Augusti Cesaris tēporibus ad hæc nostra vsque Cordubæ perdurant, qui ipso eodem anno, quo dominus noster Iesus Christus natus est, fuerit inscripti. Habēt enim hæc verba.

Lib. 2. de doctri. Christ. cap. 18.

EST hic lapis in summo templo, alter que persimilis in D. Ioannis Heredia domo visitur. Amouent autem hæc columnæ omnem illam controuersiam, quam diuus Augustinus inter quosdam ecclesie Christiane scriptores narrat fuisse de anno Domini

nicæ natiuitatis. Ignorantes enim Romani consulatus seriem, vt idem inquit sanctus doctor, hic diuersa sensere. Sed de hoc non vno in loco historia nostra pertractat. Ibi etiam quod hoc Iani templū Cordubense fuerit prosequimur. Dæ enim aliæ columnæ Tiberij Cesaris tempore erectæ eisdem etiā omnino verbis eiusdē meminerunt. Altera in ipso sano maiori, in diui Francisci altera conspicitur. Illud verò in antiquitatis studiosorū gratiā non prætermittam: in his omnibus columnis numeri primā notam hæc esse. I. quæ nimirum. L. geminatæ vim habeat, & bis quinquaginta, hoc est centum milliaria signet. Neque enim pauciora milliaria ab Corduba ad Oceanum, qua magis est propinquus, quam centum quatuordecim reperies. Quod Francus Iuriscōsultus antiquitatis studiosissimus primus, quod sciam, animaduertit.

Fræcus Iuriscōsultus.

HABVIT etiam Romanorū tempore ad Romanæ ciuitatis & aliarum magnificentiſſimarum ciuitatum imitationem puteal Cordubæ. Visitur nanque hodie quoque in marchionis Commaronſis ædibus marmoreum puteal cum hac inscriptione.

Puteal Cordubæ fuit.

ARISTOTELES porrò in politicis docet, non nisi magnas vrbes puteal, hoc est subterraneum carcerem ad putei similitudinem excavatum habere solitas fuisse. Et Libonis puteal Romæ tum ab Horatio celebratum non vno loco legimus, tum etiā in argenteis nummis depictum & inscriptum videmus. Et hæc omnia cū multis alijs inscriptis

Lib. 4. cap. 16.

Aemilius Regulus
Cordubensis.

Libro antiquit.
19. cap. 1.

Cordubæ noua
trallatio.

Germanici Cæsa
ris nummi.

Temporis ratio.

Diocletiano im
perare Corduba
iam fuerat trans
lata.

Sancti Aciseli
& Victoria.

Sanctus Zoylus.

Sancti Faustus, la
nuarins & Mar
tialis.
Sisebutus rex.
Agapitus episco
pus.
Sancti Zoyli in
uentio.

Inscriptis lapidibus Romanis, qui multis in locis Urbis visuntur, nemo vnquam du
bitauit, ex veteris ruinis fuisse huc diuersis temporibus aduecta.

IN ea igitur Marcelli vrbe nati sunt, Senecæ duo pater & filius, Lucanus, Por
tius Latro, & alij insignes Cordubenses, quorum meminit Seneca pater. Illa eadem
clarissimum & fortissimum cinem Aemilium Regulum dedit, qui & ipse cum alijs, ip
sum tanquam ducem insequentibus, in Caligulae Imperatoris necem coniurauit. Et cū
alios, inquit Josephus, priuata odia incitarēt, hūc publica tātūmodo mala permouebāt.

QUANDIV verò vrbs illa vetus ab Marcello cōdita per durauerit, quoue tem
pore mutatione oppidi, in hanc, quæ nunc est, sit traducta: & si maximè vellem, non
possum tamen liquido explicare. Quod coniecturis assequi possum, in mediū adducā.
Tempore Tyberij, & Caligulae Imperatorum, vetus Marcelli ciuitas, non solū stabat,
sed inclyta admodū & celebris vigebat. Id nummi veteres indicant ibidē reperti cū
Germanici vultu & nomine, quorū auersa pars COLONIA. PATRICIA. ha
bet intra ciuicam inscriptū. Neq; multi simul vnquā eiusmodi nummi sunt reperti, vt
reconditi fuisse videantur: sed vnus atque alter, vt casu prolapsi, & amissi appareāt.
Sed neque quisquam tamen sequentium Imperatorum nummos se ibi reperiisse, vnquā
dixit. Tanta præterea vrbs per illa tempora celebris, repente vti que non potuit cōci
dere: cū in summa pace & tranquillitate nobis Romani imperarent. Non nisi matu
ro per multos annos consilio, non nisi longi temporis spatio opus fuit, vt inde penitus
fuerit immigrandum. Noua etiam vrbs fuit condenda, & magno molimine multa fue
re cōparanda. Migrationem nāque fuisse, & oppidi mutationem, res ipsa testatur, &
paulō post sumus ostensuri. Sexaginta igitur aut eo amplius post Caligulam annos eam
vrbe stetitisse, possumus credere, & ad Trajanum vsque per durasse.

DUCENTI deinde ferme anni ad Diocletianū vsque imperium præteriere, in
quibus Cordubæ nullam mentionem apud authores inuenimus. Tantū illa basis mar
morea, de qua iam diximus, cum fragmentis etiam muliebris statuæ in domo Garsie
Mendesij de Soto Mayor fuit eruta cum Corneliae Saloninae vxoris Gallieni Impera
toris inscriptione. Sed enim Diocletiani temporibus dubium esse non potest, quin vrbs
vetus iam perisset, & noua, quæ nunc est, per celebris haberetur. Testimonio sunt san
ctorum martyrum, qui eo tempore Cordubæ coronati sunt, monumēta, quæ supersunt.
Ibi sanctorum Aciseli & Victoriae domus in qua educati fuerint: ibi sepulchrū, quod
ad portā fluminis fuisse, in eorum passione scribitur: ibi puteus, in quem pars viscerum
sancti Zoyli martyris fuerit proiecta, monstrantur, atque omnia & singula magna re
ligione ab tota ciuitate coluntur. Ita fit, vt nemo pius ferre iam posset, si quis passos in
veteri vrbe hos sanctos martyres crederet. Et de sanctis tribus martyribus Fausto, Ja
nuario, & Martiale idem prorsus est statuendum. Et cū Gothos hanc nouā vrbe te
misse constet, & Sisebuti regis temporibus Agapitus Cordubensis episcopus sanctum
Zoyli corpus ibidem, ipso per somnium commōstrante, repererit, quod ab martyris sui
tempore delituerat: ibidem vti que fuerat excarnificatus, & occisus. Nam ab ethnicis
inter peregrinorum sepulchra cadaver eius occultatum legimus, ne ab Christianis dig
nosceretur:

nosceretur: & Agapio episcopo idem martyr (quemadmodum inuentionis habet histo
ria) & locum vbi passus fuit, & vbi suum corpus occultatum iaceret, indicauit. Quæ
omnia liquido possunt probare, hanc nouam vrbe Diocletiani & sociorum imperato
rum tempore, hoc est circa annos Dominicæ natiuitatis trecentos conditā iam, veteri
diruta fuisse. Ille itaque marmoreus lapis ad diui Nicolai, quod vocant in vrbe, tē
plum effusus, ibidemque parieti insertus, qui basim Constantij Cæsaris (vt eius indi
cat inscriptio) statuæ olim præbuit: in hac noua vrbe dedicatus, nō ex veteri adductus
videtur. Quod etiam de Salonina statuæ & basi quispian possit etiam existimare.

CAUSA autem huius mutationis, & Cordubæ iterum renascentis occasio vulgo
inter ciues affertur aquæ penuria, quæ vetus Marcelli vrbs laborabat, longius a flu
mine quatuor penè milliariibus remota. Ego verò nihil minus in causa fuisse video. Nā
& intra vrbs eius situm fontes non vno loco erumpunt: propè muros verò ad ortum
fons est etiam bene magnus, cui ab lauerum copia nomen est: & vicini huic fonti fra
trum diui Hieronymi horti ab fontium copia nomen inuenere: & amplior ille canalis,
quo ipsum idem diui Hieronymi cenobium nunc fruitur, per vallem ipsam dorsumq;
prominens circumductus, in vrbe influebat. Durat adhuc ad ipsum fontis caput eius
aquæ ductus portio, quadrato lapide constructa. Reliquum ipsa cenobij structura, la
pidum similiū indiga, cōsumpsit. Quicumque etiā putei, inferioribus præsertim vrbs
partibus, effoderentur, aquæ in omnem vsus cōmodissima copiā profecto subministra
rent. Quæ cū ita sint, loci in salubritate, adde etiā ad inhabitandū incōmoditatem cau
sas potissimas vrbs transferende fuisse, credendū est. Eum enim sitū Marcellus dele
gerat, qui ponende vrbi esset multis modis importunus. A flumine primū tam longè
remouit: cū fluminis eo tempore nauigabilis cōmoda essent quam plurima. Munita ne
que situ, neque opere vrbs esse potuit. Per eum enim cliuum est in planum demissa, cui
montium iuga ita super immineant, vt lapidibus rupibusque non admodū magnis,
equariū est in sublimi ingens copia, tantū commotis, obrui mania possent, atque proster
ni. Sed loci in salubritate in primis est insignis. Idem præcelsi montes septentrionale vr
bis latus ita protegunt, vt aquilonaribus ventis, qui salubriores existimantur, nullo
modo posset afflari. Cumque ab ortu ad occasum in longū sit totus situs porrectus, ab
Septentrione verò in Meridiem latitudine per cliuum in planum excurrente protenda
tur: ad solis ardores, qui sunt in ea regione feruentissimi, vrbs tota quanta erat, iacuit
exposita. Neque inferiora edificia tegere in cliuo superiora poterant, aut æstus mutua
cōiunctione impedire: cū interim si quo algore Aquilones possent subuenire, prærupta
montiū culmina arcerent. Inde est quod nunc etiā scorpionū multitudinem totus is vete
ris vrbs situs abundat: ipsa, & veneratorū animantium fecunditate loci pestilentis vitii
prodente. Quod ipsum maxime facit vt credā, præscam illam Cordubā, quæ ante Mar
cellum fuerat, hoc situ, quo nunc est, extitisse, salubritatisque memoria & experimēto
eum ipsum iterum nunc repetisse.

INSTAVRATA igitur seu denuo cōdita noua vrbe, quadratam formā, quantū
possum cōicere, retinuit. Duo enim muri latera ad amissim pducta cū antiqui operis,
atque

Tempus.

Constantij Cæsa
ris inscriptio.

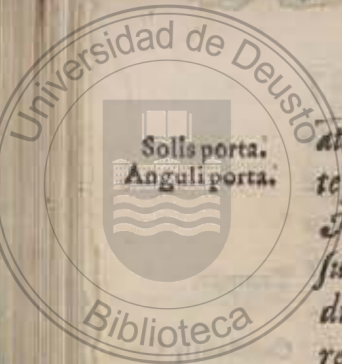
Vrbs mutandæ
causa.

La fuente de los
berros.

Los hontanares.

Veteris situs in
commoda.

Nouæ vrbs situs
& forma.

atque adeo Romani vestigijs perdurant. Ab arce ad solis, qua dicunt portam lambē
te flumine australe: inde ad eam portā, quae anguli vocatur, oriētale. Duo alia latera,
Maurorum credo detrahentium, super addentium & multis modis immutantium,
substructiones confudere. Et praeterquam quod quadrata ista forma, lapidesque qua
drati Romanam indicant structuram: ipsa quoque portarum in illo ad Orientem late
re cum aequae distante interuallo dimensio tota prorsus Romana est. Quinq; enim por
tas cū adaperirent, in medio vnam (quae Ferrea dicebatur, ipsa quoque diruta, loco nomen
manet) constituerunt: hinc inde binas aequalibus interuallis super addentes. Perdurant
haec quatuor, solis & anguli, in ipsis angulis: reliquae mediae, quae portulae voce dimi
nuta nuncupantur, altera ad Emporij vicum, altera ad Fontem siccum est posita: &
utraque ab suis locis nomen accepit. Nec dubitant nostri Cordubenses, quin ex ve
teri Marcelli vrbe translata in nouam hanc fuerint publicorum & priuatorum aedifi
ciorum omnia ornamenta. Hinc in vrbe statuae Romani operis non paucae, inscripti la
pides multi: hinc tot marmoreae columnae, multa quoque alia huiusmodi, quae passim visun
tur. Quanquam nonnulla huius nouae vrbis propria fuisse, superius probabamus.

HINC iam liquet, quanto opere vulgus nostrae ciuitatis aberrat, qui Seneca do
mum eam fuisse affirmat, quae nunc publici Senatus aedibus ad Austrum coniuncta,
ex aduerso penē diui Benedicti templum respicit. Emit eam olim vir clarissimus, D.
Petrus à Corduba primus Pliguenfis Marchio, ea fama comotus, & doctori Antonio
Moralis patri meo medico praestantissimo dono dedit, dicens: Sapiētissimi viri Cordubē
sis domū non nisi ab sapiētissimo Cordubēsi debere possideri. In his aedibus ego natus
sum: sed Seneca eas nunquam fuisse, quis iam non videt? Qua de re latius in historia
nostra & Hispaniae antiquitatibus disseruimus. Cum vero Senecam nomino, patrem
Senecae philosophi semper intelligo. Hic enim Neronis preceptor Cordubae, nisi puer ad
modum, nunquam fuit: infans penē inde Romam ab patre abductus.

SE Denim silentio hic praeterire equum non est: quāuis Senecae ipsius nulla mentio
perduret in antiquis Cordubae monumentis, eius tamen familiae cognomen in basi perue
nusta reperiri. Eam nuper Hieronymus Morales filius meus patruelis, iuuenis inge
nio & literis ornatiss. antiquitatisque studiosiss. an patris sui, fratris mei, doctoris Au
gustini Oliuae, medici etiā praestantissimi domū transferre curauit. Habet autē inscriptiō.

Porta ad Empo
rij vicum.
Fontis sicci por
ta.
Antiqua monu
menta Cordubae
multa.

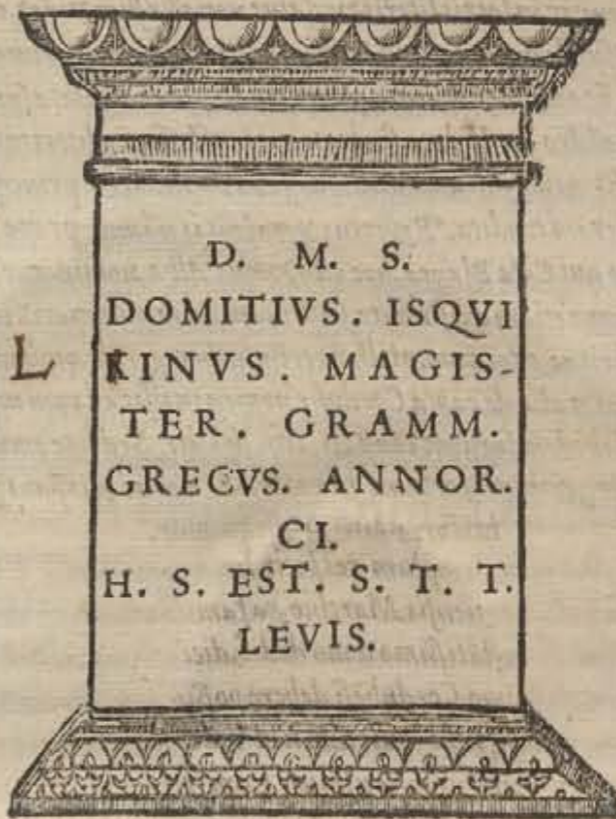
De Senecae do
mo.

Primus Pliguiē
sis Marchio.
Doctor Antoni
Moralis.

Hieronymus Mo
rales.
Doctor Augusti
nus Oliua.

Lapis cū Senecae
cuiuspiam nomi
ne.

HABVIT etiam haec noua vrbs suam Romanorum temporibus magnificentia:
cū preceptorem etiam Graecarum literarum qui Grammatici nomen (quod erat eo tē
pore doctriņe probatissime insigne) tueri posset, quique praeter ea illud habuit admodū
singulare, quod supra centesimum annum peruixit. Extat eius iaspideus cippus in eius
dem fratris mei doctoris Augustini Oliuae domo, cum his literis.

HVIVS autem posterioris temporis & rudioris esse hanc inscriptionem, tum cha
racteres iam degenerantes, tum etiam verba ipsa & orthographiae neglectus docent.
Proinde nouae vrbi hunc lapidem dedi.

HÆC igitur noua vrbs, insignis etiam ipsa olim & celebris, sed inde multo cele
brior, quod clarissimorum martyrum sanguine diuino munere fuerat cōsecrata: ab Ro
manis ad Vandalos, inde ad Gothos tandem peruenit: apud quos in magno pretio sem
per est habita. Bellum videlicet aduersus Agilam regem potuit sola suscipere, & ingē
ti prelio victum fugare. Eadem rebellanti aduersum Leouigildum patrem diuo Erme
negildo, principi tunc, postea martyri inclyto sese coniunxit, & fidei catholice causam
pio bello complexa est. Ioannes enim Biclarensis abbas, qui eo ipso tempore vixit, scrip
tum in suo chronico reliquit, sanctum principem per actō bello Cordubae ab patre fuisse
comprehensum. Ad amicam nimirum, & suarum partium ciuitatem cōfugerat. Num
mum etiam aureum eiusdem principis habeo, & tanquam sanctissimi martyris egre
gium monumentum veneror, quem in hoc sacro bello constat esse percussum. Gratissi
mum autem lectoribus me facturum spero, si ipsum hic descripsero. Altera parte faciē
habet

Agila rex Gotho
rum.
Leouigildus rex.
Diuus Ermenegil
dus martyr.
Abbas Biclaren
sis.

Diui Ermenegil
di ommus.

habet principis ipsius iuuenilem cum his literis ERMENEGILDI: altera alata
 victoriam preferit, ut eius conspectu suorum animis validam eius potiunde spem Deo
 duce & adiutore immitteret. Inscriptio autem, quae victoriam circumdat, cum sit ec-
 clesiis prorsus & admirabilis, tum etiam sanctum principem in eo bello eadem pro mi-
 litari tessera usum fuisse, est admodum verisimile. Est enim haec. REGEM DEUITA.
 Quam nemo vel leuiter in sacris literis versatus non cõestim videt, ex illis diui Pau-
 li ad Titum verbis fuisse desumptam. Hereticum hominem post primam & secundam
 correptionem deuita. Et omnia tam acute, prudenter & pie excogitata sunt & adaptata,
 ut credi possit ab Leãdro aut Isidoro fratre viris sanctissimis, literisq; & ingenio pres-
 tantibus diui etiã Ermenegildi auunculis fuisse excogitata, & principi pie rebellanti
 ad symbolũ & tesseram tradita. Repertus vero fuit is numus prope Cordubã tertio
 milliario, in eo agro qui Casa Blanca, hoc est Domus Alba, nominatur. Et Cordubẽ fuis-
 se percussum possumus etiam existimare. Officinam enim nummariã in ea vrbe fuisse,
 tum inges eius celebritas, tum nummi illi Reccesuinthi regis, de quibus retro diximus,
 ostendunt. Nulla enim alia de causa Cordubẽ nomen in illis ad eum modum potuit ap-
 poni, nisi quod ibidem fuissent conflat, atq; signati. Sed hęc omnia cum alijs
 nostrę ciuitatis fortunis in nostra de rebus Hispanię

historia late prosequimur.

2. H
 2. H
 2. H
 2. H
 2. H

CHRONOLOGIAE RATIO IN HIS AN-
 MIS CONTINVATA, QUI IN DIVI EVLOGII
 vita, historia & epistolis continentur: vnde ratio temporum
 rectior, apertior, & suis testimonijs asseuerata
 constabit.

ANTE annum Dominice natiuitatis octingentesimum quinquagesimũ,
 vnde chronologiam opportune ordimur: Adulphus & Ioannes Hispalẽ-
 sis originis Cordubæ iam fuerant martyrio coronati. Ex libri secundi
 cap. viij. Annum signare non possumus, nisi quod ante annum Domini
 octingentesimum trigesimum plane videntur occisi.

ANTE hunc etiam annum, diuus Eulogius in Galliam profectus Pompelonẽ
 sem episcopum, & Navarræ abbates quã plurimos inuisit. In reditu Cesar augustanum,
 Segoncinũ, Complutensem & Toletanum episcopos, apud eos diuersatus, cognouit. Ex
 eius epistola ad Pompelonensem episcopũ. Quo anno peregrinatus fuerit, non satis cõs-
 tat. Nos suo loco, quantum datum fuit, ratiocinabimur.

Annus domini Dcccl.

PRIMVS hic est annus, quem diuus Eulogius initio libri secundi notat. Fuit an-
 tem post triginta integras cycli solaris cõuersiones, in trigesima prima decimus nonus:
 secundus post bissextum sequutus, literam dominicalem. E. habuit. Quæ omnia hic
 in primis signanda fuerunt, siquidem diuus Eulogius aliquando hebdomadæ etiam
 dies nominat: vnde nos certã temporis rationẽ astruximus, & manifesta veritate
 confirmauimus.

LEONIS quarti pontificis Maximi quartus fuit hic annus: qui per quinq; etiã
 sequentes superuixit. Ex. F. Omphrio Panunio.

HLOTHARIVS, Romanorum Imperator, qui adhuc viuebat, ad eosdẽ quin-
 que annos præterea peruenit. Ex eodem, & multis alijs.

MICHAEL Porhyrogenitus, Theophili successor Constantinopolitanus Impe-
 rator, cuius hic nonus erat annus, annum octingentesimum sexagesimum septimum at-
 tigit. Ex eisdem.

INITIO huius anni: Oucto & Legionẽ in Hispania regnabat Ranimirus rex
 huius nominis primus Alfonsi Casti regis successor. Mortuus verò ipso primo Februa-
 rij die filio suo Ordonio primo regnum reliquit. Id aperte constat, ex eius tumulo, quem
 in regio Alfonsi Casti vocato templo Oucti vidimus, cum hoc epitaphio.

OBIIT DIVAE MEMORIAE RANIMIRVS
 REX VIXIT KAL. FEBRVARI ER A DCCC
 LXXXVIII. OBTESTOR VOS OMNES,
 QUI HAEC LECTVRI ESTIS, VT PRO RE-
 QUIE ILLIVS ORARE NON DESINATIS.

R ET

ET Sampyrus Astoricensis, Lucasque Tudenfis episcopi hunc annum mortis Ranimiri scripserunt. Vetusissimus etiam tumulus docet, non multo post regis mortē fuisse epitaphium insculptum.

NAVARRÆ & Aragonensium montium regnū Inigus Ximenez cognomento Arista obtinebat: ut ex magis verisimili illorum temporum supputatione colligitur. Quamquā in magna authorū varietate nihil certi & indubitati potest hic affirmari.

CAROLVS cognomēto Caluus Hludouici Imperatoris filius Caroli Magni Imperatoris nepos in Gallia regnabat. Gallorū omnes historici. Eratq; hic regni eius annus vndecimus. Idem Carolus, quicquid pater atq; auus ab Sarracenis in Catalonia, Aragonensium montibus & apud Nauarros ademerant, retinuit. Aragonensium annales, Gallorum historici.

REGNABAT late in Hispania, regni sede Cordubę cōstituta, Habdarraghman Sarracenus huius nominis tertius. Eratq; hic regni eius annus vice-simus nonus. Ex diuo Eulogio initio libri secūdi, & ex Rasis Mauri historia, item ex Ruderici Toletani antistitis de Arabibus historia nondum excussa.

HOC ipso anno primo mensis Maij die, qui in sextam feriam inciderat Perfectus presbyter Cordubensis martyrio coronatur. Lib. 2. cap. primo.

POST hunc Joannes pro Christi fide pene ad mortē ceditur, & ludibrj publici causa asino vectus per urbē circumducitur, cōfessorisq; gloriā adipiscitur. Lib. 1. Tēpus liquere non potest, nisi quod hoc anno, potius quam sequenti, factum apparet.

Annus domini Dcccli.

LITERA hoc anno diem Dominicum signans. D. fuit.

DIE Junij tertio, qui quarta feria euenerat sanctus Isaac monachus Cordubensis iugulatur. Capite 2. libri secūdi.

SANCIVS Laicus natione Gallus duos post dies martyrio coronatur feria nimirū sexta in sequente eiusdem Junij mensis die quinto. Libri eiusdem cap. 3.

DVOBVS tantū interiectis diebus, die eiusdē mēsis octauo, & hebdomade sequētis feria prima, sex pariter sancti martyres trucidantur: Petrus presbyter Astigitanus, Vualabōsus diaconus Ilipulensis, Sabinianus monachus, & vico Froniano prope Cordubā natus, Vuisstremūdus Astigitanus monachus, Habentius Cordubensis monachus, Hieremias itidem Cordubensis monachus. Capite eiusdem libri quarto.

MENSE Julio, die decimo sexto, qui in quintā feriā inciderat, sanctus Sisenādus diaconus Pacensis ex Lusitania martyrium iugulatus compleuit. Capite sequenti.

VENERIS die, sabbato & in sequenti Dominico tantūmodo interiectis, secūda feria, quę die Julij vice-simum occupauit, Paulus Cordubensis martyrij palmā adipiscitur capite truncatus. Capite sexto.

SABBATO in sequente & Julij die vice-simo quinto Theodemirus monachus Carmonensis patria martyrio laureatur. Ibidem.

INTEREA Reccaffredus episcopus iussu tyranni, Dei ecclesiā Cordubę misere cōturbat, diuum Eulogiū in carcere conijcit. Ex eius vita per Aluarum scripta, ex episto
la

la ad Pōpelonēsem episcopum, & ex secūdo lib. pluribus locis: vbi nos hoc ipsum annotauimus. Et tēpus quidē quo captus fuerit diuus Eulogius non possumus exquisite signare. Tantum colligi alicūdo potest, per hosce menses, quod suo loco videbimus, cōtigiisse. Causam, cur in carcerem fuerit missus, ipse in Documento martyriali & in epistolis reddit. Quia nimirum martyres adhortaretur, & ad martyrium ipsos incenderet.

HIC martyriū sanctarum virginū Numilonis & Alodie diuus Eulogius retulit, quę nō Cordubę passę sunt. Et tēpus suo loco inuestigabimus.

FLOREA Cordubēsis, Maria Ilipulēsis, Vualabōsi martyria soror, virgines ambę, martyrio simul coronatur, mensis Nouembris die vice-simo quinto. Capite sequenti.

POST sextū diē diuus Eulogius carcere educitur. Ibidē, & in epistola ad Aluarum.

Annus domini Dccclii.

GVMESINDVS Toletanus presbyter, & Seruus Dei monachus die Ianuarij tertia dectima mortem pro Christi nomine sustinuerunt. Capite. ix.

SANCTI martyres Aurelius, Felix Cordubēses, cū vxoribus Sabigothone & Liofa, comitate etiā Georgio monacho ex Syria, xxxvij. Julij die occisi sunt. Cap. sequēti.

CHRISTOPHORVS Cordubensis, Leonigildus Ilberitanus monachi, pro Christiana fidei confessione iugulantur, die mensis Augusti vice-simo. Cap. xi.

EMILA & Hieremias Cordubenses die Septembris quinto decimo martyrio coronantur. Capite sequenti.

ROGELLVS Ilberitanus monachus, Seruio Deo ex Syria monachus, & varie excarnificati die sequenti, Septembris videlicet sexto decimo, capite truncantur.

HABDARRAGHMAN rex tot martyriū cōstātia territus, impedire martyriū cogitat, & cōgregari episcoporum atque etiā metropolitanorū conciliū Cordubę imperat. Ex capitibus sequētib; . Et hac diuersa omnino est Regis perturbatio, & ecclesie persecutio ab illa, quā iam superius retulimus. Hoc manifeste ex ipsa temporū serie in diuo Eulogio, & ex eius verbis constat.

Annus domini Dcccliii.

INITIO huius anni Habdarraghma rex subito moritur. Mahomat eius filius in regno succedit. Cap. libri secūdi decimo sexto.

MAHOMAT regni sui initio Christianos acerbissime persequitur, tēpla diruit. Quatuor primis libri tertij capitibus. Hac iam tertia est ecclesie Cordubēsis persecutio: & huius mentionem fieri credo in sanctorū Ruderici & Salomonis historia. Ex annis ibidem in Apologetico annotatis.

ARABV Mprincipiū nonnulli in Hispania cōtra regē Mahomat rebellarūt. Ipse Christianos tributis grauat, suorūq; odiū in se suscitāt. Duobus sequētib; capitibus.

FANDILA presbyter & monachus Accitanus die Junij tertio decimo martyrio coronatur. Capite. viij.

DIE sequenti, Junij quarto decimo, Anastasius monachus presbyter, Felix monachus Cōplutensis, Digna virgo Deo dicata martyrij laureā accipiūt. Capite sequēti.

R ij Bemildia

CHRONOLOGIA

BENILDIS matrona quinta decima eiusdem mensis pro Christi fide iugulatur. C. x. **SANCTA COLUMBA** Cordubensis virgo Deo dicata decimo septimo, Septembris die capite truncata martyrio coronatur. Capite sequenti.

POMPOSA virgo & martyr Cordubensis, Octobris die decimo sexto gladio Sarracenorum occubuit. Cap. xij.

Annus domini Dcccli.iii.

ABVNDIVS presbyter ex vico Annanellos prope Cordubam, die Julij undecimo martyrium subiit. Libri tertij. cap. xiiij.

Annus domini Dccclv.

AMATOR Tuccitanus adolescens, Petrus monachus Cordubensis, Hludouicus uero Cordubensis, die Aprilis ultimo omnes pariter martyrio coronantur. Cap. xiiij.

UVITESINDVS senex Egabrensis eodem anno martyr est factus. Diem diuus Eulogius non commemorat. Cap. xv.

Annus domini Dccclvi.

HELIAS presbyter senex Lusitanus, Paulus & Isidorus monachi, Aprilis decimo septimo die passi sunt. Libri tertij. Cap. xvj.

ARGIMIRVS Egabrensis monachus in Christi confessione vigesimo octavo Junij die occiditur. Cap. sequenti.

AVREA virgo Deo dicata, Adulphi & Joannis martyrum soror, die Julij decimo nono martyrij palmam accepit. Cap. ultimo.

Annus domini Dccclvii.

RVDERICVS Egabrensis & Salomon martyrium patiuntur Martij die tertio decimo. Ex Apologetico sanctorum.

Annus domini Dccclviii.

NVLLVM martyre habuit hic annus, neque ulla eius est apud diuum Eulogium mentio.

Annus domini Dccclix.

DIVVS Eulogius Cordubensis, presbyter, & Doctor, & electus Archiepiscopus Toletanus, sit etiam hoc anno martyr, Martij mensis die undecimo, qui eo anno Sabatum occupavit. Alvarus in eius vita.

LEOCRITIA virgo Cordubensis, cuius causa, & fidei Christiane presertim ergo, diuus Eulogius mortem fuerat perpeffus, quarto postea die, hoc est Martij quinto decimo, ipsum doctorem suum sequitur martyrio coronata. Ex eodem ibidem.

Annus domini Dccclx.

HOC anno, die Junij primo, sancti martyris Eulogij corpus ex basilica sancti Genesij in basilicam sancti Zoyli martyris translatum est. Ex altero exemplari, in quo vita sancti Eulogij solum fuit.

Hoc

CHRONOLOGIA.

HOC tantummodo decennium sancti Eulogij opera enumerant. Quae deinceps ad sanctorum martyrum Eugeniæ, Pelagij, Dominici & sociorum tempora peruestiganda necessaria fuere, suis locis, quanta potuimus diligentia ratiocinati sumus.

REGNABAT autem nunc etiam Ordonius primus, qui anno Dccclxij postea obiit. Neque enim antea regnum iniit filius eius Alfonsus cognomento Magnus. Id est manifestum ex aurea cruce ingentis magnitudinis, operis pulcherrimi, & pretij ex gemmarum multitudine immensi, quam Oueti in sancta camera reliquit, cum hac a tergo, literis aureis prominentibus, inscriptione.

Ordonius rex primus. Alfonsus Magnus.

SUSCEPTVM PLACIDE MANEAT HOC IN HONORE DEI, QVOD OFFERVNT FAMVLVS CHRISTI ADEFONSVS PRINCEPS, ET SCEMENA REGINA.

Cruz Oueti opulentissima.

QVISQVIS AVFERRE HAEC DONARIA NOSTRA PRAESVMPSERIT, FVLMINE DIVINO INTEREAT IPSE.

HOC SIGNO TVETVR PIVS, HOC SIGNO VINCITVR INIMICVS, HOC OPVS PERFECTVM EST, CONCESSVM EST SANCTO SALVATORI OVETENSIS SEDIS. ET OPERATVM EST IN CASTELLO GAVZON, ANNO REGNI NOSTRI XVII. DISCVRENTE ERA DCCCCXVI.

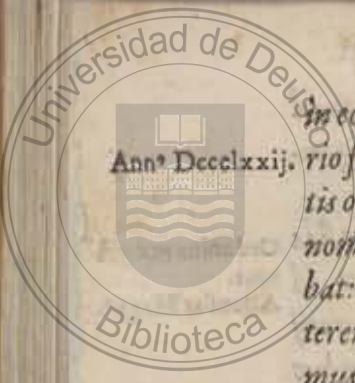
ANNO hic fuit Christi natiuitatis Dccclxxviij. Vnde constat anno Dni Dccclxij. Alfonsum hunc regnare cepisse: cum annus patris postremus, ei fuerit primus.

QVAE autem consequuta postea sunt, in ecclesia Cordubensi, ex vetustis monumentis collecta prosequemur. Constat enim post has duas sub duobus regibus patres & filio persecutiones, magnam Cordubae Christiani cultus factam fuisse permutationem: cum omnia in peius ruerent, & retro admodum sublapsa ferrentur. Pauidi monachi monasteria deserere, Abbates alio transfugere, episcopi ferme non esse, sacra loca, deserta cultoribus, Sarracenis in praedia cedere, & Cordubensis ecclesia, quae nondum in captiuitate decus & amplitudinem penitus amiserat, nunc in misera dispersionem & lugubrem ruinam abire. Multa sunt quae hoc ipsum plane doceant. Monasterium nanque ordinis sancti Benedicti est admodum celebre & opulentum in ipso Galletiae, qua Legionensi regno per Bergidum copulatur, introitu, Samanos olim, nunc corrupto nomine Samos dictum. Ibi monumentum publicae attestationis Gothicis literis in membrana scriptum vidimus, in quo Offilo abbas, Vincetius presbyter & Maria Deo vota sua omnia eidem monasterio largiuntur. Narrantque in primis, quemadmodum Corduba profugit tempore Ordonij regis, cum Galletiam peruenissent: benigne ab Rege excepti fuere: qui illorum calamitatibus commotus, id ipsum monasterium, dirutum iam & pene desolatum, cum praedijs, oppidulis & tota ipsa circūcirca ditione eidem libenter concessit, ut priscam

Cordubensium Christianorum dispersio.

Samos monasterium. Bergidum. Offilo abbas.

R ij m

In eo religionis formam instaurarent. Eius autem donationis, quae ab ipsis monasterio sit publice contestate dies fuit Augusti vigesimus quintus anni dominice natiuitatis octingentesimi septuagesimi secundi: mortuo nimirum iam eodem Ordonio rege huius nominis primo, Alfonsi Magni patre, qui tunc, cum haec publice agebatur, imperium tenebat: ut vicina admodum diuo Eulogio tempora intelligas, hoc est annum post ipsum interemptum duodecimum. Quin etiam diploma eiusdem regis Ordonij primi ibidem vidimus, literis Gothicis & membrana peruetustum, in quo ea monasterij ditionis & oppidorum donatio, qua Offilo abbas ceterique sibi ab Rege facta commemorat, continetur. Coesum autem id diploma fuerat die mensis Maii vigesimo, anni Dñici octingentesimi sexagesimi secundi: duobus nempe, nec pluribus, post diui Eulogij necem annis: ut manifestum sit paulo post ipsum martyrio coronatum, Offilonem abbatem cum reliquis Corduba diffugisse. Alia posteriorum Regum diplomata praetereo, quae ibidem habentur: in quibus eadem ista de Offilone abbate cum socijs Cordubensibus, patria diffugientibus repetuntur. Illud tacendum non puto, dirutum Samanos monasterium Offilonem inuenisse, quia centum pene annis antea sub Froyla rege huius nominis primo, Argericus abbas Toletanus, patria & ipse profugus cum alijs nonnullis, Regis benignitate subleuatus, ipsum primum aedificauerat. Id etiam eiusdem Froyla regis diplomate testatum permanet, cum Ordonius etiam in suo eiusdem Argerici prioris abbatis & regis Froyle, qui ipsum exceperit, meminerit.

Annus Decclxij.

Argericus abbas Toletanus.

Sancti Facundi monasterium Cordubensibus monachis primu inhabitatum Abbas Alfonso Cordubensis.

Rex Alfonso Magnus.

Annus Decclxxiij.

Sancti Michaelis de Escalada monasterium.

ANTIQUA praeterea est usdem hisce temporibus scripta Regum, celeberrima, & amplissima sanctorum martyrum Facundi & Primitiui ordinis sancti Benedicti caenobij monumenta Regumque diplomata, quae nos ibi vidimus, testantur, abbatem Alfonsum cum suis monachis Corduba profugum, Sarracenorum gladios deuitantem, pusilloque suo gregi, quae impari perferendo martyrio experiretur, sancte & prouide consulentem, ad eundem regem Alfonsum cognomento Magna Legionem peruenisse. Cumque regem iam antea cordi fuisset, sanctorum Facundi & Primitiui sepulchra debito cultu venerat, delubrumque, ubi inerat, Sarracenorum impetu dirutum instaurare: quasi diuinitus sibi oblatum Cordubensem abbatem monachosque suos exceperit. Substructo deinde mirae magnitudinis, ut idem Rex in diplomate inquit, templo, quod hodie etiam perdurat, eidem abbati Alfonso cum suis monachis, addito insigni multorum praediorum, oppidorum & ditionis integre patrimonio, tradidit incolendum, & monasterij aedificijs augendum. Hoc fuit instauracionis, atque insignis illius amplificationis principium. Ut in hunc per totam Hispaniam caenobium, duobus illustrissimorum martyrum corporibus augustissimum, multorumque Regum magnificentia nobilitatum, Cordubensem primum habuerit abbatem & instauratorem, testemque huius, quam prosequimur, dispersionis. Diploma nanque regis Alfonsi, in quo huius rei mentio est, annum Domini octingentesimum septuagesimum quartum praefert, hoc est post diui Eulogij martyrium quartum decimum.

NON admodum longe ab hoc ipso sanctorum Facundi & Primitiui oppido & monasterio illud alterum est, quod sancti Michaelis de Escalada appellat. In eius mirae vetustatis templo

Varij

Varij marmoris columnis exornato, lapidem esse inscriptum, venerandae auctoritatis monachi mihi retulerunt, in quo memoria abbatis cuiusdam Cordubensis conseruatur, qui eo per hosce etiam annos, eadem nimirum calamitate exactus, peruenerit.

POSTERIORIS aliquanto temporis est item lapis bene magnus in ecclesia monasterij sancti Martini de Castañeda ordinis nunc Cisterciensis, olim Benedicti ad oppidum Senabriam Galletiae & Lusitaniae finibus in Legionensi regno propinquum: cuius inscriptio hanc ipsam astruit Cordubensium Christianorum dispersionem. Cum enim in principio doceat, locum illum sanctum diuo Martino quondam fuisse consecratum: prosequitur deinceps, quo pacto ab Joane abbate, qui Corduba cum monachis uenerat, fuerit restitutus: temploque & monasterio magno labore, breui tamen tempore, structis, instauratus. Factum id tandem refert regnante Ordonio principe, anno Domini nonagesimo quinquagesimo secundo. Haec ibi. Ex cuius anni notatione facile colligimus, regem Ordonium huius nominis tertium, Ranimiri secundi filium ibi nominari. His autem omnibus facile declaratur, quam misero tumultu ecclesia Cordubensis hoc tempore fuerit conuassata, & crudeli ruina penè deiecta.

NEQUE tanta tamen fuit eius hoc tempore dispersio, quin integra, templisque & uiris optime constituta perduraret. Docet hoc in primis concilium multorum episcoporum Cordubae paulo post diuum Eulogium occisum congregatum, circa annum nimirum Domini octingentesimum sexagesimum tertium, cuius in Samsonis abbatis, Cordubensis libro Apologetico secundo sit mentio. Docent hoc ipsum praeterea alia multa, quae idem author eo opere commemorat. Cum interim non deessent martyres, non Christiani fideles, qui marmoreo tumulo & epitaphio martyris sepulchrum, quod suo loco aperuit, exornarent.

SED enim multum diuque etiam post diuum Eulogium Cordubae templa, sacrae Deo uirgines & magnus religionis cultus uigebat. In templo namque diui Andreae (quod semper ab sequentium temporum Christianis Mozarabibus retentum fuisse constat) introrsum in Septentrionali pariete lapis est centum viginti ferme post diuum Eulogium annis sacrae uirginis & Deo dicatae tumulo impositus. Id haec inscriptae literae indicant.

HIC SPECIOSA CONDITA SIMVL CVBAT CVM FILIA TRANQVILLA SACRA VIRGINE. QVAE //TESIMA QVINTA//ERA SVBIVIT FVNERA. POSTEA MATER MILLESIMA QVARTA RECESSIT VLTIMA.

CVMQUE, me puero, infra eum lapidem pariete in cellulae audientis sacris confessionibus suffodere fabri capissent: cocauatum iam cum harum foeminarum ossibus inuenerunt: nec violare ausi, obstructum ut antea erat reliquerunt.

LAPIS autem extrorsum in cimeterio eidem parieti insertus, satis aperte docet, idem templum ducentis post has uirgines annis, Christianorum sub Arabibus semper

Caenobium sancti Martini de Castañeda.

Senabria oppidum.

Ioannes abbas Cordubensis.

Annus Decclxij.

Christiana religio Cordubae per seuerauit.

Concilium Cordubense.

Annus Decclxxiij. Samson abbas. D. Andreae templum.

Lapis in eo templo. Speciosa Christiana femina. Tranquilla sacra virgo.

Annus Domini Decclxvj.

CHRONOLOGIA.

fuisset. Habet naq; huiusmodi vernaculo nostro sermone epitaphium: barbarum illud quidem, sed pro tempore cognitione opportunum.

Fino don Pero Perez de Villamar alcaide del Rey en Cordoua en diez e siete dias de Febrero E. M. cc. dois. feria sexta. Maestre Daniel me fecit. Deus lo bendiga Amen.

Alfonfus Imperator.
Abengamiar rex.

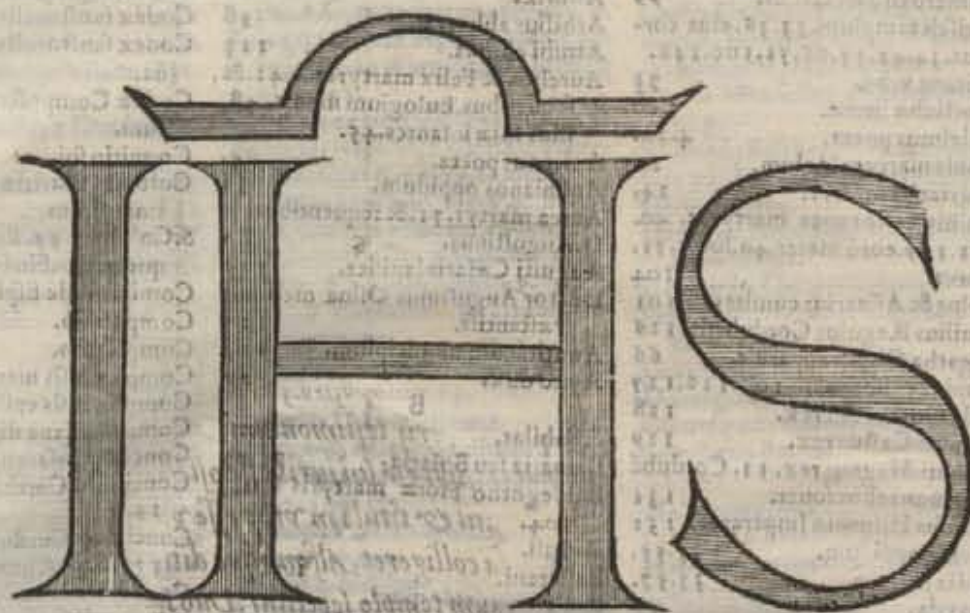
DICAM autem de hoc ipso tumulo quod sentio. Alfonso Imperator Urrace filius septendecim antea annis Cordubam cepit, Regique Abengamiar, cum se supplex Imperatori dedisset, civitatem tributo imposito, submissionis etiam facta contestatione, reliquerat. Ut igitur publicum imperij testimonium Corduba Alfonso relinqueret, Christianosque liberos deinceps tibi et sui iuris esse ostenderet: prefectum Christianum iuridicundo cum magistratu et titulo in urbe esse voluit, qui Christianos iudicaret, tributa ab Mauris soluenda colligeret, Alfonsoque ditionem modis omnibus tueretur. Is extinctus, in Christianorum templo sepelitur. Duo igitur hi lapides, simul et vestigia admodum eius templi quadam ex parte structura satis aperte demonstrant, quibusque Maurorum temporibus templum illud Christianos retinuisse, cultuque religionis, atque adeo monasticum ordinem Corduba iugiter perseverasse.

FINIS.

HINC. PRINCIPIVM,

HVC. REFER.

EXITVM.

A. T. E. P. R. I. N. C. I. P. I. V. M.

T. I. B. I. D. E. S. I. N. E. T.

DVLCE MIHI NIHIL ESSE PRECOR, SI

NOMEN IESV.

DVLCE ABSIT, CVM SIT HOC SINE

DVLCE NIHIL.

Index in diui Eulogii opera, et eorum scholia at que alia omnia iisdem adiuncta.

Abbas Biclarenfis. 118	Argericus abbas Toletanus. 131	Ceritania regio. 99
Abbas Alfonsus Cordubē fis. 131	Argimirus martyr. 71	Ciciorū maiorum Cordubē exube berantia. 122
Abbas Ioannes Corduben fis. 132	Arriçata, hortus regi ^o interpretatur. 121.	Ciuita in nūmis Cordubēfis. 125
Abdala ^z Sarracenus. Post præfa tiones.	Aragus fluius. 96.99.	Cymbala tēplorū Cordubēfis. 23
Aben amia Cordubē rex. 132	Astronomica computatio. 1.10.129	Cymbalum vetustissimū. 30
Abibus Maurus historicus. 121	Astigitana ciuitas. 6.35.55.123.	Cypriani Cordubēfis epigrammata. 30. & post præfationes.
Abumarban Sarracenus. 99	Ascyterium. 28	S. Cypriani basilica. 50.68.114.
S. Acifeli templum. 33.36. eius cor pus. 34.41.55.66.71.100.126.	Afidona vrbs. 127	Codices antiqui conciliorum. 9.
Accitana vrbs. 73	Asturiz. 66	Codex sanctoralis Toleranus. 31
Acrostichæ literæ. 110	Athilius abbas. 98	Codex sanctoralis S. Petri de Carde ña. 58.
Adelhelmus poeta. 4.10.	Attubi ciuitas. 123	Codex Compostellanorū diploma rum. 116
Adonis martyrologium. 12	Aurelius & Felix martyres. 4.42. & sequentibus. Eulogium inuifit. 48.	Cognitio sui. 73
S. Adrianus martyr. 14.	Eius filix infantes. 45.	Coloniz Patritiz nomen Cordubē impositum. 121.122
Adulfus & Ioannes martyres. 40. 71.129. eorū mater. 40. soror. 71.	Auensis poeta. 4.	S. Columba. 55. Eius laus. 66. & se quentibus. Eius cultus. 74.
Adorea. 104	Ausianus oppidum. 38	Comitatus de Espiel. 30
Aebulus & Afinarius comites. 101	Aurea martyr. 71. & sequentibus.	Comparatio. 28.63.73.
Aemilius Regulus Cordubēfis. 126	D. Augustinus. 89	Complutum. 96.100.
S. Agatha Dignæ apparuit. 66	Augusti Cæsaris lapides. 125	Complutenfis martyr Felix. 66
Agapius episcopus. 100.126.127	Doctor Augustinus Oliua medicus præstantis. 127	Complutenfis episcopus. 37.96
Agila Gothorum rex. 128	Azaritanum municipium. 123	Compostellana diplomata. 126.
Alfonsus Castus rex. 129	Ayzo dux. 99	Concilia Cæsaraugustana. 9
Alfonsus Magnus rex. 11. Cordubē fes monachos fouet. 131	B	Conciliū Carthaginense primum. 19.
Alfonsus Hispaniæ Imperator. 132	S. Babilas. 24	Conciliū Cordubense. 30.51.62. 132. & post præfationes.
Albenfe oppidum. 35.55.	Baiotaria seu Boiaria. 95.99	Conciliū antiqui codices. 9.
Alodia martyr. 37.57.	Baldagotho Floræ martyris soror. 104.	Constantij Cæsaris lapis. 127
Albaya. 75	Bastuli. 121	Confessoris nomen. 76
Alhacan Cordubē rex. 119	Basterani. ibidem.	Conciliū Africanum quintū. 101
Aluarius & Isidorus diui Eulogij fra tres. 95	Beda martyrologium. 12	Corduba Baticæ caput. 125.
Aluarius diui Eulogij amicus & con discipulus. 1. Amborum exercita tiones. 2. Ad diuim Eulogium ob testatio. 6. Eiusdem ad eundem hymn ^o . 8. Oratio. 9. Eius opera 12	Betia fluius. 36.121. Eius pelagus. 87.	Corduba prima in Hispania Colo nia. 125
Eum adit Aurelius. 45. Serenissim us dictus. 61. 102. & sequentibus. Ad eum scribit Eulogius. 102. & sequentibus.	Benedictus martyr. 66	Cordubæ situs, feracitas, & amari tas. 121
Amator martyr. 70	Bernardus Barcinonensis comit. 99.	Cordubæ antiquitas. 123.
Ana flumen. 121	Bergidum. 141	Cordubā ab Persis non est condita. 123.
Anastasiuſ martyr. 66	Biclarenfis abbas. 128	Corduba ab Marcello instaurata. ibidem.
S. Andreæ templum Cordubæ. 132	Bosca vrbs. 37	Cordubæ situs duo. 124
Ananellos vicus. 70.75	Breniatium quid. 61	Cordubæ puteal. 126
Andujar ciuitas. 86	Burgos ciuitas. 112	Cordubæ veteris situs, edificatio & incrementa. 124. Translatio. 126. Translationis cause. 127.
Anulo diui Eulogij soror. 5.96	Camera sancta Ouetensis. 12	Cordubæ orthographia. 9.19.123.
Doctor Antonius Morales medicus præstantis. 127	Cæsaraugusta vrbs. 96.99.100.123	Corduba Colonia Patritia. 33.71.
D. Antonius Morales Tlaxcaltenfis episcopus. 109	Camora non est Numantia. 118	Corduba regia vrbs. 31. & post præf. Cordubæ nomen. 121
Aquæ ductus Cordubæ stupēdus. 54	Cæsarea Mauritaniz. 14	Corduba Gramma. Græcū olim ha buit. 128
Arnobius. 23	Carino oppidum. 56	Corduba nummariam officinam Go thorum tempore habuit. 128
Archipresbyter Cordubensis. 30	Carmonensis martyr. 37	Cordubæ iunioris situs scio. ma. 127 Et inde.
Archidiaconus Cordubensis. 30	Campania Cordubensis. 42.60	Cordubenses montes. 32
Arabe duo submersi. 34	Carcres subterranei. 56	Cordubensium templorum catalo gus, post præfationes. 61
Armatate monasteriū. 35.56.65.	Cartela vrbs. 125	Cordubense templum. 61
Armatata fluius. 36	Campi Gothorum. 60	
Artemia Adulphi & Ioannis mater. 40.	Cansaber fluius. 96.99	
	Carolus Caluus Galliz rex. 85.98. 129.	
	Casa blanca ager Cordubæ. 128	
	Castro Bigeti oppidum. 57	
	Castule vrbs. 122	
	Castulonensis lapis. 122. Saltus. 121	
	Catalogus templorū Cordubēfis Maurorū tēpore post præfationes.	
	Censoris munus. 71.76	
	Cellense monasterium. 98	

INDEX.

Cordubensia templa delecta. 64	Eulogius martyrū inceptor. 2.	S. Fraciscus de Mōte monasteriū. 58
Cordubenses poete. 124	Eulogij prudēs Costantia. 3.6. Laus 3. Peregrinatio. 3.129. Mater & auur. 9. Fratres. 10. Ouerum trālla tio. 12. Translatio antiphona & oratio. ibidē. Hymnus & epita phium. 8. Humilitas. 15. ad marty res apostrophe. 28. Pientissima audacia. 84. Obsecratio & protef ratio. 85.	Francus iuriscōsultus. 126
Cordubenses lapides. 124.128		Froyla rex primus. 131
Cordubenses nummi. 125		Froyla. ij. & eius pretiosum dona rium. 59.129
Cordubēfis ecclesiz persecutio. 97		Fronianos vicus. 55.40.56
Cordubēfis Christiani Palatinis mu neribus priuati. 52.63		Frugellus abbas. 35
Cordubensium Christianorum gra ue periculū. Disperſio. 66.51.131		Fugere persequitōne quo pacto li ceat. 17.
Cordubēfis Christiani Palatinis mu neribus priuati. 52.63		G.
Cordubensium Christianorum gra ue periculū. Disperſio. 66.51.131		Gallia Togatata. 95.98
Cordubēfis Christiani Palatinis mu neribus priuati. 52.63		Gallia Comata. 95
Cordubensium Christianorum gra ue periculū. Disperſio. 66.51.131		Galindo Enniconis. 97.101
Cordubēfis Christiani Palatinis mu neribus priuati. 52.63		Galindorum familia. 101
Cordubensium Christianorum gra ue periculū. Disperſio. 66.51.131		Garſia Nauarorum rex. 115
Cordubēfis Christiani Palatinis mu neribus priuati. 52.63		Garſia Fernandi Comitis Castellæ mors. post præfationes.
Cordubensium Christianorum gra ue periculū. Disperſio. 66.51.131		Garſia Mendezius de Sora Mayor. 123.
Cordubēfis Christiani Palatinis mu neribus priuati. 52.63		S. Genesij Basilica. 649.84.114
Cordubensium Christianorum gra ue periculū. Disperſio. 66.51.131		Gerardi Mercatoris Chronicō. 11.
Cordubēfis Christiani Palatinis mu neribus priuati. 52.63		Gerunda vrbs. 31.99
Cordubensium Christianorum gra ue periculū. Disperſio. 66.51.131		Georgius monachus martyr. 41. & sequentibus.
Cordubēfis Christiani Palatinis mu neribus priuati. 52.63		Germanici Cæsaris nummi. 126
Cordubensium Christianorum gra ue periculū. Disperſio. 66.51.131		Gramaticus Græcus Cordubæ olim fuit. 128
Cordubēfis Christiani Palatinis mu neribus priuati. 52.63		Graccuris. 123
Cordubensium Christianorum gra ue periculū. Disperſio. 66.51.131		D. Gregorius. 20
Cordubēfis Christiani Palatinis mu neribus priuati. 52.63		Gumelindus martyr Toletanus. 141
Cordubensium Christianorum gra ue periculū. Disperſio. 66.51.131		Guadiatus fluius. 75
Cordubēfis Christiani Palatinis mu neribus priuati. 52.63		H.
Cordubensium Christianorum gra ue periculū. Disperſio. 66.51.131		Habdarrahman. iij. Rex. 1.33.95. 99.129. Eius mors. 52.
Cordubēfis Christiani Palatinis mu neribus priuati. 52.63		Habentius monachus martyr. 36
Cordubensium Christianorum gra ue periculū. Disperſio. 66.51.131		Habdarrahman. iij. Rex. 111
Cordubēfis Christiani Palatinis mu neribus priuati. 52.63		Helias martyr. 70
Cordubensium Christianorum gra ue periculū. Disperſio. 66.51.131		Helysacar abbas. 99
Cordubēfis Christiani Palatinis mu neribus priuati. 52.63		Hieremias martyr. 14.67. Isaac mar tyris patruelis. 35. Flagris cœlus. 36.50.56.
Cordubensium Christianorum gra ue periculū. Disperſio. 66.51.131		Hispaniæ deuaſtatio. 91
Cordubēfis Christiani Palatinis mu neribus priuati. 52.63		Hispaniæ reges diplomata quæcūq; testamenta vocabant. 119
Cordubensium Christianorum gra ue periculū. Disperſio. 66.51.131		Hispaniæ vrbs binomines. 124
Cordubēfis Christiani Palatinis mu neribus priuati. 52.63		S. Hieronymus. 24
Cordubensium Christianorum gra ue periculū. Disperſio. 66.51.131		S. Hieronymi monasteriū Cordubæ 124.127.
Cordubēfis Christiani Palatinis mu neribus priuati. 52.63		Hieronymus Morales. 127
Cordubensium Christianorum gra ue periculū. Disperſio. 66.51.131		Hispalēfis ciuitas 38. Prouincia 71.
Cordubēfis Christiani Palatinis mu neribus priuati. 52.63		Hieronym ^o Curita, & eius laus. 100
Cordubensium Christianorum gra ue periculū. Disperſio. 66.51.131		Idem in censura.
Cordubēfis Christiani Palatinis mu neribus priuati. 52.63		Hudouicus martyr. 56.60
Cordubensium Christianorum gra ue periculū. Disperſio. 66.51.131		Hudouicus Rex. 95
Cordubēfis Christiani Palatinis mu neribus priuati. 52.63		Hudouicus Imperator. 99
Cordubensium Christianorum gra ue periculū. Disperſio. 66.51.131		Hlotarius Imperator. 129
Cordubēfis Christiani Palatinis mu neribus priuati. 52.63		Horatij poemata. 4.
Cordubensium Christianorum gra ue periculū. Disperſio. 66.51.131		Hostigefius episcopus. 30
Cordubēfis Christiani Palatinis mu neribus priuati. 52.63		Hontanares. 127
Cordubensium Christianorum gra ue periculū. Disperſio. 66.51.131		Hurdaspalense cœnobium. 98
Cordubēfis Christiani Palatinis mu neribus priuati. 52.63		Humani generis supplicium atque solatium. 128
Cordubensium Christianorum gra ue periculū. Disperſio. 66.51.131		I.
Cordubēfis Christiani Palatinis mu neribus priuati. 52.63		Iaen vrbs. 59
Cordubensium Christianorum gra ue periculū. Disperſio. 66.51.131		Igalente monasterium. 98
Cordubēfis Christiani Palatinis mu neribus priuati. 52.63		Isaac martyr. 13.27. Præſagia de ip ſo. 14.43.
Cordubensium Christianorum gra ue periculū. Disperſio. 66.51.131		Ilipa

INDEX.

Hispania oppidum.	56	Martyres discepti. 50. In eorundem
Iliberi vrbs.	61	caedera crudelitas.
Iiturgi oppidum.	80. 86. 123	Martyres sui erunt vltiores.
S. Ilietionus.	111	Martyrium Dei est donum.
Iluco oppidum.	123	Martyrij Maurorum tempore occa-
Indiculus Luminosus.	13. 29. 30	sio. Post prefationes.
Inigus Arilla rex.	57. 58. 129	Mahomad rex.
Ioannes Cordubensis confessor.	18.	Mahometi abominanda peruersitas.
60. 29. 42. 43. Eius epitaphiu.	30.	17. Impia seclera. 12. 33. 79. Eius
Ioannes & Adolphus martyres.	40	historia. 80. 86.
Ioannes ab Austria Caroli. v. Impera-		Martinus abbas.
toris filius, & eius victoria.	31	35. 65. 67
Ioannes p[re]positus.	96	Maria martyr. 38. 40. & sequentibus.
Ioannes abbas Cordubensis.	132	56. Eius laus. 82.
Ioseph diui Eulogij frater. 55. 96. 97		Maria Deo vota Cordubensis.
100.		132
S. Isidorus.	128. 80.	Manus osculadi in Hispania mos. 46
Isidorus martyr.	70	S. Martini monasterium.
Italia. 75. Italicis prouincia. 70.		49
SS. Julianus & Basilissa. 24. Eoru hif-		S. Martini de Castañeda monaste-
toria. 31.		rium.
SS. Iustus & Pastor. 24. Eorundem mo-		132
nasterium. 49. Corpora. 101.		Martos oppidum.
S. Iuliani templum Cordubæ.	56	S. Marina martyr.
Iuncaria, & ibi clades Christianoru.		74
115.		Malchus monachus.
L.		89
S. Laurentij del Ecurial Regium co-		Maguntia.
nobium.	9. 111. 112	96. 100
F. Laurentius Suriur.	60	Marcellus Cordubæ conditor. 124.
F. Laurentius Figueroa.	111	Mariani montes.
Lapides antiqui Cordubæ. 122. 123.		121
125. 127. 128. 131.		Maloru citriorum Cordubæ exube-
Lapis Castellonenfis.	123	rantia.
Lapis Hispalensis.	123	121
Lauerum fons.	127	Mazmorras.
Latro in cruce cū Christo seruatore		56
pendens.	78	Menstruum tributum Christiani Sar-
Leocritia virgo martyr. 4. Capta. 5.		racenis soluebant.
Occisa. 6. 8. Eius corpus Oueti fer-		31
uatur. 12.		Memoriae martyrum.
S. Leocadia sacellum Oueti. 12. Te-		101
plum Toleti.	80. 86.	Memoriale sanctorum.
Leouigildus martyr.	49	105
Leouigildus rex.	128	Metellus Pius.
Leouigildus presbyter Cordubensis.		124
51.		Michael Ruyz Açagra.
Lejulensis vicus.	49	1. 11.
Legerese cenobium. 57. 80. 96. 98.		Mindoniensis ecclesie bibliotheca.
100.		12.
S. Leander.	128	Miracula cur cessent. 10. Quando ne-
Leo. iij. Pont. Max.	129	cessaria. 78. Per fidem suu. 79. Eo-
Liciofa Deo dicata.	4	rum p[re]stantia. 10.
Libri D. Augustini de ciuitate Dei. 4.		Mira flores.
Liliofa martyr. 42. & sequentibus.		111
Linares oppidum.	122	Michael Porphyro genit. Imp. 129
Locus corruptissimus.	27	S. Michaelis de Scalada monaste-
Lora oppidum, & eius lapis.	123	rium.
Lusitania.	70	Moçarabes Christiani. Post p[re]fatio-
Ludouicus Molina Regius Consi-		nes.
liarius.	109	Moçarabum tactum Sarraceni deu-
F. Ludouicus St. ada. in censura.		tabant.
M.		23
Martyrum laus.	16	Montes filia.
Mart ram detractores.	15. 54	46
Martyrum Cordubensium turba &		Montana Cordubensis.
nomina.	98. 129. 97.	82

Martyres discepti. 50. In eorundem		caedera crudelitas.
Martyres sui erunt vltiores.	26	Martyrium Dei est donum.
Martyrij Maurorum tempore occa-	51	Martyrij Maurorum tempore occa-
sio. Post prefationes.		sio. Post prefationes.
Mahomad rex.	1. 4. 51.	Mahometi abominanda peruersitas.
Mahometi abominanda peruersitas.		17. Impia seclera. 12. 33. 79. Eius
17. Impia seclera. 12. 33. 79. Eius		historia. 80. 86.
historia. 80. 86.		Martinus abbas.
Martinus abbas.	35. 65. 67	Maria martyr. 38. 40. & sequentibus.
Maria martyr. 38. 40. & sequentibus.		56. Eius laus. 82.
56. Eius laus. 82.		Maria Deo vota Cordubensis.
Maria Deo vota Cordubensis.	132	Manus osculadi in Hispania mos. 46
Manus osculadi in Hispania mos. 46		S. Martini monasterium.
S. Martini monasterium.	49	S. Martini de Castañeda monaste-
S. Martini de Castañeda monaste-		rium.
rium.	132	Martos oppidum.
Martos oppidum.	59	S. Marina martyr.
S. Marina martyr.	74	Malchus monachus.
Malchus monachus.	89	Maguntia.
Maguntia.	96. 100	Marcellus Cordubæ conditor. 124.
Marcellus Cordubæ conditor. 124.		Mariani montes.
Mariani montes.	121	Maloru citriorum Cordubæ exube-
Maloru citriorum Cordubæ exube-		rantia.
rantia.	121	Mazmorras.
Mazmorras.	56	Menstruum tributum Christiani Sar-
Menstruum tributum Christiani Sar-		racenis soluebant.
racenis soluebant.	31	Memoriae martyrum.
Memoriae martyrum.	101	Memoriale sanctorum.
Memoriale sanctorum.	105	Metellus Pius.
Metellus Pius.	124	Michael Ruyz Açagra.
Michael Ruyz Açagra.	1. 11.	Mindoniensis ecclesie bibliotheca.
Mindoniensis ecclesie bibliotheca.		12.
Miracula cur cessent. 10. Quando ne-		cessaria. 78. Per fidem suu. 79. Eo-
cessaria. 78. Per fidem suu. 79. Eo-		rum p[re]stantia. 10.
rum p[re]stantia. 10.		Mira flores.
Mira flores.	111	Michael Porphyro genit. Imp. 129
Michael Porphyro genit. Imp. 129		S. Michaelis de Scalada monaste-
S. Michaelis de Scalada monaste-		rium.
rium.		Moçarabes Christiani. Post p[re]fatio-
Moçarabes Christiani. Post p[re]fatio-		nes.
nes.		Moçarabum tactum Sarraceni deu-
Moçarabum tactum Sarraceni deu-		tabant.
tabant.	23	Montes filia.
Montes filia.	46	Montana Cordubensis.
Montana Cordubensis.	82	Mors laborum finis.
Mors laborum finis.	118	Muçæ Arabum ducis de Corduba
Muçæ Arabum ducis de Corduba		dictum.
dictum.	111	N.
Najara vrbs.	57	Nazaris Sarraceni miser interit. 34.
Nazaris Sarraceni miser interit. 34.		Nymphianus vicus.
Nymphianus vicus.	85	Niola diui Eulogij soror.
Niola diui Eulogij soror.	96	Nonagesimi numeri nota.
Nonagesimi numeri nota.	60	Nunilo & Alodia martyres. 37. & se-
Nunilo & Alodia martyres. 37. & se-		quentibus.
quentibus.		Nunilo regina.
Nunilo regina.	59	Nunilo Cordubensis. 123. 120. Rec-
Nunilo Cordubensis. 123. 120. Rec-		cefuinthi regis. 123. Kuderici re-
cefuinthi regis. 123. Kuderici re-		gis. 85. Sacti principis Ermenegil-
gis. 85. Sacti principis Ermenegil-		di. 128. Germanici Casaris. 126.
di. 128. Germanici Casaris. 126.		Nummaria officina Cordubæ Go-
Nummaria officina Cordubæ Go-		thorum tempore.
thorum tempore.	128	

O.

Obiectiones aduersus martyres. 22.		77.
Obulco.	123	Odoarius abbas.
Odoarius abbas.	3. 95.	Offilo abbas Cordubensis cum socijs
Offilo abbas Cordubensis cum socijs		Samos monasteriu instaurat. 131
Samos monasteriu instaurat. 131		Officina nummaria Cordubæ.
Officina nummaria Cordubæ.	128	Omar Sarracenus.
Omar Sarracenus.	72	Onufrius Panuinus.
Onufrius Panuinus.	11	Opprobria Sarracenu in Christia-
Opprobria Sarracenu in Christia-		nos.
nos.	30	Ordoni secudus rex. 111. 115. 118
Ordoni secudus rex. 111. 115. 118		Ordonius primus. 131. Tertius. 132
Ordonius primus. 131. Tertius. 132		Osculadi manus in Hispania mos. 18
Osculadi manus in Hispania mos. 18		Oisaria viculus.
Oisaria viculus.	49	Ouetensis ecclesia, in prima p[re]fatio
Ouetensis ecclesia, in prima p[re]fatio		ne.
Ouetense exemplar.		P.
P.		Pacensis Colonia.
Pacensis Colonia.	36. 56	Palma oppidum.
Palma oppidum.	70. 75	Parapanda vicus.
Parapanda vicus.	50	Paulus martyr.
Paulus martyr.	27. 36. 70.	Paulus presbyter.
Paulus presbyter.	42	Paulus Emeritensis diaconus.
Paulus Emeritensis diaconus.	54	S. Paulinus.
S. Paulinus.	89	S. Pelagij martyr. 112. & sequentibus.
S. Pelagij martyr. 112. & sequentibus.		S. Pelagij prima & secunda transla-
S. Pelagij prima & secunda transla-		tio. 115. Eleuatio. 116.
tio. 115. Eleuatio. 116.		Pelagius Ouetensis episcopus. 115
Pelagius Ouetensis episcopus. 115		Peñafior oppidum.
Peñafior oppidum.	56	S. Perfectus martyr. 14. 18. 19. 33.
S. Perfectus martyr. 14. 18. 19. 33.		34. & sequentibus. 71.
34. & sequentibus. 71.		Petrus martyr.
Petrus martyr.	35. 70	Petrus Appianus.
Petrus Appianus.	11	Petrus de Villammar & eius epita-
Petrus de Villammar & eius epita-		phium.
phium.	132	D. Petrus Pontius episcopus Placceti
D. Petrus Pontius episcopus Placceti		mus, & eius laus. in vtraque p[re]fati-
mus, & eius laus. in vtraque p[re]fati-		one. 13.
one. 13.		S. Petri de Cardena monasteriu. 58.
S. Petri de Cardena monasteriu. 58.		Eius codex. 112.
Eius codex. 112.		Philippi regis secudi sancta legatio.
Philippi regis secudi sancta legatio.		12.
12.		Pilemelariense cenobiu. 42. 65. 69.
Pilemelariense cenobiu. 42. 65. 69.		70. 75.
70. 75.		Pipinus Gallie rex.
Pipinus Gallie rex.	99	Piso, Pisonis Frugi filius.
Piso, Pisonis Frugi filius.	125	Pyrencei montes.
Pyrencei montes.	96	Puegnensis Marchio.
Puegnensis Marchio.	127	Pomposa martyr.
Pomposa martyr.	69	Pompelonenfis ciuitas.
Pompelonenfis ciuitas.	80	Christianoru iam facta. 97. 98. 101.
Christianoru iam facta. 97. 98. 101.		Eius episcopus. 95.
Eius episcopus. 95.		Porta Cordubæ in noua vrbe. 127
Porta Cordubæ in noua vrbe. 127		Porphyrius.
Porphyrius.	4. 10.	Potestas magistratus nomen. 119
Potestas magistratus nomen. 119		Presbyter Tyberinus.
Presbyter Tyberinus.	37.	Prouincie aduersus Sarracenu re-
Prouincie aduersus Sarracenu re-		gem rebellant.
gem rebellant.	64	Prouincia Lusitania.
Prouincia Lusitania.	70	P[re]positi monasteriorum.
P[re]positi monasteriorum.	100	Puteal Cordubæ.
Puteal Cordubæ.	126	Q.
Q.		Quinque antiqui lapides. 122. & in-
Quinque antiqui lapides. 122. & in-		de.

INDEX.

Rafis Chronicon.	11. 52. 121.	Scemenus abbas.	98.	S. Toletana ecclesia Hispanie pri-
Raguel presbyter Cordubensis. 112.		Segoncia. 96. Segoncie dux. 100.		mas in. 2. p[re]fatione.
115.		Seneca duo.	126.	Toletanus Codex sanctoralis. 31.
Ranimirus rex primus. 129. Tertio.		Seneca domus.	127.	Toletanus abbas Argericus. 131.
115. 118.		Seneca cuiuspiam nomen in antiquo		Tranquilla sacra virgo Cordubensis.
Reccaffredus Episcopus.	3	lapide.	127	132.
Regie vrbs nomen.	55.	S. Sebastianus martyr. 24. Eius tem-		Trasierra oppidum.
Reccafuinthi Regis nummi.	123.	plum & cymbalum.	30.	30.
Rhosuita virgo poetria.	112.	Septimancas oppidum.	118.	Tria in Hispania hominu genera. 9.
Rojana monasterium.	49.	Serenitatis titulus.	119	Tribunal Cordubæ in arce fuit. 17.
Rodulfus & Ernestus Bohemiz prin-		Seruandus Comes.	31.	46. 55. 67. 74.
cipes.	1.	Seruio Deo martyr.	50.	Tributa Christianis imposta. 64.
Romanu Martyrologium.	11.	Seruus Dei martyr.	41.	Tuccitana vrbs. 40. 59. 70. 122.
Rogellus martyr.	50.	Septem primi Hispanie Episcopi. 80		123.
Rofeti semita.	111.	Seburici populi.	95. 99.	Turris Leonum.
Ruderici Regis nummus.	86.	Senior Eps.	96.	74.
Ruderici archiepi Toletani Chroni-		Septem fratres martyres.	24.	Turduli.
con.	11. 52. 86.	Sefariense cenobium.	98.	122. 123.
Rudericus Guterius mirabiliter ab		Sifenandus martyr.	36.	122.
D. Eulogio sanatus.	12.	Singilis fluuius.	55. 70. 75.	V
Rudericus martyr.	76. 82.	Sisebutus Rex.	80.	Vallensis prouincia.
& sequen.		Sisemundus Episcopus.	96.	99.
S.		Stylus D. Eulogij post p[re]f.		Vallis formosa.
Sabinianus martyr.	35.	Spera in Deo abbas. 2. Eius laus. 40.		121.
Sabigotho martyr cum socijs.	42.	Speciosa matrona Cordubensis. 132		Vallis paradisi.
& sequentibus.		Spine monasterium.	13.	121.
S. Sabbæ monasterium.	46. 61.	Status Christ. religionis Cordubæ,		Venerius Complutensis Episcopus.
Salomon martyr.	76.	sub Sarracenis post p[re]f.		37. 96.
Salus Castellonenfis.	121.	Stephanus Gariudus.	57.	Veremundus secundus Rex. 116
Saluator presbyter.	40.	Sih cognitio.	73.	Veritatis campus Cordubæ.
S. Saluatoris monasterium.	69.	Tabanese cenobium. 13. 14. 46. 55		54
Samson abbas. 9. 30. Eiusdem cym-		65. 67. Euersum. 68.		Virgilius.
balum & opus. ibid. Epitaphium		Tabanos oppidum.	35. 45.	28.
30. 132.		Tertius Vicus.	6. 84.	Vicus Fronianos.
Sampyrus Episcopus.	115	Temporis ratio in Hispanoru Re-		35.
Sanctos venerantium premium. 17		gum historia.	52.	Vincencius presbyter Cordubensis.
Sancius martyr.	27.	Temporis ratio. 57. 73. 114. 115. 119		131.
Sanctæ Ecclesie Toletanæ bibliothe-		126.		Vrbenetanum oppidum.
ca & codices.	10	Templum Cordubense.	61	57.
Sancius crassus Rex.	115.	Templorum Cordubensium sub Sar-		S. Vrbicus.
Sancij Maioris Nauarrorum Regia		racenis catalogus. post p[re]f.		10
diplomata.	58.	Teliostichidæ literæ.	111.	Vfsuardus non potuit de D. Eulogio
Sancij de Miranda rupes.	75.	Theodemirus martyr.	36. 37.	scribere.
Samos monasterium. 86. ab Cordu-		Theodemundus diaconus.	96.	12.
bensibus monachis instauratum.		Tyberij Cesaris lapides.	126.	Vualabonfus martyr.
131.		Tyberinus presbyter.	37	35. 40.
Sancio Sancionis Comes. 95. 99.		Tyrones Regis Sarracenuum.	55.	Vuitremundus martyr.
Sarraceni vnde martyres cõtemne-		101.		70
rent. 19. Martyres prohibet sepe-		S. Tyrus.	24.	Vuitremirus Archiepiscopus Tole-
tabant. 21. Tactum Moçarabum vi-		Tlaxcaltenfis Episcopus.	109.	tanus. 4. 100. Eius laus.
tabant. 23. Christianos disperde-		Toletum.	10. 96. 100.	97.
re cogitant.	51.	S. Toletanæ ecclesie bibliotheca. 31		Vuilicindus Pompelonenfis Episco-
Sarracenuum in Moçarabes, oppro-		112.		pus.
bria. 30. Eoru perturbatio. 35. 50.		Toletanus martyr Gamelindus. 41.		95.
Templum ipsorum Cordubæ. 50.				95.
Templa alia & sacerdotes.	81.			

FINIS.

ERRATA GRAVIORA CAIAMO IN OMNIBVS EXEMPLARIBUS EMENDANDA, quod lectori patebit, curauimus:
leuiora sic corrigentur.

Fol.	Pag.	Lin.	Pro.	Lege	Fol.	Pag.	Lin.	Pro.	Lege.
9.	1.	21.	Tres celebrati,	Tria celebrata.	68.	1.	1.	seruis,	seruis.
18.	1.	23.	Frustratim,	frustratim.	22.	1.	22.	venerabilia contemplatione,	venerabilia contemplatione, venerabilis in contemplatione.
21.	1.	17.	deciderent,	diriderent.	71.	1.	8.	EXINCLARO.	EXINCLARO.
25.	1.	6.	senite,	semine.	75.	2.	16.	vicinis,	vicinos.
28.	1.	15.	accereptum,	acceptum.	78.	2.	9.	comitatu,	comitatu.
29.	2.	30.	decentes,	dicentes.	81.	1.	17.	erant,	erunt.
33.	1.	21.	bene,	pene.	82.	1.	19.	habeat,	abeat.
ead.	34.	calens.	callens.	callens.	83.	1.	18.	feruli,	ferali.
1.	18.	ni dubito,	nino dubito.	nino dubito.	86.	1.	19.	vitiolæ,	vicisse.
41.	1.	10.	posita,	positam.	88.	1.	11.	exhibendi,	exhibendo.
44.	2.	ult.	expectant,	experant.	15.	1.	8.	offe,	esse.
49.	1.	in marg.	Faustini,	Ianuarij.	89.	1.	1.	carcellaria,	carceralia.
50.	2.	pen.	trucibus,	crucibus.	91.	1.	18.	puto,	passo.
51.	2.	33.	aduerti non,	aduerti,	92.	2.	7.	ducenum,	ducemini.
ead.	antep.	pleble,	plebe.	plebe.	17.	1.	17.	suspirarij,	suspirari.
54.	1.	6.	collata,	collocata.	2.	1.	11.	vobis,	nobis.
55.	2.	32.	nomine,	minime.	31.	1.	31.	mentibus.	mentibus.
57.	1.	28.	manifestum,	manifeste.	98.	1.	33.	Sabinianus	Sabinianus.
2.	2.	cognosceat,	cognosset.	cognosset.	101.	1.	34.	Fra. Decccix,	Fra. Decccix.
60.	1.	6.	Inde Romanū.	Inde in Rom.	115.	1.	pen.	Cordubæ,	Cordubam.
61.	1.	13.	sed itinere,	sed in itinere.	116.	1.	13.	Commarenfis,	Commarenfis.
63.	2.	17.	cum,	eum.	131.	1.	11.	appa.	appa.
64.	2.	6.	specie,	spe.					
65.	1.	2.	alterutram,	alterutrum.					
ead.	31.	conseruent,	conseruant.	conseruant.					
antep.	consumatam,	consummatam.	consummatam.	consummatam.					
67.	2.	28.	incredibili,	incredibile.					

FINIS.

Errata illa grauiora, in omnibus libris emendata, hæc fuere.

Fol.	Pag.	Lin.	Pro.	Lege.	Fol.	Pag.	Lin.	Pro.	Lege.
10.	1.	33.	lige,	ligere.	111.	1.	23.	PROBA.	PROBRA:
fin.	Toletanæ.	Toletanæ.	Toletanæ.	Toletanæ.	2.	34.	Ducis,	et Ducis.	
58.	1.	5.	eas sequutum,	assequutum.	111.	1.	8.	KINVS.	LINVS.
6.	conformant,	confirmant.	confirmant.	confirmant.	60.	2.	in marg.	Laurentius, &c.	F. Laurentius Surius
59.	2.	17.	sit ipse Froylæ,	sit Froylæ.					D. Eulogij fragmentum habuit.
61.	1.	10.	Et etiam,	Et rex etiam.	88.	1.	34.	Quasi vno ore, &c.	Quasi vno ore ambæ clamate.
1.	19.	prosequitur fuerat,	prosequitur facta sue	prosequitur facta sue					
		(rant.	(rant.	(rant.					

COMPLVTI
Ioannes Iniguez à Lequerica excudebat. Anno
M.D.LXXIII.

Handwritten note: *1807*

